

**S2-OPPIJAN MIELIPIDEKIRJOITUKSEN
SUJUVUUS
MAALLIKOIDEN JA S2-OPETTAJIEN
ARVIOIMANA**

Maisterintutkielma

Marjaana Göös & Mari Karppinen

Suomen kieli

Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto

2014

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Göös, Anna Marjaana & Karppinen, Mari Esteri	
Työn nimi – Title S2-oppijan mielipidekirjoituksen sujuvuus maallikoiden ja S2-opettajien arvioimana	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Heinäkuu 2014	Sivumäärä – Number of pages 103 + liitteet
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkielmamme aiheena on S2-oppijan mielipidekirjoituksen sujuvuus ja sen arviointi. Sujuvuus, kompleksisuus ja tarkkuus ovat keskeisiä ja laajasti käytettyjä käsitteitä toisen kielen arvioinnissa, mutta niiden määrittely ei ole ollut yksiselitteistä tai ongelmattonta. Toisen kielen oppimisen tutkimuksessa sujuvuus on usein liitetty puheen tuottamisen tai kirjoitusprosessin nopeuteen, mutta valmiin kirjoitetun tuotoksen sujuvuuden tutkimus on ollut vähäistä.</p> <p>Koska sujuvuutta kuitenkin käytetään kriteerinä myös kirjoitettujen tekstien arvioinnissa, haluamme selvittää, millaisiin kielellisiin piirteisiin sujuvuus kirjoitetun kielen arvioinnissa liitetään: onko sujuvaksi arvioitu teksti esimerkiksi kieliopillisesti tarkkaa, kielenhuollollisesti moitteetonta, tekstilajin vaatimuksia täyttävää vai kenties sanastoltaan monipuolista ja idiomaattista? Tarkoituksena on myös selvittää, eroavatko maallikoiden ja asiantuntijoiden (S2-opettajien) arviot sujuvuudesta toisistaan.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena, jossa vastaajia pyydettiin arvioimaan kuutta mielipidekirjoitusta. Kysely sisälsi sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä, joissa osallistujia pyydettiin perustelevaan vastauksiaan. Monivalintakysymykset tuottivat määrällisiä tuloksia, ja avointen kysymysten vastaukset luokiteltiin. Tutkimus sisältää myös mielipidekirjoitusten kuvaukset, joissa tarkastellaan tekstien rakennetta, kieltä ja taitotasoa sekä tekstilajin konventioiden toteutumista. Yhden tekstin kirjoittajan äidinkieli on suomi, loput tekstit ovat eritasoisten S2-oppijoiden kirjoittamia.</p> <p>Tulosten perusteella arviot tekstien sujuvuudesta ovat sidoksissa taitotasoon ja arvioihin kirjoittajien kielitaidosta. Maallikoiden ja S2-opettajien arvioinnit ovat pitkälti samansuuntaisia. Sujuvuuden arviointiin eniten vaikuttavia kielellisiä piirteitä ovat tekstin rakenne, kielioppi ja kielenhuolto. Eri piirteillä näyttäisi kuitenkin olevan erilainen yhteys arvioihin tuotoksen sujuvuudesta: esimerkiksi hyvä kieliopin hallinta yhdistyy aina hyvään sujuvuuteen, kun taas heikompi rakenteen hallinta ei välttämättä heikennä arvioita sujuvuudesta. Jatkossa kirjoitetun kielen sujuvuutta voisikin tutkia erilaisten kirjoittamisen osataitojen hallinnan näkökulmasta.</p>	
<p>Asiasanat – Keywords suomen kieli, suomi toisena kielenä, sujuvuus, mielipidekirjoitus, kirjoittaminen, arviointi, maallikot – asiantuntijat, kielitaito, idiomit, tekstilaji, survey-tutkimus</p>	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

TAULUKOT

KUVIOT

1	KOHTI KIRJOITETUN KIELEN SUJUVUUTTA	1
2	TEOREETTISIA NÄKÖKULMIA SUJUVUUTEEN	3
2.1	Kirjoittaminen	3
2.1.1	Toisella kielellä kirjoittamisen prosessit	3
2.1.2	Toisella kielellä kirjoittavat	5
2.1.3	Mielipidekirjoitus tekstilajina	7
2.2	Sujuvuus	9
2.2.1	Sujuvuus, kompleksisuus ja tarkkuus	9
2.2.2	Sujuvuuden tutkimus ja määritelmät	11
2.2.3	Sujuvuuden monitahoisuudesta	13
2.2.4	Sujuvuus, kirjoittaminen ja tekstit	15
2.3	Idiomaattisuus	19
2.4	Arviointi	22
2.5	Teorian suuntaviitat sujuvuuden tutkijalle	25
3	MENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN KULKU	26
3.1	Tutkimuskohde	26
3.2	Kysely tutkimusmenetelmänä	26
3.2.1	Kyselyn aineisto	27
3.2.2	Kyselyn sisältö	28
3.3	Tutkimusaineiston keruu	29
3.4	Tutkimukseen osallistujat	30
3.5	Aineiston analyysin menetelmät	31
3.5.1	Valittujen tekstien kuvauksen menetelmä	31
3.5.2	Kyselyn määrällisten tulosten analyysi	32
3.5.3	Kyselyn laadullisten tulosten analyysi	33
4	S2-OPPIJAN MIELIPIDEKIRJOITUS	36
4.1	Teksti 1: Tekstin kuvaus ja kyselyn tulokset	36
4.2	Teksti 2: Tekstin kuvaus ja kyselyn tulokset	43
4.3	Teksti 3: Tekstin kuvaus ja kyselyn tulokset	50

4.4 Teksti 4: Tekstin kuvaus ja kyselyn tulokset	56
4.5 Teksti 5: Tekstin kuvaus ja kyselyn tulokset	63
4.6 Teksti 6: Tekstin kuvaus ja kyselyn tulokset	69
5 PÄÄTELMÄT	76
5.1 Sujuvuuden perustelujen jakautuminen	78
5.2 Sujuvuuden perustelut: idiomaattisuus	81
5.3 Sujuvuuden perustelut: kielioppi ja kielenhuolto	88
5.4 Sujuvuuden perustelut: rakenne	91
5.5 Sujuvuuden perustelut: luettavuus	94
6 KOHTI UUTTA SUJUVUUDEN MÄÄRITELMÄÄ	97
LÄHTEET	100
LIITTEET	104

TAULUKOT

TAULUKKO 1.	Sujuvuutta perustelevien avointen vastausten luokittelu.	33
TAULUKKO 2.	Teksti 1: Suomen kielelle ominaisia ilmauksia.	42
TAULUKKO 3.	Teksti 1: Suomen kielelle epätyypilliset, ymmärrettävyyttä vaikeuttavat ilmaukset.	43
TAULUKKO 4.	Teksti 2: Suomen kielelle ominaisia ilmauksia.	47
TAULUKKO 5.	Teksti 2: Suomen kielelle epätyypilliset, ymmärrettävyyttä vaikeuttavat ilmaukset.	48
TAULUKKO 6.	Teksti 3: Suomen kielelle ominaisia ilmauksia.	55
TAULUKKO 7.	Teksti 3: Suomen kielelle epätyypilliset, ymmärrettävyyttä vaikeuttavat ilmaukset.	56
TAULUKKO 8.	Teksti 4: Suomen kielelle ominaisia ilmauksia.	62
TAULUKKO 9.	Teksti 4: Suomen kielelle epätyypilliset, ymmärrettävyyttä vaikeuttavat ilmaukset.	62
TAULUKKO 10.	Teksti 5: Suomen kielelle ominaisia ilmauksia	68
TAULUKKO 11.	Teksti 5: Suomen kielelle epätyypilliset, ymmärrettävyyttä vaikeuttavat ilmaukset	69
TAULUKKO 12.	Teksti 6: Suomen kielelle ominaisia ilmauksia.	74
TAULUKKO 13.	Teksti 6: Suomen kielelle epätyypilliset, ymmärrettävyyttä vaikeuttavat ilmaukset.	74

KUVIOT

KUVIO 1.	Teksti 1: Sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin.	37
KUVIO 2.	Teksti 1: Sujuvuus verrattuna arvioihin kielioipista.	39
KUVIO 3.	Teksti 1: Sujuvuus verrattuna arvioihin luettavuudesta.	40
KUVIO 4.	Teksti 1: Sujuvuus verrattuna arvioihin rakenteesta.	41

KUVIO 5.	Teksti 2: Sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin.	45
KUVIO 6.	Teksti 2: Sujuvuus verrattuna arvioihin ilmaisujen tyypillisyydestä.	47
KUVIO 7.	Teksti 2: Sujuvuus verrattuna arvioihin rakenteesta.	49
KUVIO 8.	Teksti 3: Sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin.	52
KUVIO 9.	Teksti 3: Sujuvuus verrattuna arvioihin rakenteesta.	53
KUVIO 10.	Teksti 3: Sujuvuus verrattuna arvioihin kielipista.	55
KUVIO 11.	Teksti 4: Sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin.	58
KUVIO 12.	Teksti 4: Sujuvuus verrattuna arvioihin kielipista.	59
KUVIO 13.	Teksti 4: Sujuvuus verrattuna arvioihin luettavuudesta.	60
KUVIO 14.	Teksti 4: Sujuvuus verrattuna arvioihin rakenteesta.	61
KUVIO 15.	Teksti 5: Sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin.	65
KUVIO 16.	Teksti 5: Sujuvuus verrattuna arvioihin rakenteesta.	66
KUVIO 17.	Teksti 5: Sujuvuus verrattuna arvioihin ilmaisujen tyypillisyydestä.	68
KUVIO 18.	Teksti 6: Sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin.	71
KUVIO 19.	Teksti 6: Sujuvuus verrattuna arvioihin rakenteesta.	72
KUVIO 20.	Teksti 6: Sujuvuus verrattuna arvioihin sanastosta.	73
KUVIO 21.	Arviot kaikkien tekstien sujuvuudesta.	76

KUVIO 22.	Arviot kaikkien tekstien kielitaidosta.	77
KUVIO 23.	Kaikkien tekstin sujuvuuden perustelut.	79
KUVIO 24.	Kaikki sujuvuuden perustelut.	81
KUVIO 25.	Arviot kaikkien tekstien ilmaisujen tyypillisyydestä.	82
KUVIO 26.	Arviot kaikkien tekstien kieliopista.	88
KUVIO 27.	Arviot kaikkien tekstien rakenteesta.	92
KUVIO 28.	Arviot kaikkien tekstien luettavuudesta.	95

1 KOHTI KIRJOITETUN KIELEN SUJUVUUTTA

Millaista on sujuva kieli? Jokainen meistä osaa varmasti sanoa hyvin erilaisistakin teksteistä, onko niiden kieli sujuvaa vai ei. Meille ei tuota vaikeuksia arvioida äidinkielisten uutisten, kolumnien, tieteellisten ja kaunokirjallisten tekstien kielen sujuvuutta, vaikka emme olisi kyseisen tekstilajin asiantuntijoita. Mutta jos pysähdymme miettimään sitä, mikä tekee tietyn tekstin kielestä sujuvaa, on vastausta jo vaikeampi löytää. Erityisen haastavaksi tämä pohdinta muodostuu silloin, kun kyseessä on ulkomaalaisen suomenoppijan kirjoittama teksti. Voiko kielenoppijan kirjoitettu kieli edes olla sujuvaa? Millaisia taitoja kielenoppijan täytyy kielestä hallita, että kirjoitettua kieltä voi pitää sujuvana? Miten sujuvuus määritellään? Onko se kielen rakenteen ja sanaston hallintaa vai kielen monipuolista käyttöä idiomaattisin ilmaisin?

Tässä tutkimuksessa selvitetään maallikoiden ja S2-opettajien arvioita suomi toisena kielenä -oppijan kirjoitetun kielen sujuvuudesta. Sujuvuus on keskeinen termi toisen kielen oppimisen kannalta: usein kieltä arvioidaan sujuvuuden, kompleksisuuden ja tarkkuuden näkökulmasta. Sujuvuutta on kuitenkin tutkittu pääasiassa puhutun kielen ominaisuutena, ja tekstin sujuvuuden tutkimus on ollut huomattavasti vähäisempää. Esimerkiksi Ellis ja Barkhuizen (2005) ovat lähestyneet puheen sujuvuutta tuottamisen nopeuden näkökulmasta. Suomi toisena kielenä -alalla Waris (2008) tarkastelee pro gradu -tutkielmassaan ulkomaalaisten suomenoppijoiden kirjoitelmien sujuvuutta, kompleksisuutta ja tarkkuutta. Koska sujuvuus on vahvasti kytköksissä arviointiin, myös Tarnasen (2002) tutkimus arviointiprosessista on tämän työn kannalta relevantti. Warista lukuun ottamatta sujuvuutta ei ole suomi toisena kielenä -alalla tutkittu valmiin tekstin ominaisuutena, ja tässä työssä sujuvuutta käsitellään hyvin eri tavoin kuin Wariksen tutkielmassa: Waris yhdistää kirjoitelman sujuvuuden pääasiassa sen pituuteen. Tässä työssä sujuvuus nähdään pikemminkin arvioijalle tekstistä syntyvänä mielikuvana.

Tämän tutkimuksen tavoite on kartoittaa, millaisiin kielellisiin piirteisiin sujuvuus kirjoitetun kielen arvioinnissa liitetään. Tämän lisäksi tarkastellaan, eroaako sujuvuuden maallikkoarviointi S2-opettajien arvioinnista. Aiemmissa tutkimuksissa näkökulma kirjoitetun kielen sujuvuuteen on ollut kapea, joten mielestämme on tarpeellista etsiä laajemmin sujuvuuden yhteyksiä eri kielellisiin piirteisiin. Tavoitteena ei ole saada tilastollisesti yleistettävää tietoa aiheesta, vaan luoda uusia yhteyksiä ja osoittaa mahdollisia suuntia kirjoitetun kielen sujuvuuden tutkimukselle.

Tämä tutkimus kytkeytyy suomi toisena kielenä -tutkimusalaan. Tutkimus toteutetaan kyselytutkimuksena, koska haluamme tietoa useista eri piirteistä ja kysely toimii tässä tarkoituk-

nessa hyvin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 195). Aineistoa analysoidaan sekä määrällisin että laadullisin menetelmin.

Työmme alkoi Mari Karppisen yksilöprojektina esimerkiksi aineiston keruun osalta. Samassa graduryhmässä ollessamme huomasimme, että jaamme saman kiinnostuksen kohteen, ja totesimme, että voisimme jatkaa työtä yhdessä hedelmällisin tuloksin. Koska olimme aiemminkin toteuttaneet opiskeluprojekteja onnistuneesti yhdessä, päätimme yhdistää voimamme myös graduponnistuksessa. Näin Marjaana Göös tuli mukaan tutkimusprojektiin. Yksilötyö muuttui parityöksi. Työskentelemme molemmat opettajina, joten tekstien arviointi on meille molemmille osa työnkuvaa ja ymmärrämme luotettavan ja tarkan arvioinnin merkityksen myös oppijalle. Holistisessa arvioinnissa sujuvuus on yksi keskeisimmistä tekstiä kuvaavista piirteistä, joka vaikuttaa kokonaisarvioon. Tästä syystä sujuvuuden kaltaisen termin avaaminen valmiin tuotoksen näkökulmasta on tärkeää.

2 TEOREETTISIA NÄKÖKULMIA SUJUVUUTEEN

2.1 Kirjoittaminen

2.1.1 Toisella kielellä kirjoittamisen prosessit

Kirjoittaminen on monitahoinen ja monella tavalla vaativa prosessi. Työskennellessään kirjoittaja prosessoi tekstiään jatkuvasti ja suorittaa yhtäaikaaisesti useita kognitiivisia toimintoja. Hän mm. tarkkailee tekstin temaattista koherenssia, etsii ja palauttaa muistiin tekstin kannalta merkityksellistä sisältöä, tunnistaa sisältöön liittyviä sanoja, taivuttaa sanoja, muodostaa lauseita, tarkkailee kielen sopivuutta tekstilajiin ja varmistaa, että suunniteltu uusi teksti sopii aiemmin kirjoitettuun koheesion siitä kärsimättä. (Torrance & Galbraith 2006: 67.) Monet eri tekijät vaikuttavat tekstin tuottamisen prosessiin: Esimerkiksi kirjoittajan tietämys maailmasta on väistämättä osa kirjoittamista. Tuotoksen laatuun vaikuttavat myös kirjoituksen aihe ja kirjoittajan tieto siitä, kirjoitustehtävä, kirjoittajan genretietämys eli tekstilajin tuntemus ja kirjoitustehtävän käsitteellinen kompleksisuus. (Schoonen ym. 2009: 78.) Kirjoittamista verrataan usein puhumiseen; onhan molemmissa kyse tekstin tuottamisesta. Kirjoittaminen on prosessina hitaampaa kuin puhuminen. Hidasta ei ole ainoastaan itse fyysinen kirjoittaminen, vaan myös sitä edeltävät prosessit. (Schoonen ym. 2009: 80.)

Kirjoittamisen oppiminen on haastavaa äidinkielisellekin kirjoittajalle. Esimerkiksi suomen kielessä kirjoitetun ja puhutun kielimuodon erot eivät ole selkeitä äidinkielisille kirjoittajille – saati suomea toisena kielenä oppivalle – ja äidinkielisten kirjoittajien tekemistä virheistä iso osa näyttää johtuvat puheen ja kirjoituksen normien yhteentörmäyksestä (Kallio-koski 1996: 109–110). Suomen kielessä puhuttu ja kirjoitettu kieli ovat niin kaukana toisistaan, että kirjoitetun suomen oppiminen on S2-oppijalle oikeastaan kolmas kielimuoto äidin kielen ja suomen kielen puhutun muodon lisäksi (Tarnanen 2002: 104).

Toisella tai vieraalla kielellä kirjoittaminen eroaa äidinkielellä kirjoittamisesta monin tavoin. Toisella kielellä ja äidinkielellä kirjoittamista vertaavissa tutkimuksissa on osoitettu, että toisella kielellä tuotettaviin kirjoitustehtäviin asennoidutaan erilailta kuin äidinkielellä tuotettaviin. Toisen kielen oppijoilla on myös enemmän ongelmia kirjoitetun kielen tuottamisessa kuin äidinkielisillä: he suunnittelevat kirjoittamistaan vähemmän, heillä on vaikeuksia asettaa sopivia tavoitteita ja heillä menee enemmän aikaa tehtävään sopivan sanaston miettimiseen sekä ylipäänsä tekstin tuottamiseen. Lisäksi toisella kielellä kirjoittavien tekstintuot-

taminen keskeytyy useammin, sillä he tekevät useita aloituksia ja lopetuksia, mikä tekee kirjoitusprosessista aikaa vievän ja työlään. (Matsuda ym. 2009: 462.)

Kirjoitusprosessin lähempi tarkastelu selventää, mikä tekee toisella kielellä kirjoittamisesta haasteellista. Kirjoitusprosessi ei etene lineaarisesti vaan syklistä: kirjoittaja tuottaa, muokkaa, tavaa ja kirjoittaa tekstiään uudestaan ja uudestaan. Prosessin syklistä luonteesta huolimatta kirjoittaminen voidaan jakaa kolmeen päävaiheeseen: 1) käsitteellinen valmistautuminen, joka sisältää suunnittelun, 2) kielellinen (lingvistinen) muotoilu ja 3) fyysinen tuotos. Nämä kirjoittamisprosessin kolme päävaihetta sisältävät erilaisia osaprosesseja. (Schoonen ym. 2009: 78–80.)

Valmistautumiseen kuuluu tekstin suunnittelu, joka sisältää esikielellisen tai käsitteellisen prosessin. Käsitteellisen prosessin laatu voi vaikuttaa lopulliseen tuotokseen, joten on tärkeää, että kirjoittaja pystyy käyttämään siihen tarpeeksi aikaa ja kognitiivisia resursseja. Suunnittelussa kirjoittaja voi käyttää metakognitiivista tietoaan tekstilajeista, kirjoitusprosessista ja kirjoituksen kontekstista kehittääkseen kirjoituksen suunnitelmaa ja tavoitteita. Tällainen metakognitiivinen tieto helpottaa kirjoitusprosessia, mutta eri kirjoittajien metakognitiiviset tiedot kirjoittamisesta kuitenkin vaihtelevat. Vieraalla kielellä kirjoittaessa äidinkielestä saatu tietotaito kirjoittamisesta pystytään hyödyntämään esikielellisessä valmistelussa, mutta muissa kirjoittamisen vaiheissa se on vaikeampaa, kun kirjoittaja keskittyy kamppailemaan rajoittuneen vieraan kielen taitonsa kanssa: kirjoittaja ei välttämättä pysty käyttämään esimerkiksi metakognitiivisia tietojaan kirjoittamisen rakenteesta, koska hän joutuu jakamaan metakognitiivisia resurssejaan muihin osaprosesseihin. Kirjoittaja voi uppoutua kamppailuun kielen kanssa, mikä häiritsee kirjoittamisen osaprosesseja, kuten suunnittelua ja tarkkailua. (Schoonen ym. 2009: 79–81.) Yleensä kahden tai useamman kognitiivisen tehtävän suorittaminen yhtäaikaaisesti johtaa suorituskyvyn heikentymiseen toisessa tai molemmissa tehtävissä (Torrance & Galbraith 2006: 68).

Kirjoittamisprosessin toisessa vaiheessa eli viestin muotoilussa kielellinen taito ja tietämys nousevat merkittävään rooliin. Tekstin suunnittelun pohjalta syntyvät ehdotukset esikielellisestä viestistä laukaisevat mentaalisisä leksikossa valikoiman sopivia muotoja, ja kirjoittaja muodostaa kielellisen ehdotuksen viestin sisällöstä. Muotoilussa tarvitaan sekä kieliopillista että ortografista koodausta. Kieliopillinen koodaus tarkoittaa lauseiden ja virkkeiden muodostamista sanavalintojen ja lauserakenteen osalta: kun kielenoppija työskentelee hänen mentaalisisä leksikostaan nousemia sanoja kielelliseen muotoon, täytyy hänen valita kieliopillisesti oikea ja pragmaattisesti sopiva muoto, jotta tekstin koherenssi ja koheesio säilyisi. Näitä vaatimuksia sopivuudesta pidetään yleensä kirjoitetussa kielessä tärkeämpinä kuin pu-

hutus kielellä. Kirjoittajan täytyy hallita laajempi sanavarasto, suurempi määrä kollokaatioita ja lauserakenteita sekä morfologisia vaihtoehtoja kuin puhujan, jotta halutunlainen viesti saadaan välitettyä. (Schoonen ym. 2009: 79–80.)

Jotta kielen tuottaminen olisi sujuvaa, kieliopillisen koodauksen pitää olla kirjoittajalle helppoa: työmuisti ei saa rasittaa liikaa, koska muistin resurssit pitäisi pystyä käyttämään tekstin kokonaisrakenteen hahmottamiseen. Jos sanaston hakeminen ja morfosyntaksinen pohdinta ylikuormittavat vieraalla kielellä kirjoittavan muistikapasiteettia liikaa, kirjoittajan fokus kärsii: tarkkaavaisuus riittää enää tekstin yksittäisten ongelmien huomioimiseen, ja tekstin laajempi kokonaisuus jää vähemmälle huomiolle. (Schoonen ym. 2009: 81)

Kieliopillisen koodauksen lisäksi tekstin muotoilu sisältää ortografisen koodauksen: abstrakti kieli pitää saattaa graafiseen muotoon. Tässäkin suhteessa tekstin tuottamisen prosessi luonnollisesti eroaa puheesta. Ortografinen koodaus on erityisen haastavaa kielissä, joissa kirjoitettu ja puhuttu muoto eroavat foneemisesti toisistaan. (Schoonen ym. 2009: 80.) Suomea voi pitää ortografisen koodauksen kannalta haastavana: suomen puhutun ja kirjoitetun kielen normit ovat monin paikoin ristiriidassa keskenään, suomen ääntämyksen ja ortografian suhde ei ole aivan yksiselitteinen ja erilaiset käsitykset normien soveltamisesta eri tilanteissa aiheuttavat tulkintaongelmia (Kalliokoski 1996: 110).

Kirjoittamisprosessin muotoiluvaihe on haastava toisella tai vieraalla kielellä kirjoittaessa, sillä sen onnistuminen riippuu vahvasti kielellisistä keinoista, joita kirjoittajalla on saatavilla ja käytettävissä. Tästä syystä toisella tai vieraalla kielellä kirjoittaminen on paljon vaikeampaa ja vie enemmän aikaa kuin äidinkielellä kirjoittaminen. Muotoiluvaiheessa vieraan kielen kirjoittaja kamppailee kielispesifien ongelmien kanssa, mikä vie huomiota kirjoittamisen muilta osa-alueilta. (Schoonen ym. 2009: 80.)

2.1.2 Toisella kielellä kirjoittavat

Kun tarkastellaan toisella kielellä kirjoittajia, täytyy muistaa, että kyseessä on hyvin heterogeeninen joukko oppijoita, joiden lähtökohdat toisella kielellä kirjoittamiseen vaihtelevat suuresti. Oppimiseen ja kompetenssiin toisen kielen kirjoittajana vaikuttavat esimerkiksi oppijan lähtökieli ja sen kirjoitusjärjestelmä, kirjoitus- ja lukutaito, koulutus, kyky omaksua kirjoitetun kielen normisto, oppimistavoitteet ja -motivaatio (Tarnanen 2002: 105), kielenhallinnan taitotasot, kirjoitustehtävien laatu sekä se, missä olosuhteissa oppija on kehittänyt kielitaitoaan (Matsuda ym. 2009: 461): Kohdekielisessä ympäristössä asuvat kielenoppijat, kuten maahanmuuttajat, oppivat kieltä useimmiten arkielämän vuorovaikutustilanteissa omaksumalla. Tällaiset kielen oppijat tuntevat usein ympäröivän kulttuurin kielenkäytön eri diskurssit. Lisäksi

heidän suullinen kielitaitonsa on hyvin sujuvaa jokapäiväisissä vuorovaikutustilanteissa ja he tuntevat ympäristönsä kulttuuriset normit ja odotukset. Vaikka heillä olisikin mahdollisuuksia kirjoittaa toisella kielellä, he voivat kuitenkin kokea olevansa formaalimman kielen opetuksen puutteen vuoksi kirjoittajina heikommassa asemassa. Sen sijaan kotimaassaan asuvat vieraan kielen oppijat puolestaan oppivat kieltä juuri formaalissa opetuksessa. Heidän kielenopiskelunsa koostuu pääasiassa kielen sääntöjen ja muotojen opettelemisesta. Tällaisilla oppijoilla on usein hyvin rajallisesti kontakteja kohdekielen eteviin käyttäjiin sekä suppea käsitys kohdekielen kulttuurisista normeista ja odotuksista. (Matsuda ym. 2009: 461.)

Äidinkielen ja toisen kielen väliset erot voivat vaikuttaa toisella kielellä kirjoittamiseen monin tavoin, mutta nämä erot ovat kuitenkin erisuuruisia ja vaikutukseltaan erilaisia. Jonkin tietyn eron (vaikkapa erilaisen kirjoitusjärjestelmän) tiedostaminen ja oppiminen voi olla kielenoppijalle olennaista ja aikaa vievää, kun taas toisen eron kohdalla ei ole niinkään kyse varsinaisesta ”ongelmasta” vaan pikemminkin lukijan suvaitsevaisuudesta. (Tarnanen 2002: 101–102.) Toisen kielen ja äidinkielen kirjoittamiseen liittyvä ero voi olla myös sellainen, josta oppija ei halua luopua säilyttääkseen identiteettinsä: oppija voi esimerkiksi käyttää äidinkielelleen tyypillistä kohtaliasta tyyliä, vaikkei se olisi kohdekielessä tarkoituksenmukaista (Tarnanen 2002: 102).

Suomea toisena tai vieraana kielenä opiskeleva joutuu luovimaan kirjoitusprosessissa kahden kielen välillä: suomen ja äidinkielen. Lisäksi on oletuksenmukaista, että kirjoitetun ja puhutun suomen kielen normistot törmäävät S2-oppijoiden kirjoittamissa teksteissä, sillä suomen ja äidinkielen lisäksi oppija joutuu kirjoitusprosessin aikana tekemään valintoja kahden kilpailevan kielimuodon välillä: puhutun ja kirjoitetun. (Kalliokoski 1996: 111.) Kielenoppijan kirjoituksessa tekemiä virheitä pitäisi Tarnasen (2002: 104–105) mukaan kuitenkin tulkita uudella tavalla. Koska puhutun ja kirjoitetun kielen erot ovat suomen kielessä suuria, oppijoiden virheistä ei ole helppo päätellä, johtuuko virhe kirjoitetun kielimuodon normin rikkomisesta vai toisen kielen omaksumisesta. Suomen kielen synteettisen luonteen vuoksi rakenteellisiin puutteisiin tarttuminen on ehkä helpointa, mutta Tarnasen mielestä virheet ovat luonteeltaan monikerroksisempia kuin pelkästään kielen rakenteiden tarkkuuteen liittyviä. Hän huomauttaa, että kirjoittamisen ja tekstin ymmärtämisen kannalta on tärkeää kiinnittää huomiota myös tekstin jäsentelyyn, sisällön ilmaisemiseen, tyyliin, sekä eri tekstityyppien funktioiden ja diskurssien hallintaan liittyviin ongelmiin. (Tarnanen 2002: 105.)

Tarnanen (2002: 102) on pohtinut, mitä taitoja kielenoppijan oikeastaan tulisi hallita, jotta hän olisi tarpeeksi taitava vieraan kielen kirjoittaja. Esimerkiksi kirjoittamisen oppaat esittävät hyvän kirjoittajan sellaisena, jonka taitoja harva syntyperäinenkään saavuttaa. Synty-

peräiset kirjoittajatkin ovat hyvin epätasaisia taidoiltaan, joten kielenoppijaa ei pitäisi verrata syntyperäiseen kirjoittajaan. Vaikka äidinkielisten kirjoittajien teksteissä onkin tyypillistä tietyn tasoinen, kaikille yhteinen tarkkuus ja idiomaattisuus, esiintyy teksteissä myös poikkeuksia: syntyperäisten kirjoittajien teksteissä on kielen tarkkuuden virheitä lauseenvastikkeissa, pronominiin viittaussuhteissa, joissakin rektioissa ja sanastossa. Tarnanen kyseenalaistaakin näkökulman, jonka mukaan kielenoppijaa voisi verrata syntyperäiseen kirjoittajaan sen perusteella, että syntyperäiset kirjoittajat eivät tekisi tietynlaisia virheitä. Tällöin kirjoittamisen tarkastelu rajoittuu kielelliseen, lähinnä kielen rakenteiden hallinnan tarkkuuteen, mikä ei ole tarkoituksenmukaista tarkasteltaessa oppijan kieltä. Erojen tarkastelussa tulee muistaa, että syntyperäisetkin kirjoittajat ovat sekä kielen että kirjoittamisen oppijoita koko ikänsä. Myös vieraan kielen kirjoittajan osaamisessa on liukumia: kirjoittaja ei vain ”osaa” tai ”ei osaa” jotain asiaa – hän voi hallita jonkin kirjoittamisen alueen, vaikkakin epäsystemaattisesti. (Tarnanen 2002: 102.) Kirjoittamista ja sen oppimista tarkasteltaessa on hyvä myös huomioida, että aikuisille oppijoille kirjoittamisen oppiminen voi olla kielen oppimisessa toissijainen tavoite. Useimmiten kielen oppimisen tavoitteena on oppia sellainen kielitaito, jolla selviää arkielämän tilanteissa. (Tarnanen 2002: 105.)

2.1.3 Mielipidekirjoitus tekstilajina

Yhtä, kattavaa tekstilajin määritelmää ei ole kielitieteessä tai muillakaan aloilla, ja tekstilajin määrittelyn lähtökohdaksi voidaan valita esimerkiksi tekstin rakenne, muoto, kieli, sisältö tai konteksti. Kielitieteessä tekstilajimäärittelyn lähtökohtana on kuitenkin perinteisesti pidetty tekstin rakenteellisia ominaisuuksia. (Mikkonen 2010: 44–45.) Tekstin kokonaisrakenne on keskeinen tekstilajin kriteeri, jonka avulla lukija tunnistaa lukemansa tekstin tietyn tekstilajin edustajaksi. Tekstilajiin voi kuulua rakenteen variaatioita, mutta silti tekstilaji rajoittaa merkittävästi rakennetta: liian kauaksi tekstilajin normista harhautuva rakenne voi aiheuttaa sen, että lukija pitää tekstiä kelvottomana tekstilajin edustajana tai useamman tekstilajin sekoituksena. (Mäntynen 2006: 42.)

Mielipidekirjoitusta tekstilajina on tutkinut mm. Mikkonen (2010) väitöskirjassaan, jossa keskitytään lukiolaisten yleisönosastokirjoitusten rakenteeseen ja argumentointiin. Kirjoitusten rakennetta eritellään sekä tekstin yleisrakenteen että funktionaalisen rakenteen näkökulmasta. Tekstin yleisrakenteella tarkoitetaan koulussa opetetun ainekirjoituksen muodollista yleisrakennetta, johon kuuluu otsikko, aloitus, käsittelykappale tai -kappaleet sekä lopetus (Mikkonen 2010: 78). Kirjoitusten rakenteen lisäksi Mikkonen (2010: 51) tarkastelee argu-

mentaatiota retoriikan näkökulmasta. Argumentilla Mikkonen (mts. 56) tarkoittaa tekstijaksoa, johon sisältyy väite ja sen perustelut.

Kirjoitusten funktionaalista rakennetta Mikkonen erittelee funktionaalisten jaksosten avulla. Funktionaalisilla jaksoilla Mikkonen tarkoittaa tekstiä vaiheittain rakentavia tekstin osia, joiden pituus voi vaihdella muutamasta sanasta kappalejaon ylittäviin kokonaisuuksiin. Mikkonen analysoi yksittäisten funktionaalisten jaksosten tehtävät ja tarkoitukset ja nimeää jaksot analyysinsä pohjalta. Lisäksi Mikkonen kuvailee kielellisiä piirteitä, jotka helpottavat jaksosten tunnistamista. Tutkimuksessa lukiolaisten yleisönosastokirjoituksissa esiintyvät funktionaaliset jaksot ovat *pohjatekstin referointi*, *oma mielipide*, *perustelu*, *myönnytys* ja *ohje*, ja tarkastelun kohteena on sekä näiden jaksosten esiintyminen että järjestys. (mts. 90–92.)

Pohjatekstin referointi -jaksossa kirjoittaja esittelee ja tulkitsee pohjatekstin sisältöä sekä käy dialogia sen kanssa. Pohjatekstin, eli muiden ihmisten aiemmin esittämän puheen, kirjoituksen tai ajatuksen, on tarkoitus erottaa kirjoittajan omasta tekstistä. (mts. 92–93.) Referointi-jaksossa kirjoittaja voi myös viitata ajankohtaisiin keskusteluihin leksikaalisesti esimerkiksi ilmauksella *viimeaikainen keskustelu* (Mäntynen 2005: 277–278).

Oma mielipide -jakson tarkoitus on esittää kirjoittajan subjektiivinen arvio tai näkemys. Jakso esiintyy usein yhdessä pohjatekstin referointi -jakson tai perustelu-jakson kanssa. Oma mielipide -jaksot voi edelleen luokitella väitteiksi, tuiksi ja kiistoiksi. Väitteessä esitetään kirjoittajan subjektiivinen arvio jostakin asiasta, tilanteesta, ilmiöstä tai henkilöstä. Kielellisiä piirteitä, joista väitteen tunnistaa, ovat minä-pronominin muodot, yksikön 1. persoonan käyttö ja mielestäni-ilmaukset. Tuki-jakson tarkoitus on osoittaa samanmielisyys pohjatekstin näkemyksen kanssa, kiisto-jakso taas pyrkii osoittamaan pohjatekstin näkemyksen vääräksi. (Mikkonen 2010: 101–104.)

Perustelu-jakso seuraa usein oma mielipide -jaksoa, ja sen on tarkoitus osoittaa esitetty näkemys oikeaksi. Myönnytys-jaksossa annetaan tilaa vastakkaisille näkökannoille ja ilmaistaan väitteiden olevan tietyissä tilanteissa ja olosuhteissa mahdollisia, vaikka oma näkemyksen oikeellisuuttakin tähdennetään. Ohje-jakson tarkoitus on ohjailla lukijan toimintaa. Ohje-jaksossa kirjoittaja tarjoaa ohjeita, neuvoja tai suosituksia ja korostaa omaa asiantuntemustaan. (mts. 104–106.)

Vaikka funktionaalisten jaksosten järjestys tekstissä voi vaihdella, osalla funktionaalisista jaksoista on kuitenkin vakiintunut esiintymispaikka tekstin kokonaisrakenteessa: esimerkiksi referointijakso on yleensä kirjoituksen aloituskappaleessa. Mikkosen tutkimuksen aineistossa on mukana myös kirjoituksia, joissa ei esiinny kaikkia mainittuja funktionaalisia

jaksoja. (mts. 107–111.) Vain oma mielipide -jaksoa voidaan pitää tekstilajin kannalta pakollisena jaksena (mts.141): mielipidekirjoitus ilman omaa mielipidettä ei ole mahdollinen.

Funktionaalisten jaksojen tarkastelu ja nimeäminen on merkittävää tekstilajin määrittelyn kannalta, sillä pelkän rakenteen kuvailun lisäksi mukana on ajatus tekstilajin kommunikatiivisesta päämäärästä. Tekstin rakennetta tarkasteltaessa ei tule unohtaa, että tekstilajiin kuuluu myös viestinnällinen tavoite: mielipidekirjoituksessa halutaan ilmaista oma mielipide. Funktionaalisten jaksojen (ja koko tekstilajin) nimeäminen ilmaisee tekstin kommunikatiivisen päämäärän, sillä nimeämisen perusta on juurikin funktionaalinen. (mts. 49.)

S2-kirjoittajien tekstejä tarkasteltaessa on hyvä muistaa, että tekstilaji on sosiokulttuurinen käsite: tekstilajien konventiot syntyvät ja muuttuvat kulttuurisesti kielenkäyttäjien muodostamassa yhteisössä (Kalliokoski 2006: 240; Matsuda ym. 2009:462). Ei voida olettaa, että toisessa kulttuurissa varttunut kirjoittaja hallitsee kohdekielen kulttuurin tekstilajikäytännöt ilman harjaantumista niihin. Toisaalta sama harjaantumisen vaatimus koskee yhtälailla myös syntyperäisiä kielenkäyttäjiä. (Kalliokoski 2006: 248–249.) Taitavillakin toisen kielen oppijoilla voi olla hankaluuksia ymmärtää kulttuurisesti rakentuvia tekstilajeja ja kohdekielen kulttuurin tuntevien lukijoiden odotuksia (Matsuda ym. 2009: 462). Kirjoittamisen kannalta tekstilajien hallinta on niin olennainen taito, että se voidaan nähdä eräänlaisena sujuvuuden ilmentymänä (Kalliokoski 2006: 248).

2.2 Sujuvuus

2.2.1 Sujuvuus, kompleksisuus ja tarkkuus

Toisen kielen oppijan suullista ja kirjallista kielitaitoa arvioidaan usein sujuvuuden, kompleksisuuden ja tarkkuuden näkökulmasta (ks. esim. Skehan 1998; Ellis & Barkhuizen 2005). Näitä käsitteitä hyödynnetään toisen kielen oppimisen tutkimuksessa laajasti: niitä käytetään oppijan yksittäisen tuotoksen kuvailussa, koko kielitaidon osoittajina ja kielitaidon kehittymisen mittareina (Housen & Kuiken 2009: 461). Kielitaidon arvioinnin ja kuvailun lisäksi saman kolmikon voi nähdä vaikuttavan myös esimerkiksi toisen kielen opetuksen ja oppijan tavoitteisiin: ideaalitalanteessa sujuvuus, kompleksisuus ja tarkkuus kehittyvät rintarinnan tuotteli-aassa harmoniassa, ja edistyminen yhdellä osa-alueella johtaa kehitykseen myös kahdella muulla (Skehan 1998: 286). Sujuvuus, kompleksisuus ja tarkkuus ovat toisen kielen tutkimuksen ja opetuksen ydinkäsitteitä, jotka tulevat varmasti jokaiselle vastaan S2-opettajan opinnoissa.

Sujuvuuden, kompleksisuuden ja tarkkuuden kolminaisuus nousi toisen kielen tutkimuksen keskiöön 1980-luvulla, kun sujuva ja tarkka kielenkäyttö erotettiin toisistaan suullisen kielitaidon kehittymistä tarkasteltaessa. Kompleksisuus liitettiin kokonaisuuteen 1990-luvulla Skehanin esiteltyä 1989 ensimmäisenä kielitaitoa kuvaavan mallin, joka sisälsi kaikki kolme kielitaidon ulottuvuutta. 1990-luvulla syntyivät myös ensimmäiset termien määritelmät. (Housen & Kuiken 2009: 461.)

Vaikka sujuvuus, kompleksisuus ja tarkkuus ovat keskeisiä ja paljon käytettyjä termejä toisen kielen oppimisen tutkimuksessa, niiden määritelmistä ei ole yksimielisyyttä (Housen & Kuiken 2009: 462). Kolmikosta läpinäkyvin ja yhdenmukaisin termi on tarkkuus, joka viittaa kielen normien noudattamiseen (Pallotti 2009: 592) tai käänteisesti noudattamattomuuteen eli virheisiin (Housen & Kuiken 2009: 463). Kompleksisuus puolestaan on termeistä monitulkintaisin ja vähiten ymmärretty: termillä voidaan viitata tehtävän, tuotoksen tai kielitaidon piirteisiin, ja toisen kielen kompleksisuudella voidaan tarkoittaa yhtälailla kielen kognitiivista tai lingvististä monimutkaisuutta (Housen & Kuiken 2009: 463). Vaikka termi rajoitettaisiin vain tuotetun kielen kuvaamiseen, voidaan Ellisin ja Barkhuizenin (2005: 153–154) mukaan erottaa jopa kahdeksan eri kompleksisuuden aspektia, kuten sanaston kompleksisuus tai kieliopillinen kompleksisuus. Usein toisen kielen oppimisen tutkimuksessa kompleksisuus liitetään kielen vaikeuteen tai kognitiiviseen vaativuuteen (Pallotti 2009: 593). Skehan (1998: 5) yhdistää kompleksisuuden myös kielenoppijan halukkuuteen kokeilla uutta virheiden riskistä huolimatta.

Myöskään sujuvuuden määrittely ei ole ollut ongelmatonta tai yksiselitteistä (Housen & Kuiken 2009: 463; Martin & Alanen 2011: 39). Historiallisesti sujuvuus on viitannut kielenkäyttäjän yleiseen kielitaitoon (Housen & Kuiken 2009: 463). Sujuvuus liittyy erityisesti oppijan puheen arviointiin; kieliasiantuntijoiden lisäksi maallikotkin saattavat kuvailla vaikkapa maahanmuuttajan puhetta ”sujuvaksi”. Kielen sujuvuuden arviointi koetaan usein helpoksi, mikä kertoo, että jonkinlainen jaettu käsitys sujuvuudesta on olemassa (Nissilä, Martin, Vaarala & Kuukka 2006: 66). Maallikkoterminologiassa sujuvuus yhdistetään esimerkiksi kielitaidon soljuvuuteen (*flow*), jatkuvuuteen (*continuity*), automaatioon (*automaticity*) tai puheen kitkattomuuteen (*smoothness*). Myös liikkeeseen, virtaavuuteen tai jopa nestemäisyyteen liittyvät assosiaatiot ovat yleisiä useissa eri kielissä. Saman näkökulman sujuvuudesta eräänlaisena liikkeenä tai soljuvuutena jakavat maallikoiden lisäksi monet kielenopettajat ja -tutkijat. (Koponen & Riggenbach 2000: 6–8.)

2.2.2 Sujuvuuden tutkimus ja määritelmät

SLA-tutkimuksessa sujuvuutta on tarkasteltu pääasiassa kielen tuottamisprosessin ominaisuutena, ja keskiössä on ollut puheen tuottamisen sujuvuus. Puheen sujuvuutta on pyritty arvioimaan mitattavana ominaisuutena 1950-luvulta lähtien, mutta esimerkiksi puheen sujuvuuden jakaminen erilaisiin osatekijöihin kuvaavien termien avulla (kuten jatkuvuus tai kitkattomuus) ei ole tuonut toivottua tarkkuutta sujuvuuden määrittelyyn (Koponen & Riggenbach 2000: 9–10). Kuvaavien termien sijaan sujuvuutta on päädytty tutkimaan pääasiassa puheen mitattavien kielellisten ilmiöiden avulla: tavoitteena on ollut selvittää tarkalleen, mitkä piirteet vaikuttavat arvioihin toisenkielisen puheen sujuvuudesta (Housen & Kuiken 2009: 463).

Usein tällainen puheen mitattava piirre, jota on käytetty sujuvuuden ja sen kehittymisen mittarina, on puheen tuottamisen nopeus: tavallisesti sujuvuutta on arvioitu ilmausten, sanojen tai morfeemien määrällä, joka tietyssä ajassa on tuotettu. Tuottamisen nopeuden lisäksi sujuvuutta on tutkittu esimerkiksi laskemalla puheen taukojen määriä ja pituuksia. Kaikki nämä piirteet kuuluvat sujuvuuden temporaalisiin muuttujiin. Temporaalisten muuttujien ohella toisen sujuvuuden mittaamisen kannalta olennaisen piirreryhmän muodostavat epäröinnin ilmaiset: puheenvuorojen virheelliset aloitukset, toistot, ilmaisujen uudelleenmuotoilut ja sanaston elementtien korvaamiset toisilla. (Ellis & Barkhuizen 2005: 140, 156–157.) Sujuvuuden tutkimuksen keskittyminen puheen tuottamiseen näkyy myös uudemmissa sujuvuuden määritelmässä. Ellis ja Barkhuizen (2005: 139) ovat määritelleet sujuvuuden kielen reaaliaikaiseksi tuottamiseksi ilman taukoja tai empimistä. Kun puhuja asettaa etusijalle sisällön ja merkityksen saadakseen viestinsä perille ja kielioppi jää toissijaiseen asemaan, puheessa on sujuvuutta.

Sujuvuuden määrittely tuottamisen nopeudeksi tai esimerkiksi taukojen määrän kautta mahdollistaa ilmiön määrällisen tutkimuksen: epätarkan kuvailun sijaan sujuvuus näyttäytyy tarkkoina lukuina ja määrinä. On kuitenkin osoitettu (Koponen & Riggenbach 2000: 12), että kuuntelijan tai arvioijan vaikutelma puheen sujuvuudesta perustuu muihinkin tekijöihin kuin mitattavissa olevaan puheen nopeuteen tai epäröinnin määrään. Esimerkiksi Ejzenberg (2000: 288) on tutkinut arvioita brasilialaisten englannin oppijoiden puheen sujuvuudesta ja osoittanut, että kielenoppija, jonka puhe arvioitiin koko testiryhmän sujuvimmaxi, ei ollut testiryhmän nopein tai määrällisesti tuotteliain puhuja. Ejzenbergin mukaan sujuvuuden arvioihin vaikuttaa merkittävästi esimerkiksi puheen tuottamiseen käytetty tehtävätyyppi: dialogit arvioidaan puhujasta riippumatta sujuvammiksi kuin monologit (mts. 292). Sujuvuus on siis myös puheen tuottamisen kontekstista riippuvainen ilmiö.

Ejzenbergin sujuvuustutkimuksen näkökulma on psykologvistinen, ja siinä tarkastellaan sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tekijöitä, jotka yhdistyvät sujuvuuteen. Kvantita-

tiivisistä tekijöistä tuotetun puheen määrä ei ole sujuvia ja ei-sujuvia puhujia erottava tekijä, sen sijaan puheen nopeus on: sujuviksi arvioidut oppijat puhuvat nopeammin. Konteksti vaikuttaa sekä sujuvien että ei-sujuvien puhujien puhunopeuteen: molemmat ryhmät puhuvat dialogeissa nopeammin kuin monologeissa. (Ejzenberg 2000: 293.) Ejzenbergin tutkimuksessa puheen nopeuden ja määrän ohella sujuvuuden määrällisiin tekijöihin luetaan myös puheen sujuvat jaksot (*fluent unit*), joilla tarkoitetaan yhtäjaksoista, yhteen hengenvetoon sisältyvää etenevää puheen osuutta, joka sisältää vähintään kaksi semanttista yksikköä. Sujuvuuden kannalta näiden jaksosten pituutta merkittävämmäksi tekijäksi osoittautuu kuitenkin niiden sisältö. (mts. 294.)

Ejzenbergin sujuvuuteen liittämiä kvalitatiivisia tekijöitä ovat erilaiset koheesiota lisäävät keinot. Sekä sujuvat että ei-sujuvat puhujat käyttävät koheesiota lisääviä keinoja, mutta sujuvassa ja ei-sujuvassa puheessa käytetyt keinot ovat erilaisia: sujuvassa puheessa esiintyy lauseiden ketjuttamista (*chaining*), kun taas lauseiden kieliopillinen yhdistäminen (*grammatical integration*) on tyypillistä ei-sujuvissa puheen jaksoissa. (Ejzenberg 2000: 294–299.) Koheesiokeinojen ohella toinen laadullinen tekijä, jonka Ejzenberg (2000: 299) linkittää sujuvuuteen, on toiston ja kaavamaisen puheen rooli. Toistoa esiintyy sekä sujuvien että ei-sujuvien kielenoppijoiden puheessa, mutta sen funktio on erilainen. Ejzenberg osoittaa, että sujuvilla puhujilla toisto toimii keskeisiä asioita korostavana ja kerrontaa eteenpäin vievänä elementtinä, kun taas ei-sujuvan puhujan tuotoksessa toisto ilmentää epäröintiä, joka pysäyttää kerronnan etenemisen (mts. 300–303). Kaavamaiset puheen jaksot indikoivat puheen tuottamisen automatisoitumista ja siten myös sujuvuutta, mutta Ejzenbergin mukaan (mts. 305–309) sujuvat ja ei-sujuvat puhujat käyttävät näitä jaksojaan puheessaan eri tavoin ja eri tarkoituksiin. Ei-sujuvan kielenoppijan puheessa kaavamaisissa jaksoissa on kieliopillista epätarkkuutta eivätkä ne aina istu kokonaisuuteen. Sujuvassa puheessa kaavamaisien jaksosten käyttö on taitavampaa, virheettömämpää ja palvelee paremmin kokonaisuutta.

Ejzenberg (2000: 310–311) korostaa, että eri tekijöiden – ovatpa ne sitten kvalitatiivisia tai kvantitatiivisia – rooli suhteessa sujuvuuteen on kompleksinen: sama piirre voi käyttötavasta riippuen joko edesauttaa tai heikentää käsitystä sujuvuudesta. Ejzenberg vertaakin (mts. 288) puhujaa jonglööriin, joka heittää pallot ilmaan ja luo mielikuvan vaivattomasta suorituksesta – samalla tavoin puhuja tuottaa kuulijoille sujuvuuden mielikuvaa tasapainottelemalla yhtä aikaa useita kielellisiä komponentteja näennäisellä helppoudella.

Toisenlaisen esimerkin puheen sujuvuuden määritelmästä antaa Morales-Lópezin (2000) tutkimus natiivin ja ei-natiivin puhujan keskustelun etenemisestä. Tutkimuksessa sujuvuus määritellään oppijan kyvyksi 1) ylläpitää keskustelun yhdenvertaisuutta, 2) korjata tilan-

ne keskustelun ”virran” katkettua ja 3) ymmärtää vuorovaikutuksen lainalaisuuksia (Morales-López 2000: 283). Lisäksi keskustelun sujuvuuteen vaikuttavat ei-natiivin puhujan kuulunymmärtämistaidot ja ymmärrys keskustelun sosiaalisesta ja kulttuurisesta kontekstista. Ejzenbergin tavoin Morales-López päätyy toteamaan, että sujuvuus on perinteisiä määritelmiä monimutkaisempi ilmiö, ja esimerkiksi keskustelun kontekstin vaikutus sujuvuuteen voi osoittautua haastavaksi tutkimuskohteeksi. (mts. 284–285.)

2.2.3 Sujuvuuden monitahoisuudesta

Sujuvuuden määrittelemisen vaikeus on nostanut esille kysymyksen sujuvuuden suhteesta kielitaitoon yleensä (ks. esim. Koponen & Riggenbach 2000: 13–15; Lauranto 2005: 127–128): Miten esimerkiksi sujuva puhuja eroaa taitavasta puhujasta? Jos sujuvuus on yksi kielitaidon elementeistä, millainen niiden suhde toisiinsa on? Usein vastaukset näihin kysymyksiin ovat parhaimmillaankin ympäripyöreitä. Esimerkiksi Ejzenberg (2000: 311) toteaa, että sujuvuus ja kielitaito ovat erilliset mutta toisiinsa vaikuttavat konstruktit. Sen sijaan Lennonin (Lennonin 2000: 25 mukaan Lennon 1990) kuvaus sujuvuuden kahdesta eri lajista onnistuu valottamaan sujuvuuden ja kielitaidon suhdetta toisiinsa. Lennon erottaa toisistaan sujuvuuden laajan ja kapean määritelmän: laaja näkemys sujuvuudesta on rinnastettavissa puhetaitoon yleisellä tasolla, kun taas kapea näkemys tarkoittaa puheen nopeutta ja kitkattomuutta.

Lennon kehittelee tätä ajatusta edelleen artikkelissaan (2000: 25) puhutun toisen kielen sujuvuudesta. Laaja määritelmä sujuvuudesta edustaa korkeamman tason sujuvuutta (*higher-order fluency*), ja kapea määritelmä matalamman tason sujuvuutta (*lower-order fluency*). Matalamman tason sujuvuus on mitattavissa: puheen nopeus, tauot, väärät aloitukset, epäröinnit ja toisto ovat kaikki matalamman tason sujuvuuden elementtejä. Sujuvuuden tutkimuksen kannalta ongelmaksi muodostuu kuitenkin näiden piirteiden monikäyttöisyys puheessa: tällaisilla puheen pintatason piirteillä voi olla keskustelussa valideja retorisia tai kommunikatiivisia tehtäviä, eikä niitä näin ollen pidä automaattisesti tuomita sujuvuutta vähentäviksi virheiksi. Lennon kritisoikin, että pelkkä puheen matalan tason elementtien mekaaninen laskeminen ilman niiden funktioiden arvioimista saattaa johtaa siihen, että puheentuottamisen psykologiset ulottuvuudet jäävät huomioimatta. Lennon huomauttaa myös, että mainittujen piirteiden esiintymiseen puheessa vaikuttaa mm. keskustelun aihe, tilanne ja keskustelukumppani, ei ainoastaan puhujan taidot.

Sujuvuuden indikaattoreina puheen pintatason mitattavat piirteet ovat vain jäävuoren huippu: ne mahdollistavat sujuvuuden määrällisen analyysin, mutta puheen sujuvuutta arvioi-
dessa muut, vaikeammin tavoitettavat tekijät nousevat tärkeämmiksi. (Lennon 2000: 25–26,

Lennon 1995: 101.) Lennon päätyy määrittelemään korkeamman tason sujuvuuden nopeaksi, tarkaksi, tehokkaaksi, selkeäksi ja sulavaksi ajatuksen kielentämiseksi; kyseessä on siis puheen tuottamisen ominaisuus, jota ei täydellisesti voi tavoittaa vain tuotoksen pintatason piirteitä laskemalla. Jos puhuja onnistuu tuottamaan ja ilmaisemaan ajatuksensa tavalla, joka vangitsee kuulijan mielenkiinnon, puhe on sujuvaa pinnallisista, alemman tason virheistä huolimatta. (Lennon 2000: 26, 40.) Lennonin näkemyksillä sujuvuudesta on paljon yhteistä Eizenbergin kanssa: molempien mielestä yksittäinen kvantitatiivinen piirre tai tekijä ei voi määrittää sujuvuutta, vaan keskeisempää on se, miten ja miksi näitä tekijöitä käytetään.

Sujuvuus ei ole tutkimuskohteena ainoastaan toisen kielen oppimisen tutkimuksessa, vaan sujuvuutta on tarkasteltu myös ensikielen ominaisuutena. Esimerkiksi Charles J. Fillmore (2000)¹ on tarkastellut sujuvuutta tällaisesta näkökulmasta: kiinnostuksen kohteena on natiivien puheen sujuvuuden arviointi, mutta Fillmoren näkemykset ovat osoittautuneet hedelmällisiksi myös toisen kielen oppimisen perspektiivistä (ks. esim. Lennon 2000; Chenoweth & Hayes 2001). Fillmore osoittaa, että puheen sujuvuus vaihtelee paljon äidinkielellä puhuttaesakin: sama henkilö voi olla suulas ja sujuva puhuessaan tutusta aiheesta pienessä joukossa, mutta mykistyä toisenlaisessa tilanteessa. Lisäksi eri kulttuureissa on tilanteita, joissa kaikki osallistujat tuntuvat menettävän sujuvuutensa ja kärsivän siitä – Fillmore käyttää esimerkkinä hautajaisia englanninkielisissä kulttuureissa. (Fillmore 2000: 52–53.)

Fillmore ei näe sujuvuutta vain yhtenä ominaisuutena tai piirteenä, jota toisilla puhujilla on enemmän ja toisilla vähemmän. Sen sijaan hän erottelee neljä erilaista sujuvuutta. Ensimmäisenä Fillmore (2000: 51) kuvailee sujuvuutta kykynä puhua pitkään tauoitta. Tällaisen sujuvuuden hallitseva puhuja, kuten radiojuontaja tai urheiluselostaja, ei pysähdy miettimään sanojaan vaan ikään kuin täyttää ajan sanoilla. Lennonin (2000: 28) mukaan Fillmoren ”radiojuontajasujuvuus” muistuttaa joillain kielenoppijoilla esiintyvää epäaitoa sujuvuutta (*false fluency*): tarkoitus on ainoastaan pitää yllä temporaalista sujuvuutta hinnalla millä hyvänsä, ja samalla puheen kommunikatiivisuus, sisältö, muoto ja tarkoituksellisuus kärsivät.

Fillmoren toinen sujuvuus on taito tuottaa yhtenäisiä, järkeviä ja merkitystiheitä lauseita. Puhuja, joka taitaa tällaisen sujuvuuden, käyttää kieltä sekä semanttisesti että syntaktisesti hyvin, eikä puheessa ole semanttisesti tyhjää ainesta. Fillmoren kolmannen sujuvuuden hallitseva puhuja osaa valita sanansa oikein vaihtelevissa tilanteissa. Tällainen puhuja on kuin kotonaan erilaisissa keskustelutilanteissa ja löytää aina kontekstiin sopivaa sanottavaa.

¹ Artikkelin uudelleenjulkaisu. Alun perin julkaistu 1979 teoksessa *Individual Differences in Language Ability and Language Behavior* (toim. Charles J. Fillmore, Daniel Kempler & William S-Y. Wang), s. 85–101.

Neljäntenä sujuvuutena Fillmore esittelee kyvyn käyttää kieltä luovasti ja kekseliäästi. Puhuja, joka hallitsee tällaisen sujuvuuden, ilmaisee ajatuksiaan tuoreesti, keksii vitsejä, leikkii tyyleillä ja kehittää kielikuvia. Lisäksi hän näyttää löytävän näppärimmäät ilmaisut nopeasti ja vaivatta. (Fillmore 2000: 51.) Lennon (2000: 28) arvioi, että vain vähemmistö kieltenoppijoista voi saavuttaa puheessaan tällaisen sujuvuuden. Fillmoren (2000:52) mukaan äärimmäisen taitava kielenkäyttäjä olisi puhuja, joka hallitsee kaikki mainitut sujuvuuden ulottuvuudet.

2.2.4 Sujuvuus, kirjoittaminen ja tekstit

Vaikka sujuvuuden tutkimuksessa fokus on ollut selvästi puheen tuottamisessa, myös tekstin tuottamisen sujuvuutta on tutkittu. Kuten puheen kohdalla, myös kirjoittamisen sujuvuutta tutkittaessa on kiinnitetty huomiota tuottamisen nopeuteen (Martin & Alanen 2011: 39). Lisäksi kirjoittamisen sujuvuuden tutkimuksessa on tarkasteltu esimerkiksi taukoja: niiden määrästä, sijainnista ja kestosta kirjoittamisprosessin aikana on päätelty, liittyvätkö tauot kirjoittelun tai lauseen rakenteen suunnitteluun vai heijastavatko ne taivutus- tai oikeinkirjoitusongelmia (Nissilä, Martin, Vaarala & Kuukka 2006: 66). Tuottamisen nopeus on kuitenkin ollut taukoja suositumpi tutkimuskohde: muun muassa Ellis ja Barkhuizen (2005: 157) toteavat, että kirjoitetun kielen sujuvuutta tutkittaessa tarkastellaan kirjoitetun kielen määrää ja kirjoituksen nopeutta ja että useimmiten tällöin tarkastellaan sitä, kuinka paljon tavuja oppija tuottaa minuutissa. Nopeus lasketaan jakamalla tavujen kokonaismäärä tehtävään käytetyllä ajalla.

2000-luvulla tietotekniikan kehitys on mahdollistanut uusia tapoja tutkia kirjoittamisen prosessia esimerkiksi tietokoneen näppäimistön käyttöä tallentavien (eng. *keystroke logging*) ohjelmien avulla. Keystroke logging -tutkimuksessa keskeinen ajatus on, että kirjoittamisen sujuvuus kertoo kirjoittamisen taustalla olevista kognitiivisista prosesseista. Leijtenin ja Van Waesin (2013) mukaan tällä hetkellä käytetyin ohjelma on ScriptLog, johon voidaan yhdistää myös kirjoittajan silmänliikkeiden seuraaminen. (Leijten & Van Waes 2013: 360.) Kirjoittamisen sujuvuuden tutkimisessa ScriptLog-ohjelmaa on käyttänyt esimerkiksi Gunnarsson (2012), joka on tutkinut ruotsalaisten ranskan kielen oppijoiden tekstin tuottamisen sujuvuuden kehittymistä. Tutkimuksessa sujuvuus määritellään tekstin tuottamisen nopeudeksi ja helppoudeksi. (Gunnarsson 2012: 247–251.) Myös Nordqvist Palviainen (2007) on tutkinut toisella kielellä kirjoittamisen prosessia ScriptLog-ohjelman avulla. Nordqvist Palviainen (2007: 233) on verrannut opettajien arvioita valmiista tekstistä ScriptLogin avulla kerättyihin tietoihin kirjoitusprosessin nopeudesta, tauoista ja korjauksista. Tutkittavat olivat suomalaisia

yliopisto-opiskelijoita, jotka kirjoittivat tiivistelmän katsomastaan ruotsinkielisestä tv-ohjelmasta (mts. 237). Kirjoittajien ja kirjoitusprosessien välillä on Nordqvist Palviaisen (mts. 246; 233; 241) tulosten perusteella suurta vaihtelua, eikä valmiiden tekstien laadun ja kirjoitusprosessin välillä ole suoraa yhteyttä: esimerkiksi kohtuullisen hidas kirjoittaja tuotti sujuvan ja helpopolukuisen tekstin. Arvioinnissaan opettajat kiinnittivät paljon huomiota tekstien kielioppivirheisiin, mikä Nordqvist Palviaisen mukaan heijastaa vieraan kielen opetuksen traditioita. Tekstit, joissa oli vain vähän kielioppivirheitä, arvioitiin sujuviksi. (mts. 246.)

Kirjoittamisen prosessia voidaan tutkia myös ääneen ajattelun (eng. *think aloud*) kautta, jolloin kirjoittaja selostaa ääneen omaa työskentelyään. Tätä metodologiaa kirjoittamisen sujuvuuden tutkimisessa ovat käyttäneet Chenoweth ja Hayes (2001), jotka tarkastelevat kirjoittamisen sujuvuuden ja kielellisen kokeneisuuden suhdetta tutkimuksessaan, jossa tutkittavana on englantia äidinkielenään käyttäviä ranskan ja saksan oppijoita. Tutkimuksessa kirjoittamisen sujuvuudeksi määritellään tekstin tuottamisen nopeus mitattuna kirjoitettujen sanojen määrällä per minuutti. Chenoweth ja Hayes huomioivat myös Fillmoren laajemman näkemyksen sujuvuudesta (ks. s. 14), mutta toteavat sen vastaavan lähinnä arkipäiväisiä havaintoja sujuvuudesta ja sekoittavan sujuvuuden ja yleisen kielitaidon, jotka pitäisi pitää erillään. Kirjoittamisen sujuvuuden tarkastelu tuottamisen nopeutena on perusteltua, sillä se on arvokas taito esimerkiksi opiskelijoille tai ylipäätään tilanteissa, joissa jokin idea täytyy saada talletettua nopeasti ennen kuin se karkaa kirjoittajan ajatuksista. (Chenoweth & Hayes 2001: 80–81.) Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että tutkittavat kirjoittavat äidinkielellään nopeammin kuin vieraalla kielellä (mts. 89), ja kokeneemmat kielenoppijat kirjoittavat nopeammin kuin kokemattomat (mts. 90): vain kahden vuoden ero kielenopiskeluun käytettyjen vuosien määrässä näkyi merkittävästi kirjoittamisen sujuvuudessa (mts. 93). Chenoweth ja Hayes (2001: 93–94) yhdistävät sujuvuuden osana tekstin tuottamisen prosessia erityisesti ajatuksen kielentämiseen ja kielellisten ehdotusten tarkastamiseen: sujuvuus liittyy siis kirjoittamisen prosessissa (Schoonen ym. 2009: 78–80) kielellisen muotoilun vaiheeseen. Tulosten perusteella Chenoweth ja Hayes (2001: 96) ehdottavat, että toisen kielen opettajien pitäisi tarjota oppijoille runsaasti mahdollisuuksia harjoitella kirjoittamista, jotta kirjoittamisen prosessit automatisoituisivat ja sujuvuus lisääntyisi. Lisäksi aloittelijoille kannattaisi opettaa tehokkaita kirjoittamisstrategioita, jotta tekstin korjaamiseen kesken kirjoittamisen kuluva aika vähenisi.

Suomi toisena kielenä -alalla sujuvuutta tekstin ominaisuutena on tarkastellut Waris (2008) pro gradu -tutkielmassaan ulkomaalaisten suomenoppijoiden kirjoitelmien sujuvuudesta, kompleksisuudesta ja tarkkuudesta. Waris lähestyy sujuvuutta tekstien sisältämien sanojen, virkkeiden ja lauseiden määrän näkökulmasta ja määrittelee sujuvuuden tutkimuksessaan

tekstin tuottamisen nopeuden ja tuotoksen virheettömyyden kautta: sujuvuus tarkoittaa sitä, kuinka paljon virheetöntä ja ymmärrettävää kieltä kirjoittaja pystyy tuottamaan tietyssä ajassa tietystä aiheesta. Kielen sujuvuus edellyttää siis kirjoittajalta riittävää sanavarastoa ja rakenteiden hallintaa, jotta selkeän ja ymmärrettävän tekstin tuottaminen halutusta aiheesta on mahdollista. Rakenteiden hallinnan Waris toteaa liittyvän taitoon muodostaa riittävän sidosteista ja koherenttia tekstiä, mikä mahdollistaa tekstin hahmottamisen kokonaisuutena. (Waris 2008: 40.)

Tutkimuksessa on suomenoppijoiden lisäksi mukana äidinkielen verrokkiryhmä. Kaikki osallistujat kirjoittivat kaksi kirjoitustehtävää, joista ensimmäisessä pyydettiin kertomaan 5-10 virkkeellä tehtävään liitetystä kuvasta ja liittämään kirjoitelmaan valmiiksi annettuja ilmauksia. (Waris 2008: 38.) Sujuvuudesta kertova tulos on, että äidinkielen verrokkiryhmän tekstit ovat sanamäärältään pidempiä kuin verrokkiryhmän, mutta virkkeitä niissä on keskimäärin yksi vähemmän kuin verrokkiryhmällä. Lauseita molempien ryhmien teksteissä on keskimäärin saman verran. Molempien ryhmien sisällä tekstien pituudet niin sanojen, lauseiden ja virkkeiden määrän mukaan vaihtelevat suuresti. (mts. 45–48.)

Waris jaottelee osallistujat sujuvuuden perusteella kolmeen ryhmään: ensimmäiseen ryhmään kuuluvat osallistujat, joiden teksteissä on vähemmän kuin 50 sanaa, toiseen ryhmään ne, joiden teksteissä on 50–59 sanaa, ja kolmanteen ne, joiden teksteissä on vähintään 60 sanaa. Suomenoppijoista lähes puolet kuuluu ensimmäiseen, alle 50 sanaa tuottaneiden sujuvuusryhmään. Äidinkielisistä verrokeista puolestaan suurin osa kuuluu kolmanteen ryhmään eli on kirjoittanut yli kuudenkymmenen sanan pituisen tekstin. Huomattavaa on, että kuitenkin verrokeistakin merkittävä osa kuuluu ensimmäiseen, heikoimpaan ryhmään. (Waris 2008: 49.)

Tutkimuksen toisessa kirjoitustehtävässä osallistujien tuli kirjoittaa lyhyt runo mukaan liitetystä kuvasta. Tavoitteena oli saada aineistoa, joka olisi osallistujien omasanaista kirjoitusta. Lisäksi haluttiin nähdä, käyttävätkö osallistujat siinä samoja ilmauksia kuin ensimmäisessä tehtävässä vai tuottaako runotehtävä kenties uusia ilmauksia. Waris halusi myös selvittää, kuinka osallistujat vaihtavat tekstilajia saman aiheen sisällä ja käyttävätkö he kieltä sujuvammin ja kompleksisemmin, kun he saavat kirjoittaa vapaammin. (Waris 2008: 39.) Runotehtävän tekstit ovat suurimmilta osin huomattavasti lyhyempiä kuin ensimmäisen tehtävän tekstit. Runojen kohdalla Waris ei kokenut virkkeiden laskemista tarkoituksenmukaiseksi, eikä se monessa tapauksessa edes olisi ollut mahdollista. Runoista Waris on näin ollen laskenut vain niiden sisältämät sanat, lauseet ja lauseiden keskimääräiset pituudet. (mts. 82.)

Waris suorittaa runoille kolmijaon niiden sujuvuuden perusteella. Jaotteluperusteet ovat samat kuin ensimmäisen kirjoitustehtävän kohdalla, jotta tehtäviä voisi vertailla. Waris kui-

tenkin toteaakin, että runot ovat kokonaisuudessaan ensimmäisiä kirjoitelmia lyhyempiä eikä pituus ole välttämättä paras mahdollinen sujuvuuden peruste kyseisen tekstilajin osalta: sujuvuuden perusteella sekä suomenoppijoiden että verrokkien runot kuuluvat ensimmäiseen ryhmään eli ne sisältävät alle 50 sanaa. Waris päätyykin jakamaan runot neljään pienempään ryhmään: alle 20 sanaa, 20–29 sanaa, 30–39 sanaa ja 40–49 sanaa. Tämän jaottelun mukaan suurin osa suomenoppijoiden runoista kuuluu ensimmäiseen ryhmään ja verrokkien runoista ryhmään 30–39 sanaa. (Waris 2008: 85–86.)

Wariksen tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että sekä suomenoppijoiden että äidinkielisten kirjoitelmat ovat sujuvuudeltaan erittäin heterogeenisiä: eroja on paljon niin ryhmien sisällä kuin niiden välilläkin. Wariksen hypoteesi, jonka mukaan äidinkielisten tekstit ja niiden sisältämät virkkeet olisivat pidempiä kuin suomenoppijoiden, toteutui osittain. Myös oletus, että ensimmäisessä tehtävässä tuotetut tekstit olisivat molemmissa ryhmissä pidempiä kuin toisessa tehtävässä, toteutui osittain. Koska sekä suomenoppijoiden että äidinkielisten ryhmän sisällä oli kuitenkin suuria eroja tekstien pituuksissa, Waris pohtii, kertovatko hänen saamansa tulokset oikeastaan osallistujien kirjoitelmien sujuvuudesta muuta kuin sen, että eroja löytyy. (Waris 2008: 101.)

Waris päätyy kyseenalaistamaan sujuvuuden määrittelyn kirjoitetun kielen ominaisuutena ja pohtii sitä, kuinka paljon tekstien pituudet oikeastaan kertovat niiden sujuvuudesta. Puhutun kielen kohdalla sujuvuuden määrittely sen perusteella, kuinka paljon henkilö pystyy tuottamaan kieltä tietyssä ajassa ilman pitkiä empimisiä ja korjailua, tuntuu Wariksen mukaansa luonteelta. Kirjoitetun tekstin osalta empimistä ja korjaamista ei voi kuitenkaan pelkän tuotoksen perusteella havainnoida. Waris pohtii myös sitä, voidaanko pitää itsestään selvytenä, että kirjoittaja ylipäätään pitää tavoitteenaan kirjoittaa niin paljon tekstiä kuin mahdollista tietyssä ajassa. Vaikka Waris ei tutkimuksessaan ole määritellyt sujuvuutta arvottavaksi kielenpiirteeksi, aineiston lyhyimmät tekstit ovat myös kielellisesti ja semanttisesti monitulkintaisempia ja epäselvempiä kuin pisimmät tekstit. (Waris 2008: 103–104.) Wariksen pohdinnat sujuvuuden määrittelystä kirjoitetun kielen ominaisuutena vertautuvat mielenkiintoisella tavalla Fillmoren (2000: 51) erilaisiin määritelmiin puheen sujuvuudesta: se, että tekstiä tai puhetta tuotetaan nopeasti ja paljon, ei välttämättä tarkoita, että lopputulos olisi sujuva ja laadukas.

Kirjoittamisen sujuvuuden tutkimus on pitkälti seurannut puheen sujuvuuden tutkimuksen jalanjäljissä. Tämä lähtökohta on antanut aiheita kritiikille: Latif (2013: 99) esittää, että kirjoittamisen sujuvuuden määrittelyssä on edelleen epäselvyyttä eikä yleisesti hyväksyttyä määritelmää kirjoittamisen sujuvuudelle ole onnistuttu vielä luomaan. Latif (2013: 100–101)

osoittaa, että kirjoittamisen sujuvuuden mittarit on lainattu puheen sujuvuuden tutkimuksesta, ja kyseenalaistaa niiden validiteetin kirjoittamisen sujuvuuden tutkimisessa, sillä puhutun ja kirjoitetun kielen tuottamisen prosessit ovat erilaiset. Esimerkiksi tauoilla ei ole kirjoittamisessa samanlaista merkitystä kuin puhumisessa: ne eivät kerro taidon tai sujuvuuden puutteesta (Latis 2013: 102). Myöskään Nordqvist Palviaisen (2007: 233) tutkimuksessa ei löydetty yhteyttä kirjoitusprosessin nopeuden, taukojen sekä korjausten ja valmiin tekstin laadun väliltä. Kirjoittamisen prosessin tarkastelu pitäisi aloittaa sen omista lähtökohdista, ja sama vaatimus voidaan asettaa myös tekstien sujuvuuden tutkimiselle.

2.3 Idiomaattisuus

Sujuvuuden, kompleksisuuden ja tarkkuuden lisäksi esimerkiksi idiomaattisuutta voidaan pitää kielellisenä piirteenä, jonka hallinta kehittyy osana toisen kielen oppimisen prosessia. Kuten sujuvuudenkin kohdalla, myöskään kielen idiomaattisuuden määrittely ei ole ollut kielitieteessä täysin yksimielistä. Usein idiomaattisuudella viitataan kielen epäkompositionaalisiin ilmauksiin eli idiomeihin (Wulff 2010: 8). Idiomit ovat ilmauksia, joiden merkitystä ei voi päätellä sen osina olevien sanojen merkityksistä. Ne ovat yleensä vakiintuneita, kielikohtaisia ja usein myös muodoltaan jähmeitä. Joidenkin idiomien kohdalla muunneltavuus, kuten sanojen vaihtaminen, on kuitenkin mahdollista ilmauksen idiomaattisuuden siitä kärsimättä. (Nenonen 2002a: 414–415.) Häkkinen (2000: 8) nostaa keskeiseksi idiomien piirteeksi epäproduktiivisuuden: idiomit ovat ainutkertaisen muodostusprosessin tulos. Jos alkujaan yksilön oivalluksesta syntynyt ilmaus osoittautuu käyttökelpoiseksi, se leviää ja yleistyy kielenkäyttäjien yhteiseen käyttöön. Mikonen (2000: 18) mukaan idiomeja voidaan luokitella esimerkiksi morfologisin, syntaktisin tai semanttisin perustein. Häkkinen (2000: 12–13) puolestaan esittelee jaon semanttisiin, rakenteellisiin ja semanttis-rakenteellisiin idiomeihin: ilmaus *ottaa onkeensa* on semanttinen idiomit, *syödä suihin* taas rakenteellinen ja *päästä pälkähästä* semanttis-rakenteellinen.

Häkkisen (2000: 3–5) mukaan idiomit ovat suomenkielisessä kielitieteessä pitkään melko harvinainen termi. Syynä tähän voi olla se, että idiomaattisuus on nähty pikemmin esim. kirjallisuudentutkimuksen kenttään kuuluvaksi tai samassa funktiossa on käytetty muuta termiä, kuten *puheenparisi*. Idiomit ovat myös saatettu tulkita sanaston ilmiöksi, mikä kuitenkin on ongelmallista, sillä perinteisesti sanaston kuvauksessa perusyksikkö on ollut vain yhden sanan laajuinen. Idiomit taas on yhtä sanaa pidempi ilmaus (Häkkinen 2000: 9). Jos kuitenkin erotetaan toisistaan termit idiomit ja idiomaattinen ilmaus, voidaan yksittäisetkin sanat, kuten kitey-

tyneet adverbit *mielellään* ja *pahoillaan* nähdä osana idiomaattisuuden jatkumoa (Nenonen 2002b: 15). Mikonen (2000: 17) mukaan idiomit ovat osa leksikkoa, mutta koska monet sanaa määrittävät kriteerit eivät sovellu niihin, ei idiomeja voi täysin rinnastaa muuhun sanastoon.

Englanninkielisessä kielitieteen kirjallisuudessa idiomi on ollut tavallisempi termi (Häkkinen 2000: 5). Wulffin (2010: 8–10) mukaan kielitieteessä on ollut aikaisemmin vallalla käsitys idiomaattisuudesta marginaalisena ilmiönä, joka yksinkertaisesti jakaa kielen idiomaattisiin ja ei-idiomaattisiin ilmaisuihin. Sittemmin käsitys ilmiöstä on muuttunut ja laajentunut: idiomaattisuus nähdään jatkumona, jonka toisessa ääripäässä on selvästi ei-idiomaattiset kollokaatiot ja toisessa laidassa puhtaat idiomit. Idiomaattisuus voidaan nähdä myös idiomeja laajempänä kielen ominaisuutena, joka ei välttämättä ole sidoksissa vain epäkompositionaalisuuteen: myös esimerkiksi sanastollis-kieliopillisen vakiintuneisuuden voidaan nähdä heijastavan idiomaattisuutta.

Eri kielitieteen suuntauksista nousee erilaisia näkökulmia idiomaattisuuteen: psykolingvistiikassa kiinnostuksen kohteena on idiomien ymmärtäminen ja omaksuminen. Psykolingvistisessä idiomitutkimuksessa perusoletuksena on, että epäkompositionaalisia idiomeja ei prosessoida samalla tavalla kuin kompositionaalisia ilmauksia, joilla on vain kirjaimellinen merkitys. Tälle ajatukselle on saatu tukea reaktioaikakoikeista. (Nenonen 2002b: 34.) Kaikki idiomit eivät kuitenkaan ole täysin epäkompositionaalisia, vaan osa idiomeista voidaan analysoida ja tätä kautta ymmärtää (Wulff 2010: 13–14), minkä voi ajatella toisen kielen oppijan kohdalla helpottavan niiden käyttämistä. Käsitys, jonka mukaan kaikki idiomit eivät ole epäkompositionaalisia, näkyy myös siinä, että idiomeja voidaan luokitella sen mukaan, missä määrin niiden merkitys on tulkittavissa. Idiomi, jonka kokonaismerkityksen voi ensilukemalta tai -kuulemalta ymmärtää siinä esiintyvien sanojen merkityksen perusteella, on läpinäkyvä eli transparentti (esim. *toinen jalka haudassa*, 'lähellä kuolemaa'). Idiomi, jota ei mitenkään voi tulkita ilman aikaisempaa kokemusta, on läpinäkymätön eli opaakki (esim. *heittää veivi*, 'kuolla'). (Lähdemäki 2000: 84.) Idiomien läpinäkyvyyden tarkastelu tuo esiin myös niiden suhteen metaforiin. Nenosen (2002b: 21) mukaan kaikki idiomit ovat jossain määrin metaforisia, ja Häkkinen (2000: 11) arvelee, että läpinäkymättömilläkin idiomeilla on alkujaan metaforinen tausta, joka sittemmin on unohtunut. Raja metaforisuuden ja idiomaattisuuden välillä on vähintäänkin hämärä (Mäntylä 1999: 197; Häkkinen 2000: 11), mutta toisen kielen oppijan kannalta on olennaista, että idiomien metaforisen luonteen ymmärtäminen on avain koko ilmauksen merkityksen tulkintaan: jos idiomia ei tunnista idiomiksi, sen ymmärtäminen on mahdotonta (Mäntylä 1999: 198, 201–202).

Toisen kielen oppimisen tutkimuksessa idiomaattisuutta on tutkittu vain vähän. Esimerkiksi Liontas (2002) on tutkinut toisen kielen oppijoiden käsityksiä idiomaattisuudesta ja idiomien oppimisesta. Boers, Eyckmans, Kappel, Stengers ja Demecheleer (2006) tarkastelevat kiteytyneiden ilmauksien (kuten idiomien) omaksumista ja osoittavat, että kiteytyneiden ilmauksien käyttö puheessa vaikuttaa positiivisesti arvioihin kielenkäyttäjän puheen sujuvuudesta (Boers ym. 2006: 257). Mielenkiintoisen näkökulman vieraan kielen idiomien oppimiseen antaa myös Mäntylän (2004) väitöskirja, joka käsittelee idiomien piirteiden vaikutusta natiivien ja ei-natiivien englanninkielisten idiomien tunnistamiseen ja tulkintaan. Suomi toisena kielenä -alalla idiomaattisuuteen pureutuu Honkosen (2002) pro gradu -tutkielma, jossa selvitetään tehtävätyypin, alkuperän, tuttuuden ja vastaajien taustan vaikutusta idiomien ymmärtämiseen. Honkonen käyttää työssään rinnakkain termejä *idiomi*, *kuvakielinen ilmaisu*, *fraseologinen ilmaus* ja *idiomaattinen sanonta*. Idiomien Honkonen (2002: 4) määrittelee jollekin kielelle tai yksilölle ominaiseksi, kiteytyneeksi ilmaukseksi. Honkosen termi *semanttinen idiomi* vastaa epäkompositionaalista idiomiä: sen merkitystä ei voi päätellä sen osien merkitysten perusteella. Tutkimuksen päätulos on, että suomen oppijat ymmärtävät parhaiten idiomit, jotka ovat kansainvälistä alkuperää (mts. 63).

Vaikka idiomit ovat lähtökohtaisesti tyypillisiä tietylle kielelle, voidaan ainakin osa niistä kääntää toiselle kielelle. Idiomit voivat lainautua suoraan kielestä toiseen, kuten idiomi *haudata sotakirves* (vrt. *bury the hatchet*) (Nenonen 2002b: 23), ja esimerkiksi monet Raamattuun pohjautuvat idiomaattiset ilmaukset tunnetaan useissa eri kielissä (Häkkinen 2000: 9). Eri kieliin voi myös spontaanisti syntyä samankaltaisia idiomeja, kun ihmiset ilmaisevat samoja ajatussisältöjä samanlaisten asioiden avulla (Ingo 2000: 39). Näin ollen ainakin osa suomen kielen idiomeista voi olla osalle kielenoppijoista ennalta tuttuja. Mäntylän (1999) idiomien ymmärtämistä käsittelevässä tutkimuksessa ei-natiivit kielenkäyttäjät ymmärsivät parhaiten merkitykseltään transparenttien idiomien lisäksi juuri ne idiomit, joille oli vastine heidän omassa äidinkielessään (mts. 201). Erityisen vaikeasti ymmärrettävinä ilmauksina voisi pitää idiomeja, joihin sisältyy isolaatteja eli sanoja, jotka esiintyvät vain idiomeissa ja yleensä vielä tiettyyn sijaan kivettyneinä (Nenonen 2002b: 112).

Toisen kielen opetuksessa idiomeja ei voi sivuuttaa marginaalisena kielen ilmiönä: kuten Ingo (2000: 44) kuvailee, idiomit kuuluvat kunkin kielen kaikkein omaperäisimpään ja aidoimpaan kielenkäyttöön. Idiomeja käytetään kielessä tiheästi, joten niiden ymmärtäminen on tärkeää toisen kielen oppijalle (Mäntylä 1999: 202). Kielen idiomaattiset ilmaukset ovat selvä haaste toisen tai vieraan kielen oppijalle, sillä kokonaismerkitystä ei aina voi tulkita ilmauksen sisältämien sanojen kirjaimellisen merkityksen perusteella. Lisäksi suomen kielen sanon-

noissa ja idiomeissa näkyy edelleen selvästi agraarisen suomalaisen kyläkulttuurin ja sen luonnonläheisyyden vaikutus (Ingo 2000: 42), mikä saattaa esimerkiksi maahanmuuttajataustaiselle kielenoppijalle olla hyvinkin kaukainen ja vieras maailma sekä kulttuurisesti että sanastollisesti. Toisen tai vieraan kielen leksikaalisissa taidoissa sanaan liittyviä valintarajoituksia pidetään hyvin vaikeasti opittavana asiana (Grönholm 2000: 117), ja idiomit kaikessa semanttis-syntaktisessa monitahoisuudessaan edustanevat sanaan liittyvien valintarajoitusten raskasta sarjaa. Nenosen (2002b: 65) nuortenkirja-aineistoon perustuvan idiomitutkimuksen mukaan suomen kielen tyypillinen idiomit on kaksisanainen verbilauseke, jossa on verbin lisäksi taivutettu nomini. Vaikka tällainen prototyyppinen idiomit voi olla rakenteeltaan melko yksinkertainen, joutuu kielenoppija huomioimaan sen käsittelyssä muodon lisäksi myös verbin semantiikan, argumenttirakenteen sekä argumentin piirteet. Idiomaattisten ilmauksien haastavuudesta kertoo sekin, että Eurooppalaisen viitekehyksen kirjoittamisen taidon kuvauksessa idiomaattisuus liitetään vasta C-tasoon (Komppa & Kokkonen 2010: 108). Idiomien yleisyydestä ja vaikeudesta huolimatta niiden opetus kouluissa on Mäntylän (1999: 198) mukaan vähäistä tai olematonta. Myös Honkonen (2002: 5) on kiinnittänyt huomiota autenttisen kielen runsaan idiomaattisuuden ja suomen kielen opetuksen väliseen ristiriitaan. Lindroos-Čermáková (1993) mukaan systemaattinen fraseologian opettaminen edistyneille suomen kielen opiskelijoille on kuitenkin mahdollista: he hallitsevat jo suomen kielen rakenteet ja pystyvät analysoimaan tekstejä. Idiomit liittyvät usein kielen keskeiseen sanastoon ja yleisimpiin verbeihin, jotka ovat opiskelijalle entuudestaan tuttuja, mikä helpottaa anomalioiden tunnistamista teksteistä. (Lindroos-Čermáková 1993: 91–92.) Erityisesti autenttiset tekstit tarjoavat runsaasti mahdollisuuksia idiomaattisten ilmausten analysointiin opetuksessa. Ulkomaalaiset kielenoppijat tarkastelevat kieltä eri näkökulmasta kuin äidinkieliopettajat ja huomioivat siten sanojen väliset suhteet eri tavalla. (Lindroos-Čermáková 1993:94.) Idiomien ymmärtämisessä tämän voi nähdä vahvuutena. Myös Flint (1993: 77) arvioi, että mitä syvemmin idiomaattista sanastoa opetetaan, sitä enemmän se vaatii luonnonmukaista käsittelyä tullakseen luontevaksi osaksi oppijan kielenkäyttöä. Formaalisissa opetustilanteissa kokemusperäinen oppiminen on vähäisempää kuin aidossa kieliympäristössä, joten sanaston omaksumiseen luontevissa yhteyksissä täytyy kiinnittää huomiota.

2.4 Arviointi

Toisen tai vieraan kielen kirjoittamista arvioidessaan arvioijat kiinnittävät tutkitusti huomiota hyvin samantapaisiin asioihin, kuten kielen rakenteeseen, sanaston käyttöön, tekstin luetta-

vuuteen, sisältöön ja kokonaisrakenteeseen tai jäsentelyyn. Systemaattisimmin arvioijat näyttävät kiinnittävät huomiota rakenteisiin ja kielioppiin. Tämä ei ole yllättävää, sillä arvioijan helppo osoittaa tekstistä juuri rakenteen ja kieliopin hallintaa tai hallinnan puutetta. (Tarnanen 2002: 127.)

Arvioinnissa rakenteisiin kohdistuva huomio voi selittyä melko yleisestä näkemyksestä, jonka mukaan rakenteiden hallintaa voidaan pitää kirjoittamisen tärkeimpänä ja vahvimpana kivijalkana. Kuitenkin on hyvä muistaa, että rakenteet eivät muodosta yhtenäistä yksikköä, vaan rakenteista tarkastellaan helposti vain jotakin tiettyä osa-aluetta: arvioijan huomio voi kiinnittyä esimerkiksi verbien ja aikamuotojen käyttöön, mutta samalla hän ei erityisemmin kiinnitä huomiota syntaksiin tai nominien taiputukseen. (Tarnanen 2002: 127–128.) Rakenteiden tarkastelussa täytyy ymmärtää, että kielitaidon kehityksen eri vaiheissa ja erityisesti eri oppijoilla rakenteet ovat kiinteämmin tai löysemmin yhteydessä muihin kirjoittamisen osatekijöihin: tämä voidaan huomata käytännössä eri arviointikriteerien erottelemisen vaikeutena. Esimerkiksi oikeinkirjoitukseen liittyviä ongelmia voi olla haastavaa erottaa rakenteellisista puutteista. Oikeinkirjoitus ja rakenne voidaankin nähdä joko erillisinä tai toisiinsa kiinteästi kuuluvina taitoina, jolloin arvioijan on vaikeaa tarkasti määrittää arvioitavan tekstin osatekijöitä. (Tarnanen 2002: 128.) Rakenteen lisäksi arvioinnin peruskriteerinä nähdään sanaston hallinta, vaikka siihen kiinnitetään usein vähemmän huomiota. Sanastoa käsitellään sanaston laajuuden, sen varioivuuden, käytön tarkkuuden, idiomaattisuuden ja sopivuuden näkökulmasta. (Tarnanen 2002: 129–130.)

Käsialaan merkitys arvioinnissa on vähentynyt, koska yhä useammin tekstit kirjoitetaan koneella, jolloin kirjoittajat ovat tasa-arvoisemmassa asemassa. Kuitenkin arvioidessaan tietokoneella kirjoitettuja tekstejä arvioijat saattavat odottaa teksteiltä parempaa viimeistelyä kuin käsin kirjoitetulta teksteiltä, jolloin tekstin puutteet voivat korostua arvioinnissa selvemmin. Tekstin pituudella on arvioinnin kannalta merkitystä silloin, kun teksti on lyhyt, vaikka se täyttäisikin tehtävänannon vaatimukset. Jos pituus nostetaan arvioinnin kriteeriksi, voi tekstin sisältö ja jäsentely jäädä arvioijalta huomioimatta. (Tarnanen 2002. 129.)

Arvion antamista voidaan kuvata kolmivaiheisella prosessointimallilla, joka sisältää 1) tekstin lukemisen eli mielikuvan muodostamisen, 2) mielikuvan arvioinnin ja 3) arvion muotoilemisen ja ulkoistamisen. Tässä mallissa arvioija muodostaa ensimmäisessä vaiheessa lukemastaan tekstistä mielikuvan, jota sitten arvioi. Nämä tekstimielikuvat eroavat eri arvioijien välillä eivätkä ole täysin samanlaisia alkuperäisen tekstin kanssa. Arvioijan muodostamaan tekstimielikuvaan voi vaikuttaa fyysinen lukemisympäristö sekä arvioijan yleiset kirjoittamiskäsitykset, jotka perustuvat uskomuksiin, arvoihin ja tietoon kirjoittamisen prosessista. Arvi-

oinnin prosessointimallin toisessa vaiheessa arvioija arvioi tekstiä muodostamansa tekstimielikuvan perusteella kirjoituksen eri puolia vertaillen. Tässä vaiheessa arviointiprosessia arvioija voi soveltaa arviointikriteerejä ja päättää, miten hyvin teksti onnistuu edustamaan kirjoittajan kirjoitustaitoa ja sen eri osa-alueita. Lopuksi kolmannessa vaiheessa arvio ulkoistetaan joko sanallisesti tai numeerisesti. (Tarnanen 2002: 118–119 mukaan Freedman & Calfee 1983.)

Arvioinnissa arvioija on keskeinen tekijä, koska hän tekee tulkintoja niin tekstistä kuin arviointikriteereistäkin (Tarnanen 2002: 123). Kirjoittamisen arviointi onkin ennen kaikkea lukijakeskeistä: se, miten lukija arvottaa ja tulkitsee tekstiä vaikuttaa tekstin laadun ja kirjoitustaidon arviointiin (Tarnanen 2002: 109). Nämä tulkinnat rajaavat arviointiprosessin luonnetta, etenemistä ja tekstistä tehtävää päätelmää. Vaikka koulutettujen arvioijien voi olettaa asiantuntijuutensa pohjalta omaavan yhteisen käsityksen sekä arvioitavasta taidosta että arviointikriteereistäkin, ei asia ole näin yksiselitteinen: Arvioijat omaavat erilaisia käsityksiä kirjoittamisesta ja hyvästä tekstistä sekä tulkitsevat tehtävää ja arvioitavaa tekstiä eri tavoin, mikä näkyy arvioinnissa. Lisäksi arviointiin voi vaikuttaa sekä arvioijan erilaiset fyysiset tekijät kuten väsymys tai ympäröivä tila arviointiprosessin aikana että arvioijan yksilölliset uskomukset, arvot, kokemukset ja tuntemukset. Se, miten paljon nämä eri tekijät vaikuttavat arviointiin, riippuu siitä, miten tietoinen arvioija on omasta toiminnastaan. (Tarnanen 2002: 123–124.) Perustuipa arvioijan arviointi holistiseen tai analyyttiseen asteikkoon, arvioijan huomio voi kiinnittyä erityisesti johonkin tiettyyn piirteeseen. Huomion kiinnittyessä erityisesti johonkin tiettyyn piirteeseen se voi määrittää arvioijan huomion kohdistumista koko tekstin arvioinnin ajan. (Tarnanen 2002: 115; Eckes 2008: 177.)

Tutkimuksissa on löydetty maallikko- ja asiantuntijalukijoiden välillä eroja arvioitaessa kirjoitettuja tekstejä. Schoonen, Vergeer & Eiting (1997) ovat tutkiessaan maallikko- ja asiantuntijalukijoiden arvioita tulleet siihen johtopäätökseen, että yleisesti maallikkolukijoiden arviot ovat asiantuntijoita epäluotettavampia. Kuitenkin arvioitaessa tekstin tiettyjä osa-alueita ja rakennetta maallikoiden ja asiantuntijoiden arviot eivät juuri eroa toisistaan. Asiantuntija- ja maallikkolukijoiden erot tulivat sitä selvemmiksi, mitä vaikeampia arviointitehtävät olivat. (Schoonen ym. 1997: 181.) Oman tutkimuksemme kannalta huomionarvoista on myös se, että asiantuntijatkaan eivät ole arvioinnissa yksimielisiä: Eckesin (2008: 177–178) mukaan voidaan erottaa kuusi erilaista arvioijatyyppiä sen mukaan, mitä tekstien arviointikriteerejä pidetään tärkeinä. Eritasoisten tekstien arvioinnissa kiinnitetään huomiota kielen eri piirteisiin: korkeammilla tasoilla arvioijilla on taipumusta painottaa tarkkuutta ja sivistynyttä sanaston käyttöä (Kuiken & Vedder 2014: 342). Arvioijat myös käyttävät arviointiasteikkoja eri tavoin

ja painottavat asteikkojen kriteerejä sen mukaan, mikä parhaiten oikeuttaa heidän omat holistiset arvionsa (Lumley 2002: 266–267).

2.5 Teorian suuntaviitat sujuvuuden tutkijalle

Toisella kielellä kirjoittaminen, tekstien sujuvuus ja niiden arviointi muodostavat kompleksisen kokonaisuuden, johon vaikuttaa lukuisat eri tekijät. Lopullisen tuotoksen sujuvuus on väistämättä yhteydessä kirjoitusprosessin kulkuun, mutta kirjoitusprosessin tutkiminen puheen sujuvuuden tutkimuksesta lainatuilla kriteereillä ei kuitenkaan näytä tuottavan luotettavia tuloksia kirjoitetun kielen ominaisuuksista (ks. esim. Nordqvist Palviainen 2007). Sujuvuuden asema keskeisenä kielitaidon arvioinnin mittapuuna on kuitenkin kiistaton, ja sujuvuus kietoutuu erottamattomasti myös tekstilajiin ja idiomaattisuuteen tekstin ominaisuuksina. Tästä syystä toisen kielen tutkimuksessa ja opetuksessa tarvitaan uutta tietoa siitä, millaisia tekstejä pidetään sujuvina ja millaisiin tekstin ominaisuuksiin tekstin sujuvuus liitetään arvioinnissa.

Kielenoppijan elämässä voi olla tilanteita, joissa kielitaidon arvioinnin merkitys on valtava (esim. YKI-testi). Tämän takia olisi tärkeää, että arviointi on tarkkaa ja luotettavaa myös sujuvuuden osalta. Arvioinnissa arvioija on keskeinen tekijä, eikä hänen käsityksensä sujuvuudesta voi perustua pelkkään mielikuvaan. Usein arvioija on myös opettaja, ja tarkemmin eritelty näkemys sujuvuudesta voi tuoda uusia näkökulmia myös kirjoittamisen opettamiseen. Toisella kielellä kirjoittaminen on vaativa prosessi, ja prosessin eri vaiheiden onnistuminen vaikuttaa myös lopullisen tuotoksen sujuvuuteen.

3 MENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN KULKU

3.1 Tutkimuskohde

Tutkimuksen kohde on ulkomaalaisten suomen kielen (S2) oppijoiden kirjoitetun kielen sujuvuus. Päämääränä on selvittää minkälaista suomi toisena kielenä -oppijan kirjoitettua kieltä suomea äidinkielenään puhuvat pitävät sujuvana. Sujuvuus on yksi oppijankielen sellaisenaan tarkasteltavista kielen ilmiöistä (sujuvuus, tarkkuus, kompleksisuus), joissa kielen kehitystä havainnoidaan tietyn ilmiön kasvun kautta (Martin & Alanen 2011: 39). Tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on erityisesti se, millaisilla kielellisillä piirteillä arvioita sujuvuudesta perustellaan. Koetaanko kirjoitetun kielen sujuvuuden olevan sidoksissa esimerkiksi tekstilajin hallintaan, sanaston monipuolisuuteen, tekstin jäsentelyyn, idiomaattisten ilmausten hallintaan tai kieliopin hallintaan? Lisäksi tutkimuksessa kiinnitetään huomiota siihen, ovatko arviot sujuvuudesta sidoksissa tekstin taitotasoon: Voiko esimerkiksi A2-tason teksti olla sujuva? Paranevatko arviot sujuvuudesta sitä mukaan kun taitotaso nousee? Voidaanko saman taitotason tekstejä arvioida sujuvuudeltaan erilaisiksi?

Näkemyksiä suomen kielen oppijoiden kirjoitetun kielen sujuvuudesta on kerätty äidinkielenään suomea puhuvilta suomalaisilta, jotka eivät ole S2-alan asiantuntijoita. Tästä vastaajaryhmästä käytetään nimitystä maallikot. Lisäksi samoja tietoja on kerätty verrokkiryhmältä, joka koostuu S2-opettajista. Kiinnostuksen kohteen on se, arvioivatko S2-opettajat kielenoppijoiden kieltä samalla tavalla kuin S2-alaan perehtymättömät, suomea äidinkielenään puhuvat henkilöt.

3.2 Kysely tutkimusmenetelmänä

Tutkimusaineiston hankintaan käytettiin kyselyä, mikä on survey-tutkimuksen keskeinen menetelmä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 193). Kokemusperäisen tiedon, jota myös tässä tutkimuksessa tavoiteltiin, keräysmenetelmänä kysely on yksi käytetyimmistä metodeista (Alanen 2011: 146). Aineiston keruuta varten laadittiin kyselylomake (liite 1), jonka tutkimukseen osallistujat täyttivät kotonaan. Linkki verkossa täytettävään kyselyyn lähetettiin vastaajille sähköpostitse. Kyselyssä osallistujia pyydettiin arvioimaan kuuden mielipidekirjoituksen kieltä 12 kysymyksen avulla. Kysely sisälsi sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Suljetuissa kysymyksissä vastaajille annettiin viisi vaihtoehtoista vastausta, joista

osallistuja valitsi mieleisensä. Avokysymyksissä osallistujia pyydettiin selventämään vastauksiaan suljettuihin kysymyksiin sekä tekemään tekstipöimintoja mielipidekirjoituksista ohjeiden mukaisesti. Tavoitteena ei ollut saada tilastollisesti yleistettävää tietoa suomi toisena kielenä -oppijoiden kirjoitetun kielen sujuvuudesta, vaan kerätä ja tuottaa aiheesta uutta tietoa tapaustutkimusluonteisesti (Alanen 2011: 148).

3.2.1 Kyselyn aineisto

Kyselyn aineistona on kuusi tekstiä, joista kolme on Jyväskylän yliopiston Cefling-hankkeeseen (Linguistic Basis of the Common European Framework for L2 English and L2 Finnish) kerätyistä Yleisten kielitutkintojen (YKI) aikuisten oppijoiden suorituksista. Näiden lisäksi aineiston teksteistä kaksi on Oulun yliopiston suomi toisena ja vieraana kielenä -oppiaineen hankkeesta Korpustutkimus oppijankielen kielikohtaisista ja universaaleista ominaisuuksista (Kansainvälinen oppijansuomen korpus (ICLFI)). Toisen kielen oppijoiden kirjoittamien tekstin lisäksi aineistossa on yksi teksti, joka on suomea äidinkielenään puhuvan kirjoittama. Tämän tekstin olemme keränneet itse.

Kuusi arvioitavaa tekstiä valittiin seuraavien valintakriteerien perusteella: tekstilaji, tekstin taitotaso, tekstin sujuvuus, sanaston ja ilmaisujen idiomattisuus ja kieliopin hallinta. Aineiston valinnassa lähdettiin liikkeelle arvioitavien tekstien tekstilajin valinnasta: Tekstilajissa päädyttiin mielipidekirjoitukseen, koska se tekstilajina antaa kirjoittajalle mahdollisuuksia ilmaista omia mielipiteitään ja käyttää tekstissä puhekielisiäkin ilmaisuja. Usein mielipidekirjoituksessa käytetään tyylikeinona retorista kieltä, mikä sallii kirjoittajan käyttää puhuttelua, tunteisiin vetoavia sanavalintoja, kärjistystä, kielikuvia jne. Koska mielipidekirjoitus ei vaadi rakenteen tai sanaston puolesta kirjoittajaltaan vaativia metakognitiivisia taitoja, toisella kielellä kirjoittajalla on mahdollisuus kirjoittaa sujuvaa tekstiä alkeistason kielitaidollakin. Näin ollen tekstilaji oli perusteltu kriteeri arvioitavia tekstejä valittaessa.

Tekstilajin valinnan jälkeen seuraavina valintakriteereinä olivat tekstin taitotaso, tekstin sujuvuus, ilmaisujen idiomattisuus ja kieliopin hallinta. Arvioitavaksi haluttiin valita tekstejä, jotka ovat Eurooppalaisen viitekehyksen (2003) kielen taitotasoasteikolla eritasoisia suorituksia, koska tavoitteena oli selvittää sujuvuuden arvioinnin yhteyttä tekstin taitotasoon. Taitotason lisäksi tekstien valintaan vaikutti kielen sujuvuus sekä ilmaisujen idiomattisuus. Arvioitavaksi valittiin tekstejä, 1) jotka ovat sujuvia ja sisältävät idiomattisia ilmaisuja, 2) jotka ovat sujuvia, mutta sisältävät epäidiomattisia ilmauksia, 3) joiden sujuvuudessa on puutteita, mutta ne sisältävät idiomattisia ilmaisuja tai 4) joiden sujuvuudessa on puutteita ja ne sisältävät epäidiomattisia ilmauksia. Tekstejä valittaessa kieliopin hallintaan kiinnitettiin huomio-

ta teksteissä, jotka ovat sujuvia: niiden joukosta valittiin sellaisia tekstejä, joiden kieliopillinen osaaminen on korkealla tasolla, mutta joissa esiintyy kuitenkin virheitä, joita suomea äidinkielenään puhuva todennäköisesti ei tekisi. Lisäksi äidinkielenään suomea puhuvan tekstiksi valittiin sellainen, jossa kieliopillisia virheitä esiintyy. Näiden valintakriteerien avulla pyrittiin valitsemaan mahdollisimman monipuolisia tekstejä niin sujuvuuden, idiomaattisuuden kuin kieliopillisten rakenteiden hallinnan kannalta.

3.2.2 Kyselyn sisältö

Kyselyssä kerättiin osallistujilta varsinaisen mielipidekirjoitusten arvioinnin lisäksi joitakin taustatietoja. Taustatiedoissa kysyttiin osallistujien sukupuolta, ikää, koulutusta, kielitaitoa ja sitä, kuinka usein osallistuja lukee erilaisia tekstejä. Taustatietoja kerättiin siltä varalta, että osallistujien taustojen vaikutusta saatuihin tuloksiin olisi mahdollista tarkastella. Kuitenkin nämä seikat päätettiin jättää analyysin ulkopuolelle.

Mielipidekirjoitusten arviointi sisälsi sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä (liite 1). Suljetuissa kysymyksissä vastaajia pyydettiin arvioimaan jokaisesta tekstistä kirjoittajan kielitaitoa, tekstin sujuvuutta, sanaston monipuolisuutta, ilmaisujen tyypillisyyttä suomen kielessä, kielen sopivuutta mielipidekirjoitukseen, tekstin rakenteen toimivuutta, kieliopin moitteettomuutta ja tekstin luettavuutta. Kielitaidon arviointia lukuun ottamatta suljetuissa kysymyksissä arviointiasteikkona oli 5-portainen asteikko, jonka ääripäiden arvot oli ennalta määritelty. Kielitaidon arviointiin oli vastaajille annettu vastausvaihtoehdot valmiiksi. Avoimissa vastauksissa vastaajia pyydettiin perustelemaan arviotaan sekä tekstin sujuvuudesta että luettavuudesta. Lisäksi vastaajia pyydettiin poimimaan tekstistä suomen kielelle ominaisia ilmaisuja sekä suomen kielelle epätyypillisiä ja ymmärrettävyyttä vaikeuttavia ilmaisuja.

Kyselylomakkeen kysymysten järjestys pyrittiin laatimaan mahdollisimman loogiseksi. Kyselyn alussa oli vastaajille helpot taustatietokysymykset. Varsinaiset tekstien arvioinnit alkoivat aina arvioitavalla mielipidetekstillä. Tämän jälkeen vastaajia pyydettiin arvioimaan kirjoittajan kielitaitoa ja tekstin sujuvuutta (suljettu kysymys). Tutkimuksemme kannalta olennaisimmat kysymykset oli siis sijoitettu kyselyn alkuun. Sujuvuuden arvioinnin jälkeen vastaajia pyydettiin perustelemaan antamansa sujuvuuden arvio (avoin kysymys).

Tekstin sujuvuuden ja kielitaidon arvioinnin jälkeen vastaajia pyydettiin arvioimaan sanaston monipuolisuutta ja ilmaisujen tyypillisyyttä (suljettu kysymys). Jotta kysely etenisi johdonmukaisesti, seuraavaksi vastaajia kehoitettiin poimimaan tekstistä suomen kielelle tyypilliset ja epätyypilliset ilmaukset (avoin kysymys). Sanastoon ja ilmaisuihin liittyvät kysymykset sijoitettiin kyselyn tähän kohtaan siksi, että erityisen kiinnostuksen kohteena oli se,

korreloiko sujuvuus kielen idiomaattisuuden kanssa. Vastaajien arvioita kielen idiomaattisuudesta pyrittiin saamaan esille esitetyillä kysymyksillä sanaston monipuolisuudesta ja ilmaisten tyypillisyydestä.

Seuraavaksi kyselyyn sijoituivat kysymykset kielen sopivuudesta mielipidekirjoitukseen, rakenteen toimivuudesta ja kieliopin moitteettomuudesta (suljettu kysymys). Nämä kysymykset sijoitettiin kyselyn loppupuolelle, jotta ne eivät ohjaisi vastaajien perusteluja tekstin sujuvuudesta keskittymään näihin kielen piirteisiin. Toki ensimmäisen tekstin arvioituaan vastaaja osasi odottaa samoja kysymyksiä myös muiden arvioitavien tekstien kohdalla, mikä saattoi vaikuttaa vastauksiin.

Kyselyn lopussa vastaajia pyydettiin arvioimaan tekstin luettavuutta (suljettu kysymys) ja perustelemaan oman arvionsa (avoin kysymys). Luettavuuteen liittyvät kysymykset laitettiin kyselyn loppuun, koska oletuksena oli sujuvuuden kytkeytyvän vahvasti luettavuuteen. Sijoittamalla kysymykset sujuvuudesta ja luettavuudesta mahdollisimman kauaksi toisistaan pyrittiin siihen, että pystyttäisiin paremmin tarkastelemaan näiden ilmiöiden mahdollisia eroavaisuuksia.

3.3 Tutkimusaineiston keruu

Kyselyn laatimisen jälkeen kysely pilotoitiin graduseminaariryhmässämme. Pilotoinnin tavoitteena on saada tietoa kysymysten ja lomakkeen toimivuudesta, kysymysten sanamuodoista, ohjeista ja vastausajasta (Alanen 2011: 153). Pilotointivaiheessa kyselyyn vastasi yhdeksän henkilöä. Heiltä saadun palautteen perusteella joitain lomakkeen kysymyksiä muokattiin selkeämmiksi. Muuten lomake vaikutti toimivalta ja tarkoituksenmukaiselta. Pilotointivaiheen osallistujilta saatiin myös tärkeää tietoa siitä, kuinka kauan kyselyyn vastaaminen kestää, sekä vinkkejä osallistujien ohjeistamiseen.

Pilotointivaiheen jälkeen aloitettiin osallistujien hakeminen. Osallistujia haettiin tutkimukseen pääasiallisesti sosiaalisen median avulla. Näin pystyttiin saamaan osanottajiksi mahdollisimman heterogeeninen joukko vastaajia. S2-opettajia pyydettiin osallistumaan tutkimukseen S2-opettajien sähköpostilistan kautta. Osallistujia saatiin melko hyvin näillä keinoilla. Tutkimukseen osallistumisesta kiinnostuneille lähetettiin postitse tutkimuslupa (liite 2), jossa pyydettiin lupa käyttää vastaajien antamia tietoja tutkimuskäytössä. Kun tutkimusluvut oli saatu, lähetettiin osallistujille sähköpostitse linkki kyselylomakkeeseen ja ohjeet kyselyn täyttämistä varten (liite 3).

Ohjeistuksessa kerrottiin tutkimukseen osallistujille miksi ja kenen toimesta tutkimus suoritetaan. Lisäksi ohjeistuksessa selvennettiin mistä osista kysely koostuu. Ohjeistuksessa korostettiin tutkimuksen luottamuksellisuutta. Tarkemmissa ohjeissa kerrottiin pilotointivaiheessa saatujen neuvojen mukaisesti kuinka paljon aikaa kyselyn vastaamiseen kannattaa varata. Erityisesti kyselyn täyttämiseen varattavan ajan kertominen ohjeistuksessa koettiin tärkeäksi, sillä kysely oli aikaa vievä, eikä sitä voinut teknisistä syistä täyttää useammalla eri kerralla. Lisäksi ohjeissa korostettiin sitä, että kyselyssä ei haeta oikeita tai väriä vastauksia vaan kyse on omien mielipiteiden esittämisestä. Varsinaisessa kysymyslomakkeessa ei ollut kysymysten lisäksi tarkempia täyttöohjeita. Saatujen tulosten perusteella kysymyslomakkeeseen olisi kannattanut jokaisen tekstin kohdalle lisätä tieto, että arvioinnin kohteena olevat tekstit ovat mielipidekirjoituksia. Tämä oli jäänyt joillekin vastaajille epäselväksi. Lisäksi kyselyyn olisi kannattanut lisätä selvennys siitä, mitä *ilmaisulla* tarkoitetaan. Saatujen tulosten perusteella vastaajilla oli hyvin erilaiset näkemykset siitä, mitä ilmaisulla tarkoitetaan: ilmauksina poimittiin niin yksittäisiä sanoja kuin kokonaisia virkkeitäkin.

3.4 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimuksen maallikkoryhmä koostui suomea äidinkielenään puhuvista henkilöistä. Tähän ryhmään pyrittiin saamaan osallistujia, jotka ovat mahdollisimman eri-ikäisiä, koulutustasultaan erilaisia ja eri sukupuolten edustajia. Maallikkoryhmään kuului yhteensä 28 vastaajaa. Heistä 19 oli naisia ja 9 miehiä. Osallistujista kaksi (2) kuului ikänsä puolesta ryhmään 18–25-vuotiaat, kahdeksan (8) ikäryhmään 26–30-vuotiaat, kahdeksan (8) ikäryhmään 31–40-vuotiaat, kuusi (6) ikäryhmään 41–60-vuotiaat ja vastaajista neljä (4) oli iältään yli 60-vuotiaita. Vastaajista 19 oli korkeasti kouluttautunutta ja yhdeksällä (9) oli toisen asteen koulutus.

Sukupuolen, iän ja koulutustaustan lisäksi kyselyssä kartoitettiin vastaajien kielitaitoa ja lukeneisuutta. Yli puolet maallikoista (68 %) kertoi käyttävänsä päivittäin suomen kielen lisäksi jotain muuta kieltä. Heistä kaksi kertoi käyttävänsä päivittäin suomen kielen lisäksi jopa kahta muuta kieltä. 85,8 % maallikoista osasi suomen lisäksi yhtä (42,9 %) tai kahta (42,9 %) kieltä. Maallikoista kolme osasi kolmea kieltä ja yksi osasi useampaa kuin kolmea kieltä.

Verrokkiryhmänä tutkimuksessa oli S2-opettajista koostuva joukko. S2-opettajien ryhmä koostui 11 vastaajasta, joista kahdeksan oli naisia ja kolme miehiä. Heistä yksi (1) oli iältään 26–30 vuotta, kolme (3) 31–40 vuotta ja seitsemän (7) 40–60 vuotta. Koulutukseltaan S2-opettajat olivat kaikki korkeasti kouluttautuneita (korkeakoulu). S2-opettajista 54,5 %

käytti päivittäin suomen lisäksi yhtä (27,3 %) tai kahta (27,3 %) kieltä. Yllättäen siis S2-opettajista suurempi osuus kuin maallikoista käytti päivittäin ainoastaan suomea (45,5 %). Suurin osa S2-opettajista osasi suomen lisäksi kahta (45,5 %) tai kolmea (36,4 %) kieltä. Yksi S2-opettaja kertoi osaavansa suomen lisäksi yhtä kieltä, ja yksi kertoi osaavansa useampaa kuin kolmea kieltä.

3.5 Aineiston analyysin menetelmät

Tutkimus sisältää valittujen tekstien kuvauksen, jossa on eritelty kirjoitusten rakenne, kieli ja taitotaso. Kyselyn tulokset sisältävät sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tuloksia. Suljettujen kysymysten tuloksia on analysoitu kvantitatiivisin menetelmin, ja avointen kysymysten tuloksia tarkastellaan kvalitatiivisin menetelmin.

3.5.1 Valittujen tekstien kuvauksen menetelmä

Tutkimuksessa käytetyt kirjoitukset kuvattiin rakenteen, kielen ja taitotason näkökulmasta. Tutkimukseen valittuja tekstejä yhdisti se, että tekstit alun perin tuottaneissa hankkeissa ne luokiteltiin mielipidekirjoituksiksi. Se, miten onnistuneesti kirjoitukset noudattivat tekstilajin konventioita, luonnollisesti vaihteli tekstistä toiseen ja jopa saman tekstin sisällä.

Koska tekstilaji ja sen mukainen rakenne ovat tekstin lukijan tulkintaan vaikuttavia piirteitä, oli perusteltua tarkastella ja kuvata kyselyyn valittujen kirjoitusten rakennetta. Tutkimuksessa käytettyjen tekstien rakenteita kuvattiin Mikkosen (2010) esimerkin mukaan: huomiota kiinnitettiin sekä tekstin yleisrakenteeseen että funktionaaliseen rakenteeseen, sillä molemmat ovat tekstilajiin kuuluvia konventioita. Sen sijaan argumentaatiota ei tarkasteltu tarkemmin, sillä funktionaalisten jaksojen nimeäminen antoi tutkimuksen kannalta riittävästi tietoa siitä, missä määrin valitut tekstit noudattavat tekstilajin konventioita.

Koska kaikki valitut tekstit oli luokiteltu mielipidekirjoituksiksi, niiden saattoi olettaa sisältävän oma mielipide -jaksoja: vain tätä jaksoa voidaan pitää mielipidekirjoitukselle pakollisena funktionaalisena jaksiona. Mikkosen tutkimuksessa pohjatekstin referointi -jaksoja on runsaasti, sillä tutkitut tekstit ovat aineistopohjaisia. Tässä tutkimuksessa vain yhdessä tehtävässä (Teksti 5) kirjoittajalle on tarjottu lähdemateriaalia tekstinsä tueksi, joten referointijaksojen määrän saattoi odottaa jäävän vähäisemmäksi. Teksteillä 2 ja 6 on sama tehtävänanto, jossa kirjoittajalta pyydetään kehitys- tai muutosehdotuksia. Tehtävänannon perusteella näiden tekstien saattoi siis odottaa sisältävän ohje-jaksoja.

Jokaisen tekstin taitotaso on arvioitu kuvauksia varten. Arvioinnin pohjana käytettiin Suomessa laadittua sovellusta (Opetushallitus 2012: 43–52) taitotasoasteikosta, joka sisältyy Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteiseen eurooppalaiseen viitekehykseen. *Eurooppalaisen viitekehyksen* (2003) näkökulma kieleen on toiminnallinen, ja kirjoittamisessa vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Viitekehyksen taitotasokuvauksissa kyky kehittää argumenttia ja perustella näkökulmia sijoittuu taitotasolle B2. (EVK: 50–51, 96–97.) Taitotasoarvion lisäksi tekstien kieltä kuvataan lyhyesti yleisellä tasolla, sillä tutkimuskyselyssämme pyysimme vastaajia mm. arvioimaan kieliopin hallintaa. Viitekehyksen kommunikatiivinen näkökulmakaan ei tarkoita rakenteellisen tarkkuuden täydellistä sivuuttamista, sillä jos merkityksiä halutaan onnistuneesti välittää kirjoittaen, kielen rakenteiden ja sanaston jonkintasoinen hallinta on välttämätöntä (Komppa & Kokkonen 2010: 105). Tekstien kuvauksissa esitettiin myös huomioita tehtävänannosta. Se, että tehtävänanto on liitetty jokaisen tekstin mukaan, voi vaikuttaa lukijan odotuksiin tekstistä. Muutaman tekstin kohdalla voidaan myös kysyä, onko kirjoittajaa alkuunkaan pyydetty laatimaan mielipidekirjoitusta.

Tekstien analyysia rajoitti se, että tekstien kirjoittajat eivät muodostaneet yhtenäistä ryhmää ja taustatietoa esim. heidän saamastaan opetuksesta ei ollut saatavilla. Lukiolaisten kirjoitusten yleisrakennetta analysoidessaan Mikkonen voi nojautua oppilaiden saamaan yhdenmukaiseen opetukseen, mutta tähän tutkimukseen valittujen tekstien kohdalla ei voitu olettaa, että kirjoittajat ovat saaneet samankaltaista (tai minkäänlaista) opetusta mielipidekirjoituksen rakenteesta. Toisaalta saattoi kuitenkin olettaa, että kyselyyn vastaajilla puolestaan olisi jossain määrin yhtenäinen käsitys mielipidekirjoituksen rakenteellisista, kielellisistä ja sisällöllisistä konventioista. Tekstien kuvausten ei ole tarkoituksaan täydellisesti avata tekstien kirjoittajien ominaisuuksia ja kielitaitoa – pikemminkin kuvaukset toimivat tekstien lukijoiden oletusten peilinä.

3.5.2 Kyselyn määrällisten tulosten analyysi

Määrällisten tulosten analyysi aloitettiin tarkastamalla saadut tiedot. Aineistosta ei puuttunut mitään tietoja, joten tietoja ei ollut tarvetta täydentää. Myöskään mitään selviä virheellisyyskysymyksiä aineistosta ei löytynyt. Muutamien vastauksien kohdalla on syytä epäillä, että vastaaja on valinnut epähuomiossa väärän ääripään annetuista vastausvaihtoehdoista; näistä epäilyistä on kerrottu tarkemmin tuloksissa. Tietojen tarkistamisen jälkeen aloitettiin aineiston järjestäminen. Ensin eri muuttujien arvot määriteltiin sanallisesti. Kyselyssä ainoastaan kielitaidon kaikki eri arvot oli määritelty ennalta ja muiden muuttujien arvot oli esitetty viisiportaisella

järjestysasteikolla, jossa oli määritelty vain asteikon heikoin ja parhain arvo. Tutkimuksessa haluttiin kuitenkin antaa sanallinen määritelmä myös väliarvoille: esimerkiksi kielioppi-muuttujan arvot 1 (*teksti on kieliopillisesti täysin moitteetonta*) ja 5 (*kieliopissa on erittäin paljon puutteita*) oli kyselyssä jo määritelty, ja nyt arvoille 2–4 lisättiin seuraavat kuvaukset: 2 = kieliopissa on puutteita, 3 = teksti on kieliopillisesti kohtalaista ja 4 = teksti on kieliopillisesti hyvää. Muiden muuttujien arvot määriteltiin samaan tapaan.

Eri muuttujien tiedot syötettiin SPSS-ohjelmaan (IBM SPSS Statistics), ja tiedoista laskettiin muuttujien frekvenssit ja suhteelliset frekvenssit. Lisäksi SPSS-ohjelmassa laskettiin frekvenssijakaumia muuttujien välillä. Ristiintaulukoinneissa sujuvuus oli selitettävä muuttuja, johon verrattiin useampia selittäviä muuttajia kuten kielitaito, sanaston monipuolisuus, ilmaisujen tyypillisuus, kielen sopivuus mielipidekirjoitukseen, tekstin rakenne, kielioppi ja luettavuus. SPSS-ohjelmalla saadut tulokset muuttujien suhteellisista frekvensseistä sijoitettiin Excel-taulukoihin, ja saadut tulokset muutettiin 100 %:n pylväskuvioiksi. 100 %:n pylväskuvioita muodostettiin sekä yksittäisten muuttujien suhteellisista frekvensseistä että frekvenssijakaumista.

3.5.3 Kyselyn laadullisten tulosten analyysi

Taulukko 1. Sujuvuutta perustelevien avointen vastausten luokittelu.

Kielioppi	Kielenhuolto	Luettavuus	Idiomaattisuus	Rakenne	Sisältö	Muut
Taivutusmuodot ja astevaihtelu	Oikeinkirjoitus	Luettavuus	Ilmaisutavat	Tekstin rakenne	Sanasto	Asennoituminen
Rektio	Sanajärjestys	Ymmärrettävyys	Tyyli (rekisteri, puhekielisyys)	Virke- ja lauserakenteet	Sisältö	Muut huomiot
Kongruenssi	Välimerkit		Idiomaattisuus	Sidosteisuus	Kompleksisuus	
Muut huomiot kieliopista						

Kuten määrällisten, myös laadullisten tulosten analyysi aloitettiin tarkistamalla avoimista vastauksista saadut tiedot. Myöskään laadullisista tuloksista ei puuttunut tietoja eikä niissä ollut havaittavissa selviä virheellisyyksiä. Laadullisten tulosten analyysiä jatkettiin tietojen tarkistamisen jälkeen saatujen vastausten luokittelulla. Taulukossa 1 esitellään sujuvuutta perustelevien avointen vastausten luokittelu: Sujuvuuden perustelujen vastaukset luokiteltiin 7 pääkategoriaan, jotka ovat kielioppi, kielenhuolto, luettavuus, idiomaattisuus, rakenne, sisältö ja muut. Kielioppi-kategoria sisältää alakategoriat taivutusmuodot ja astevaihtelu, rektio, kongruenssi ja muut huomiot kieliopista. Kielenhuollon alakategorioita ovat oikeinkirjoitus, sana-

järjestys ja välimerkit. Luettavuus-kategoriaan on sijoitettu alakategoriat luettavuus ja ymmärrettävyys, ja idiomaattisuus-kategoriasta löytyvät alakategoriat ilmaisutavat, tyyli (rekisteri, puhekielisyys) ja idiomaattisuus. Rakenne-kategoriassa ovat tekstin rakenteen, virke- ja lauserakenteen sekä sidosteisuuden alakategoriat. Sisältöön kuuluvat alakategoriat sanasto, sisältö ja kompleksisuus. Muut-kategoriaan jäivät alakategoriat asennoituminen ja muut huomiot. Luettavuuden perustelut on jaoteltu saman luokittelun perusteella. Tällöin luettavuuden kategoria on vain korvattu sujuvuuden kategorialla.

Saadut perustelut sujuvuudesta ja luettavuudesta luokiteltiin siis edellä mainittuihin kategorioihin. Sujuvuuden perusteluja tarkasteltaessa on hyvä huomata, että sisällöltään perustelut voivat olla sekä positiivisia että negatiivisia: esimerkiksi kategoriaan kielioppi liittyvä perustelu voi sisältää yhtäläisiä kommentteja kieliopin hyvästä hallinnasta kuin virheistäkin. Kategoriat ovat siis neutraaleja, ei arvottavia.

Yksittäinen vastaus on usein luokiteltu useampaan eri kategoriaan, sillä perusteluissaan vastaajat ovat analysoineet esimerkiksi sujuvuutta hyvin monipuolisesti tehden samassa vastauksessa huomioita esimerkiksi kieliopista, idiomaattisuudesta ja rakenteesta. Tällaisessa tapauksessa sama yksittäinen vastaus on luokiteltu kolmeen eri luokkaan, eli laskennallisesti perusteluja on silloin kolme. Tästä johtuen luokiteltujen perustelujen määrät vaihtelevat paljonkin teksteittäin, vaikka vastaajien määrä pysyy samana. Kun perustelut oli luokiteltu ja laskettu, saaduista arvoista laskettiin jokaisen kategorian muuttujien frekvenssit ja suhteelliset frekvenssit.

Vastaajien mielipideteksteistä poimivat suomen kielelle ominaiset ja epätyypilliset ilmaukset luokiteltiin siten, että poimituista ilmauksista laskettiin yhteen ne, jotka olivat täysin tai lähes samoja. Hankaluutta ilmauksien yhteenlaskussa aiheutti se, että samasta lauseesta oli vastauksiin poimittu lauseen eri osia. Esimerkiksi tekstistä 1 ilmauksesta *nykyaikana joulu on vain kulutusjuhla* osa vastaajista oli poiminut ilmauksen *nykyaikana*, osa ilmauksen *joulu on vain kulutusjuhla* ja toiset olivat poimineet pelkästään sanan *kulutusjuhla*. Tulosten analyysissä on päädytty siihen, että kaikki nämä variantit on laskettu yhteen. Poimintojen vaihtelevuutta on pyritty kuvaamaan ilmauksissa siten, että ilmauksesta on korostettu alleviivauksella tai lihavoinnilla erilaisia ilmauksen poimintoja. Edellä mainittu esimerkki on tuloksissa kuvattu seuraavasti: *nykyaikana joulu on vain kulutusjuhla*.

Kyselyssä vastaajat saivat poimia ilmauksia haluamansa määrän, kuitenkin niin, että yhdestä tekstistä kukin vastaaja poimi maksimissaan viisi suomen kielelle ominaista ja viisi suomen kielelle epätyypillistä ilmausta. Koska vastaaja sai valita kuinka monta ilmausta hän tekstistä poimi, poimittujen ilmausten määrä vaihtelee teksteittäin. Jokaisen tekstin kohdalla

oli myös niitä vastaajia, jotka eivät joko löytäneet tai eivät osanneet valita tekstistä pyydettyjä ilmauksia. Muutaman tekstin kohdalla saadut vastaukset olivat niin ongelmallisia, ettei niitä laskettu kuuluvaksi mihinkään ilmaukseen. Esimerkiksi tekstin 3 kohdalla yksi vastaajista oli epätyypillisiin ilmauksiin poiminut koko esimerkkitekstin. Poimituista ilmauksista laskettiin analyysin jälkeen ilmausten frekvenssit ja suhteelliset frekvenssit.

4 S2-OPPIJAN MIELIPIDEKIRJOITUS

4.1 Teksti 1: Tekstin kuvaus ja kyselyn tulokset

ESIMERKKI 1

Teksti 1

Tehtävänanto: Pidätkö joulusta?

OTSIKKO

Miksi pidän joulusta?

ALOITUS

(1) pohjatekstin referointi:
leksikaalinen viittaus

Joulu vietetään talven keskellä, vuoden kylmimmässä ja pimeimmässä ajassa. Ihmiset alkavat äkkiä liikkua nopeammin ja joka lehtimies etsi viimevuotista artikkeliaan joulusta. (1) Paljon ihmisiä valittavat että nyky-aikana joulu on vain kulutusjuhla ja että voidaan antaa lahjoja toinen toistaan milloin tahansa.

KÄSITTELYKAPPALE

(2) myönnytyks
(3) oma mielipide: väite
(4) perustelu

(2) Minä olin samaa mieltä (3) mutta siellä on myös syitä pitää joulusta. Mielelläni jokainen voi viettää joulun erilaisesti. (4) Jos haluat ostaa paljon lahjoja ja syödä alvariinsa, miksi ei? Jos haluat sivuuttaa joulun ja katsoa televisiota koko juhalla, se on myös mahdollinen.

LOPETUS

(5) oma mielipide: väite
(6) perustelu

(5) Minä on tyytyväinen minun joulusta. Tietysti en tiedä aina jota ostamaan perheelleni mutta ajattelen että ilma joulua ei kukaan antaisi lahjoja toisille. (6) Joulu piristää tylsän talven ja antaa meille syyn viettää enemmän aikaa perheen kanssa.

Esimerkki 1 sisältää ensimmäisen tutkimukseen valitsemamme tekstin (oikealla) sekä eritellyn sen yleisrakenteesta ja funktionaalisista jaksoista (vasemmalla). Yleisrakenteen osat on kirjoitettu isoilla kirjaimilla ja funktionaaliset jaksot on numeroitu.

Tekstin 1 kirjoittajaa ohjeistaa hyvin lyhyt tehtävänanto: *Pidätkö joulusta?* Kirjoittajan valitsema otsikko *Miksi pidän joulusta?* ohjaa lukijan odottamaan mielipidekirjoitusta. Aloituskappaleessa kirjoittaja kuvailee joulua juhlaiksi talven keskellä. Aloituskappale sisältää pohjatekstin referointi -jakson (1), jossa kirjoittaja tekee leksikaalisen viittauksen (*paljon ihmisiä valittavat*). Aloituskappaletta seuraa käsittelykappale, jossa on myönnytyks-jakso (2), oma mielipide -jakso (3) ja perustelu-jakso (4). Lopetuskappale sisältää oma mielipide -jakson (5) ja perustelu-jakson (6). Oman mielipiteensä ilmaisussa kirjoittaja käyttää *minä*-pronominia, yksikön 1. persoonaa ja *mielestäni*-ilmausta, vaikkakin viimeiseen kirjoittaja on valinnut väärän sijan (*mielelläni*).

Teksti noudattaa hyvin Mikkosen kuvailemaa mielipidekirjoituksen yleisrakennetta: kirjoitukseen sisältyy otsikko, aloitus, käsittelykappale ja lopetus. Tekstissä on useita erilaisia funktionaalisia jaksoja, ja kirjoittaja onnistuu käymään dialogia vastakkaisen näkemyksen

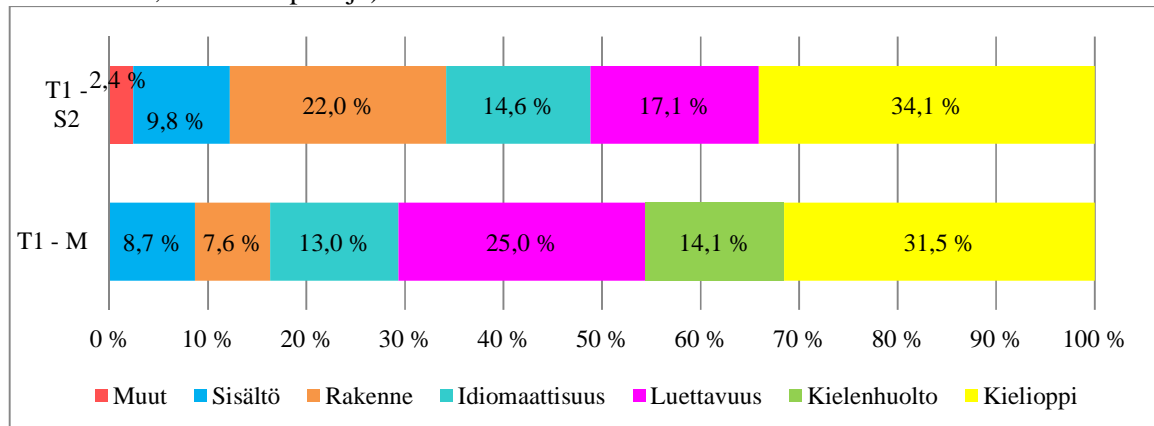
kanssa, vaikka varsinaista pohjatekstiä ei ole. Oman mielipiteensä ilmaisemisessa kirjoittaja käyttää tekstilajille tyypillisiä kielellisiä ilmaisuja. Kokonaisuutena tekstin rakenne ja aiheen kehittäminen toimii hyvin.

Kirjoittaja hallitsee suomen peruskieliopin. Nominien ja verbien taivutus onnistuu pääasiassa hyvin, mutta sijamuoto on valittu väärin esimerkiksi muutamaaan ajanilmaukseen (*vuoden kylmimmässä ja pimeimmässä ajassa*), ja tekstissä on pari rektiovirhettä (*tyytyväinen minun joulusta*). Tekstissä ei ole monimutkaisia partisiippi-ilmauksia tai lauseenvastikkeita, vaan kirjoittaja tuottaa melko yksinkertaisia pää- ja sivulauseita, joita hän yhdistelee tavanomaisilla rinnastus- ja alustuskonjunktiolla. Kirjoittaja tuntee myös jonkin verran kielenhuollon perusasioita: virkkeet alkavat isolla kirjaimella ja päättyvät pisteeseen, mutta lauseita ei eroteta toisistaan pilkuilla. Tekstissä on muutama kirjoitusvirhe.

Tekstin sanasto on melko monipuolista ja tyyliään mielipidekirjoitukseen sopivaa. Käytetyissä ilmaisuissa on idiomaattisuuttakin (*joulu on vain kulutusjuhla, syödä alvariinsa*), mutta joidenkin ilmaisujen kohdalla tarkkuuden ongelmat saattavat häiritä lukijaa (*Jos haluat – – katsoa televisiota koko juhalla*). Kokonaisuutena kirjoitus on ymmärrettävä ja melko sujuvakin; vain yhden lauseen merkitys jää epäselväksi sanavalintojen ja virheiden takia (*Tietysti en tiedä aina jota ostamaan perheelleni*).

Taitotasoasteikolla arvioimme tekstin tasolle B1. Kirjoitus on muutaman kappaleen pituinen jäsentynyt, tutusta aiheesta kertova teksti, jonka sanasto ja tyyli ovat tekstiin sopivia. Tekstin heikkous piilee ymmärrettävyyteen vaikuttavissa virheissä, mutta toisaalta tyyliin käytänteiden hallinta osoittaa jo B2-tason osaamista.

Kuvio 1. Teksti 1: Sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin. (T1 = Teksti 1, M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



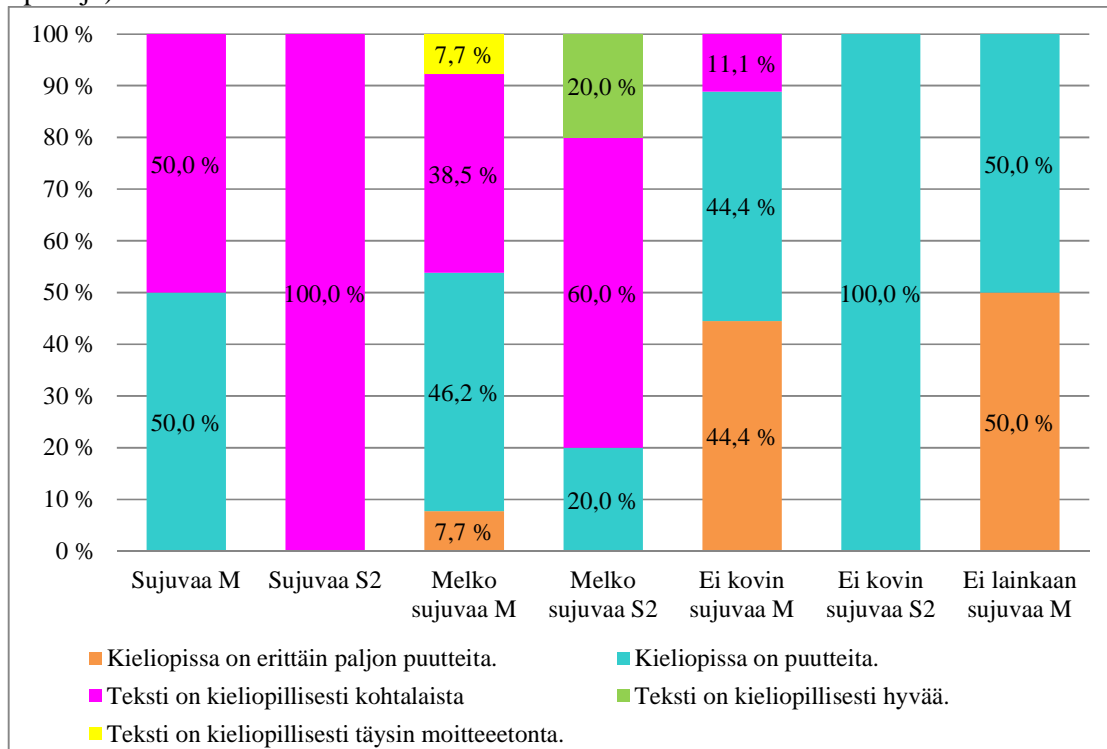
Tuloksien perusteella tekstin kieltä pidetään yleisesti melko sujuvana tai sujuvana. Maallikkovastaajista suurin osa (46,4 %) pitää tekstiä melko sujuvana. Yhteensä maallikoista 60,7 % on sitä mieltä, että tekstin kieli on sujuvaa tai melko sujuvaa. S2-opettajista vastaavasti 45,5 % pitää kieltä melko sujuvana, ja jopa 81,9 % heistä pitää tekstin kieltä sujuvana tai melko sujuvana. Kuviossa 1 esitellään sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin. Maallikkovastaajien perusteluissa nousevat esille huomiot kieliopista ja luettavuudesta: jopa 56,5 % vastauksista liittyy näihin kategorioihin. Kielioppiin liittyviä perusteluja vastauksista on 31,5 %, luettavuuteen 25,0 %, kielenhuoltoon 14,1 % ja idiomaattisuuteen 13,0 %. S2-opettajat puolestaan kiinnittävät huomiota kieliopin lisäksi rakenteeseen: vastauksista 56,1 % kuuluvat kategorioihin kielioppi tai rakenne. S2-opettajien perusteluista 34,1 % liittyy kielioppiin, 22,0 % rakenteeseen, 17,1 % luettavuuteen ja 14,6 % idiomaattisuuteen.

Tarkasteltaessa tarkemmin vastaajien avoimia vastauksia kysymykseen *Mikä teki tekstistä sujuvaa/ei niin sujuvaa?* eniten kommentoidaan siis kielioppia. Kommentit kieliopista liittyvät taivutusmuotoihin ja astevaihteluun sekä rektioon ja kongruenssiin. Erityisesti maallikkojen vastauksissa virheellisten taivutusmuotojen sanotaan häiritsevän sujuvuutta:

- Sanat taivutettu väärin.
- Sanojen taivutus häiritse sujuvaa lukemista mutta teksti oli ymmärrettävää.
- Jotkut sijamuodot ovat väärin, minkä vuoksi tekstin lukeminen on hankalaa.
- Vääriä taivutusmuotoja ja vääriä ilmaisuja.

Maallikkovastaajat suhtautuvat muutenkin S2-opettajia kriittisemmin tekstin kieliopin ongelmiin. Maallikkovastaajista jopa 67,8 % on sitä mieltä, että tekstin kieliopissa on puutteita tai kieliopissa on erittäin paljon puutteita. S2-opettajat eivät näe tekstissä niin paljon kieliopillisia puutteita. Heistä 63,6 % arvioi, että teksti on kieliopillisesti kohtalaista. Vaikka avoimissa vastauksissa huomiot kieliopin puutteista nousevat esille tekstin sujuvuutta arvioitaessa, eivät vastaajien arviot kirjoittajan kieliopin moitteetomuudesta vastaa täysin arvioita tekstin sujuvuudesta. Kuviossa 2 kuvataan arvioita kieliopista suhteessa sujuvuuteen. Puolet (50,0 %) niistä maallikkovastaajista, jotka ovat arvioineet tekstin kieltä sujuvaksi, ovat sitä mieltä, että kieliopissa on puutteita. Lisäksi 53,9 % niistä vastaajista, jotka pitävät tekstin kieltä melko sujuvana, arvioivat tekstin kieliopissa olevan puutteita (46,2 %) tai erittäin paljon puutteita (7,7 %). Yllättäen kieliopillisesti täysin moitteetomana tekstiä pitävät maallikot ovat arvioineet tekstin vain melko sujuvaksi. S2-opettajien vastauksissa hajontaa on niissä vastauksissa, joissa kieli on arvioitu melko sujuvaksi: heistä 20,0 % pitää tekstiä kieliopillisesti hyvänä ja 20,0 % arvioi kieliopissa olevan puutteita.

Kuvio 2. Teksti 1: Sujuvuus verrattuna arvioihin kieliopista. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



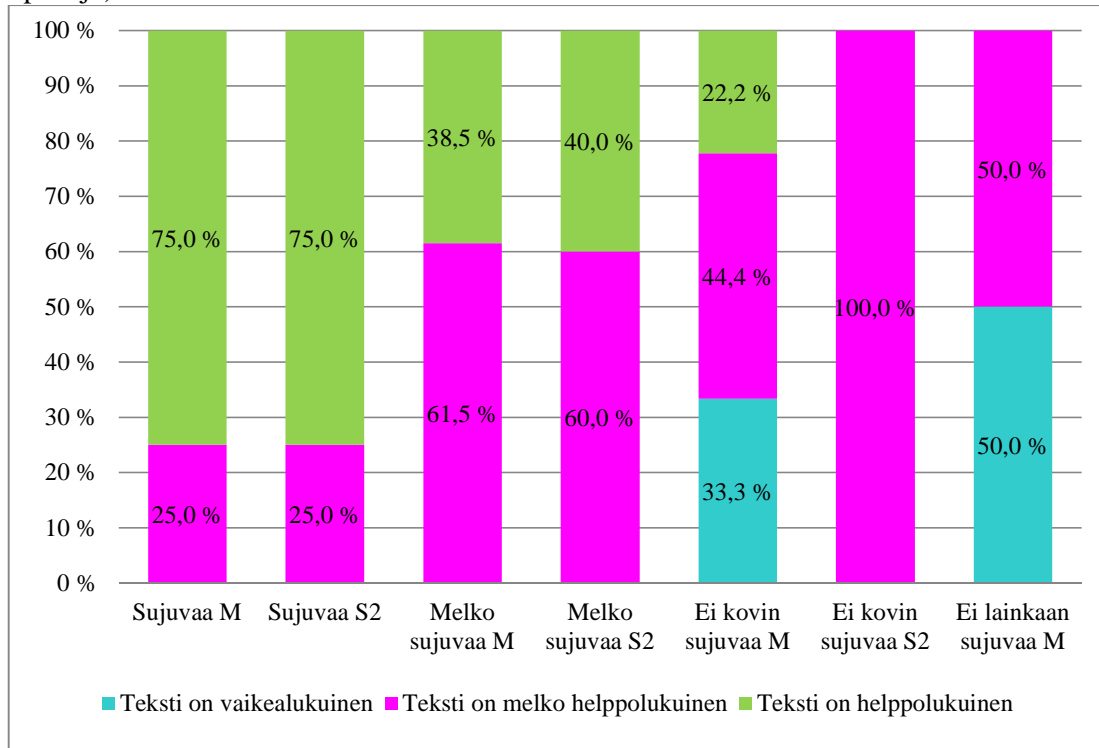
Kieliopin lisäksi tekstin sujuvuutta perustellaan (kuvio 1) luettavuuteen ja rakenteeseen liittyvillä kommentteilla. Sekä maallikoiden että S2-opettajien vastauksissa perustellaan tekstin sujuvuutta luettavuuteen liittyvillä kommentteilla:

- Hänellä on myös kiinnostavan persoonallisia sanavalintoja, esim. "alvariinsa". Ne tekevät tekstin lukemisesta nautinnollista pienistä virheistä huolimatta. (S2-opettaja)
- Lähes koko ajan helppo ymmärtää, mitä kirjoittaja haluaa sanoa. (S2-opettaja)
- Kaikista lauseita ei ymmärrä väärin sanavalintojen takia. (S2-opettaja)
- On vähän töksähtelevää kieltä. (maallikko)
- Tekstistä ymmärtää, mitä kirjoittaja haluaa sanoa, mutta muutaman kerran joutuu lukiessa palaamaan takaisin lauseen alkuun tarkastamaan mitä lauseen alussa oli kirjoitettu. (maallikko)

Vaikka helppolukuisuus ja sujuvuus näyttäisivät korreloivan keskenään, maallikkovastaajien tuloksissa näkyy myös toisenlaista ajattelua. Kuvioon 3 on koottu vastaajien arviot luettavuudesta suhteessa sujuvuuteen. Maallikkovastaajista ne, jotka ovat arvioineet tekstin ei kovin sujuvaksi, 44,4 % pitää tekstiä kuitenkin melko helppolukuisena ja jopa 22,2 % helppolukuisena. Lisäksi puolet (50,0 %) niistä maallikoista, jotka ovat arvioineet tekstin ei lainkaan sujuvaksi, pitää tekstiä myös melko helppolukuisena. Kaikista vastaajista ne, jotka ovat pitäneet

tekstiä sujuvana, ovat pitäneet tekstiä myös helppolukuisena (75,0 %). Myös niiden vastaajien, jotka ovat arvioineet tekstin melko sujuvaksi, arviot luettavuudesta ovat keskenään samansuuntaisia: maallikoista 61,5 % pitää teksti melko helppolukuisena ja S2-opettajista 60,0 %.

Kuvio 3. Teksti 1: Sujuvuus verrattuna arvioihin luettavuudesta. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



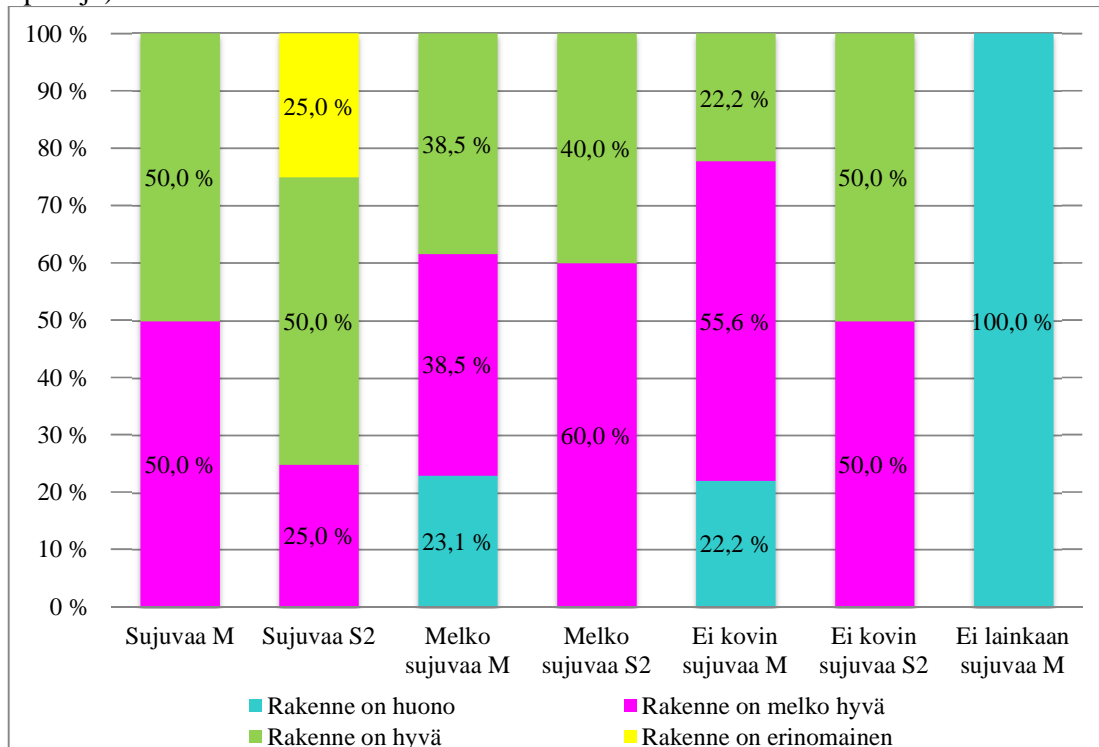
Kyselyssä pyydettiin arvioimaan tekstin luettavuutta. Maallikkovastaajista 85,7 % arvioi, että teksti on helppolukuinen tai teksti on melko helppolukuinen. Heistä 60,7 % pitää tekstiä myös sujuvana tai melko sujuvana. Myös S2-opettajien vastaukset tekstin luettavuudesta korreloivat arvioita tekstin sujuvuudesta: kaikki vastaajat pitivät tekstiä joko helppolukuisena tai melko helppolukuisena ja heistä 81,9 % pitää tekstiä myös sujuvana tai melko sujuvana. Vaikka helppolukuisuus näyttäisi liittyvän sujuvuuteen, maallikkovastaajien vastauksien perusteella asia ei ole näin yksiselitteinen. Maallikkovastaajista ne, jotka pitävät tekstiä helppolukuisena tai melko helppolukuisena, 48,6 % pitää tekstiä myös ei kovin sujuvana. Yllättäen myös 22,2 % niistä maallikoista, jotka pitävät tekstiä helppolukuisena, arvioi tekstin ei kovin sujuvaksi.

Rakennetta maallikkovastaajista 25,0 % pitää huonona, 42,9 % melko hyvänä ja 32,1 % hyvänä. S2-opettajista puolestaan 45,5 % pitää rakennetta melko hyvänä, 45,5 % hyvänä ja 9,1 % erittäin hyvänä. Rakenteeseen liittyvät kommentit sujuvuuden perusteluissa kytkeytyvät

virke- ja lauserakenteisiin sekä tekstin rakenteen yleiseen koheesioon. Perusteluiden premisillä on nähtävissä, että rakenteiden hallinta lisää tekstin sujuvuutta:

- Kirjoittaja käyttää vaihtelevia virkerakenteita eikä pelkästään päälauseita. (S2-opettaja)
- Lause- ja virkerakenne melko hyvin hallussa, samoin kappalejaon idea. (S2-opettaja)
- Tekstissä oli suomen kielen peruslauserakenne kunnossa. (maallikko)
- Ei niin sujuvaa sittä teki se, että lauserakenteet olivat vähän mitä sattuu. (maallikko)

Kuvio 4. Teksti 1: Sujuvuus verrattuna arvioihin rakenteesta. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Sujuvuuden perusteluissa (kuvio 1) rakenteeseen liittyvät perustelut nousevat esiin erityisesti S2-opettajien vastauksissa. S2-opettajien perusteluista sujuvuudelle 22,0 % liittyy kommentteihin rakenteesta. Maallikoilla vastaava luku on vain 7,6 %. Kuviossa 4 esitellään sujuvuuden suhdetta arvioihin rakenteesta. Tarkasteltaessa tuloksia rakenteen toimivuudesta ja tekstin sujuvuudesta arviot ovat samansuuntaisia: mitä heikommaksi rakenne arvioidaan, sitä huonommaksi myös sujuvuus arvioidaan. Kuitenkin osa tekstin sujuvuuden heikoksi arvioivista vastaajista pitää rakennetta jopa hyvänä: 22,2 % niistä maallikkovastaajista, jotka pitävät sujuvuutta heikkona (ei kovin sujuva), arvioivat tekstin rakenteen hyväksi. Vastaavasti S2-

opettajista jopa 50,0 % niistä, jotka pitävät tekstiä ei kovin sujuvana, pitävät rakennetta hyvänä.

Kysyttäessä tekstin ilmaisujen tyypillisyydestä suurin osa vastaajista pitää tekstin ilmaisuja melko tyypillisinä suomen kielelle: maallikoista 50,0 % ja S2-opettajista 72,7 % arvioi, että ilmaisut ovat melko tyypillisiä. Epätyypillisinä tai erittäin epätyypillisinä tekstin ilmaisuja pitää 28,6 % maallikkovastaajista. S2-opettajista vain 9,1 % on sitä mieltä, että tekstin ilmaisut ovat melko epätyypillisiä. Kielen sujuvuuteen ilmaisujen tyypillisuus linkittyy seuraavasti: Maallikoista ne, jotka pitävät ilmaisuja hyvin tyypillisinä suomen kielelle, arvioivat tekstin joko sujuvaksi (33,3 %) tai melko sujuvaksi (66,7 %). Puolestaan ne maallikkovastaajat, jotka pitävät tekstin ilmaisuja erittäin epätyypillisinä, ovat arvioineet tekstin sujuvuutta vastausvaihtoehdoilla ei kovin sujuvaa (33,3 %) tai ei lainkaan sujuvaa (66,7 %). S2-opettajien vastaukset ovat hyvin samankaltaisia: Ne S2-opettajat, jotka ovat pitäneet ilmaisuja hyvin tyypillisinä, arvioivat tekstin kielen sujuvaksi tai melko sujuvaksi. Vastaavasti ne, jotka ovat pitäneet ilmaisuja melko epätyypillisinä, arvioivat tekstin kielen ei kovin sujuvaksi.

Taulukko 2. Teksti 1: Suomen kielelle ominaisia ilmauksia.

Suomen kielelle ominainen ilmaus	Maallikot (yht. 71 ilmausta)	S2-opettajat (yht. 39 ilmausta)
(nykyaikana) joulu on vain kulutusjuhla	19,7 %	20,5 %
syödä alvariinsa	16,9 %	20,5 %
joulu piristää tylsän talven	12,7 %	7,7 %
joulu vietetään talven keskellä	12,7 %	2,6 %
ja antaa meille syyn viettää enemmän aikaa perheen kanssa	9,9 %	23,1 %

Kyselyssä pyydettiin poimimaan tekstistä suomen kielelle ominaisia ilmauksia enintään 5 kappaletta. Maallikkovastaajat poimivat tekstistä tällaisia suomen kielelle tyypillisiä ilmauksia yhteensä 71 ja S2-opettajat 39 kappaletta. Maallikkovastaajat poimivat yhteensä 11 eri ilmausta. Tavassa poimia ilmauksia on kuitenkin eroja: esimerkiksi ilmauksesta *nykyaikana joulu on vain kulutusjuhla* osa vastaajista on valinnut koko ilmauksen, osa on jättänyt sanan *nykyaikana* poimimatta ja osa on poiminut pelkästään sanan *kulutusjuhla*. Taulukkoon 2 on koottu eniten poimintoja keränneet suomen kielelle ominaiset ilmaukset. Maallikkovastaajien valitsemista ilmauksista 62,0 % koskee neljää samaa ilmausta: *joulu on vain kulutusjuhla*, *syödä alvariinsa*, *joulu piristää tylsän talven* ja *joulu vietetään talven keskellä*. S2-opettajat poimivat puolestaan tekstistä yhteensä 10 erilaista suomen kielelle ominaista ilmausta. Heidän

valitsemistaan ilmauksista jopa 64,1 % koskee vain kolmea samaa ilmausta: *antaa meille syyn viettää enemmän aikaa perheen kanssa, nykyaikana joulun on vain kulutusjuhla ja syödä alvariinsa.*

Taulukko 3. Teksti 1: Suomen kielelle epätyypilliset, ymmärrettävyyttä vaikeuttavat ilmaukset.

Suomen kielelle epätyypillinen ilmaus, joka vaikeuttaa ymmärrettävyyttä.	Maallikot (yht. 99 ilmausta)	S2-opettajat (yht. 38 ilmausta)
tietysti en tiedä aina jota ostamaan perheelleni	15,2 %	26,3 %
siellä on myös syitä pitää joulusta	14,1 %	13,2 %
katsoa televisiota koko juhlalla	13,1 %	7,9 %
että voidaan antaa lahjoja toinen toistaan milloin tahansa	12,1 %	15,8 %
paljon ihmisiä valittavat	3,0 %	13,2 %

Tyypillisten ilmauksien lisäksi vastaajia pyydettiin valitsemaan tekstistä korkeintaan 5 kohtaa, jotka ovat epätyypillisiä suomen kielelle ja vaikeuttavat ymmärrettävyyttä. Tällaisia kohtia maallikkovastaajat poimivat tekstistä yhteensä 99 ja S2-opettajat 38 kappaletta. Maallikot poimivat yhteensä 14 eri ilmausta, ja S2-opettajat poimivat 9 eri ilmausta. Taulukosta 3 näkee ne suomen kielelle epätyypilliset ilmaukset, jotka keräsivät eniten poimintoja. Valituista ilmauksista 54,5 % koskee maallikkovastaajilla neljää samaa ilmausta ja S2-opettajilla 68,4 %. Maallikkovastaajien eniten poimimat ymmärrettävyyttä vaikeuttavat epätyypilliset ilmaukset ovat: *tietysti en tiedä aina jota ostamaan perheelleni, siellä on myös syitä pitää joulusta, katsoa televisiota koko juhlalla ja että voidaan antaa lahjoja toinen toistaan milloin tahansa.* S2-opettajien neljä eniten poimintoja saaneet ilmaukset ovat: *tietysti en tiedä aina jota ostamaan perheelleni, voidaan antaa lahjoja toinen toistaan milloin tahansa, paljon ihmisiä valittavat ja siellä on myös syitä pitää joulusta.*

4.2 Teksti 2: Tekstin kuvaus ja kyselyn tulokset

Teksti 2 sekä sen yleisrakenne ja funktionaaliset jaksot käyvät ilmi esimerkistä 2. Tehtävänanto ohjaa kirjoittajaa luomaan yleisönosastokirjoituksen annetusta aiheesta. Kirjoituksen pitää sisältää aihe, oma mielipide perusteluineen sekä muutos- tai kehitysehdotus. Otsikko pitää keksiä itse, ja kirjoittaja otsikoi kirjoituksensa *Ongelmia?Meilläkö?* Tekstin aihe on hyvä työilmapiiri.

ESIMERKKI 2

Teksti 2

Tehtävänanto:

Valitse aiheista yksi ja kirjoita siitä mielipiteesi yleisönosastoon.

Kerro kirjoituksessasi:

- Mistä asiasta kirjoitat?
- Mitä mieltä olet siitä? Miksi?
- Millä tavalla asiaa pitäisi muuttaa tai kehittää?

Keksi tekstille myös otsikko!

2. Hyvä työilmapiiri

OTSIKKO

Ongelmia?Meilläkö?

ALOITUS

(1) oma mielipide: väite

(1) Työpaikallani haisee jokin. Ilmapiiri on kuin jäätä. Porukka valittaa aina työvuoroista ja pienistä muutoksista työn tekemisen suhteen. Ja henkilökemiatkin mättää pahemman kerran.

KÄSITTELYKAPPALE

(2) oma mielipide: väite

Ongelmat varmasti johtuvat osaksi siitä, että työpaikallamme on vaihtunut porukka tiiviiseen tahtiin. Uudet ja vanhat työntekijät yrittävät sopeutua toisiinsa, ja tuntuu ettei se ole sujunut täysin luontevasti. Porukassa on vanhoja jääriä, jotka haluavat että asiat tehdään niinkuin ennenkin. Taasen uuden porukan mienkiinto työhön kuulostaa olevan vain palkka, ja pelkästään oman edun mukainen toiminta. Monella tuntuukin olevan ajatus siitä, että työemme on vain väliaikaista ennenkuin jotain muuta löytyy tilalle. (2) Itse pidän työstäni ja minua ärsyttääkin suunnatomasti muutoshaluton ja innostumaton asenne työntekoon! Kukapa muukaan meitä myyjä arvostaa jos me itsekään emme.

KÄSITTELYKAPPALE

(3) ohje

(3) En tiedä auttaisiko asiaa, jos yhdessä puitaisiin asioita pöydän ääressä. Työpaikan terapiasessio ei varmaan olisi huono idea monelle muullekaan työyhteisölle. Ulkopuolinen riippumaton osapuoli vetämään keskustelua. (4) Toisaalta pelkkä hauskanpito yhdessä voisi rikkoa jään. Kenties paintball tekisi ihmeitä työilmapiiriin. Kun on hauskaa keskenään kauppaakin syntyy paremmin.

(4) ohje

KÄSITTELYKAPPALE

/ LOPETUS

(5) ohje

(5) Työnantajakin voisi toimia paremmin. Kahvit työnantajan puolesta on pieni kustannus työnantajalle, mutta sillä on iso merkitys työntekijöitten ja työnantajan välisiin suhteisiin! Porkkanaa ei keppiä aina vaan.

Maija Solki, myyjä

Aloituskappaleessa kirjoittaja kuvailee työpaikkansa ongelmallista ilmapiiriä. Kappale ei sisällä oma mielipide -jaksoon tyypillisesti kuuluvia kielellisiä ilmauksia (kuten *minä*-pronomini), mutta kappaleen voi kuitenkin funktioltaan tulkita kirjoittajan subjektiiviseksi näkemykseksi työpaikastaan ja näin ollen oma mielipide -jaksoksi (1). Kirjoittaja aloittaa ensimmäisen käsittelykappaleen pohdinnalla ongelmien syistä. Tätä seuraa lyhyt oma mielipide -jakso (2), jonka tunnistaa *minä*-pronomini ja yksikön 1. persoonan käytöstä. Omaa näkökulmaa korostaa sana *itse*. Toisessa käsittelykappaleessa kirjoittaja esittää ratkaisuja esitettyihin ongelmiin; kappale sisältää kaksi ohje-jaksoa (3 ja 4). Ohjeistaminen jatkuu (5) tekstin viimeisessä kappaleessa.

Teksti sisältää mielipidekirjoituksen yleisrakenteeseen kuuluvat osat. Funktionaalisista jaksoista ohje-jakso esiintyy moneen kertaan, mikä tehtävänannon perusteella on odotettaviss-

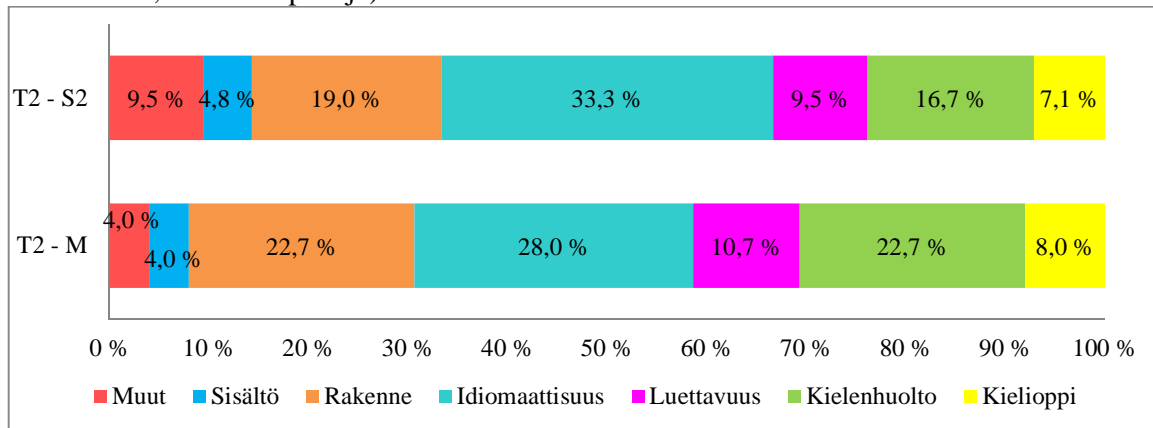
sakin. Mielipidettään kirjoittaja tuo esiin melko varovaisesti: vahvojen *mielestäni*-ilmausten sijaan kirjoittaja ilmaisee pikemminkin epävarmuutta esimerkiksi konditionaalin käytöllä ja kielteisillä lauseilla (*en tiedä auttaisiko, ei varmaan olisi huono idea, hauskanpito yhdessä voisi rikkoa jään, työnantaja voisi toimia*).

Kirjoittaja hallitsee suomen kieliopin erinomaisesti. Muutamassa kohdassa erikoisen sijamuodon valinnan (*paintball tekisi ihmeitä työilmapiiiriin*), lauseen rakenteen ongelmat (*porukan mienkiinto työhön kuulostaa olevan vain palkka*) ja predikaatin puuttumisen (*Ulkopuolinen riippumaton osapuoli vetämään keskustelua*.) voi tulkita puhekielen vaikutukseksi tekstiin. Kirjoittaja aloittaa virkkeet isolla kirjaimella ja päättää ne pisteeseen, mutta pilkutuksessa on puutteita. Tekstissä on myös lyöntivirheitä vaikuttavia kirjoitusvirheitä.

Kirjoittaja hallitsee monipuolisen sanaston *mättämisestä terapiasessioon*, mutta toisaalta sana *porukka* toistuu tekstissä useaan kertaan. Tekstissä on paljon idiomaattisuutta (*tiiviseen tahtiin, vanhoja jääriä, rikkoa jään, porkkanaa ei keppiä*). Tekstissä ei ole lauseita, joiden merkitys jäisi hämäräksi, ja kokonaisuus on varsin sujuva, vaikkakin välillä puheenomainen.

Arvioimme tekstin taitotasolle C1. Teksti on hyvin jäsentynyt, ja erityisesti laaja sanavarasto, persoonallinen tyyli ja ilmaisujen idiomaattisuus kertovat taitavasta kielenkäyttäjistä. Tyyliseikkoihin liittyvät virheet eivät riitä syyksi arvioida tekstiä alemmalle tasolle.

Kuvio 5. Teksti 2: Sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin. (T2 = Teksti 2, M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Tuloksissa tekstin kieltä pidetään yleisesti sujuvana tai erittäin sujuvana. Maallikkovastaajista suurin osa (60,7 %) pitää tekstiä sujuvana, kun S2-opettajista suurin osa (54,5 %) on sitä mieltä, että teksti on erittäin sujuvaa. S2-opettajista kaikki vastaajat pitävät tekstiä joko sujuvana tai erittäin sujuvana. Maallikoiden vastauksissa on enemmän hajontaa: heistä 28,6 %

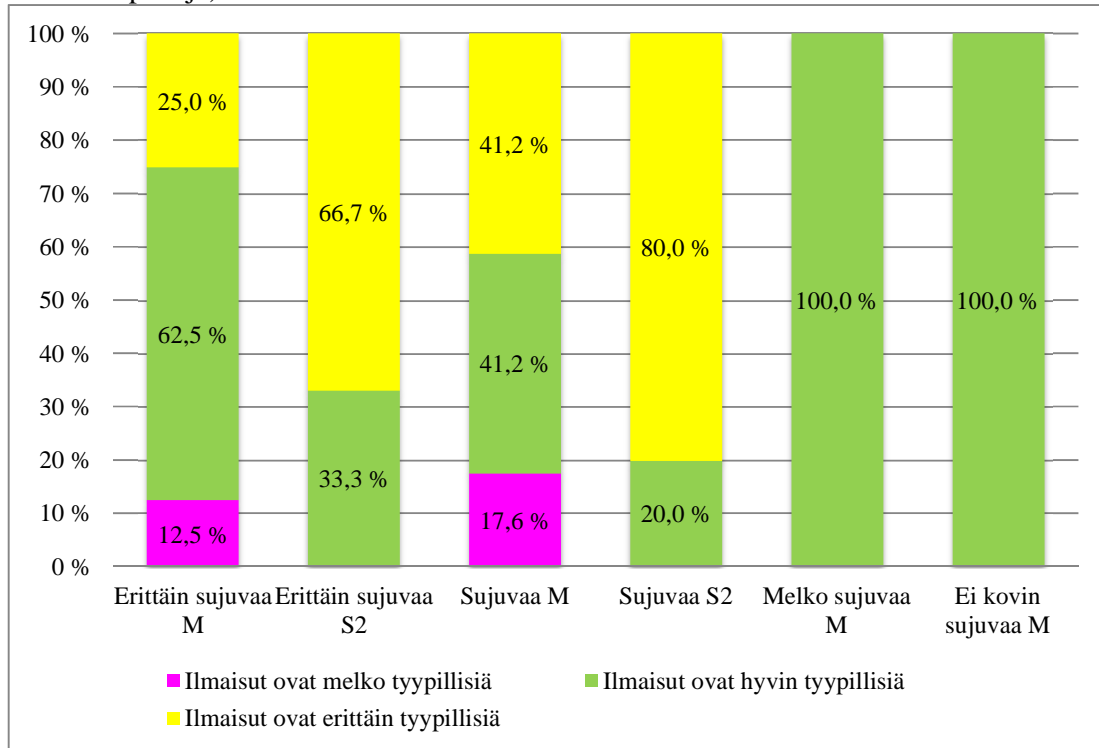
pitää tekstiä erittäin sujuvana, 7,1 % melko sujuvana ja 3,6 % ei kovin sujuvana. Kuviossa 5 esitellään sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin. Maallikkovastaajien vastauksissa nousevat esille idiomaattisuuteen, rakenteeseen ja kielenhuoltoon liittyvät perustelut: perusteluista 28,0 % liittyy idiomaattisuuteen, 22,7 % rakenteeseen ja 22,7 % kielenhuoltoon. Myös S2-opettajien perusteluissa huomio kiinnittyy näihin kategorioihin: S2-opettajien perusteluista 33,3 % kuuluu idiomaattisuuteen, 19,0 % rakenteeseen ja 16,7 % kielenhuoltoon.

Sujuvuuden perusteluissa kommentoidaan eniten idiomaattisuutta. Vastauksissa nousee usein esille kirjoittajan persoonallinen tyyli ja värikäs kieli, jota pidetään sekä sujuvuutta lisäävänä että vähentävänä tekijänä:

- Sujuvaa, sillä kirjoittaja käytti kansanomaisia ilmaisuja eikä virheitä juuri ollut (maallikko)
- Tekstissä oli paljon luontevia suomenkielisiä ilmauksia, vaikkakin monet puhekielisiä. (maallikko)
- Kirjoittaja käyttää sellaista sanasto ja ilmaisuja, joita voi käyttää vain suomenkielinen. (S2-opettaja)
- Sopivasti kuvakielisiä ilmauksia (ilmapiiri kuin jäätä), joka elävöittävät ja terävöittävät tekstiä. (S2-opettaja)
- Teksti on melko sujuvaa, mutta lyhyet lauseet ja hieman asenteellinen kirjoitus tyyli tekevät siitä hankalammin luettavan. (maallikko)
- Sujuvuutta haittaa aloituksen väärintulkinta (Työpaikallani haisee jokin. - ensin tulee mieleen konkreettinen haju, mutta kyse onkin kielikuvaksi tarkoitetusta ilmaisusta). (S2-opettaja)

Kuten sujuvuuden perustelujen vastauksista näkyy, tekstin kieltä pidetään hyvin idiomaattisena. Tämä näkyy myös siinä, miten tyypillisenä tekstin ilmauksia pidetään: Maallikoista 53,6 % pitää ilmauksia hyvin tyypillisinä suomen kielelle ja 32,1 % erittäin tyypillisinä. S2-opettajista 72,7 % pitää tekstin ilmauksia erittäin tyypillisinä ja 27,3 % hyvin tyypillisinä. Vaikka suurin osa vastaajista pitää tekstin ilmauksia tyypillisinä tai erittäin tyypillisinä, 14,3 % maallikoista arvioi tekstin ilmaisut vain melko tyypillisiksi. Kuviossa 6 kuvataan arvioita ilmaisujen tyypillisyydestä suhteessa sujuvuuteen. 25,0 % niistä maallikkovastaajista, jotka pitävät tekstiä erittäin sujuvana, arvioi ilmaisujen olevan erittäin tyypillisiä, kun taas 12,5 % heistä arvioi ilmaisujen olevan vain melko tyypillisiä. Maallikoiden vastauksissa on myös hajontaa heidän joukossa, jotka ovat arvioineet tekstin sujuvaksi: heistä 41,2 % pitää ilmaisuja erittäin tyypillisinä, 41,2 % hyvin tyypillisinä ja 17,6 % melko tyypillisinä. S2-opettajien vastaukset sujuvuudesta ja ilmaisujen tyypillisyydestä vastaavat paremmin toisiaan. Ilmaisuja erittäin tyypillisinä pitävistä S2-opettajista kaikki pitävät tekstiä joko erittäin sujuvana tai sujuvana.

Kuvio 6. Teksti 2: Sujuvuus verrattuna arvioihin ilmaisujen tyyppillisyydestä. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Taulukko 4. Teksti 2: Suomen kielelle ominaisia ilmauksia.

Suomen kielelle ominainen ilmaus	Maallikot (yht. 91 ilmausta)	S2-opettajat (yht. 51 ilmausta)
porukassa on vanhoja jääriä	15,4 %	13,7 %
työpaikallamme on vaihtunut porukka tiiviseen tahtiin .	9,9 %	7,8 %
yhdessä putaisiin asioita pöydän ääressä	6,6 %	11,8 %
porkkanaa ei keppiä aina vaan	8,8 %	3,9 %
toisaalta pelkkä <u>hauskanpito yhdessä voisi rikkoa jään</u>	8,8 %	7,8 %

Suomen kielelle ominaisia ilmauksia maallikot poimivat tekstistä yhteensä 91 ja S2-opettajat 51 kappaletta. Maallikot poimivat yhteensä 21 eri ilmausta ja S2-opettajat 20 eri ilmausta. Koska poimintoja on molemmissa ryhmissä näin paljon, vastauksissa on paljon hajontaa. Taulukkoon 4 on koottu eniten poimintoja keränneet suomen kielelle ominaiset ilmaukset. Maallikkovastaajien valitsemista ilmauksista 42,9 % koskee neljää samaa ilmausta: *porukassa on vanhoja jääriä*, *työpaikallamme on vaihtunut porukka tiiviiseen tahtiin*, *porkkanaa ei keppiä aina vaan* ja *toisaalta pelkkä hauskanpito yhdessä voisi rikkoa jään*. S2-opettajien valitsemista ilmauksista 56,7 % koskee kuutta samaa ilmausta: *porukassa on vanhoja jääriä* (13,7 %), *jos yhdessä putaisiin asioita pöydän ääressä* (11,8%), *ilmapiiri on*

kuin jäätä (7,8 %), työpaikallamme on vaihtunut porukka **tiiviseen tahtiin** (7,8 %), hauskanpito yhdessä voisi **rikkoa jään** (7,8 %) ja **henkilökemiatkin mättää** paremman kerran (7,8 %).

Taulukko 5. Teksti 2: Suomen kielelle epätyypilliset, ymmärrettävyyttä vaikeuttavat ilmaukset.

Suomen kielelle epätyypillinen ilmaus, joka vaikeuttaa ymmärrettävyyttä.	Maallikot (yht. 47 ilmausta)	S2-opettajat (yht. 22 ilmausta)
työpaikallani haisee jokin	17,0 %	-
taasen uuden porukan mienkiinto työhön kuulostaa olevan vain palkka	14,9 %	18,2 %
porkkanaa ei keppiä aina vaan	12,8 %	13,6 %
Ulkopuolinen riippumaton osapuoli vetämään keskustelua	6,4 %	13,6 %
kenties paintball tekisi ihmeitä työilmapiiriin	6,4 %	9,1 %

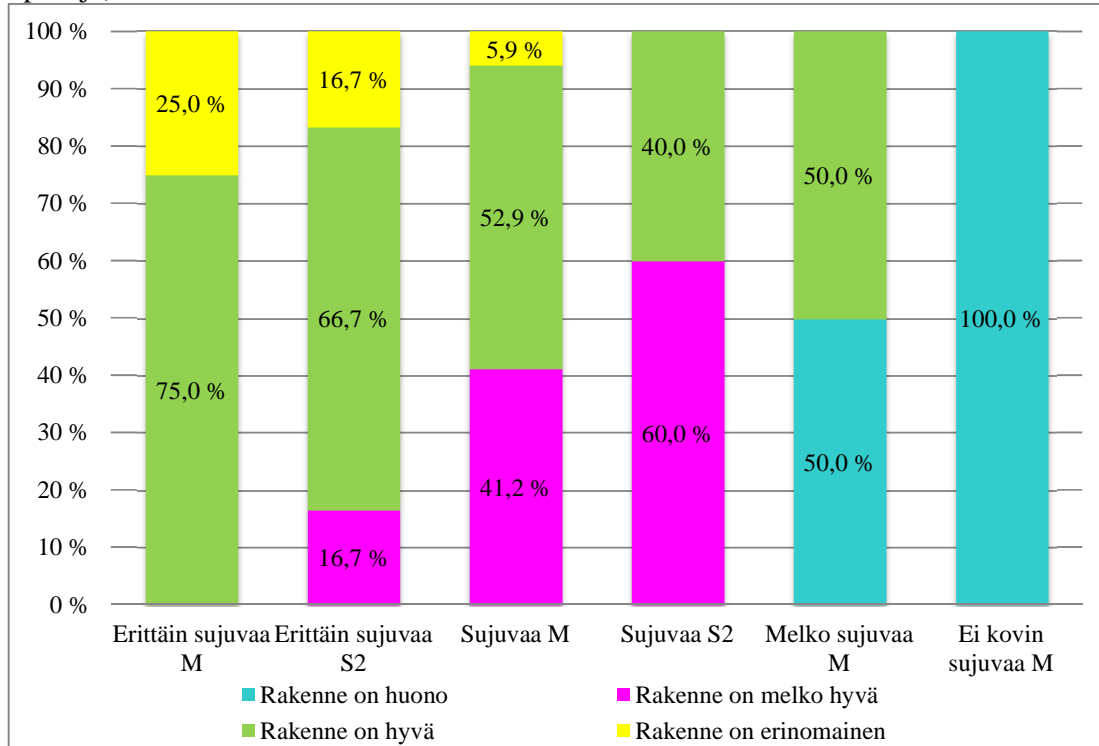
Ymmärrettävyyttä vaikeuttavia, suomen kielelle epätyypillisiä ilmauksia maallikkovastaaajat poimivat tekstistä yhteensä 47 ja S2-opettajat 22 kappaletta. Maallikot poimivat yhteensä 17 eri ilmausta, ja S2-opettajat poimivat 10 eri ilmausta. Taulukosta 5 näkee ne suomen kielelle epätyypilliset ilmaukset, jotka keräsivät eniten poimintoja. Myös näissä vastauksissa on vastaajien kesken paljon hajontaa. Maallikkovastaaajien valitsemista ilmauksista 44,7 % koskee kolmea samaa ilmausta: *työpaikallani haisee jokin*, *taasen uuden porukan mienkiinto työhön kuulostaa olevan vain palkka* ja *porkkanaa ei keppiä aina vaan*. S2-opettajien poimimista ilmauksista 54,5 % koskee neljää samaa ilmausta: *taasen uuden porukan mienkiinto työhön kuulostaa olevan vain palkka*, *ulkopuolinen riippumaton osapuoli vetämään keskustelua*, *porkkanaa ei keppiä aina vaan* ja *kenties paintball tekisi ihmeitä työilmapiiriin*. Vaikka epätyypillisiä ilmauksia on tekstistä löydetty, S2-opettajien vastauksissa on kommentteja (18,2 %), joissa todetaan, että epätyypillisiä ilmauksia ei tekstistä löydy.

Sujuvuuden perusteluissa rakenteeseen liittyvät kommentit liittyvät tekstin kokonaisrakenteeseen sekä lause- ja virkerakenteeseen:

- Rakenne oli sujuva ja asia eteni johdonmukaisesti. (maallikko)
- Draamaa tekstissä, rakenne toimii, niin monelle tuttu aihe (S2-opettaja)
- Tekstin rakenne oli mielestäni looginen. Oli esitetty ongelma ja sen jälkeen mahdollisia ratkaisuja ongelmaan. (maallikko)
- Lauserakenteet olivat helppolukuisia eikä tekstiä lukiessa joutunut pysähtymään kuin kerran miettimään, mitä kirjoittaja kohdassa tarkoittaa. (maallikko)
- Sujuvuutta edistää hyvä oikeinkirjoitus, luonteva kielenkäyttö ja lause/virkerakenteen toimivuus sekä tekstin hyvä kokonaisrakenne. (S2-opettaja)

- Lauserakenteissa taas parantamisen varaa. (maallikko)
- Vajaat lauserakenteet häiritsivät. (maallikko)
- Jotkut lauseet ovat tosin hieman lyhyitä ja irrallisia. (S2-opettaja)

Kuvio 7. Teksti 2: Sujuvuus verrattuna arvioihin rakenteesta. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Maallikoista 7,1 % pitää tekstin rakennetta huonona, 25,0 % melko hyvänä, 57,1 % hyvänä ja 10,7 % erittäin hyvänä. S2-opettajista 36,4 % pitää rakennetta melko hyvänä, 54,5 % hyvänä ja 9,1 % erittäin hyvänä. Kuviossa 7 kuvataan arvioita rakenteen toimivuudesta suhteessa sujuvuuteen. Vastauksista näkyy, että ne vastaajat, jotka pitävät tekstin rakennetta huonona, arvioivat myös sujuvuuden heikoksi. Kuitenkin rakenteen heikkoudet eivät näytä kaikkien vastaajien mielestä häiritsevät sujuvuutta: Sujuvana tekstiä pitäneistä maallikkovastaajista 60,0 % pitää tekstin rakennetta vain melko hyvänä. Puolestaan S2-opettajista erittäin sujuvana tekstiä pitävistä vastaajista 16,7 % ja sujuvana tekstiä pitävistä S2-opettajista 41,2 % pitää rakennetta vain melko hyvänä.

Idiomaattisuuden ja rakenteen lisäksi sujuvuuden perusteluissa nousee esille kielenhuoltoon liittyvät kommentit (kuvio 5). Vastauksissa kiinnitetään huomiota yleisesti oikeinkirjoitukseen, yhdyssanoihin, välimerkkeihin ja sanajärjestykseen:

- Teksti on oikein kirjoitettu se tekee tekstistä sujuvaa. (maallikko)

- Sujuvaa: ulkoisesti sujuva, isot kirjaimet, pisteet, pilkut, liitepartikkelit (kin, kaan), täytesanat (maallikko)
- Lauseet ovat kieliopillisesti lähes virheettömiä (kirjoitus- ja pilkkuvirheitä joitakin sekä puhekielenomaisia ilmauksia) (S2-opettaja)
- Kirjoitusvirheet hiukan häiritsivät sujuvuutta. (maallikko)
- Ei sujuvaa: kummallisia sanajärjestyksiä (jos me itsekään emme), toisaalta pilkkujen puuttuminen, töksähtelevyys, jotkin kirjoitusvirheet (lukihäiriä/typo-tyyppiset) (maallikko)
- Tekstissä on kuitenkin enemmän kielenhuoltoon liittyviä virheitä (niinkuin, ennenkuin) sekä huolimattomuutta. (S2-opettaja)
- Välimerkkivirheet & epäselvät kuvailmaukset → ei niin sujuvaa (S2-opettaja)

4.3 Teksti 3: Tekstin kuvaus ja kyselyn tulokset

ESIMERKKI 3

Teksti 3

Tehtävänanto:

Paikallislehti järjestää Kansalaisen ääni –kirjoituskilpailun, jossa on upeat palkinnot. Valitse yksi aiheista ja kirjoita kilpailuteksti. Kerro ainakin kolme perustelua mielipiteellesi.

1) Oman auton hyvät ja huonot puolet

OTSIKKO

ALOITUS / KÄSITTE- LYKAPPALE

- (1) oma mielipide: väite
- (2) oma mielipide: väite
- (3) oma mielipide: kiisto
(kumoo oman mielipi-
teensä)
- (4) perustelu
- (5) oma mielipide: väite
- (6) oma mielipide: kiisto
(kumoo oman mielipi-
teensä)
- (7) perustelu
- (8) oma mielipide: väi-
te/kiisto
- (9) perustelu

- (10) ohje

oman auton hyvät ja huonot puolet.

Ensiksi pitää kysyä itseltään mikä toi auton sana oikein tarkoitta?! (1) jos mietetään ihan kunnolla niin autosta Ei ole muuta kuin harmi normalille ihmiselle joka Ei vältämättä tarvitse sitä (2) Esim. minä itse en tarvitse auton jos mulla Ei olisi ollut pitkä työmatka (3) sekin Ei ole syy miksi mulla on koska voin herätä aikaisin ja käyttää bussia (4) mutta kun työmatka-aika jos lasketaan niittä yhdessä ja jos menen bussilla se mene yli 12tuntia ja kun työ on raskasta niin muuttama kuukauden päästä ei enää jaksa tekee töitä ja kun joiden ammattissa ei saa kunnan palkkaa niin täytyy tekee ylityötä (5) Että mä ainakin tarvitsen auton sentakia Että se työmatka veisi vähemmän aikani (6) mutta toisalta se autollakin on kuluja että se on toisalta ihan sama tekekö ylityöt Autolle vai itselle (7) että se auto on semmonen juttu mihin jää koukun ja ei ainakaan pääse helpolla sitä eroon☺ (8) että nyt voidaan sanoa että on vaikea elää auton kansa ja samalle on vaikea elää ilman sitä ainakin mun mielessä (9) koska jos on Auto hyvät puolet on se, että pääse paikasta toisen nopeampi ja jos joskus tapahtu jotain esim. jotain sairaus tai kipu niin pääse nopeampi sairaalaan Tai sitä on paljon muita hyötyä esim. talvella lumen auraus-kuljetus ja paljon muita juttuja elikä autosta on paljon hyötyä vaikka se vahingoittakin Esim ilman- ihmisten terveys jne...Mutta ilman auto tule olemaan vaikea (10) että ainoa mitä voidaan tehdä tämän asian eteen on se että keksitään keinoja millä voidaan välttää näitä vahingoja Mikä auto jätä.

Esimerkki 3 esittelee kolmannen tekstin yleisrakenteen ja funktionaaliset jaksot. Tekstin 3 tehtävänanto neuvoo kirjoittamaan annetusta aiheesta tekstin, jossa kerrotaan ainakin kolme perusteltua mielipidettä. Teksti käsittelee oman auton hyviä ja huonoja puolia.

Kirjoittajan valitsemaa otsikkoa (*oman auton hyvät ja huonot puolet.*) on vaikeaa tunnistaa otsikoksi, koska se alkaa pienellä kirjaimella ja päättyy pisteeseen. Tekstistä puuttuu muodollinen kappalejako, eikä se noudata mielipidekirjoituksen yleisrakennetta: kirjoituksessa ei ole erottuvaa aloitusta tai lopetusta, eikä aiheen käsittely ole jäsenneltyä. Tekstistä voi tunnistaa useita oma mielipide -jaksoja (1–3, 5, 6 ja 8), mutta sisällöltään ne ovat toisteisia ja ristiriitaisia. Kirjoittaja ikään kuin väittelee itsensä kanssa: hän esittää kyllä mielipiteitä, mutta myös kumoaa niitä, mikä jättää lopullisen kannan epäselväksi.

Oma mielipide -jaksojen lisäksi tekstissä on kolme perustelu-jaksoa (4, 7 ja 9) ja yksi ohje-jakso (10). Aineksia hyvään mielipidetekstiin siis on, mutta niiden esittäminen selkeässä kirjallisessa muodossa aiheuttaa vaikeuksia. Lukijan silmissä sisältö hukkunee muodon ongelmiin.

Kappalejaon puuttumisen ohella tekstin suurimmat kompastuskivet liittyvät kielenhuoltoon. Kirjoittaja ei osaa merkitä virkerajoja eikä käyttää välimerkkejä. Teksti vaikuttaa kirjoittajan muokkaamattomalta ajatuksenvirralla, mikä tekee tekstistä hyvin vaikealukuisen. Toistuva ei-sanon kirjoittaminen isolla kirjaimella vaikeuttaa tekstin lukemista entisestään.

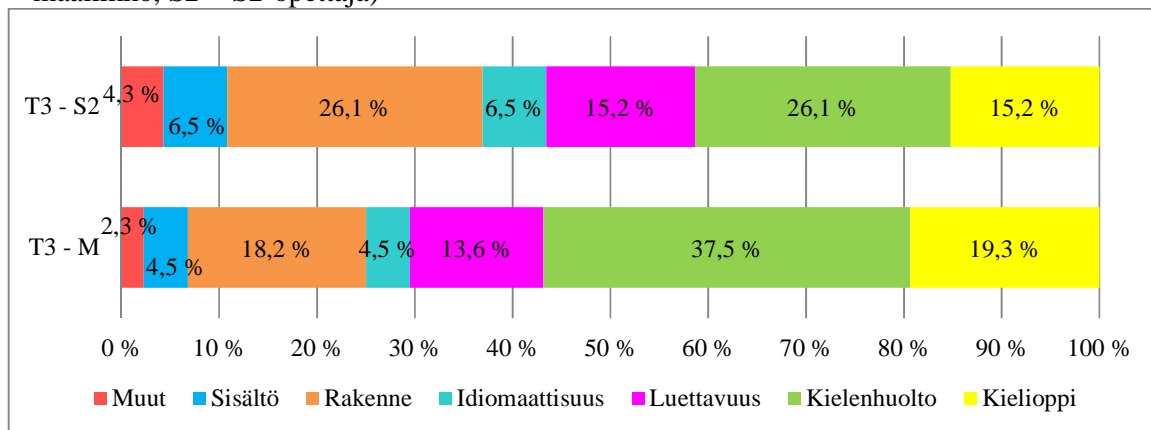
Kirjoittajalla on tiettyjä vaikeuksia myös kieliopin kanssa. Verbeissä esiintyy sekä aikamuotoon että tapaluokkaan liittyviä ongelmia. Keston merkitseminen on haparoivaa (*tarkoittaa, vältämättä, niittä, palkaa, täytyy, toisalta*), minkä voi osittain nähdä astevaihteluun liittyväksi vaikeudeksi. Objektin sijamuodon valinta ei aina onnistu, mutta muutoin kirjoittaja osaa käyttää sijamuotoja melko hyvin. Kirjoittaja aloittaa lauseen tarpeettoman usein *että*-konjunktioilla ja rinnastaa lauseita liian pitkiksi ketjuiksi, mikä vaikuttaa puhekielisyydeltä. Kirjoituksessa on kuitenkin joitain monimutkaisempiakin, kirjoitettuun tekstiin sopivia rakenteita (*ilman auto tule olemaan vaikea, ainoa mitä voidaan tehdä tämän asian eteen on se että keksitään keinoja millä voidaan välttää näitä vahingoja*).

Tekstin sanasto on pääosin työhön ja autoon liittyvää, ja sellaisena melko arkista ja yksipuolista. Joitain idiomaattisia ilmauksiakin tekstissä on (*jää koukun*). Kokonaisuutena tekstin yleisrakenteeseen ja virkerakenteeseen liittyvät ongelmat vaikeuttavat merkittävästi tekstin lukemista ja ymmärtämistä, mutta toisaalta voisi kuvitella, että sama teksti puhuttuna voisi olla varsin sujuvakin.

Taitotason arvioinnin kannalta teksti 3 on ongelmallisoin. Tekstin jäsentelyyn liittyvät vaikeudet ovat ilmeisiä, mutta teksti välittää kuitenkin arkitietoa tutusta aiheesta. Sanaston hallinta on riittävää tehtävää varten. Arvioimme tekstin tasolle B1, vaikka kovin vahvana tai tyypillisenä tämän tason edustajana sitä ei voi pitää.

Saaduissa tuloksissa tekstin kieltä pidetään yleisesti ei kovin sujuvana tai ei lainkaan sujuvana. Sekä maallikkovastaajista (50,0 %) että S2-opettajista (63,6 %) suurin osa pitää kieltä ei kovin sujuvana. Maallikoista 35,7 % pitää tekstin kieltä ei lainkaan sujuvana ja 14,3 % melko sujuvana. S2-opettajien vastaukset sujuvuuden osalta jakaantuvat puolestaan seuraavasti: 9,1 % pitää tekstiä ei lainkaan sujuvana, 18,2 % melko sujuvana ja 9,1 % sujuvana. Kuviossa 8 esitellään sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin. Maallikkovastaajien perusteluissa sujuvuudelle nousevat esille kategoriat kielenhuolto (37,5 %), kielioppi (19,3 %) ja rakenne (18,2 %). S2-opettajien perusteluista 26,1 % liittyy kielenhuoltoon, 26,1 % rakenteeseen ja 15,2 % sekä kielioppiin että luettavuuteen.

Kuvio 8. Teksti 3: Sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin. (T3 = Teksti 3, M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



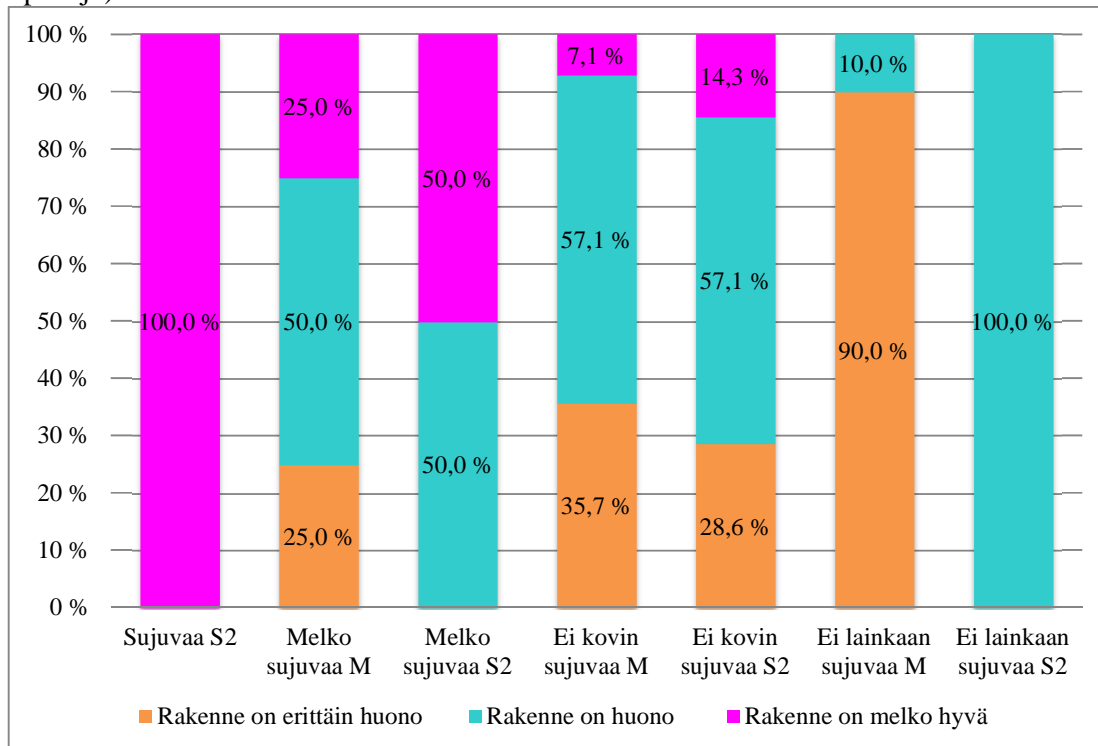
Kielenhuoltoon liittyvissä perusteluissa kommentoidaan kirjoitusvirheitä yleisesti sekä tarkemmin sanajärjestystä, ison ja pienen alkukirjaimen käyttöä ja välimerkkejä:

- Outoja sanoja kirjoitettu isolla kirjaimella. (maallikko)
- Välimerkkien puute, vääränlainen sanajärjestys, sanojen heikko taivus sekä kirjoitusvirheet tekivät tekstistä vaikeasti luettavan. (maallikko)
- Teksti ei ollut sujuvaa välimerkkien puuttumisen, väärin kohtiin sijoitettujen isojen kirjainten ja liian pitkien virkkeiden takia. (maallikko)
- Teksti on kuin tajunnanvirtaa, ei ole juuri lainkaan välimerkkejä tai suunnitelmallisuutta ilmaisussa. (maallikko)
- Paljon täytesanoja käytetty (että, ei, ja, mutta...), lauseet kirjoitettu putkeen ilman pisteitä. (maallikko)
- Lauseiden ja virkkeiden rajat epäselviä, isot kirjaimet keskellä virkettä hämäävät. (S2-opettaja)
- Tekstistä teki hankalan oikeastaan vain se, että tässä ei ole välimerkkejä ja kirjoittaja ei välitä isoista ja pienistä alkukirjaimista. (S2-opettaja)

Tekstin rakennetta maallikoista 53,6 % pitää erittäin huonona, 39,3 % huonona ja 7,1 % melko hyvänä. Vastaavasti S2-opettajista 18,2 % pitää rakennetta erittäin huonona, 54,5 % huonona ja 27,3 % melko hyvänä. Sujuvuuden perusteluissa kuvaillaan lähes poikkeuksetta rakennetta sujuvuutta haittaavana tekijänä. Nämä rakenteeseen liittyvät perustelut koskevat lause- ja virkerakenteita sekä tekstin kokonaisrakennetta:

- Myös ei sujuvaa oli se, että isot kirjaimet olivat tekstissä miten sattuu. Tämän takia mielipidekirjoituksen sisältö ja jaksotus hämärtyi. (maallikko)
- Tekstin sujuvuutta vähentävät ennen kaikkea välimerkkien ja kappalejaon puutteet. (S2-opettaja)
- lause- ja etenkin virkerakenne hatara ja suomen kieleen kuulumatan ”se on” - lauserakenne paljon käytössä (S2-opettaja)
- Tekstissä ei ollut lauserakennetta joka teki lukemisen vaikeaksi (maallikko)
- Jatkuva että -sanon käyttö sekoitti. Teksti pomppii, välillä isoja alkukirjaimia. Nämä herättävät lukijan siihen, että uusi lause alkaa..mutta eipä alakkaan. Sekava kirjoitus. (maallikko)
- Kokonaan ilman pisteitä ja pilkkuja kirjoitettuna tekstistä tulee raskaslukuinen. Tarina kyllä etenee luontevasti, mutta kieliopilliset virheet korostuvat tekstissä todella paljon. Lukiessa tulee olo, ettei ehdi hengittää, koska kirjoitus vain jatkuu ja jatkuu. Kirjoittajakin on ilmeisesti kirjoittanut tekstin kiihtyneessä mielentilassa yhteen pötköön. (maallikko)

Kuvio 9. Teksti 3: Sujuvuus verrattuna arvioihin rakenteesta. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Kuvioon 9 on koottu arviot tekstin rakenteesta suhteessa sujuvuuteen. Saadut tulokset tekstin rakenteen toimivuudesta näyttäisivät korreloivan vastauksia tekstin sujuvuudesta. Maallikoiden arviot rakenteesta suhteessa sujuvuuteen näyttäisivät olevan S2-opettajia hie-
man tiukempia: 25,0 % tekstin melko sujuvaksi arvioineista maallikoista pitää rakennetta jopa erittäin huonona, kun taas saman sujuvuusarvion antaneet S2-opettajat arvioivat rakenteen vain huonoksi (50,0 %) tai melko hyväksi (50,0 %). Myös tarkasteltaessa tekstin ei lainkaan sujuvaksi arvioineiden vastaajien arvioita rakenteesta maallikoiden vastaukset rakenteesta ovat S2-opettajia tiukempia: S2-opettajista kaikki tekstin ei lainkaan sujuvaksi arvioineet pi-
tävät rakennetta huonona, kun taas maallikoista 90,0 % pitää rakennetta jopa erittäin huonona.

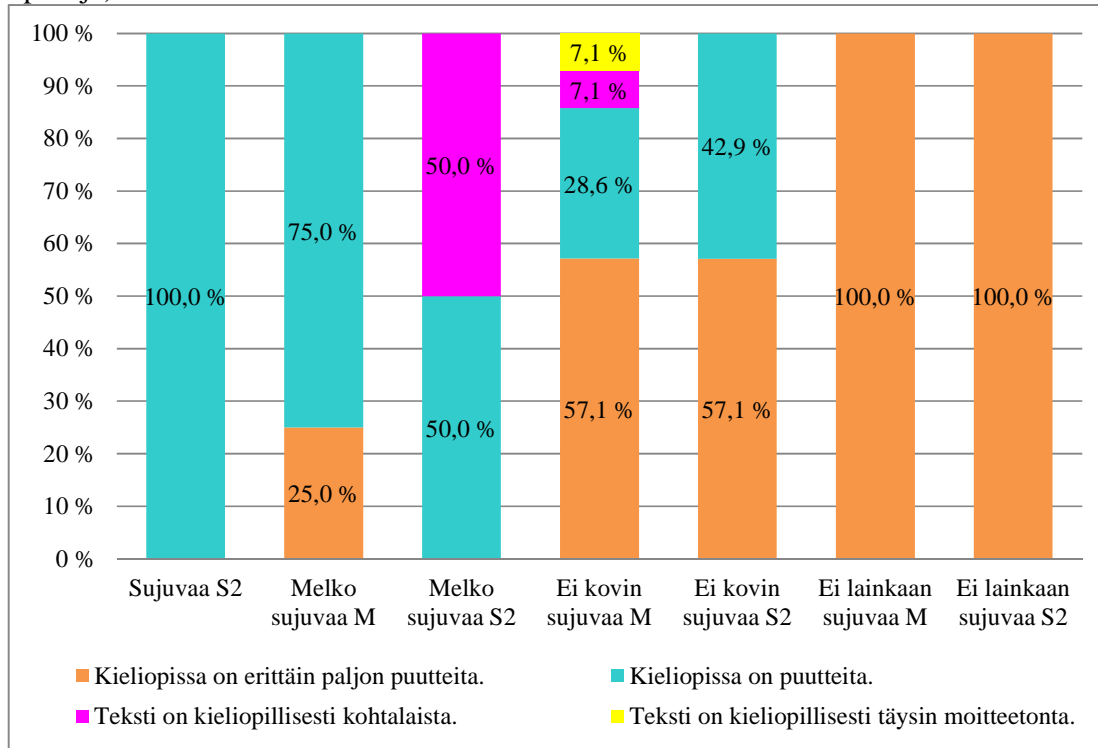
Kielenhuoltoon ja rakenteeseen liittyvien perustelujen lisäksi sujuvuutta perustellaan myös paljon kielioppiin liittyvillä kommentteilla (kuvio 8). Näissä nostetaan esille kielioppi-
virheet yleisesti, taivutuksen ongelmat ja astevaihtelu:

- Teksti täynnä virheitä ja vaikeasti ymmärrettävää. (maallikko)
- ei sujuvaa:
 - välimerkkien puuttuminen
 - ei eroteta lyhyitä ja pitkiä vokaaleja eikä merkitä kaksoiskonsonantteja
 - väärät sijamuodot (maallikko)
- Sanoja laitettu peräkkäin ei osattu ollenkaan taivutella (maallikko)
- Kirjoittajalla on ongelmia viittaussuhteiden kanssa (pronominit), mutta osaa taas käyttää melko hyvin konjunktioita. (S2-opettaja)
- Kongruenssi ja rektio ovat siinä määrin puutteellisia, että myös ne häiritsevät lu-
kemisen sujuvuutta. (S2-opettaja)

Annettujen perustelujen nojalla ei ole yllättävää, että kielioppia arvioidaan seuraavasti: Maal-
likkovastaajista 67,9 % on sitä mieltä, että kieliopissa on erittäin paljon puutteita, 25,0 % ar-
vioi kieliopissa olevan puutteita, 3,6 % arvioi kieliopin kohtalaiseksi ja 3,6 % täysin moitteet-
tomaksi². S2-opettajista 45,5 % arvioi kieliopissa olevan erittäin paljon puutteita, 45,5 % ar-
vioi kieliopissa olevan puutteita ja 9,1 % pitää kielioppia kohtalaisena. Kuviossa 10 kuvataan
arvioita kieliopin moitteettomuudesta suhteessa sujuvuuteen. Vaikka sujuvuuden perusteluissa
kieliopin puutteiden sanotaan häiritsevän sujuvuutta, vastauksista kuitenkin näkyy, että kie-
liopiltaan puutteelliseksi arvioitua tekstiä voidaan pitää myös sujuvana: Kaikki S2-opettajat
(100,0 %), jotka ovat arvioineet tekstin sujuvaksi, ovat arvioineet kieliopin puutteelliseksi. Li-
säksi tekstin melko sujuvaksi arvioineista vastaajista 75,0 % maallikoista ja 50,0 % S2-
opettajista pitää tekstiä kieliopillisesti puutteellisena.

² Kyseessä on yhden ihmisen vastaus. Vastaajan muiden vastausten perusteella epäilemme, että tässä hän on val-
linnut vahingossa väärän vaihtoehdon.

Kuvio 10. Teksti 3: Sujuvuus verrattuna arvioihin kieliopista. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Taulukko 6. Teksti 3: Suomen kielelle ominaisia ilmauksia.

Suomen kielelle ominainen ilmaus	Maallikot (yht. 91 ilmausta)	S2-opettajat (yht. 51 ilmausta)
auto on semmonen juttu mihin jää koukun	9,4 %	14,3 %
ainoa mitä voidaan tehdä tämän asian eteen	1,9 %	14,3 %
(autosta) Ei ole muuta kuin harmi normalille ihmiselle	1,9 %	11,4 %
EI OSAA VALITA/EI LÖYTÄNYT	17,0 %	-
oman auton hyvät huonot puolet	7,5 %	5,7 %
ensiksi pitää kysyä itseltään	7,5 %	5,7 %

Suomen kielelle ominaisia ilmauksia maallikot poimivat tekstistä yhteensä 91 ja S2-opettajat 51 kappaletta. Maallikot poimivat 22 eri ilmausta ja S2-opettajat 14. Näiden lisäksi osa vastaajista ei löytänyt tekstistä lainkaan suomen kielelle tyypillisiä ilmauksia tai poimi yksittäisiä sanoja. Taulukkoon 6 on koottu eniten poimintoja keränneet suomen kielelle ominaiset ilmaukset. Prosenttiosuuksista näkee, että vastauksissa on paljon hajontaa. Maallikkovastaajien valitsemista ilmauksista vain 30,1 % koskee neljää samaa ilmausta: *mihin jää koukun*, *oman auton hyvät ja huonot puolet*, *ensiksi pitää kysyä itseltään* ja *ei ainakaan pääse helpolla sitä eroon*. Huomion arvoista on se, että 17,0 % maallikoiden poiminnoista koski sitä, etteivät he olleet löytäneet tekstistä suomen kielelle tyypillisiä ilmauksia lainkaan. S2-

opettajien vastauksissa on enemmän yhtenäisyyttä. Heidän valitsemistaan ilmauksista jopa 48,6 % koskee neljää samaa ilmausta: *auto on semmonen juttu mihin jää koukun, ainoa mitä voidaan tehdä tämän asian eteen, (autosta) ei ole muuta kuin harmi normalille ihmiselle ja keksitään keinoja millä voidaan.*

Taulukko 7. Teksti 3: Suomen kielelle epätyypilliset, ymmärrettävyyttä vaikeuttavat ilmaukset.

Suomen kielelle epätyypillinen ilmaus, joka vaikeuttaa ymmärrettävyyttä.	Maallikot (yht. 76 ilmausta)	S2-opettajat (yht. 38 ilmausta)
mikä toi auton sana oikein tarkoitta	17,1 %	13,2 %
mikä auto jätä	10,5 %	7,9 %
vaikka se vahingoittakin Esim ilman- ihmisten terveys	9,2 %	15,8 %
talvella <u>lumen aurauskuljetus</u> ja paljon muita juttuja	7,9 %	2,6 %
jos menen bussilla se mene yli 12tuntia	-	10,5 %

Suomen kielelle epätyypillisiä, ymmärrettävyyttä vaikeuttavia ilmauksia maallikot poimivat tekstistä yhteensä 76 ja S2-opettajat 38 kappaletta. Maallikot poimivat 20 eri ilmausta ja S2-opettajat 16. Taulukosta 7 näkee eniten poimintoja keränneet suomen kielelle epätyypilliset ilmaukset. Maallikoiden poimimista ilmauksista neljä eniten poimintoja kerännyttä ilmausta käsittää vastauksista 44,7 %. Eniten poimintoja keränneet ilmaukset ovat: *mikä toi auton sana oikein tarkoitta, mikä auto jätä, vaikka se vahingoittakin Esim ilman- ihmisten terveys ja talvella lumen aurauskuljetus ja paljon muita juttuja.* S2-opettajien valitsemista ilmauksista 47,4 % koskee neljää samaa ilmausta: *vaikka se vahingoittakin Esim ilman- ihmisten terveys, mikä toi auton sana oikein tarkoitta, jos menen bussilla se mene yli 12tuntia ja itse en tarvitse auton.*

4.4 Teksti 4: Tekstin kuvaus ja kyselyn tulokset

Teksti 4 funktionaalisine jaksoineen esitetään esimerkissä 4. Neljännen valitun tekstin tehtävänanto opastaa kirjoittajaa luomaan vastauksen kyselyyn lähikaupan palveluista. Vastauksen pitää sisältää ainakin kolme asiaa, jotka kirjoittajan lähikaupassa ovat hyvin, ja kolme asiaa, jotka ovat huonosti. Lisäksi pyydetään antamaan terveisiä kauppiaille. Tekstin 4 rakenne poikkeaa täysin muista teksteistä. Otsikkoa tai varsinaisia tekstikappaleita ei ole. Sen sijaan kirjoittaja on laatinut listan, jossa hän luettelee lähikaupan hyvät ja huonot puolet. Teksti ei noudata lainkaan mielipidekirjoituksen yleisrakennetta.

ESIMERKKI 4

Teksti 4**Tehtävänanto:**

Saat postissa kyselyn, jossa sinulta kysytään, mitä mieltä olet lähikaupastasi. Vastaa kyselyyn ja kirjoita, mitä mieltä olet ja miksi.

- ◆ Mitkä asiat ovat hyvin lähikaupassasi (ainakin 3 asiaa)? Miksi?
- ◆ Mitkä asiat ovat huonosti lähikaupassasi (ainakin 3 asiaa)? Miksi?
- ◆ Minkälaisia terveisiä haluat lähettää kauppiaille?

(EI KAPPALEJAKOA)

(1) oma mielipide: väite

(2) oma mielipide: väite

(3) oma mielipide: väite

(4) oma mielipide: väite

(5) oma mielipide: väite

(6) oma mielipide: väite

+ Hyvät asiat lähikaupassa ovat:

(1) + -vihanneksia ja hedelmiä ovat aina raikas ja helppo

(2) + -Kaupassanne ovat hyvät tarjoukset Se auttaa paljon kun meillä on vähän rahaa

(3) + -Minä voin ostaa hyvin erilaista juustoa.

- huonot asiat

(4) - -Liha usein ei ole tarpeeksi ja myös liian paljon grillimakkaroitu

(5) - -Palvelu osasta jossa myydään kodinkoneita ei voi antaa tarpeeksi tiedot koneista.

(6) - -Kengän muoti jotka te myytte on vain nuorille. Haluaisin myös enemmän tavallinen kengät.

Kirjoituksen tulkinta funktionaalisten jaksojen kannalta on ongelmallista. Kirjoittaja ei juurikaan käytä oman mielipiteen ilmaisemisessa tavallisesti käytettyjä kielellisiä keinoja. Yksittäiset virkkeet (1–6) voisi ehkä tulkita oma mielipide -jaksoiksi (esimerkiksi *+Minä voin ostaa hyvin erilaista juustoa.*), mutta kokonaisuutena kirjoitus ei vaikuta tekstiltä, jonka funktio on vaikuttaa lukijaan. Toisaalta tätä tekstiä tarkasteltaessa kannattaa huomata, että se vastaa kuitenkin melko hyvin tehtävänantoa. Jos kirjoittajan tehtävänä on luetella lähikaupan hyviä ja huonoja puolia ja lähettää terveisiä kauppiaille, ei tuotoksen voi odottaakaan olevan mielipidekirjoituksen malliesimerkki.

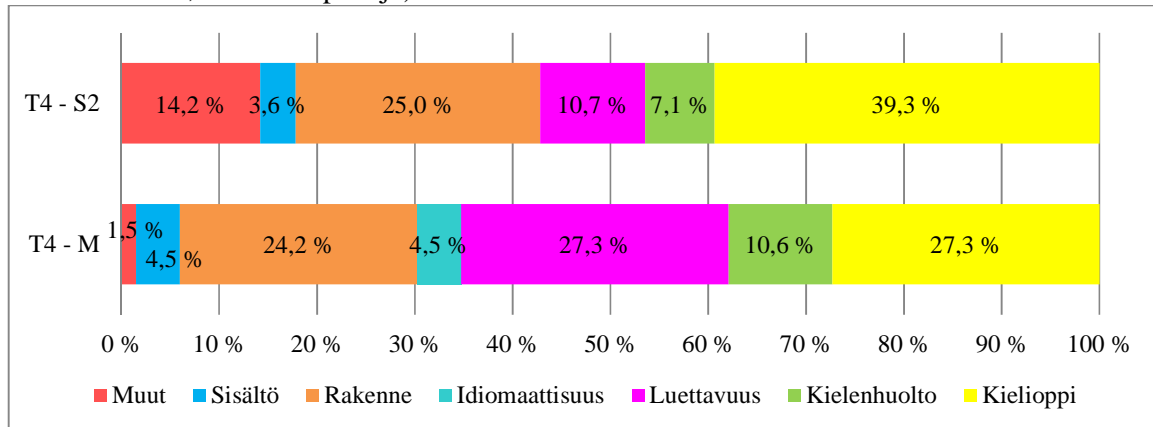
Lyhyt listaus ei anna kovin kattavaa otosta kirjoittajan kielitaidosta. Kirjoittaja osaa taitavuttaa sanoja ja merkitä kestit oikein, mutta ei onnistu valitsemaan oikeaa sijaa subjektille, objektille tai predikatiiville. Lauseet ovat yksinkertaisia pää- ja sivulauseita. Ison alkukirjaimen käyttö on sopivaa, mutta pisteiden käyttö on horjuvaa, eikä tekstissä ole lainkaan pilkkuja. Tekstin virheet eivät kuitenkaan vaikeuta ymmärtämistä.

Sanasto on tehtävänannon kannalta ajateltuna odotuksenmukaista ja sopivaa, vaikkakin arkista. Lyhyt lähikauppaa käsittelevä teksti ei tarjoa mahdollisuuksia osoittaa idiomaattisuuden hallintaa, mutta vihannesten ja hedelmien kuvailua *helppoksi* voi pitää epätyypillisenä tai toisaalta sanaston virheenä, jos kirjoittaja on tarkoittanut 'halpaa' (*+vihanneksia ja hedelmiä ovat aina raikas ja helppo*). Kokonaisuutena teksti ei ole mielipidekirjoituksena tekstilajin konventioiden mukainen, mutta kirjoittajan viesti välittyy kuitenkin selkeästi. Taitotasoltaan

teksti on hyvä esimerkki tason A2 tekstistä. Se on yksinkertainen, luettelomainen kuvaus, jossa on virheitä perusasioissakin.

Tuloksien perusteella tekstin kieltä pidetään yleisesti ei kovin sujuvana tai ei lainkaan sujuvana. Maallikkovastaajista 35,7 % arvioi tekstin ei lainkaan sujuvaksi, 39,3 % ei kovin sujuvaksi ja 25,0 % melko sujuvaksi. S2-opettajista 54,5 % pitää tekstin kieltä ei kovin sujuvana ja 45,5 % melko sujuvana. Kuvioon 11 on koottu sujuvuuden perusteluiden jakautuminen eri kategorioihin. Sujuvuuden perusteluissa maallikkovastaajat ovat kiinnittäneet eniten huomiota kielioppiin (27,3 %), luettavuuteen (27,3 %) ja rakenteeseen (24,2 %). S2-opettajien perusteluissa sujuvuudelle nousee esiin kategoriat kielioppi (39,3 %), rakenne (25,0 %) ja muut (14,2 %).

Kuvio 11. Teksti 4: Sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin. (T4 = Teksti 4, M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



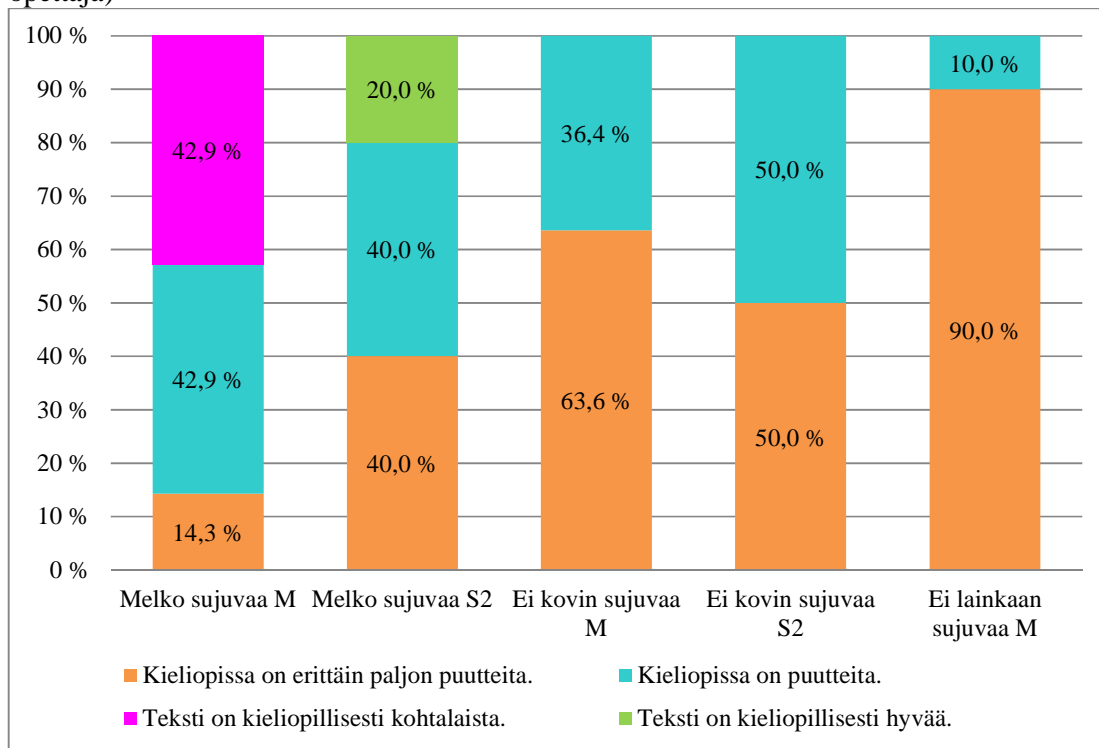
Maallikkovastaajista 60,7 % arvioi, että tekstin kieliopissa on erittäin paljon puutteita, 28,6 % arvioi kieliopissa olevan puutteita ja 10,7 % pitää kielioppia kohtalaisena. Puolestaan S2-opettajista 45,5 % arvioi tekstin kieliopissa olevan erittäin paljon puutteita, 45,5 % arvioi kieliopissa olevan puutteita ja 9,1 % pitää tekstiä kieliopillisesti hyvänä. Perusteluissa kielioppiin liittyvät kommentit ovat enimmäkseen huomioita sanojen taivutuksesta:

- Ei sujuvaa: Adjektiivien taivutukset, sanojen sijamuodot (maallikko)
- Sanojen taivutus on virheellinen useassa kohdassa ja sanavalinnat ovat myöskin vääriä muutamassa kohdassa. (maallikko)
- Lähes kaikki tekstissä on vaikealukuista - sanoja on ikään kuin laitettu pötköön toistensa perään, ei osata taivuttaa verbejä oikein, toisaalta ”meillä on” on oikein taivutettu, mutta sitten taas partitiivi puuttuu ”liha ei ole” antaa heti vaikutelman, että teksti on ulkomaisen kirjoittama (suomalaiseen sisäänrakennettu järjestelmä) (maallikko)
- Kirjoitusvirheet ja varsinkin predikaattien väärä taivutus hankaloittavat lukemista. (maallikko)

- Kongruenssi mättää heti alkuunsa, mutta yleensä opiskelijoille opetetaan, että luetteloinnissa käytetään partiviivviä, aivan kuten hänkin tekee. (S2-opettaja)
- Lauseet ovat sähkösanomanomaisia ja niissä on kielioppivirheitä mutta ne ovat ymmärrettäviä. (S2-opettaja)

Kuvioon 12 on koottu arvioita kieliopista suhteessa sujuvuuteen. Yleisesti mitä heikommaksi kieliopin hallinta on arvioitu, sitä huonompana myös sujuvuutta pidetään. Kuitenkin tekstin melko sujuvaksi arvioineista vastaajista maallikoista 14,3 % ja S2-opettajista 40,0 % on arvioinut, että kieliopissa on erittäin paljon puutteita.

Kuvio 12. Teksti 4: Sujuvuus verrattuna arvioihin kieliopista. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja)

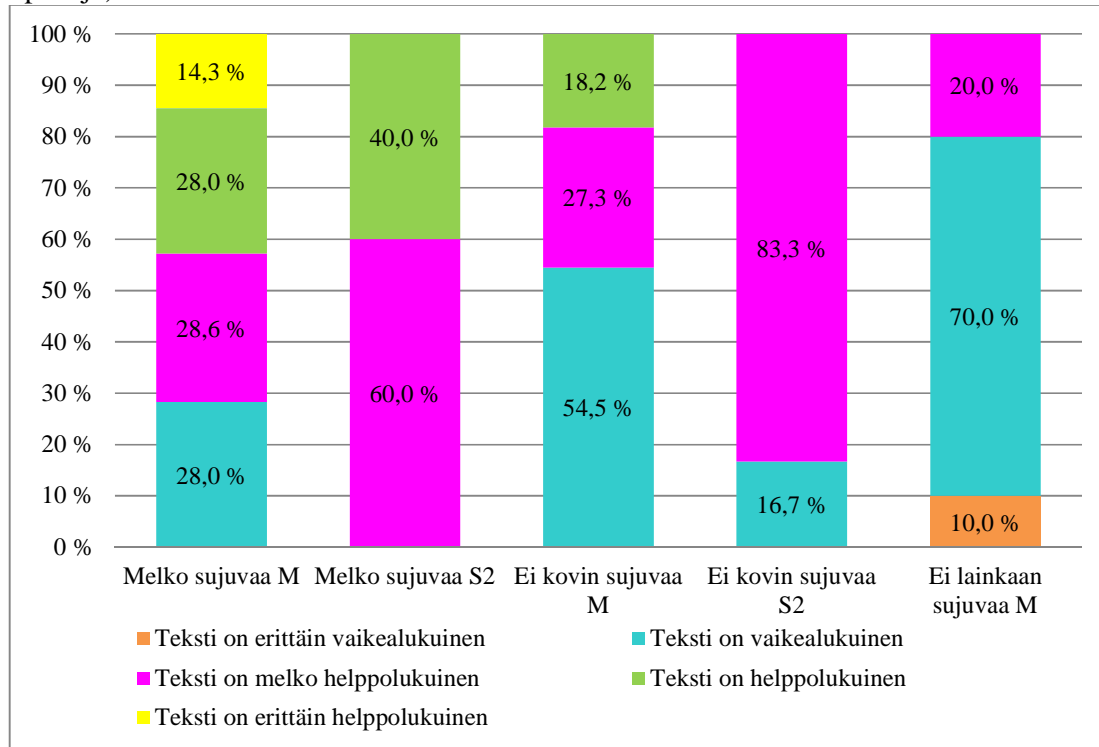


Tarkasteltaessa vastauksia tekstin luettavuudesta maallikoiden vastauksissa on erittäin paljon hajontaa: 3,6 % vastaajista pitää tekstiä erittäin vaikealukuisena, 53,6 % vaikealukuisena, 25,0 % melko helppolukuisena, 14,3 % helppolukuisena ja 3,6 % erittäin helppolukuisena. S2-opettajista puolestaan 9,1 % pitää tekstiä vaikealukuisena, 72,7 % melko helppolukuisena ja 18,2 % helppolukuisena. Luettavuuden perusteluissa erityisesti maallikkovastaajat kommentoivat paljon ymmärrettävyyttä:

- Luettelomaisuus teki siitä ymmärrettävän, mutta lauseet ovat kömpelöitä.
- Luettelo helpotti ymmärtämistä, kun lauseet olivat aika yksinkertaisia. Sujuvaa oli asioiden listaus hyviin ja huonoihin puoliin. Asiat ymmärsi.

- Aihe on helppo ja käytännöllinen, teksti sen takia ihan ok ymmärrettävää.
- Virheet tekstissä häiritsevät ymmärtämistä.
- Mieli pide tosin selviää melko hyvin pienen hetken mietiskelyn jälkeen, mutta ensimmäisellä lukukerralla teksti vaikutti lähinnä hassulta.
- Suuri määrä kirjoitusvirheitä ja omituiset merkitykset sekä kirjoituksen lauseiden kokonaisuuden ymmärtäminen oli hankalaa.

Kuvio 13. Teksti 4: Sujuvuus verrattuna arvioihin luettavuudesta. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja)

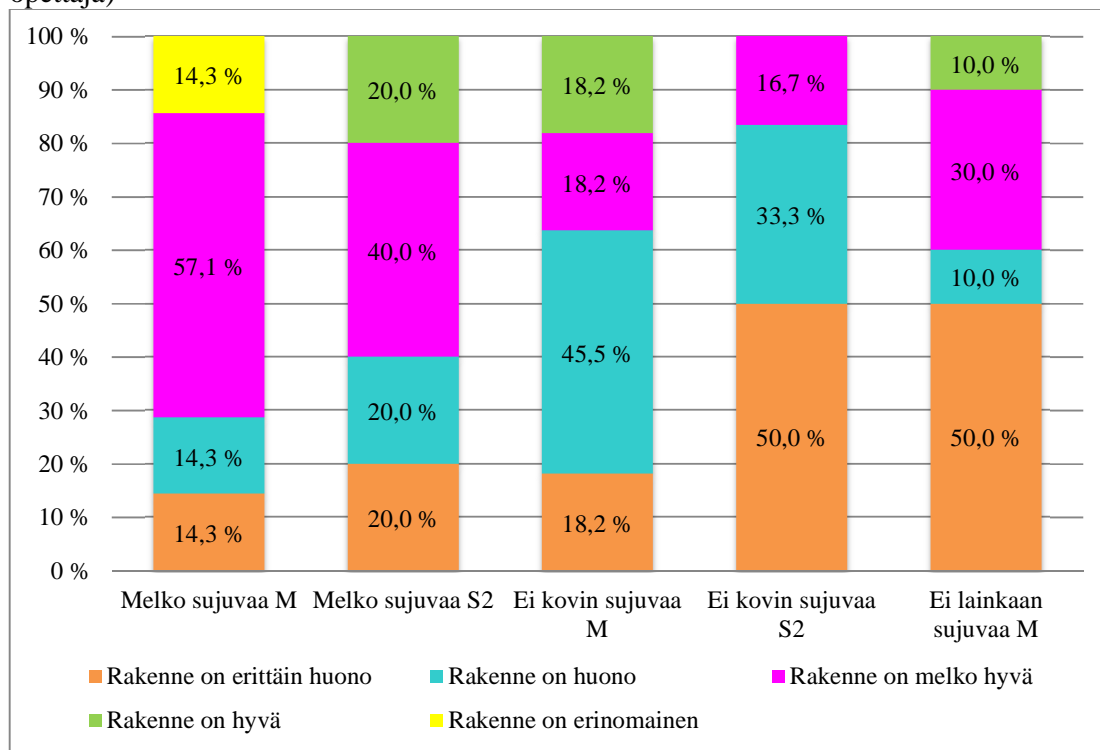


Kuviosta 13 näkee, miten sujuvuuden arviot vertautuvat arvioihin luettavuudesta. Vertaattaessa maallikoiden ja S2-opettajien vastauksia keskenään nähdään, että maallikoiden vastauksissa on enemmän hajontaa. Melko sujuvaksi tekstin arvioineista maallikoista 28,0 % pitää tekstiä vaikealukuisena, 28,6 % melko helppolukuisena ja loput helppolukuisena (28,0 %) tai erittäin helppolukuisena (14,3 %). Myös tekstin ei kovin sujuvaksi arvioineiden maallikoiden vastauksissa on eroja: heistä 54,5 % pitää tekstiä vaikealukuisena, 27,3 % melko helppolukuisena ja 18,2 % helppolukuisena. Vastausten hajonta jatkuu tekstin ei lainkaan sujuvaksi arvioineiden maallikoiden vastauksissa. Heistä 10,0 % pitää tekstiä erittäin vaikealukuisena, 70,0 % vaikealukuisena ja 20,0 % melko helppolukuisena. S2-opettajat noudattavat vastauksissaan yhtenäisempää linjaa: S2-opettajista melko sujuvana tekstiä pitäneet arvioivat tekstin melko helppolukuiseksi (60,0 %) tai helppolukuiseksi (40,0 %) ja ei kovin sujuvana tekstiä pitäneet arvioivat tekstin vaikealukuiseksi (16,7 %) tai melko helppolukuiseksi (83,3).

Arvioissa tekstin rakenteesta on molempien vastaajaryhmien vastauksissa hajontaa. Maallikkovastaajista 28,6 % pitää rakennetta erittäin huonona, 25,0 % huonona, 32,1 % melko hyvänä, 10,7 % hyvänä ja 3,6 % erinomaisena. S2-opettajien arvioissa 36,4 % pitää rakennetta erittäin huonona, 27,3 % huonona, 27,3 % melko hyvänä ja 9,1 % hyvänä. Vastaajien erimielisyys rakenteen toimivuudesta näkyy myös perusteluissa sujuvuudesta, joissa rakennetta kommentoidaan hyvin eri tavoin:

- Sujuvaa+/- -listarakenne nopeuttaa lukemista ja tulkintaa. (maallikko)
- Listausmuoto selventää, mutta jälleen kerran sanamuodot hakusessa. (maallikko)
- Listaus tuolla taitotasolla on hyvä idea, mutta +- -sähellyksen olisi voinut jättää pois. (maallikko)
- Teksti on kirjoitettu luettelomuotoon, ei kokonaisilla lauseilla. (-) (maallikko)
- ei sujuvaa: sanoista ei muodostu lauseita (maallikko)
- Virheitä, luettelomainen. (S2-opettaja)

Kuvio 14. Teksti 4: Sujuvuus verrattuna arvioihin rakenteesta. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Kuviosta 14 näkee, että sujuvuuden ja rakenteen arvioilla ei näytä olevan merkittävää korrelaatiota. Etenkin maallikoiden vastauksissa on paljon ristiriitaisuutta: Sujuvuudeltaan heikoksi (ei kovin sujuva/ei lainkaan sujuva) arvioidun tekstin rakennetta voidaan pitää hyvänä tai melko hyvänä, ja sujuvuudeltaan melko sujuvaksi arvioidun tekstin rakennetta voidaan pitää huonona (14,3 %) tai erittäin huonona (14,3 %). S2-opettajistakin tekstin melko suju-

vaksi arvioineet ovat erimielisiä rakenteen toimivuudesta: 40,0 % pitää rakennetta erittäin huonona tai huonona ja 60,0 % melko hyvänä tai hyvänä.

Taulukkoon 8 on koottu vastaajien tekstistä poimimat suomen kielelle ominaiset ilmaukset. Suomen kielelle tyypillisiä ilmauksia maallikot poimivat tekstistä yhteensä 43 ja S2-opettajat 27 kappaletta. Maallikoiden vastauksista löytyi 9 eri ilmausta ja S2-opettajien vastauksista 8. Maallikkovastaajien poimimista ominaisista ilmauksista 53,4 % koskee neljää samaa ilmausta: *kaupassanne ovat hyvät tarjoukset, meillä on vähän rahaa, hyvät asiat lähikaupassa ovat ja liian paljon grillimakkaroita*. Huomion arvoista on se, että 18,6 % maallikoiden poiminnoista koski sitä, etteivät he olleet löytäneet tekstistä suomen kielelle tyypillisiä vastauksia. S2-opettajien kolme eniten poimintoja kerännyttä ilmausta käsittää 55,5 % vastauksista: *liian paljon grillimakkaroita, hyvät asiat lähikaupassa ovat ja se auttaa paljon*.

Taulukko 8. Teksti 4: Suomen kielelle ominaisia ilmauksia.

Suomen kielelle ominainen ilmaus	Maallikot (yht. 43 ilmausta)	S2-opettajat (yht. 27 ilmausta)
kaupassanne on hyvät tarjoukset	20,9 %	7,4 %
meillä on vähän rahaa	11,6 %	7,4 %
hyvät asiat lähikaupassa ovat	11,6 %	18,5 %
liian paljon grillimakkaroita	9,3 %	22,2 %
se auttaa paljon	7,0 %	14,8 %
EI OSAA VALITA/EI LÖYTÄNYT	18,6 %	7,4 %

Taulukko 9. Teksti 4: Suomen kielelle epätyypilliset, ymmärrettävyyttä vaikeuttavat ilmaukset.

Suomen kielelle epätyypillinen ilmaus, joka vaikeuttaa ymmärrettävyyttä.	Maallikot (yht. 81 ilmausta)	S2-opettajat (yht. 38 ilmausta)
vihanneksia ja hedelmiä ovat aina raikas ja helppo	23,5 %	26,3 %
ei voi antaa tarpeeksi tiedot koneista	13,6 %	15,8 %
haluaisin myös enemmän tavallinen kengät	12,3 %	7,9 %
palvelu osasto jossa myydään kodinkoneita	12,3 %	15,8 %
minä voin ostaa hyvin erilaista juustoa	11,1 %	7,9 %

Taulukosta 9 näkee vastaajien tekstistä eniten poimintoja keränneet suomen kielelle epätyypilliset ilmaukset. Maallikot poimivat tekstistä yhteensä 81 epätyypillistä ilmausta ja S2-opettajat 38. Maallikoiden vastaukset jakaantuvat 10 eri ilmauksen ja S2-opettajien 8 eri ilmauksen kesken. Maallikoiden vastauksista 61,7 % koskee neljää eri ilmausta: *vihanneksia ja hedelmiä ovat aina raikas ja helppo, ei voi antaa tarpeeksi tiedot koneista, haluaisin myös enemmän tavallinen kengät ja palvelu osasto jossa myydään kodinkoneita*. S2-opettajilla nel-

jä eniten poimintoja kerännyttä ilmausta koskee jopa 73,7 % vastauksista: *vihanneksia ja hedelmiä ovat aina raikas ja helppo, palvelu osasto jossa myydään kodinkoneita, ei voi antaa tarpeeksi tiedot koneista ja kengän muoti jotka te myytte on vain nuorille.*

4.5 Teksti 5: Tekstin kuvaus ja kyselyn tulokset

ESIMERKKI 5

Teksti 5

Tehtävänanto:

Otsikko: Avioeron syitä ja seurauksia. Pohdi otsikon aihetta annettua materiaalia apuna käyttäen.

OTSIKKO

Avioerojen syitä ja seurauksia

ALOITUS

(1) pohjatekstin referointi

(1) Avioero on nykyaikana yhteiskunnan iso ongelma. Suomessa avioeroon päättyy joka toinen avioliitto.

KÄSITTELYKAPPALE

(2) pohjatekstin referointi / oma mielipide: väite

(2) Mitkä ovat yleisimmät eron syyt? Avioeron saamisen helppouden on ajateltu lisäävän avioeroja. Lainsäädäntö ei vaikuta ratkaisevasti avioerojen määrään. Ihmiset eivät pidä heidän elämässään avioliittoa tärkeänä asiana eikä avioeroa suurena asiana. He menevät naimisiin hyvin helposti ilman syvää ajatusta. He helposti tulevat uskottomiksi puolisoilleen. He eivät hoida heidän parisuhteita, sillä rakkaus lähtee helposti kuin se tulee. Heidän mielestään rakkaus on vähän kuin pikaruokaa.

KÄSITTELYKAPPALE

(3) ”pohdintaa”

(3) Sitten avioliittoja lopetetaan. Rahat, asunnot tai muita tavaroita jaetaan kahdelle. Jos jakamisessa tapahtuisi jotain ongelmaa, sitten asioita pitää käsitellä oikeudessa. Sen vuoksi aika kuluu paljon ja ihmisten suhteet tulevat jopa huonommiksi. Jos parilla olisi pieniä lapsia, sitten yhä enemmän ongelmia tulee: Kuka hoitaa lapsia? Paljonko rahaa annetaan lapsille? jne. Avioeroissa lapset ovat ihan syyttömiä, mutta he joutuvat kärsimään enemmän kuin vanhempiaan.

LOPETUS

(4) ohje

(4) Sen takia avioerojen lisääntymisen ilmiöön kannattaa kiinnittää huomiota.

Esimerkki 5 esittelee viidennen tekstin sekä sen yleisrakenteen ja funktionaaliset jaksot. Tekstin 5 tehtävänannossa kirjoittajalle annetaan valmis otsikko ja neuvotaan pohtimaan otsikon aihetta annettua materiaalia apuna käyttäen. Tämä kirjoitus on ainoa, jonka kohdalla kirjoittajalla on ollut lähdemateriaalia, mikä näkyy myös tekstissä.

Kirjoittaja aloittaa tekstin annetulla otsikolla *Avioerojen syitä ja seurauksia* ja jatkaa lyhyellä aloituskappaleella, jossa esittelee aiheensa. Kirjoittaja ei hallitse lainatun tekstin ja oman tuotoksen erottamisen keinoja, mutta aloituskappaleen voi etenkin toisen virkkeen (*Suomessa avioeroon päättyy joka toinen avioliitto.*) perusteella tulkita pohjatekstin referointi-jaksoksi (1).

Aloitusta seuraa ensimmäinen käsittelykappale, jossa kirjoittaja aluksi jatkaa pohjatekstin referointia (2). Jossain vaiheessa referointi vaihtuu oma mielipide -jaksoksi, mutta selkeää rajaa näiden kahden välille ei voi vetää lainaustekniikan puutteellisuuden vuoksi. Oma mielipide -jakson tunnistamista vaikeuttaa myös mielipiteen ilmaisemisessa tyypillisten kielellisten keinojen puuttuminen.

Seuraavassa kappaleessa kirjoittaja pohtii avioerojen seurauksia. Osiota ei voi tunnistaa ja nimetä mielipidekirjoituksen funktionaaliseksi jaksoksi: kirjoittaja kyllä pohtii (3) aihetta, mutta ei esitä omaa mielipidettä. Näkemyksiä voi ainakin osittain pitää subjektiivisina, mutta mielipiteen ilmaisuun liittyvät kielelliset keinot puuttuvat tästäkin kappaleesta tyystin.

Kirjoitus päättyy lyhyeen lopetukseen, jonka voi funktionensa puolesta nimetä ohjejaksoksi (4). Muodollisesti tekstin yleisrakenne sisältää kaikki mielipidekirjoituksen osat, mutta funktioltaan teksti on enemmin pohtiva kuin mielipidettä ilmaiseva. Tämänkin kirjoituksen kohdalla pitää kuitenkin huomata, että tehtävänannossa ei pyydetä kertomaan omaa mielipidettä, ainoastaan *pohtimaan* aihetta.

Kirjoittaja hallitsee suomen peruskieliopin hyvin. Sanojen taivutus ja sijamuotojen käyttö on suurilta osin virheetöntä. Konditionaalien käytössä on pientä epätarkkuutta. Tekstin alussa on vaikeitakin rakenteita, mutta kyseiset tekstiosat tunnistaa lähdemateriaalista lainatuiksi. Kirjoittaja taitaa hyvin kielenhuollon: isot kirjaimet, pisteet ja pilkut ovat pääosin paikoillaan. Tekstin viimeiseen lauseeseen on lipsahtanut pari kirjoitusvirhettä.

Tekstissä on sanastoon ja ilmauksiin liittyviä vaikeuksia. Sanasto on monipuolista, mutta monet ilmaukset eivät ole idiomaattisia (*ilman syvää ajatusta*). Kirjoittaja näyttäisi käyttävän *tulla*-verbiä yleisesti 'alkamisen' tai 'muuttumisen' merkityksessä (*he – – tulevat uskotomiksi, rakkaus lähtee helposti kuin se tulee, suhteet tulevat jopa huonommiksi*).

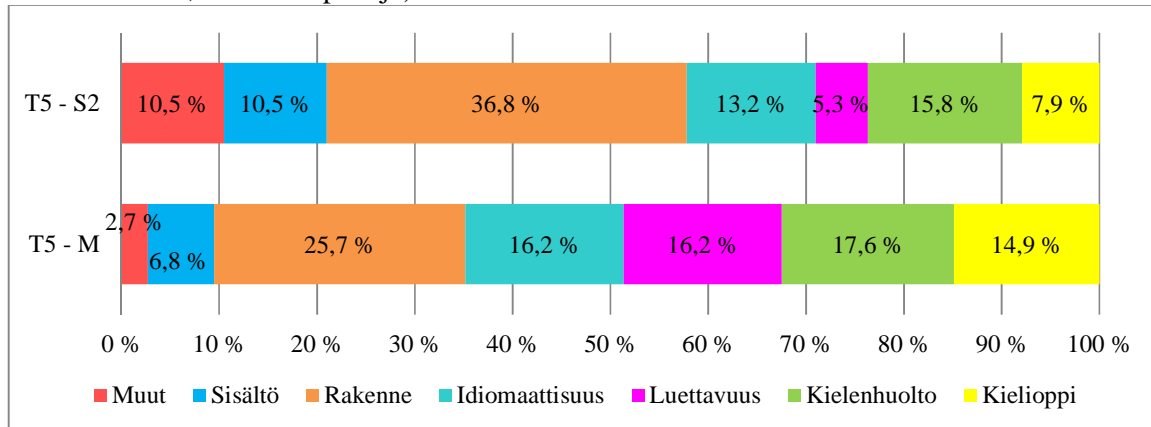
Kokonaisuutena teksti on selkeä ja sujuva. Sanaston ja idiomaattisuuden ongelmat eivät merkittävästi vaikeuta tekstin ymmärtämistä, eikä yksikään lause jää merkitykseltään epäselväksi. Ero alun lainatun tekstin ja lopun oman tekstin välillä saattaa jotain lukijaa häiritä; toinen lukija tulkitsee saman onnistuneeksi tuottamisstrategiaksi.

Arvioimme tekstin taitotasolle B2. Kirjoittaja osaa yhdistää tietoa eri lähteistä, ja kokonaisuus on jäsentynyt ja selkeä. Myös idiomaattisuuteen liittyvät ongelmat istuvat valittuun taitotasoon.

Tuloksien perusteella tekstin kieltä pidetään yleisesti sujuvana. Maallikkovastaajista 82,1 % pitää tekstin kieltä sujuvana, 10,7 % melko sujuvana ja 7,1 % erittäin sujuvana. Myös S2-opettajista valtaosa (63,6 %) piti tekstin kieltä sujuvana. Loput S2-opettajista arvioi tekstin kielen erittäin sujuvaksi (27,3 %) tai melko sujuvaksi (9,1 %). Kuviossa 15 esitellään suju-

vuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin. Sujuvuuden perusteluissa nousee esille rakenteeseen, idiomaattisuuteen ja kielenhuoltoon liittyvät kommentit. Maallikot ovat kiinnittäneet sujuvuuden perusteluissa eniten huomiota rakenteeseen (25,7 %), kielenhuoltoon (17,6 %) ja luettavuuteen (16,2 %) sekä idiomaattisuuteen (16,2 %). S2-opettajien vastauksista nousee esille huomiot rakenteesta (36,8 %), kielenhuollosta (15,8 %) ja idiomaattisuudesta (13,2 %).

Kuvio 15. Teksti 5: Sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin. (T5 = Teksti 5, M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



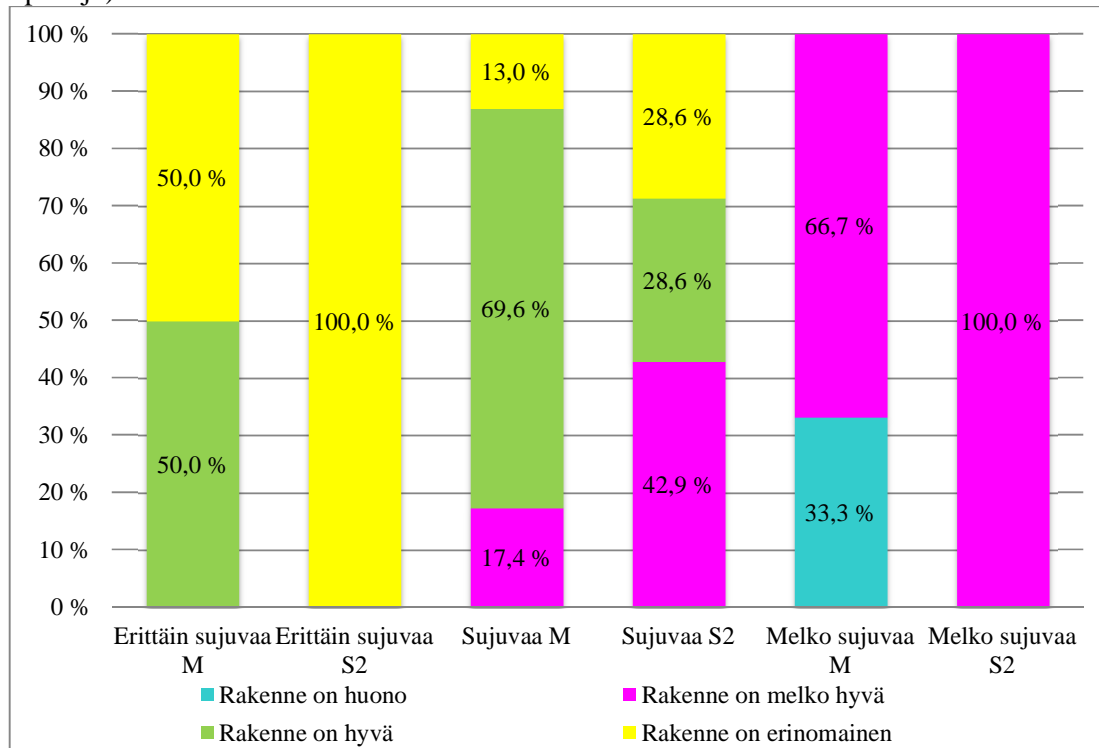
Maallikkovastaajien arvioissa tekstin rakenteen toimivuudessa on hajontaa: valtaosa vastaajista pitää tekstin rakennetta hyvänä (60,7 %), mutta 21,4 % arvioi tekstin rakenteen melko hyväksi, 3,6 % huonoksi ja 14,3 % erinomaiseksi. S2-opettajista 54,5 % pitää tekstin rakennetta melko hyvänä, 18,2 % hyvänä ja 27,3 % erinomaisena. Sujuvuuden perusteluissa rakenteeseen liittyvät kommentit käsittelevät enimmäkseen huomioita lauserakenteista. Lisäksi kommentoidaan tekstin kokonaisrakennetta sekä sidosteisuutta:

- Sujuvaa on suhteellisen hyvät lauserakenteet ja monipuolinen sanasto (maallikko)
- Sujuvaa: hyvät lauserakenteet, pisteet, pilkut, jäsentely, kappakejako. (maallikko)
- Tekstin rakenne oli hyvä ja teksti kokonaisuudessaan sujuvaa. Muutamia lauseita ja yksittäisiä sanoja paljastivat kuitenkin, ettei kirjoittaja ole alkuperäinen suomalainen. (maallikko)
- Selvät virkkeet, hyvät lauserakenteet, vain vähän virheitä. (S2-opettaja)
- Virkkeet päälausevoittoista ja siksi töksähtelevää (kuten myös vähäinen sidosteisuus), pl+sl-rakenteissa horjuttaa (S2-opettaja)
- Ei sujuvaa: Teksti etenee kömpelästi, lauserakenteet ovat hieman vieraita. (maallikko)
- ei niin sujuvaa; koska päätteitä puuttui ja muutamat lauseet olivat hyvin lyhyitä, muutamat sanavalinnat olivat outoja, samoin osin sanajärjestys. (maallikko)

- Kirjoituksen edetessä oudot rakenteet ja lauseet lisääntyvät huomattavasti, mikä vuoksi lukeminen hidastui ja ymmärtäminen vaikeutui (maallikko)
- Lauserakenteet olivat aika hyvin hallussa, tosin lauseiden tekijät ja taivutukset eivät aina niinkään. (maallikko)

Kuvioon 16 on koottu vastaajien arviot tekstin rakenteesta suhteessa sujuvuuteen. Vastauksista näkee, että arvioilla sujuvuudesta ja rakenteesta on yhteys: mitä paremmaksi sujuvuus on arvioitu, sitä parempana myös rakennetta pidetään. Erityisesti S2-opettajien vastauksissa tämä yhteys on selvästi nähtävillä. Toisaalta, osa tekstin sujuvaksi arvioineista vastaajista pitää rakennetta vain melko hyvänä. Osa niistä maallikoista, jotka arvioivat tekstin melko sujuvaksi, pitää rakennetta jopa huonona.

Kuvio 16. Teksti 5: Sujuvuus verrattuna arvioihin rakenteesta. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Sujuvuuden perusteluissa nousee esille rakenteen jälkeen kielenhuoltoon liittyvät kommentit (kuviokuva 15). Molempien vastaajaryhmien vastauksissa kielenhuoltoon liittyvät perustelut koskevat oikeinkirjoitusta, sanajärjestyistä ja välimerkkejä:

- Kirjoitusasu oli melko virheetöntä. (maallikko)
- Teksti oikein kirjoittua ja ymmärrettävä suomen kieltä. (maallikko)
- Teksti on aika sujuvaa luettavaa välimerkkien ja sanajärjestyksen vuoksi. (maallikko)

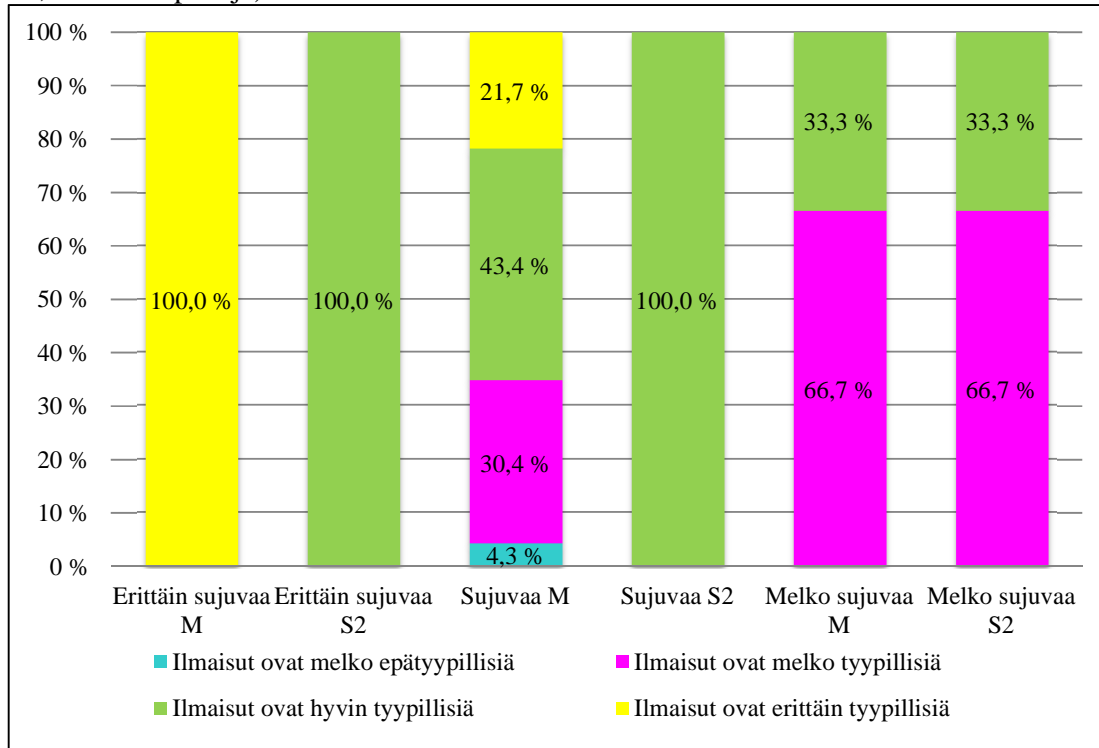
- Oikeinkirjoitus on sujuvaa, samoin välimerkkien käyttö ja sanavalinnan osuvuus.
- Lauseet ovat vsopivan pituisia ja sisältävät tyypillisen suomenkielisen lauseen jäsenet tyypillisessä sanajärjestyksessä. (S2-opettaja)
- Jotkut ei niin suomenkieleen hyvin sopivat lauseet ja sanajärjestykset tekevät siitä vähän ei niin sujuvan. (maallikko)
- ei niin sujuvaa; koska päätteitä puuttui ja muutamat lauseet olivat hyvin lyhyitä, muutamat sanavalinnat olivat outoja, samoin osin sanajärjestys. (maallikko)
- Tekstissä on selkeä rakenne ja kirjoittaja osaa ilmaista itseään kirjallisesti hyvin. Joitakin ilmaisuja ja sanoja käytetään epätyypilliseen tapaan. Välillä sanajärjestyksin on hieman erilainen (ei väärä, mutta erilainen) esim. he helposti tulevat, sitten yhä enemmän ongelmia tulee jne. (S2-opettaja)

Rakenteeseen ja kielenhuoltoon liittyvien kommenttien lisäksi sujuvuuden arvioissa kommentoidaan melko paljon kielen idiomaattisuutta (kuvio 15). Näissä kommentteissa vastaajien huomio kiinnittyy ilmaisujen tyypillisyyteen suomen kielessä:

- Kirjoittajan ajatuksen ymmärtää, mutta ilmaisutavat eivät aina vastaa suomenkielen oppeja. (maallikko)
- Loppuosassa käytettiin outoja ilmaisuja, jotka eivät täysin sopineet suomen kieleen. (maallikko)
- Ilmaukset eivät ole välillä kovinkaan hyvää suomenkieltä, vaikka sisällön ymmärtääkin helposti ("...avioliittoja lopetetaan"). (maallikko)
- ei sujuvaa: sitten-sanana runsas käyttäminen, hieman ontuvat sanavalinnat (S2-opettaja)
- Joitakin ilmaisuja ja sanoja käytetään epätyypilliseen tapaan. (S2-opettaja)
- Todella sujuvaa suomen kieltä, pari sanamuotovirhettä/lausevirhettä paljasti ettei ole suomea äidinkielenään puhuva (maallikko)

Maallikoista 3,6 % pitää tekstin ilmaisuja melko epätyypillisinä, 32,1 % melko tyypillisinä, 39,3 % hyvin tyypillisinä ja 25,0 % erittäin tyypillisinä. S2-opettajista kukaan ei pitänyt ilmauksia erittäin tyypillisinä, vaan heistä 81,8 % pitää ilmaisuja hyvin tyypillisinä ja loput (18,2 %) melko tyypillisinä. Kuviossa 17 kuvataan arvioita ilmaisujen tyypillisyydestä suhteessa sujuvuuteen. Molemmissa vastaajaryhmissä tekstin melko sujuvaksi arvioineiden arviot ilmaisujen tyypillisyydestä ovat samanlaiset: 66,7 % vastaajista pitää ilmaisuja melko tyypillisinä ja 33,3 % hyvin tyypillisinä. Tekstin sujuvaksi tai erittäin sujuvaksi arvioineiden S2-opettajien vastaukset ovat yksimieliset: he pitävät ilmaisuja hyvin tyypillisinä. Maallikoista ne, jotka pitävät tekstiä erittäin sujuvana, pitävät myös ilmaisuja erittäin tyypillisinä. Maallikoiden vastauksissa eniten hajontaa löytyy tekstin sujuvaksi arvioineiden vastaajien joukosta: he ovat arvioineet tekstin ilmaisuja melko epätyypillisiksi (4,3 %), melko tyypillisiksi (30,4 %), hyvin tyypillisiksi (43,4 %) ja erittäin tyypillisiksi (21,7 %).

Kuvio 17. Teksti 5: Sujuvuus verrattuna arvioihin ilmaisujen tyypillisyydestä. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Taulukko 10. Teksti 5: Suomen kielelle ominaisia ilmauksia.

Suomen kielelle ominainen ilmaus	Maallikot (yht. 65 ilmausta)	S2-opettajat (yht. 40 ilmausta)
<u>avioeron saamisen helppouden on ajateltu lisäävän avioeroja</u>	18,5 %	7,5 %
<u>lainsäädäntö ei vaikuta ratkaisevasti avioerojen määrään</u>	15,4 %	22,0 %
Mitkä ovat yleisimmät eron syyt?	13,8 %	7,5 %
Suomessa avioeroon päättyy joka toinen avioliitto	12,3 %	15,0 %
heidän mielestään rakkaus on vähän kuin pika-ruokaa	4,6 %	10,0 %

Suomen kielelle ominaisia ilmauksia maallikot poimivat tekstistä yhteensä 65 ja S2-opettajat 40 kappaletta. Maallikot poimivat yhteensä 16 eri ilmausta ja S2-opettajat 12 eri ilmausta. Taulukkoon 10 on koottu eniten poimintoja keränneet suomen kielelle ominaiset ilmaukset. Maallikoiden poimimista ilmauksista 60,0 % koskee neljää samaa ilmausta: avioeron saamisen helppouden on ajateltu lisäävän avioeroja, lainsäädäntö ei vaikuta ratkaisevasti avioerojen määrään, mitkä ovat yleisimmät eron syyt ja Suomessa avioeroon päättyy joka toinen avioliitto. S2-opettajien valitsemista ilmauksista 47,0 % koskee kolmea samaa ilma-

usta: *lainsäädäntö ei vaikuta ratkaisevasti avioerojen määrään, Suomessa avioeroon päätyy joka toinen avioliitto ja heidän mielestään rakkaus on vähän kuin pikaruokaa.*

Taulukko 11. Teksti 5: Suomen kielelle epätyypilliset, ymmärrettävyyttä vaikeuttavat ilmaukset.

Suomen kielelle epätyypillinen ilmaus, joka vaikeuttaa ymmärrettävyyttä.	Maallikot (yht. 84 ilmausta)	S2-opettajat (yht. 39 ilmausta)
rakkaus lähtee helposti kuin se tulee	15,5 %	10,3 %
he joutuvat kärsimään enemmän kuin vanhempiin	14,3 %	10,3 %
he helposti tulevat uskottomiksi puolisoilleen	11,9 %	10,3 %
sitten avioliittoa lopetetaan	9,5 %	15,4 %
he menevät naimisiin hyvin helposti ilman syvää ajatusta	8,3 %	12,8 %

Suomen kielelle epätyypillisiä, ymmärrettävyyttä vaikeuttavia ilmauksia maallikot poimivat tekstistä yhteensä 84 ja S2-opettajat 39 kappaletta. Maallikot poimivat 16 eri ilmausta ja S2-opettajat 13. Taulukosta 11 näkee eniten poimintoja keränneet suomen kielelle epätyypilliset ilmaukset. Maallikoiden poimimista ilmauksista neljä eniten poimintoja kerännyttä ilmausta käsittää vastauksista 51,2 %. Eniten poimintoja keränneet ilmaukset ovat: *rakkaus lähtee helposti kuin se tulee, he joutuvat kärsimään enemmän kuin vanhempiaan, he helposti tulevat uskottomiksi puolisoilleen ja sitten avioliittoa lopetetaan*. S2-opettajien poimimista ilmauksista 69,4 % koskee kuutta samaa ilmausta: *sitten avioliittoa lopetetaan, he joutuvat kärsimään enemmän kuin vanhempiaan, he menevät naimisiin hyvin helposti ilman syvää ajatusta, rakkaus lähtee helposti kuin se tulee, he helposti tulevat uskottomiksi puolisoilleen ja sitten yhä enemmän ongelmia tulee*.

4.6 Teksti 6: Tekstin kuvaus ja kyselyn tulokset

Esimerkki 6 sisältää tekstin 6 sekä erittelyn sen yleisrakenteesta ja funktionaalisista jaksoista. Viimeisen tekstin tehtävänannossa kirjoittajaa pyydetään laatimaan yleisönosastokirjoitus valitsemastaan aiheesta. Kirjoituksen pitää sisältää aiheen esittely, oma mielipide aiheesta perusteluineen sekä muutos- tai kehitysehdotus. Otsikko pitää keksiä itse.

Kirjoittaja valitsee tekstin otsikoksi kysymyksen *Onko hyvä työilmapiiri tärkeää?* Tätä seuraa tekstin aloituskappale, joka on myös koko kirjoituksen pisin kappale. Kappale sisältää pohjatekstin referointi -jakson (1), jossa kirjoittaja tekee leksikaalisen viittauksen (*Nykyisin usein puhutaan –*). Kappaleen lopussa on vielä oma mielipide -jakso (2) ja perustelu-jakso

(3). Teksti jatkuu käsittelykappaleella, jossa on perustelu-jakso (4) ja oma mielipide -jakso (5), ja kirjoitus päättyy lopetuskappaleeseen, joka sisältää ohje-jakson (6) ja oma mielipide -jakson (7).

ESIMERKKI 6

Teksti 6

Tehtävänanto:

Valitse aiheista yksi ja kirjoita siitä mielipiteesi yleisönosastoon.

Kerro kirjoituksessasi:

- **Mistä asiasta kirjoitat?**
- **Mitä mieltä olet siitä? Miksi?**
- **Millä tavalla asiaa pitäisi muuttaa tai kehittää?**

Keksi tekstille myös otsikko!

3. Hyvä työilmapiiri

OTSIKKO

Onko hyvä työilmapiiri tärkeää?

ALOITUS / KÄSITTELYKAPPALE

(1) pohjatekstin referointi: leksikaalinen viittaus

(2) oma mielipide: väite (hyvä työilmapiiri on tärkeää)

(3) perustelu

(1) Nykyisin usein puhutaan hyvinvoinnista. Asutaanhan hyvinvointiyhteiskunnassa sentään! Onko asiat todella näin? Voiko ihminen hyvin kotona ja töissä? Jos kotona ilmapiiri riippuu paljolti itsestään, näin ei aina tapahdu työpaikalla. Työpaikka-kiusaminen on hyvin suosittu keskusteluaihe ja varmaankin ei syyttä. Ei ole tuulta ilman savua. Pätkätyöt, työkiiret masentavat tietysti, (2) mutta kaikkein eniten – huono työilmapiiri. Miksi hyvä työilmapiiri on niin tärkeää? (3) Koska me teemme yhteistyötä ja sen tekeminen sujuu vaivattomasti vain siellä, missä on hyvä ilmapiiri.

KÄSITTELYKAPPALE / LOPETUS

(4) perustelu

(5) oma mielipide: väite

Nyt pitää pysyä ajantasalla ollakseen pätevä työntekijä. (4) Kuka auttaa tiedontulvan selviyttämisessä, jos ei työkaverit? Kuka kannustaa ja lohduttaa, jos jotain menee pieleen? Kuka neuvoo ystävällisesti, kun tulee tiukka paikka? Työkaverit tietenkin! Sen tähden on kiinnitettävä huomiota työilmapiiriin. (5) Sen pitäisi olla sellainen, että jokainen menisi töihin kuin juhliin.

KÄSITTELYKAPPALE / LOPETUS

(6) ohje

(7) oma mielipide: väite

Onko se mahdollista? Kyllä, (6) jos jokainen on suvaitsevainen ja osaa kunnioittaa toisia ja esittää mielipiteitään rauhallisesti. Jos jotain vaivaa mieltä, nostakaa kissa pöydälle, puhukaa suut puhtaaksi. (7) Jokaisen työntekijän pitäisi pitää huolta työilmapiiristä. On väärin ajatella, että se kuuluu vain esimiehelle.

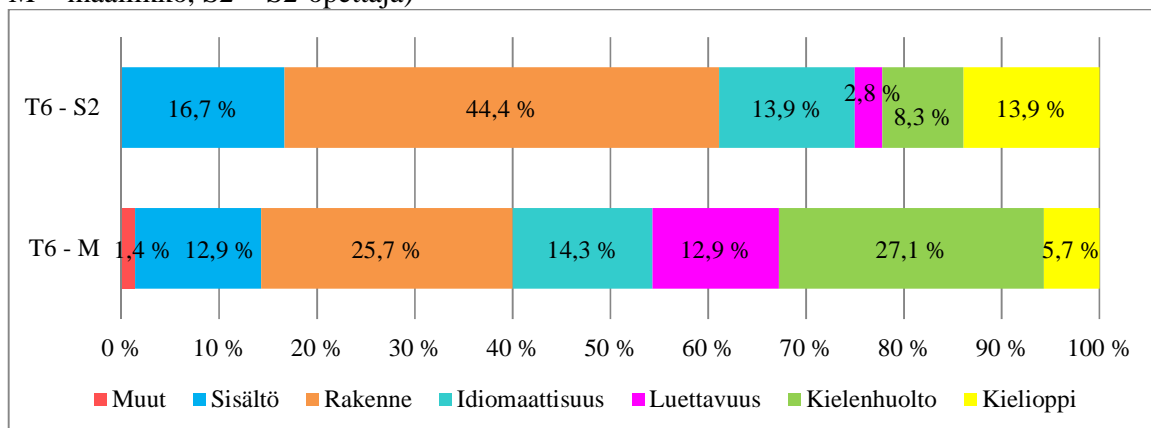
Maija Solki.

Yleisrakenteeltaan teksti noudattaa mielipidekirjoituksen konventioita. Siitä voi myös tunnistaa useita mielipidekirjoitukselle tyypillisiä funktionaalisia jaksoja. Teksti ei kuitenkaan sisällä mielipiteen ilmaisulle ominaisia kielellisiä keinoja: tekstissä ei ole ainuttakaan *minä*-pronominin muotoa, yksikön 1. persoonaa tai *mielestäni*-ilmausta. Tehtävänantoon tutustuminen kuitenkin ohjaa lukijan odottamaan yleisönosastokirjoitusta. Jos tehtävänanto ei olisi nähtävillä tai se olisi erilainen, kirjoituksen tekstilajin voisi kenties tulkita toiseksi.

Kirjoittaja hallitsee suomen peruskieliopin varsin hyvin. Sanojen taivuttamisessa ei ole juuri virheitä. Lauseet ovat melko lyhyitä, mutta toimivia, ja tekstissä on onnistuneita verbi-
ketjuja (*pitää pysyä ajan tasalla, on kiinnitettävä huomiota, jokaisen – pitäisi pitää huolta*).
Kielenhuoltokaan ei aiheuta kirjoittajalle isoja ongelmia: hän hallitsee isot alkukirjaimet, pis-
teet ja pilkutkin. Kysymyslauseetta kirjoittaja käyttää tehokeinona ehkä turhankin taajaan.
Tekstin sanasto on monipuolista ja monet ilmauksista idiomaattisia (*vaivaa mieltä, nostakaa
kissa pöydälle, puhukaa suut puhtaaksi*). Yhteen ilmaukseen on sattunut kirjoitus- ja sanajär-
jestysvirheet (*Ei ole tuulta ilman savua*). Kokonaisuutena teksti on täysin ymmärrettävä ja
varsin sujuva. Tekstin 6 sijoitimme taitotasolle C1. Teksti on sidosteinen ja selkeä kokonai-
suus, ja ilmaisu on monipuolista ja tyylliltään tekstilajiin sopivaa. Virheet ovat vain satunnai-
sia.

Tuloksissa maallikoista 42,9 % arvioi tekstin sujuvuudeltaan erittäin sujuvaksi, 46,4 % su-
juvaksi ja 10,7 % melko sujuvaksi. S2-opettajista jopa 63,6 % pitää tekstiä erittäin sujuvana,
27,3 % sujuvana ja 9,1 % melko sujuvana. Yleisesti ottaen tekstiä pidetään siis erittäin suju-
vana tai sujuvana. Kuviosta 18 näkee, miten sujuvuuden perustelut ovat jakautuneet eri kate-
gorioihin: Eniten perusteluja on kertynyt kategorioihin rakenne, kielenhuolto, sisältö ja
idiomaattisuus. Maallikot ovat kiinnittäneet sujuvuuden perusteluissa eniten huomiota kielen-
huoltoon (27,1 %), rakenteeseen (25,7 %) ja idiomaattisuuteen (14,3 %). Myös luettavuutta
(12,9 %) ja sisältöä (12,9 %) kommentoidaan melko paljon. S2-opettajien perusteluista 44,4
% liittyy rakenteeseen, 16,7 % sisältöön, 13,9 % idiomaattisuuteen ja 13,9 % kielioppiin.

Kuvio 18. Teksti 6: Sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin. (T6 = Teksti 6, M = maallikko, S2 = S2-opettaja)

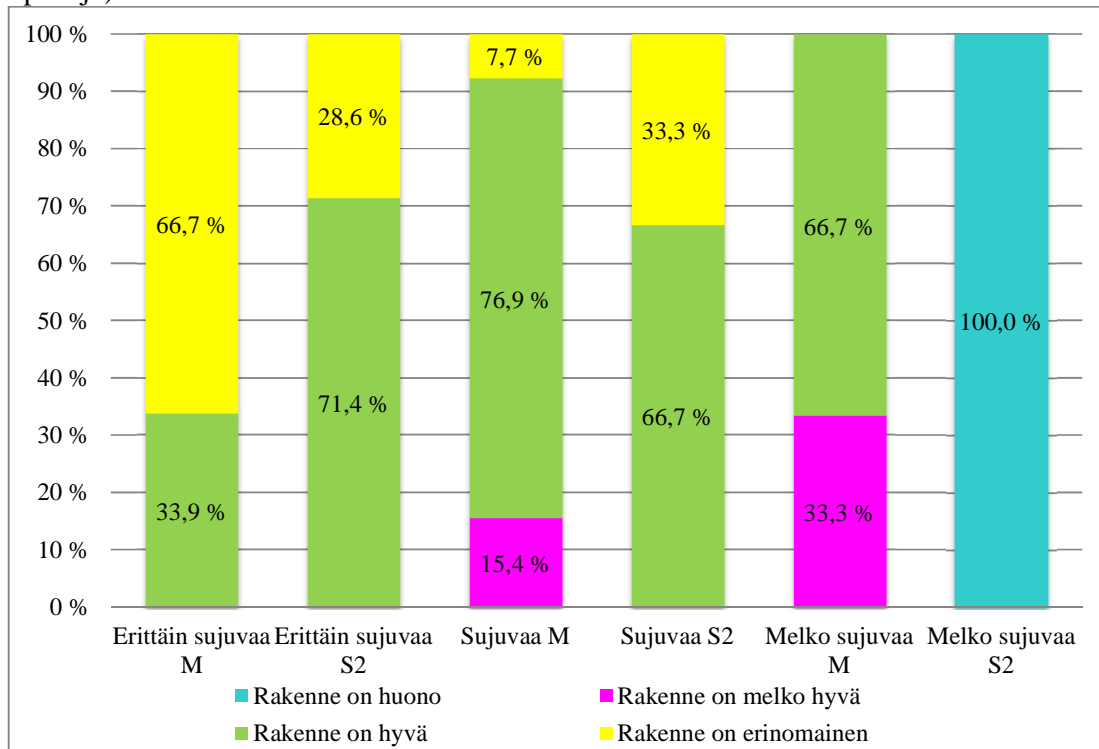


Sujuvuuden perusteluissa rakennetta on kommentoitu selkeästi eniten. Maallikoista 32,1
% pitää tekstin rakennetta erinomaisena, 57,1 % hyvänä ja 10,7 % melko hyvänä. S2-

opettajista 27,3 % arvioi rakenteen erinomaiseksi, 63,6 % hyväksi ja 9,1 % huonoksi. Tekstin, virkkeiden ja lauseiden rakenteiden kommentoidaan sekä lisäävän että vähentävän sujuvuutta:

- Hyvä rakenne ja monipuoliset lauseet tekevät siitä sujuvan. (maallikko)
- Sujuvaa: kappalejako, lauserakenteet, sanajärjestykset, jäsentely (maallikko)
- Monipuolinen kieli: kysymyslauseita, huudahduksia, toteamuksia. (maallikko)
- Jäsentely, kysymys-vastaus-tekniikka, sidosteisuus. (+) (S2-opettaja)
- Hyvä rakenne, selvät virkerajat, hyvät lauserakenteet, ei juurikaan virheitä. (S2-opettaja)
- Tekstissä on paljon kysymyksiä ja se tekee tekstistä vähemmän sujuvan. Kuitenkin pääosin teksti on oikein kirjoitettua ja sitä on helppo lukea. (maallikko)
- Lauseet ja sanajärjestykset hieman sekavia. Argumentaatio sekavaa. (maallikko)
- Pääosin suhteellisen sujuva. Kirjoitusvirheet ja oudot lauserakenteet haittasivat sujuvuutta. (maallikko)
- Sujuvuutta vähentää virkerakenteen köyhyys. Kirjoittaja käyttää aika paljon pelkkiä päälauseita tai rakennetta päälause plus konjunktiolause. (S2-opettaja)

Kuvio 19. Teksti 6: Sujuvuus verrattuna arvioihin rakenteesta. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



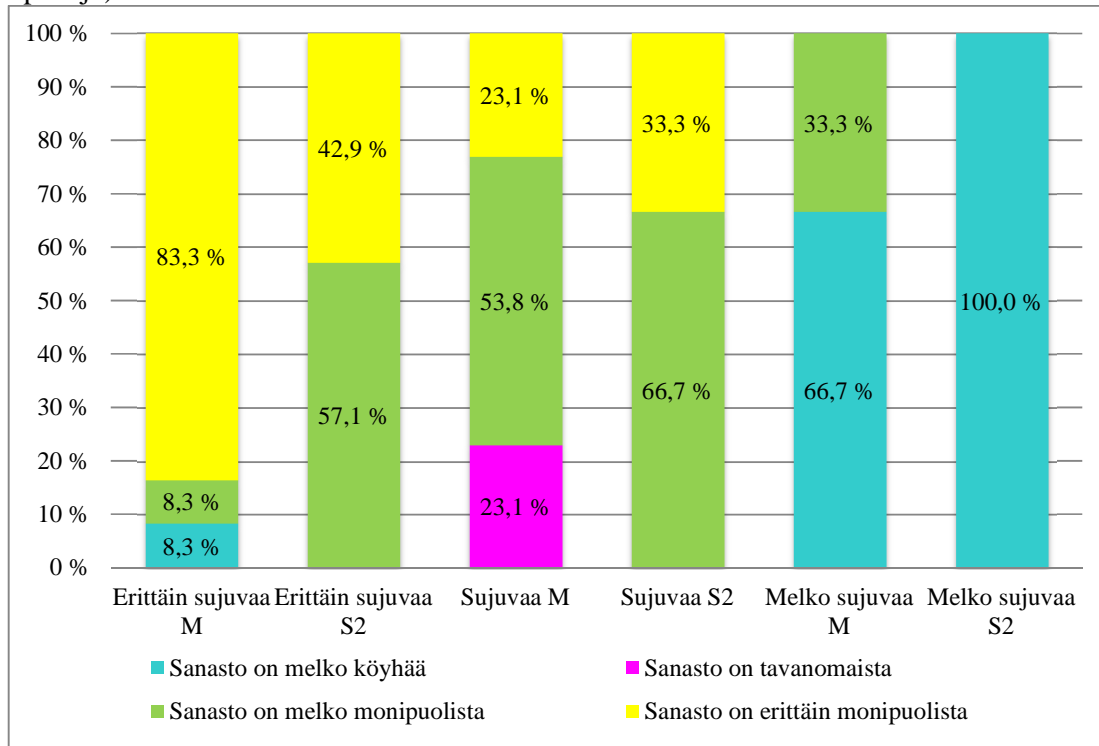
Kuvioon 19 kootuista vastauksista näkee, että mitä sujuvampaa tekstiä pidetään, sitä paremmaksi myös rakenne arvioidaan. S2-opettajilla arviot rakenteesta ovat hyvin samankaltaiset tekstin erittäin sujuvaksi ja sujuvaksi arvioineiden vastaajien joukossa. Melko sujuvaksi tekstin arvioinut S2-opettaja (1 kpl) on yllättäen arvioinut rakenteen huonoksi. Maallikoilla eniten

hajontaa vastauksissa on tekstin sujuvaksi arvioineiden joukossa: 7,7 % pitää rakennetta erinomaisena, 76,9 % hyvänä ja 15,4 % melko hyvänä.

Erityisesti maallikot ovat sujuvuuden perusteluissa (kuvio 18) nostaneet esiin huomiot kielenhuollosta. Enimmäkseen kommentit liittyvät oikeinkirjoitukseen. Myös sanajärjestystä ja välimerkkien käyttöä kommentoidaan:

- Virheetön oikeinkirjoitus, ei liian pitkiä lauseita
- Oikeinkirjoitus paria pikku virhettä lukuun ottamatta teki tekstistä sujuva lukuisen
- Käytännössä kieli oli lähes virheetöntä kieltä.
- Sujuvuus tulee ymmärryksestä ja taas kerran asia tuli selväksi. Tautologiaa ja kirjoitusvirheitä
- Ei niin sujuvaa, sillä muutamista sanoista puuttui kirjaimia. Lisäksi sanajärjestys oli paikoin erikoinen. Muutamat sanavalinnat olivat omituisia.
- Muutamat kirjoitusvirheet häiritsevät hieman tekstin sujuvuutta.
- Lauseet ja sanajärjestykset hieman sekavia. Argumentaatio sekavaa.
- Sujuvaa, sillä kirjoittaja on käyttänyt välimerkkejä.

Kuvio 20. Teksti 6: Sujuvuus verrattuna arvioihin sanastosta. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Sisältöön liittyvissä perusteluissa vastaajat nostivat esille huomioita sanastosta, sisällöstä ja kompleksisuudesta. Maallikoiden arviot sanaston monipuolisuudesta hajoavat melko paljon. Heistä 46,4 % pitää sanastoa erittäin monipuolisena, 32,1 % melko monipuolisena, 10,7

% tavanomaisena ja 10,7 % pitää sanastoa melko köyhänä. S2-opettajista 36,4 % arvioi sanaston erittäin monipuoliseksi, 54,5 % melko monipuoliseksi ja 9,1 % melko köyhäksi. Kuviosta 20 näkee, miten sujuvuuden arviot liittyvät arvioihin sanaston monipuolisuudesta. Yleisesti näyttää siltä, että mitä sujuvampaa tekstiä pidetään, sitä monipuolisemmaksi myös sanasto arvioidaan. Kuitenkin tekstin erittäin sujuvaksi arvioineista maallikoista 8,3 % pitää sanastoa melko köyhänä ja 23,1 % tekstin sujuvaksi arvioineista maallikoista pitää sanastoa tavanomaisena. Sanaston monipuolisuutta kommentoidaan myös sujuvuuden perusteluissa:

- Sanasto on melko yksipuolinen, mikä toki tekee tekstistä vain tylsän, ei niinkään vaikealukuisen. (S2-opettaja)
- sanajärjestys hieman tökki, jotkut verbimuodot, puhekielisyys, sanojen tarkkuus, mutta pääsääntöisesti kieli oli hyvää ja sujuvaa, koska sanastoa käytettiin monipuolisesti, rakenteet olivat kunnossa ja asiat perusteltiin (maallikko)
- Teksti on kokonaisuudessaan sujuva ja monipuolinen. Sanavalinnat ovat hyviä ja rakenne on hyvin ymmärrettävä. Myöskin kirjoitusvirheiden määrä on hyvin vähäinen. (maallikko)

Taulukko 12. Teksti 6: Suomen kielelle ominaisia ilmauksia.

Suomen kielelle ominainen ilmaus	Maallikot (yht. 90 ilmausta)	S2-opettajat (yht. 49 ilmausta)
nostakaa kissa pöydälle	13,3 %	12,2 %
Asutaanhan hyvinvointiyhteiskunnassa sentään!	10,0 %	4,1 %
tulee tiukka paikka	5,6 %	12,2 %
Kuka kannustaa ja lohduttaa, jos jotain menee pieleen?	1,1 %	12,2 %

Taulukko 13. Teksti 6: Suomen kielelle epätyypilliset, ymmärrettävyyttä vaikeuttavat ilmaukset.

Suomen kielelle epätyypillinen ilmaus, joka vaikeuttaa ymmärrettävyyttä.	Maallikot (yht. 50 ilmausta)	S2-opettajat (yht. 33 ilmausta)
ei ole tuulta ilman savua	24,0 %	21,2 %
jos jotain vaivaa mieltä	16,0 %	18,2 %
Kuka auttaa tiedontulvan selviyttämisessä	10,0 %	24,2 %
Sen pitäisi olla sellainen, että jokainen menisi töihin kuin juhliin.	10,0 %	6,1 %

Suomen kielelle tyypillisiä ilmauksia maallikot poimivat tekstistä yhteensä 90 ja S2-opettajat 49 kappaletta. Poimituissa ilmauksissa on paljon hajontaa: maallikoiden vastaukset jakaantuvat 22 eri ilmauksen ja S2-opettajien 17 eri ilmauksen kesken. Taulukosta 12 näkee eniten poimintoja keränneet suomen kielelle ominaiset ilmaukset. 36,7 % maallikoiden poimimista suomen kielelle ominaisista ilmauksista koskee neljää samaa ilmausta: *nostakaa kissa pöydälle*, *asutaanhan hyvinvointiyhteiskunnassa sentään*, *puhukaa suut puhtaaksi* ja *pitää*

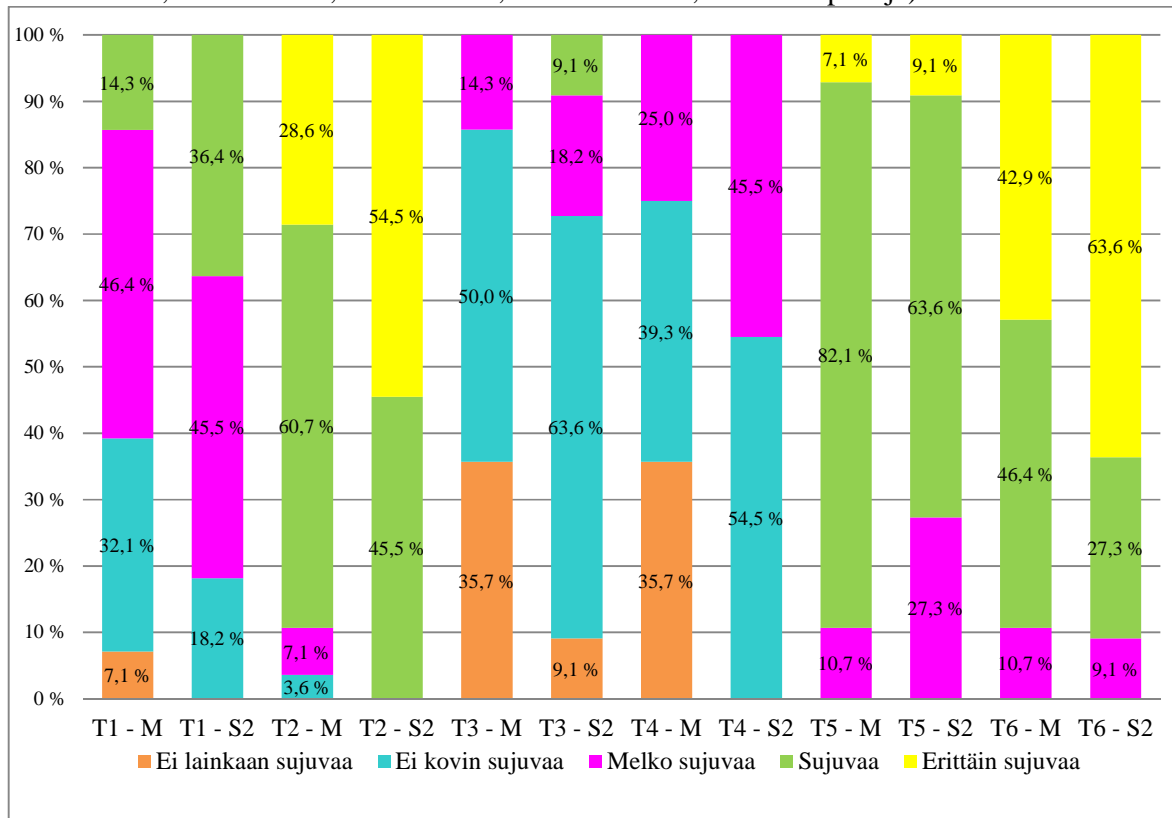
*pysyä ajan tasalla. S2-opettajien kolme eniten poimintoja kerännyttä ilmausta koskee 36,6 % ilmauksista: kuka neuvoo ystävällisesti, **kun tulee tiukka paikka**; nostakaa kissa pöydälle ja kuka kannustaa ja lohduttaa, jos **jotain menee pieleen**.*

Suomen kielelle epätyypillisiä ilmauksia maallikot poimivat tekstistä yhteensä 50 ja S2-opettajat 33. Maallikoiden vastaukset jakaantuvat 16:n ja S2-opettajien vastaukset 9 vastauksen kesken. Taulukkoon 13 on koottu eniten poimintoja keränneet suomen kielelle epätyypilliset ilmaukset. Maallikoiden poimimista ilmauksista 60,0 % koskee neljää samaa ilmausta: *ei ole **tuulta ilman savua**, jos jotain vaivaa mieltä; sen pitäisi olla sellainen, että **jokainen menisi töihin kuin juhliin** ja kuka auttaa **tiedontulvan selviyttämisessä***. S2-opettajien poimimista ilmauksista 63,6 % koskee kolmea samaa ilmausta: *kuka auttaa **tiedontulvan selviyttämisessä**, ei ole tuulta ilman savua ja jos jotain vaivaa mieltä*.

5 PÄÄTELMÄT

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää maallikoiden ja S2-opettajien käsityksiä suomi toisena kielenä -tekstien sujuvuudesta. Kiinnostuksen kohteena on sujuvuuden yhteys tekstin taitotasoon ja se, millaisilla kielellisillä piirteillä sujuvuuden arvioita perustellaan. Tällaisia tutkittuja kielellisiä piirteitä ovat muun muassa idiomaattisuus, kieliopin ja rakenteen hallinta, kielenhuolto ja luettavuus. Tulokset luvussa esittelimme jokaisen tekstin kohdalta merkittävimmät tulokset. Seuraavaksi esitämme päätelmiä saaduista tuloksista: Vertaamme eri tekstien saamia arvioita sujuvuuden ja muiden kielellisten piirteiden osalta. Lisäksi nostamme esiin yksittäisten tekstien erityispiirteitä saatujen tuloksien valossa. Haemme myös teoreettisia yhtymäkohtia saamiimme tuloksiin.

Kuvio 21. Arviot kaikkien tekstien sujuvuudesta. (T1 = teksti 1, T2 = teksti 2, T3 = teksti 3, T4 = teksti 4, T5 = teksti 5, T6 = teksti 6, M = maallikko, S2 = S2-opettaja)

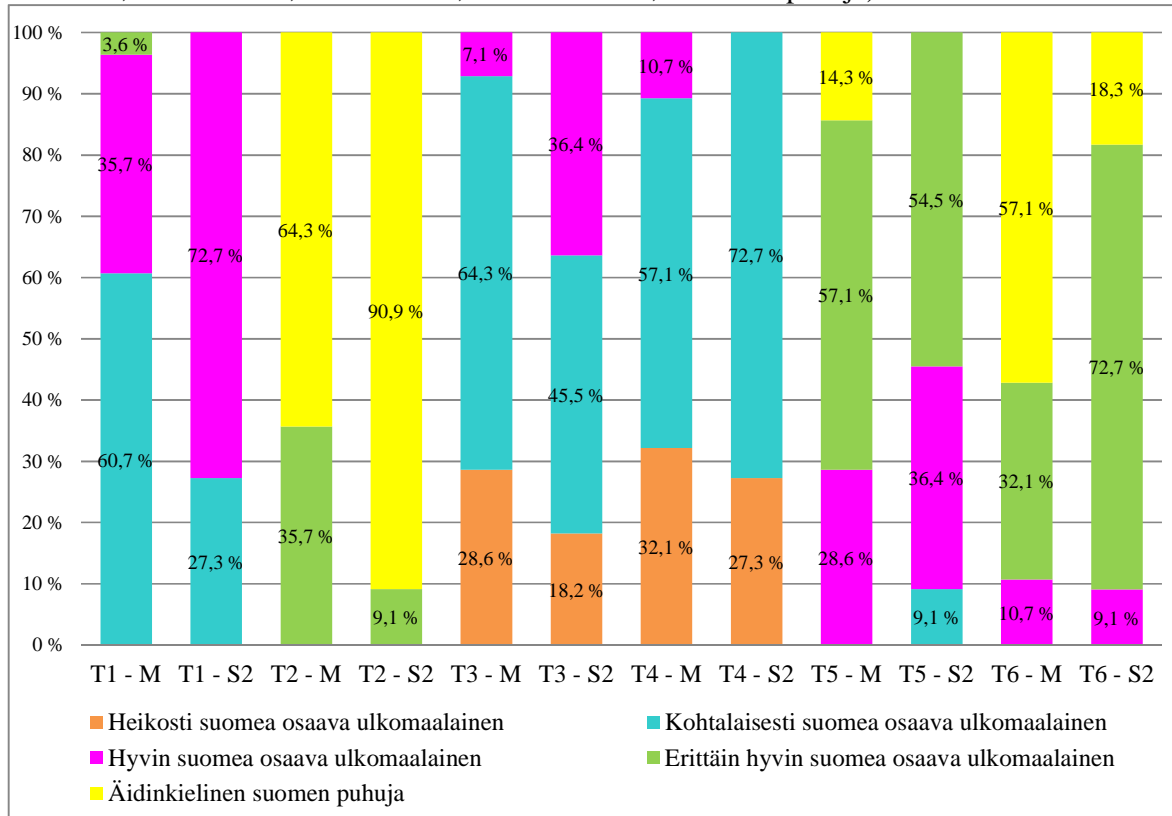


Tarkastelemme ensin kaikkien sujuvuuden arvioita (kuvio 21). Sekä maallikot että S2-opettajat arvioivat sujuvimiksi tekstit 2 ja 6: molemmat tekstit arvioidaan lähes yksimielisesti erittäin sujuvaksi tai sujuvaksi. Kuitenkin tekstin 6 kohdalla arvion erittäin sujuvaa osuus

on suurempi kuin tekstin 2 kohdalla. Myös teksti 5 arvioidaan useimmiten sujuvaksi. Nämä kolme tekstiä erottuvat selvästi joukon sujuvimmiksi. Hieman heikommän arvion saa teksti 1: arviot vaihtelevat sujuvasta ei lainkaan sujuvaan. Selvästi sujuvuudeltaan heikoimmiksi arvioidaan tekstit 3 ja 4.

Näiden tulosten valossa tekstien taitotasolla ja sujuvuuden arvioilla on yhteys: C-tason tekstit (tekstit 2 ja 6) arvioidaan kaikkein sujuvimmiksi. Kolmanneksi parhaan taitotasoarvion B2 saanut teksti (teksti 5) sijoittuu myös sujuvuuden arvioissa kolmanneksi. Heikoimman taitotasoarvion A2 saanut teksti 4 arvioidaan odotuksenmukaisesti sujuvuudeltaan ei kovin sujuvaksi tai melko sujuvaksi. Kaksi tekstiä (tekstit 1 ja 3) arvioidaan tasolle B1, mutta näiden tekstien kohdalla arviot sujuvuudesta poikkeavat merkittävästi toisistaan. Teksti 1 arvioidaan selvästi sujuvammaksi kuin teksti 3. Teksti 3:n heikot sujuvuusarviot selittynevät rakenteen ja luettavuuden ongelmilla. Jos oletetaan, että taitotasoltaan vahvimmiten arvioidut kirjoittajat ovat myös kokeneimpia kielenoppijoita, on tämä tulos samansuuntainen Chenowethin ja Hayesin (2001) tutkimuksen kanssa. Myös äidinkielen kirjoittajan (teksti 2) sujuvuuden arviointi vahvaksi on odotuksenmukaista.

Kuvio 22. Arviot kaikkien tekstien kielitaidosta. (T1 = teksti 1, T2 = teksti 2, T3 = teksti 3, T4 = teksti 4, T5 = teksti 5, T6 = teksti 6, M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



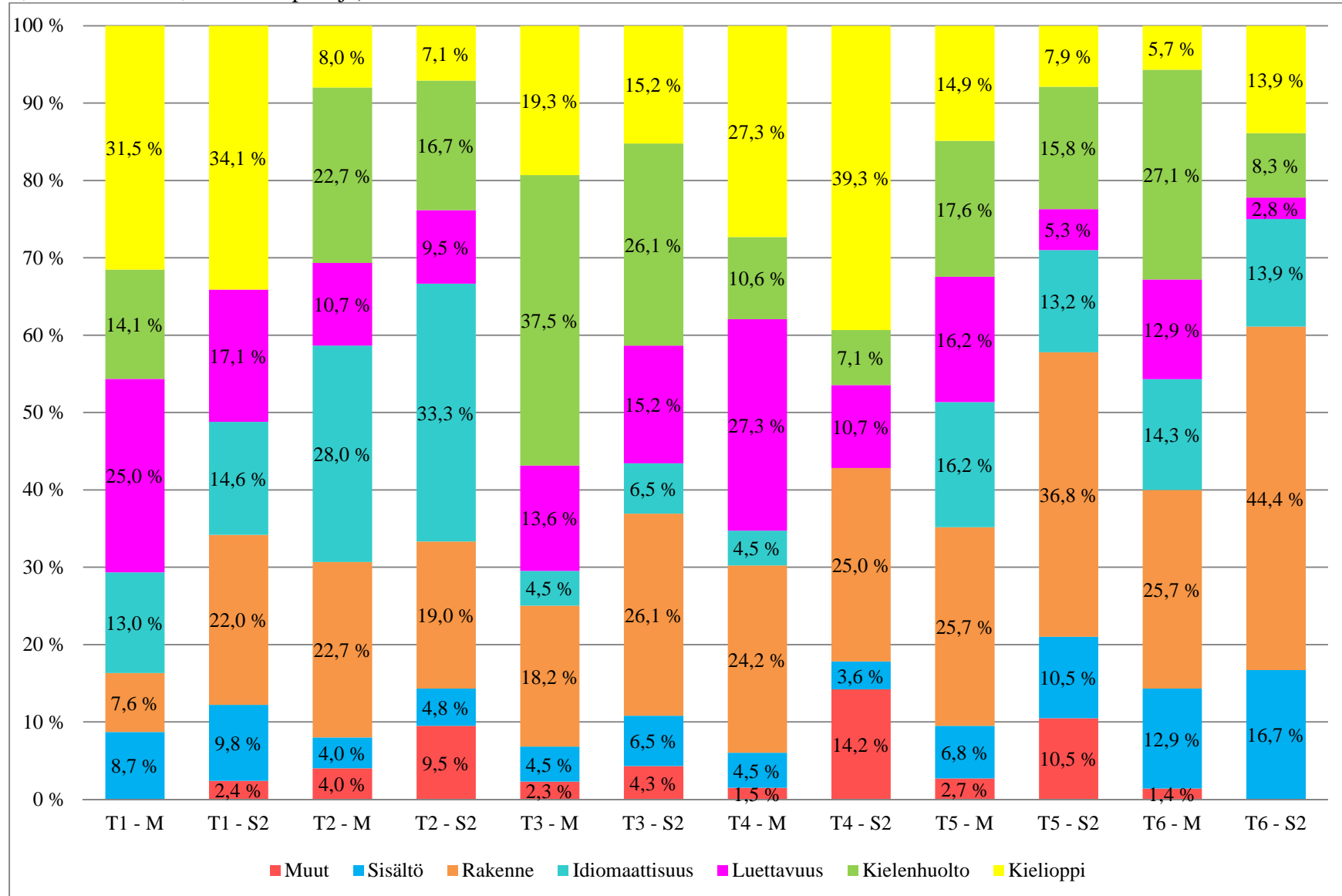
Kyselyyn vastaajia pyydettiin arvioimaan kirjoittajan kielitaitoa tekstin perusteella. Kuvioon 22 on koottu vastaajien arviot kirjoittajien kielitaidosta. Arviot ovat samansuuntaisia sujuvuuden arvioiden kanssa. Tekstin 2 kirjoittaja tunnustetaan melko hyvin henkilöksi, jonka äidinkieli on suomi. Mielenkiintoista kyllä, osa vastaajista arvioi myös tekstien 5 ja 6 kirjoittajat suomea äidinkielenään käyttäviksi: maallikoista yli puolet (57,1 %) arvioi, että tekstin 6 kirjoittajan äidinkieli on suomi. Vastaajien tekemät kielitaitoarviot ovat melko yhteneväisiä omien taitotasoarvioidemme kanssa teksti 3:a lukuun ottamatta.

5.1 Sujuvuuden perustelujen jakautuminen

Kyselyssä pyydettiin vastaajia kertomaan, mikä teki tekstistä sujuvaa/ei niin sujuvaa. Eri tekstien arvioita perusteltiin eri tavoin. Kuviossa 23 esitellään sujuvuuden perustelujen jakautuminen eri kategorioihin (ks. s. 79) kaikkien tekstien osalta. Perustelut eivät merkittävästi keskittyneet vain yhteen tai kahteen kategoriaan, vaan lähes kaikki kategoriat keräsivät yhtä tasaisesti perusteluja. Tästä syystä käsittelemme tulevissa luvuissa tarkemmin kategorioita idiomaattisuus, kielioppi ja kielenhuolto, rakenne ja luettavuus. Kategorioita sisältö ja muut emme tarkastele, koska niiden osuudet jäivät pieniksi. Toisaalta se, että sisältö ei ollut vastaajien mielestä olennaista sujuvuutta perusteltaessa, on tulos sinänsä. Mielestämme on yllättävää, että sisältö-kategoriaa, johon tutkimuksessa sisältyy myös sanasto (ks. taulukko 1) ei pidetty keskeisenä sujuvuuden kannalta. Toisella kielellä kirjoittamisessa sanaston hallintaa ei voi kuitenkaan sivuuttaa osana kirjoittamisen prosessin muotoiluvaihetta, jossa ajatukset kielennetään. Myös tekstilaji asettaa sisällöllisiä vaatimuksia kirjoittajalle: esimerkiksi mielipidekirjoituksessa oman mielipiteen ilmaisussa on usein tiettyjä samoja kielellisiä piirteitä.

Tekstin 1 kohdalla kieliopin osuus perusteluista on huomattava (kuvio 23), mikä on mielestämme yllättävää: Kirjoittajan peruskieliopin hallinta on melko hyvää. Erityisesti maallikot kommentoivat taivutusmuotojen olevan virheellisiä, vaikka tosiasiasa verbien ja nomien taivutus onnistuu kirjoittajalta pääasiassa hyvin. Pohdimme, että osasyynä kieliopin runsaaseen kommentointiin saattaa olla tekstin sijoittuminen ensimmäiseksi kyselyssä. Kielioppi ja varsinkin kielioppivirheet ovat piirteitä, jotka maallikko huomaa helposti, ja Tarnasen (2002: 127) mukaan kielioppi ja rakenne ovatkin asioita, joihin arvioijat systemaattisimmin kiinnittävät huomiota. Voi olla, että ensimmäisen tekstin kohdalla kieliopin osuus ylikorostuu, kun taas seuraavien tekstien kohdalla kyselyyn vastaajat osasivat kiinnittää huomiota muihin kielen piirteisiin.

Kuvio 23. Kaikkien tekstien sujuvuuden perustelut. (T1 = teksti 1, T2 = teksti 2, T3 = teksti 3, T4 = teksti 4, T5 = teksti 5, T6 = teksti 6, M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Idiomaattisuus korostuu tekstin 2 sujuvuuden perusteluissa (kuvio 23). Tämä on mielestämme odotuksenmukaista, sillä tekstissä on paljon idiomaattisia ilmaisuja. Lisäksi vastaajat arvioivat tekstin ilmaisut erittäin tai hyvin tyypilliseksi suomen kielelle (ks. s. 46). Kuikenin ja Vedderin (2014: 342) mukaan korkeatasoisten tekstien arvioinnissa painotetaan tarkkuutta ja sivistynyttä sanaston käyttöä, mutta saamamme tulokset eivät vahvista tätä näkemystä. Tarkkuutta painotettiin pikemminkin heikoimpien tekstien arvioinnissa. Tekstin 3 kohdalla suurin osa perusteluista liittyy kielenhuoltoon, tosin S2-opettajat ovat kommentoineet yhtä paljon myös rakennetta. Tämä vastaa hyvin myös omaa käsitystämme tästä tekstistä: kirjoituksessa on huomattavia rakenteeseen ja kielenhuoltoon liittyviä puutteita. Myös kyselyyn vastaajat pitävät tekstin rakennetta huonoa tai erittäin huonona (ks. s. 53).

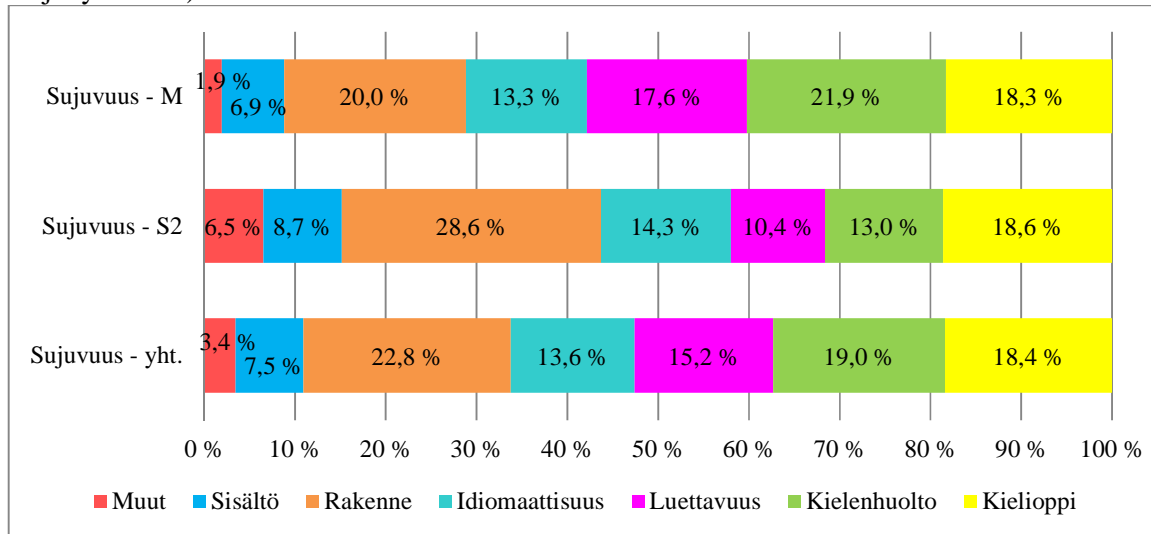
Tekstin 4 sujuvuutta on perusteltu kielioppiin ja rakenteeseen liittyvillä kommentteilla (kuvio 23). Maallikoiden vastauksissa myös luettavuus nousee merkittäväksi kategoriaksi. Tekstin rakenne on muista kirjoituksista poikkeava, joten rakenteen kommentointi on ymmärrettävää. Suurin osa vastaajista pitää tekstin rakennetta erittäin huonona tai huonona (ks. s. 61). Teksti on taitotasoltaan arvioiduista teksteistä heikoin, joten myöskään kieliopin runsaasta kommentointia ei voi pitää yllättävänä. Kirjoittaja tekee virheitä perusasioissakin.

Tekstin 5 ja 6 kohdalla suurin osa sujuvuuden perusteluista liittyy rakenteeseen (kuvio 23). Valtaosa vastaajista pitää tekstin 5 rakennetta hyvänä tai melko hyvänä (ks. s. 65). Rakenteen perusteluissa kiinnitetään erityisesti huomiota lauserakenteisiin: kommentteissa lauserakenteita sekä keuhataan että moititaan. Kommenttien ristiriitaisuus saattaa selittyä kirjoittajan lainaustekniikan puutteellisuudella: tekstistä voi selvästi erottaa lainatut ja kirjoittajan omat lauseet. Tekstin 6 rakennetta vastaajat pitävät pääasiassa erinomaisena tai hyvänä (ks. s. 71–72). Myös me arvioimme rakenteen toimivaksi mielipidekirjoituksessa.

Kuviossa 24 esitellään, miten kaikki sujuvuuden perustelut ovat jakautuneet. Maallikoiden ja S2-opettajien sujuvuuden perusteluiden osuuksissa on eroja: maallikoilla suurin osa perusteluista liittyy kielenhuoltoon (21,9 %), S2-opettajilla taas rakenteeseen (28,6 %). Tämä ei ole mielestämme yllättävää, sillä kieliasantuntijoiden voi odottaa kiinnittävän huomiota rakenteellisiin tekijöihin pintatason ilmiöiden sijaan. Toiseksi eniten maallikot ovat kommentoineet rakennetta (20,0 %) ja lähes yhtä paljon (18,3 %) kielioppia. S2-opettajilla kielioppi on toiseksi suurin (18,6 %) kategoria. Kokonaisuutena maallikoiden ja S2-opettajien perusteluiden jakautuminen on samankaltaista, mikä on ymmärrettävää, sillä arvioijat kiinnittävät tutkitusti (Tarnanen 2002: 127) huomiota samantapaisiin asioihin. Kun tarkastellaan kaikkien vastaajien sujuvuuden perusteluiden jakautumista, rakenne on suurin (22,8 %) kategoria ja melko lähellä sitä ovat kielenhuolto (19,0 %) ja kielioppi (18,4 %). Myös Tarnasen (2002:

127) mukaan rakenne ja kieliopin hallinta ovat osa-alueita, joihin arvioijan on helppo kiinnittää huomiota. Schoonen, Vergeer & Eiting (1997: 181) ovat todenneet, että asiantuntijoiden arviot ovat luotettavampia kuin maallikoiden. Jos tämä pitää paikkansa myös saamiemme tulosten osalta, on rakenne selvästi eniten sujuvuuden arviointiin vaikuttava kielellinen piirre.

Kuvio 24. Kaikki sujuvuuden perustelut. (M = maallikko, S2 = S2-opettaja, yht. = kaikki vastaajat yhteensä)



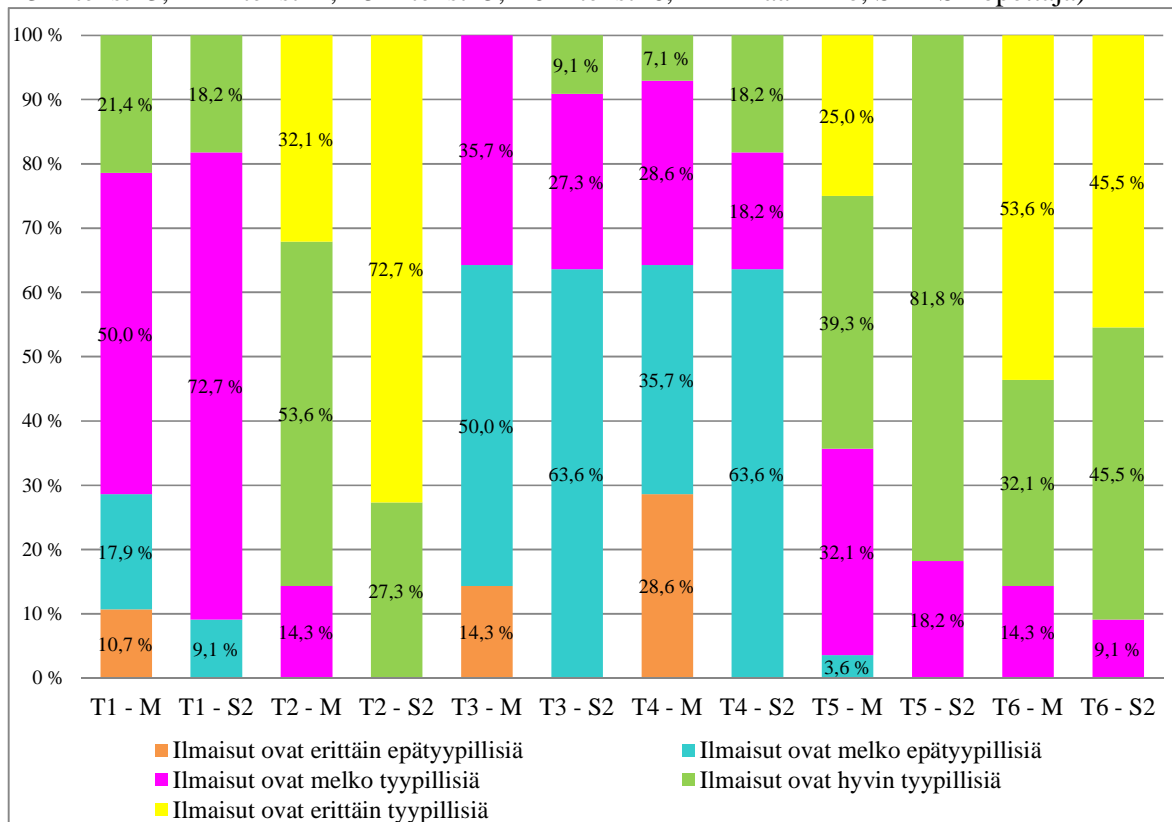
5.2 Sujuvuuden perustelut: idiomaattisuus

Kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan, ovatko tekstin ilmaisut tyypillisiä suomen kielelle. Lisäksi tekstistä pyydettiin poimimaan suomen kielelle ominaisia sekä epätyypillisiä ja ymmärrettävyyttä vaikeuttavia ilmaisuja. Näiden kysymysten avulla haluttiin selvittää käsityksiä tekstien idiomaattisuudesta, joka terminä saattaa olla varsinkin maallikoille tuntematon. Tästä syystä päädyimme käyttämään kyselyssä käsitettä ilmaisujen tyypillisyyttä. On selvää, että useat vastaajien teksteistä poimimat ilmaukset eivät täytä puhtaan idiomien määritelmää (ks. esim. Häkkinen 2000; Nenonen 2002b). Tämän tutkimuksen kannalta ajatus idiomaattisuudesta jatkumona (Wulff 2010: 8–10) on olennaisempi: osa vastaajien poiminnoista edustaa melko epäidiomaattisia kollokaatioita tai jopa yksittäisiä sanoja, osa on opaakkeja idiomeja. Erityisesti epätyypillisissä ilmauksissa voi olla mukana hyvinkin epäidiomaattisia poimintoja, sillä vastaajia pyydettiin poimimaan tekstistä ilmauksia, jotka ovat sekä epätyypillisiä että ymmärrettävyyttä vaikeuttavia. Näistä rajoituksista huolimatta on mielestämme perusteltua puhua

tekstien idiomaattisuudesta, sillä toisen kielen oppijan kannalta idiomaattisuuden laaja määritelmä on tärkeämpi kuin yksittäiset idiomit.

Tässä luvussa tarkastelemme yleisesti arvioita ilmauksien tyypillisyydestä. Lisäksi pureudumme tarkemmin jokaisen tekstin idiomaattisuuteen ja nostamme esiin yksittäisiä, kiinnostavia ilmaisuja teksteistä läheisempään tarkasteluun. Poimittujen ilmaisujen määrästä puhuttaessa on huomioitava, että mielipidekirjoitukset ovat eri pituisia, mikä väistämättä vaikuttaa myös poimintojen määriin.

Kuvio 25. Arviot kaikkien tekstien ilmaisujen tyypillisyydestä. (T1 = teksti 1, T2 = teksti 2, T3 = teksti 3, T4 = teksti 4, T5 = teksti 5, T6 = teksti 6, M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Kuviosta 25 käy ilmi arviot kaikkien tekstien ilmaisujen tyypillisyydestä. S2-opettajat pitävät tekstiä 2 kaikkien idiomaattisimpana: peräti 72,7 % heistä arvioi tekstin ilmaisut erittäin tyypillisiksi suomen kielelle. Maallikot sen sijaan arvioivat tekstin 6 ilmaisut hieman tekstin 2 ilmaisuja idiomaattisemmiksi. Tekstit 2 ja 6 on arvioitu Eurooppalaisen viitekehyyksen taitotasolle C1, jolle idiomaattisuus on tyypillistä (Komppa & Kokkonen 2010: 108). Kolmanneksi idiomaattisin näyttää olevan teksti 5 sekä maallikoiden että S2-opettajien silmissä. Tekstin 1 ilmaisut on arvioitu pääasiassa melko tyypillisiksi. Ilmaisujen tyypillisyydel-

tään heikoimmiksi arvioidaan tekstit 3 ja 4, joiden kohdalla yli 60 % vastaajista on arvioinut ilmaisut melko tai erittäin epätyypilliseksi.

Suurin osa vastaajista pitää tekstin 1 ilmaisuja melko tyypillisinä (kuvio 25). Myös itse arvioimme, että tekstissä on idiomaattisia ilmaisuja, vaikka niissä onkin tarkkuuden ongelmia. Tämän tekstin kohdalla sekä maallikot että S2-opettajat poimivat tekstistä samoja tyypillisiä ja epätyypillisiä ilmauksia (taulukko 2 ja 3). Poiminnat keskittyvät pitkälti samoihin ilmauksiin (ks. s. 42–43). Tyypillisimpinä pidetään ilmaisuja *joulu on vain kulutusjuhla* sekä *syödä alvariinsa*, jotka myös itse nostamme esiin tekstin kuvauksessa (ks. s. 37). Ilmaus *syödä alvariinsa* on tekstin selvin idiomi, joka on osittain opaakki (Lähdemäki 2000: 84). Epätyypillisimmäksi nousee vastauksissa ilmaus *en tiedä aina jota ostamaan perheelleni*, joka ei ole idiomaattinen ilmaus. On mielenkiintoista huomata, että tässä ilmauksessa ei ole virheitä sanavalinnoissa, vaan pelkkä virheellisten muotojen käyttö tekee ilmauksesta vastaajien mielestä epätyypillisen. Myös epätyypillisenä pidetyssä ilmauksessa *katsoa televisiota koko juhalla* kirjoittaja on tehnyt virheen muodon valinnassa: adessiivi on ajanilmauksissa hyvin tavallinen sija, mutta tässä ilmauksessa olisi pitänyt valita genetiivi (esim. *koko päivän / koko juhlan ajan*). Toisaalta epäselväksi jää, onko kirjoittaja ehkä hakenut tässä ilmausta *koko rahalla*, mikä olisi tehnyt koko ilmauksesta idiomaattisemman. Koska lukija ei voi saada täyttä varmuutta siitä, mitä merkitystä on haettu, ilmaisua voidaan pitää epätyypillisenä. Kirjoittaja tarkoitelee ajanilmauksen käytössä myös ilmauksessa *vuoden kylmimmässä ja pimeimmässä ajassa*, jota maallikot pitävät sekä tyypillisenä että epätyypillisenä ilmauksena. Vaikka tässäkin ilmauksessa on valittu väärä muoto, ei se aiheuta samanlaista merkityksen epävarmuutta kuin edellä mainitussa ilmauksessa. Ehkä tästä syystä tämä ilmaus voidaan tulkita sekä tyypilliseksi että epätyypilliseksi suomen kielen ilmaukseksi. Esimerkkinä toisentyypisesti epäidiomaattisuudesta nostamme esiin myös paljon poimintoja keränneen ilmauksen *mutta siellä on myös syitä pitää joulusta* (taulukko 3): tämän ilmauksen kohdalla voi epäillä epäidiomaattisuuden syyksi vieraan kielen vaikutusta lauserakenteeseen. Ilmaus ei myöskään ole epäkompositionaalinen, mikä myös selittää arvioita epätyypillisyydestä.

Tekstin 2 sujuvuuden perusteluissa idiomaattisuus keräsi eniten mainintoja (kuvio 23). Tämä ei ole yllättävää, sillä äidinkieleltään suomalaisen kirjoittama teksti on mielestämme erittäin idiomaattinen (ks. s. 45). Sen sijaan yllättävänä voi pitää sitä, että maallikot ovat arvioineet tekstin 6 ilmaisut hieman tyypillisemmiksi kuin tekstin 2. Ero on kuitenkin pieni ja saattaa selittyä sillä, että maallikot saattavat ymmärtää ilmaisujen tyypillisyyden monella eri tavalla. Sekä maallikot että S2-opettajat poimivat tekstistä 2 useita eri tyypillisiä ilmauksia (ks. s. 47), mikä ei ole yllättävää tekstin pituuden ja yleisen idiomaattisuuden tähden. Epätyy-

pillisten ilmausten poiminnat keskittyvät hieman paremmin tiettyihin ilmauksiin. Tyypillisimpänä ilmauksena pidetään ilmausta *porukassa on vanhoja jääriä* (taulukko 4). Ilmaus sisältää sanan *jäärä*, jota idiomien *vanha jäärä* lisäksi käytetään adjektiivissa *jääräinen*, mutta jonka alkuperäinen merkitys 'pässi' on kielenkäyttäjiltä unohtunut. Sanaa *jäärä* voi pitää esimerkiksi idiomissa esiintyvistä isolaatista (Nenonen 2002b: 112). Epätyypillisimpänä pidetään ilmausta *taasen uuden porukan mienkiinto työhön kuulostaa olevan vain palkka* (taulukko 5), jonka raskas rakenne ja puhekielinen verbivalinta saattavat selittää tulkinnan epäidiomaattisuudesta. Ilmaus ei myöskään ole epäkompositionaalinen.

Tekstin 2 kohdalla huomiomme kiinnittyy erityisesti siihen, että hyvin monet ilmaukset on kyselyssä poimittu sekä tyypillisinä että epätyypillisinä. Esimerkiksi sekä maallikot että S2-opettajat pitävät ilmausta *porkkanaa ei keppiä aina vaan* tyypillisenä ja epätyypillisenä (taulukot 4 ja 5). Ilmauksessa ei ole muodollista virhettä esimerkiksi taivutuksessa, mutta predikaattiverbin puuttuminen luo puhekielisen vaikutelman. Tämä voi osaltaan selittää vastaajien vastakkaiset näkemykset ilmauksen idiomaattisuudesta. Mielestämme ilmaus istuu puhekielisydessään koko tekstin tyyliin saumattomasti ja on lähes opaakki ja metaforinen, mikä on idiomille ominaista (Nenonen 2002b: 21). Tästä syystä on yllättävää, miten moni vastaajista pitää samaa ilmausta epätyypillisenä ja ymmärrettävyyttä vaikeuttavana. Tekstin vahva idiomaattisuus saattaa oikeastaan selittää sen, että samoja ilmauksia pidetään sekä idiomaattisina että epäidiomaattisina: Tyypillisiä ilmauksia on tekstistä erittäin helppo löytää, kuten arviot ilmausten tyypillisyydestäkin osoittavat (kuvio 25). Tekstistä on mielestämme hankala löytää selvästi epäidiomaattisia ilmauksia, joten vastaaja joutuu tarttumaan puhekielisyksiin ja pieniin virheisiin epätyypillisiä ilmauksia valitessaan. Näin epätyypillisten ilmaisujen joukkoon päätyy paljon ilmauksia, joita toiset voivat pitää täysin idiomaattisina.

Tekstin 2 kohdalla huomio kiinnittyy idiomaattisuuden lisäksi persoonalliseen tyyliin ja luovaan kielenkäyttöön. Jos tekstiä tarkastelee suhteessa Fillmoren (2000: 51) näkemykseen neljästä erilaisesta sujuvuudesta, edustaa teksti 2 neljättä sujuvuutta, jolle on tyypillistä kykyä käyttää kieltä kekseliäästi ja luovasti. Myös tekstissä 6 voi nähdä merkkejä tällaisesta sujuvuudesta, vaikka Lennonin (2000: 28) mukaan vain vähemmistö kielenoppijoista voi saavuttaa tämän tason. Myöskään äidinkielen kielenkäyttäjän kohdalla luovan ja kekseliään sujuvuuden saavuttaminen ei ole itsestään selvää. Kirjoitetun kielen sujuvuutta arvioidessa täytyy kuitenkin muistaa myös tekstilajin vaikutus: tyyliellä leikkittely ja vivahteikkaat kielikuvat eivät kuulu kaikkien tekstilajien konventioihin.

Tekstin 3 ilmaisuja pidetään pääasiassa melko epätyypillisinä (kuvio 25), ja tyypillisten ilmausten löytäminen tuntuu tuottavan vaikeuksia erityisesti maallikoille: maallikoista 17,0 %

ei löydy tekstistä lainkaan idiomaattisia ilmauksia, ja tyyppillisinä pidettyjen ilmausten poiminnot hajoavat laajalle joukolle ilmaisuja. Tekstin tyyppillisimpänä ilmauksena pidetään ilmausta *auto on semmonen juttu mihin jää koukun* (taulukko 6), jota itsekin pidämme yhtenä tekstin harvoista idiomaattisuuksista (ks. s. 51): ilmaus *jäädä koukkuun* on metaforinen ja osittain läpinäkymätön. Myös epätyypillisiä ilmauksia poimiessaan sekä maallikot että S2-opettajat antavat runsaasti eri vastausvaihtoehtoja. Kaikkein epätyypillisimpänä pidetään ilmausta *mikä toi auton sana oikein tarkoitta* (taulukko 7), joka ei ole epäkompositionaalinen. Tämä ilmaus on tekstin alussa, mikä ehkä selittää vastaajien siihen kiinnittämän huomion. Tekstin lukuisat luettavuutta vaikeuttavat ongelmat ovat todennäköisesti hankaloittaneet tyyppillisten ja epätyypillisten ilmausten poimimista: tekstistä, jossa ei käytetä välimerkkejä, ei ole helppo hahmottaa ilmaisujen rajoja. Yksi vastaajista poimikin koko tekstin esimerkkinä epätyypillisestä ilmauksesta.

Teksti 4 on lyhyt, luettelomainen kuvaus. Tästä syystä myös siitä poimittujen ilmausten määrä jää pieneksi, eivätkä poiminnot hajaannu suurelle joukolle eri vaihtoehtoja. Idiomaattisten ilmausten löytäminen on vastaajille haasteellista, maallikoista 18,6 % ei löydä näitä lainkaan. Sen sijaan epätyypillisiä ilmauksia etenkin maallikot löytävät tekstistä lähes kaksinkertaisen määrän tyyppilisiin verrattuna. Vaikka teksti 4 on hyvin erilainen kuin teksti 3, saavat ne silti lähes identtiset arviot ilmaisujen tyyppillisyydestä (kuvio 25): molempien ilmaisuja pidetään suurelta osin hyvin tai erittäin epätyypillisinä. Maallikot pitävät tekstin tyyppillisimpänä ilmausta *kaupassanne ovat hyvät tarjoukset* ja S2-opettajat puolestaan ilmausta *liian paljon grillimakkaroita* (taulukko 8). On mielenkiintoista huomata, että maallikoiden tyyppisimmäksi poimimassa ilmauksessa on selvä kongruenssivirhe, vaikka aiempien tekstien kohdalla vastaavanlaisia virheitä on esiintynyt lähinnä epätyypillisiksi arvioituissa ilmauksissa. Voi olla, että tämän tekstin kohdalla tyyppillisiä ilmauksia on ollut vaikea löytää: tämä ei ole yllättävää, sillä A2-tason tekstiltä ei voi odottaa idiomaattisuutta (Komppa & Kokkonen 2010: 108). Varsinaisia epäkompositionaalisia idiomeja tekstissä ei ole, mutta ehkäpä ilmausta *liian paljon grillimakkaroita* voi pitää kulttuurisidonnaisena idiomaattisuuden ilmentymänä. Epätyypillisimmästä ilmauksesta maallikot ja S2-opettajat ovat samaa mieltä: eniten poimintoja kerää ilmaus *vihanneksia ja hedelmiä ovat aina raikas ja helppo* (taulukko 9). Kuten tämän tekstin kuvauksessa pohdimme (ks. s. 57) syynä tähän voi olla sanatason virhe (*helppo – halpa*) tai virheellinen partitiivisubjekti. Tässä ilmauksessa esiintyvät virheet yhdessä johtavat merkityksen hämärtymiseen – tällaista monimerkityksellisyttä ilmenee muidenkin tekstien kohdalla epätyypillisissä ilmauksissa.

Enemmistö vastaajista pitää tekstin 5 ilmaisuja hyvin tai erittäin tyypillisinä (kuvio 25). Pidämme tätä tulosta yllättävänä, sillä tekstissä on idiomaattisuuden ongelmia (ks. s. 64). Vastaajat itsekin ovat poimineet tekstistä enemmän epätyypillisiä kuin tyypillisiä ilmauksia (taulukot 10 ja 11), vaikka idiomaattisuuden yleisarvio on positiivinen; sen sijaan idiomaattisimpina pidettyjen tekstin 2 ja 6 kohdalla tyypillisiä ilmauksia on poimittu selvästi enemmän kuin epätyypillisiä. Yksi selittävä tekijä tälle voi olla tekstin sijainti kyselyssä heikkojen tekstien 3 ja 4 jälkeen. Lisäksi tekstin vahva (vaikkakin lainattu) aloitus vaikuttanee positiivisesti tekstin idiomaattisuuden kokonaisarvioon. Vastaajien idiomaattisimpina pitämiä ilmauksia (taulukko 10) tarkastellessa huomaamme, että nämä ilmaukset on poimittu tekstin alusta, joka on selvästi kirjoittajan tekstinsä lähdeaineistosta suoraan lainaamaa: esimerkkeinä *lainsäädäntö ei vaikuta ratkaisevasti avioerojen määrään* ja *avioeron saamisen helppouden on ajateltu lisäävän avioeroja*. Nämä ilmaukset eivät ole epäkompositionaalisia idiomeja, mutta ne tunnistaa muodoltaan vakiintuneiksi ilmaisutavoiksi, mikä asettaa ne idiomaattisuuden jatkumolle (Wulff 2010: 8–10). Epätyypillisimmät ilmaukset on poimittu tekstin loppuosasta, joka on kirjoittajan omaa tuotosta, jossa kieli on selvästi epäidiomaattisempaa. Maallikoiden epäidiomaattisimpana pitämä ilmaus on *rakkaus lähtee helposti kuin se tulee* (taulukko 11). S2-opettajat pitävät epätyypillisimpänä ilmausta *sitten avioliittoja lopetetaan*. Kirjoittajan idiomaattisuuden ongelmat eivät tällä kertaa liity kielioppiin, vaan sanastoon: Sanat on taivutettu oikein, mutta kirjoittaja valitsee epäidiomaattisia sanoja. Sanojen vaihtaminen rikkoo ilmausten idiomaattisuutta, sillä tyypillisesti idiomit ovat vakiintuneita (Nenonen 2002a: 414–415). Esimerkiksi ilmauksen *sitten avioliittoja lopetetaan* voisi korjata muotoon *sitten avioliitot päättyvät* tai ilmaus *rakkaus lähtee helposti kuin se tulee* korjaantuisi muotoon *rakkaus loppuu yhtä helposti kuin se alkaa*. Saman havainnon tekevät myös kyselyyn vastaajat, mikä näkyy selvästi sujuvuuden perusteluissa (ks. s. 67).

Suurin osa vastaajista pitää tekstin 6 ilmaisuja hyvin tai erittäin tyypillisinä (kuvio 25), mikä vastaa myös omaa arviotamme tästä tekstistä (ks. s. 71). Kuten tekstin 2 kohdalla, myös tästä tekstistä poimitut tyypilliset ilmaukset jakaantuvat useiden eri ilmausten kesken (ks. s. 74–75), koska teksti on pitkäkö ja kokonaisuutena melko idiomaattinen. Epätyypillisten ilmausten poiminnot keskittyvät selkeämmin tiettyihin ilmauksiin. Kaikkien vastaajien mielestä tekstin 6 tyypillisin ilmaus on *nostakaa kissa pöydälle* (taulukko 12), joka on epäkompositionaalinen, vakiintunut ja täysin opaakki idiomi. Epätyypillisin ilmaus on *ei ole tuulta ilman savua* (taulukko 13). Kirjoittaja on selvästi tavoitellut kaikille tuttua sanontaa, mutta tekee kirjoitusvirheen (*tuulta – tulta*) ja kääntää sanajärjestyksen, mikä muuttaa ilmauksen merkitystä. Tehdyt virheet selittävät vastaajien näkemykset ilmauksen epäidiomaattisuudesta, vaikka vas-

taajat todennäköisesti kirjoittajan hakeman ilmauksen tunnistavatkin. Viisi vastaajaa onkin luokitellut tämän tyypilliseksi ilmaukseksi, mikä on täysin perusteltu valinta, sillä kirjoittajan hakema ilmaus *ei ole savua ilman tulta* on idiomaattinen sanonta. Toiseksi epätyypillisimpänä vastaajat pitivät ilmausta *jos jotain vaivaa mieltä* (taulukko 13). Meidän mieltämme vaivaa se, että tämä ilmaus on ennemminkin idiomaattinen (ks. s. 71): se on verbivalinnaltaan metaforinen ja kohtalaisen opaakki. Ilmeisesti kyselyyn vastaajia häiritsee jälleen ilmauksen monitulkintaisuus: sanan *jotain* tilalla pitäisi olla subjekti *jokin* tai ilmaus pitäisi korjata muotoon *jos jonkun mieltä vaivaa*, jossa *jonkun mieltä* on objekti. Kirjoittajan käyttämästä muodosta *jotain* ei voi päätellä lauseenjäsentä aukottomasti, mikä johtaa häiritsevään monitulkintaisuuteen. Ilmaisun varsinaisen idiomaattisen osan (*vaivaa mieltä*) kirjoittaja on kuitenkin tuottanut moitteettomasti.

Tarkastelluissa teksteissä esiintyy idiomaattisuutta, mutta täysin opaakkeja ja epäkompositionaalisia idiomeja on melko vähän. Toisen kielen oppijalle idiomaattisuuden ymmärtäminen ja idiomaattisten ilmauksien omaksuminen osaksi omaa kielen käyttöä on suuri haaste. Kiteytyneiden ilmauksien käyttö puheessa vaikuttaa positiivisesti arvioihin kielenkäyttäjän puheen sujuvuudesta (Boers ym. 2006: 257), ja saamiemme tulosten valossa sama pitää paikkansa myös tekstien kohdalla. Tuotetun tekstin idiomaattisuuden lisääntyminen on sidoksissa sujuvuuden ja kielitaidon kehittymiseen. Arviot tekstien ilmaisujen tyypillisyydestä (kuvio 25) ovat hyvin yhteneväisiä sujuvuuden arvioiden (kuvio 21) kanssa: mitä tyypillisempinä ilmaisuja pidetään, sitä sujuvammaksi teksti arvioidaan. Poikkeuksen muodostaa teksti 4, jonka ilmaisuja osa vastaajista pitää hyvin tai melko tyypillisinä, vaikka kukaan ei ole arvioinut tekstiä sujuvaksi. S2-opettajien arviot taitotasolle C1 kuuluvien tekstien sujuvuudesta ja idiomaattisuudesta menevät ristiin: tekstin 2 ilmaisuja pidetään tyypillisempinä kuin tekstin 6 ilmaisuja, mutta teksti 6 arvioidaan useammin erittäin sujuvaksi. Mielenkiintoista on myös se, että monet vastaajat ovat pitäneet A- ja B-tasojen tekstien ilmaisuja tyypillisinä, vaikka näiltä tasoilta ei voi odottaa idiomaattisuuden hallintaa (EVK 2003: 159).

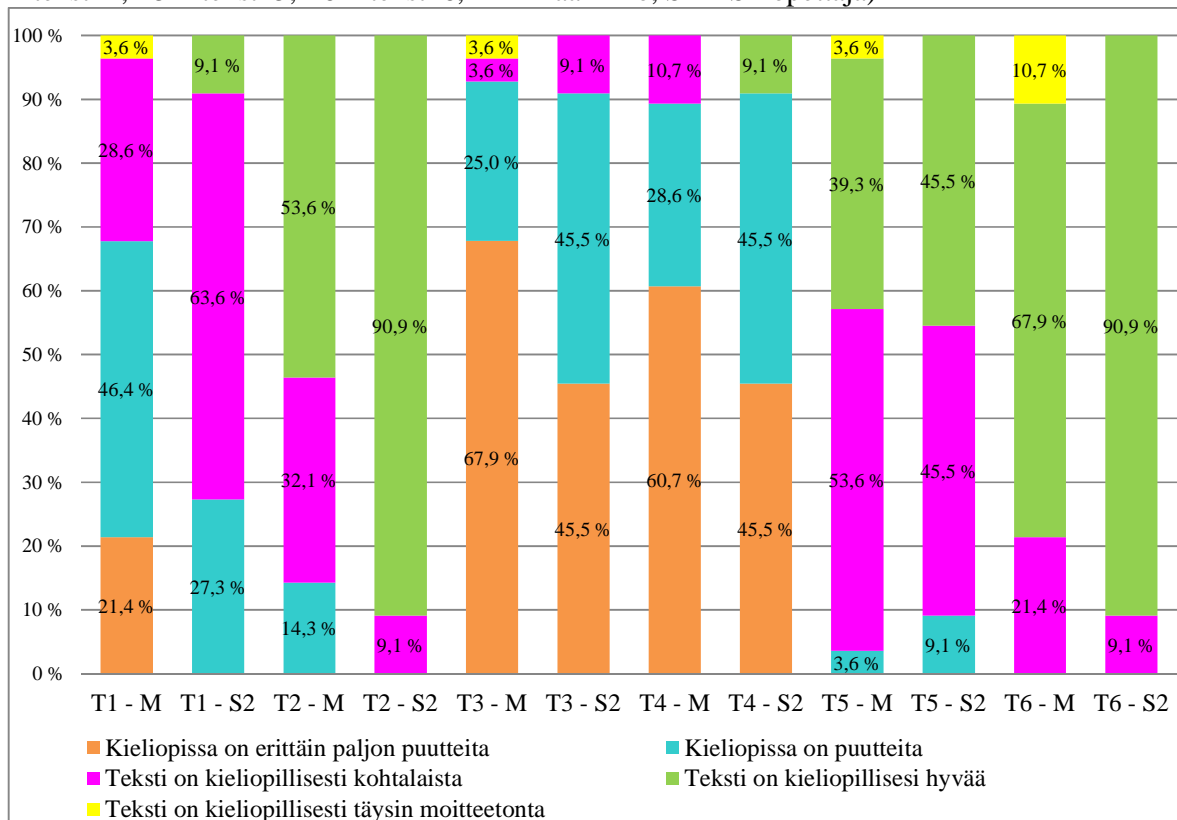
Toisen kielen näkökulmasta idiomaattisuus on ilmiö, jonka hallinta näkyy kirjoitusprosessin muotoiluvaiheessa. Se, hallitseeko kirjoittaako idiomaattisia ilmaisuja, voi riippua esimerkiksi ympäristöstä, jossa kieltä on opittu: kotimaassaan asuvat vieraan kielen oppijat ovat riippuvaisia sanastosta, jota formaali opetus heille tarjoaa, mutta kohdekielisessä ympäristössä asuvat kielenoppijat omaksuvat kieltä arkielämän vuorovaikutustilanteissa (Matsuda ym. 2009: 461). Idiomaattisuuden opetus kouluissa on vähäistä (ks. luku 2.3), mutta saamiemme tulosten perusteella tekstin sujuvuuden kannalta idiomaattisuus on keskeinen osatekijä. Toi-

sen ja vieraan kielen opetuksessa tulisi kiinnittää enemmän huomiota opetusmateriaalien idiomaattisuuteen: esimerkiksi autenttisten tekstien käyttöä tulisi lisätä.

5.3 Sujuvuuden perustelut: kielioppi ja kielenhuolto

Tässä luvussa tarkastelemme vastaajien arvioita tekstien kieliopista ja kielenhuoltoon käsitteleviä avoimia vastauksia. Nämä kaksi luokkaa muodostavat yhdessä suuren osan kaikista sujuvuuden perusteluista (kuviot 23). Maallikoiden vastauksista voi myös huomata, että nämä kategoriat saattavat välillä sekoittua toisiinsa, mikä on ymmärrettävää, sillä esimerkiksi oikeinkirjoitusvirheiden erottaminen rakenteellisista puutteista on vaikeaa (Tarnanen 2002: 129–130). Kielellisten rakenteiden ja kieliopin hallinta on piirre, johon arvioijan on helppo tarttua (Tarnanen 2002: 127), mikä näkyy myös tässä tutkimuksessa.

Kuvio 26. Arviot kaikkien tekstien kieliopista. (T1 = teksti 1, T2 = teksti 2, T3 = teksti 3, T4 = teksti 4, T5 = teksti 5, T6 = teksti 6, M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Kuvioon 26 on koottu vastaajien arviot jokaisen tekstin kieliopista. Kokonaisuutena arviot kieliopista ovat melko tiukkoja: parasta arviota on valittu niukasti. Kieliopiltaan vah-

vimmaksi on arvioitu teksti 6. S2-opettajat ovat arvioineet tekstin 2 yhtä vahvaksi, mutta maallikoiden arvioissa teksti 2 on heikompi kuin teksti 6. Tämä on mielenkiintoista, sillä tekstin 2 kirjoittaja on syntyperäinen suomalainen. Maallikoiden arviot tekstien 2 ja 6 sujuvuudesta ovat kuitenkin samankaltaiset (kuvio 21). Osa tekstissä 2 esiintyvistä virheistä aiheutuu puhekielen vaikutuksesta, mikä Kalliokosken (1996: 109–110) mukaan on hyvin tavallista äidinkielenkin kirjoittajan tekstissä. Yleisesti puhekielen vaikutusta teksteihin kommentoitiin melko vähän, vaikka suomen kielen puhutun muodon oppiminen on S2-oppijalle merkittävä haaste (Tarnanen 2002: 104).

Tekstien 3 ja 4 arviot kieliopista ovat hyvin samankaltaiset sekä maallikoiden että S2-opettajien osalta, vaikka tekstien taitotasoarviot ovat eriävät. Sen sijaan teksti 1, joka on samalla taitotasolla (B1) tekstin 3 kanssa, on arvioitu kieliopiltaan paremmaksi kuin teksti 3. Arvioita kieliopista ja taitotasosta verrattaessa kannattaa huomioida, että taitotasoarvio perustuu pitkälti kommunikatiivisuuteen, ei kieliopin hallintaan. Sen sijaan arviot kielitaidosta (kuvio 22) korreloivat paremmin kielioppiarvioiden kanssa.

Verrattaessa arvioita kieliopista (kuvio 26) sujuvuuden arvioihin (kuvio 21) huomataan, että arviot ovat karkeasti samansuuntaisia: kolme sujuvimaksi arvioitua tekstiä on myös kielioppiarvioissa parhaimmat tekstit (teksti 2, 5 ja 6), ja sujuvuudeltaan selvästi heikoimmiksi arvioituissa teksteissä 3 ja 4 nähdään eniten puutteita kieliopissa. Kuitenkin yksittäisiä tekstejä tarkastellessa voi havaita, että arviot kieliopista ja sujuvuudesta voivat olla myös ristiriitaisia: Yli puolet maallikoista ja S2-opettajista arvioi tekstin 5 kieliopiltaan kohtalaiseksi tai puutteelliseksi (kuvio 26), mutta tekstiä pidetään kuitenkin valtaosin sujuvana tai erittäin sujuvana (kuvio 21). S2-opettajien vastauksista voi havaita, että myös kieliopiltaan heikoksi (teksti 4) arvioitu mielipidekirjoitus voidaan kokea melko sujuvaksi (kuvio 12). Voidaan todeta, että kieliopiltaan heikompi teksti voi olla sujuva, mutta saamiemme tulosten valossa ilmiö ei ole mahdollinen toisin päin: kieliopillisesti vahvaa tekstiä ei arvioida sujuvuudeltaan heikoksi.

Tekstin 4 kielioppi- ja sujuvuusarvioista huomataan, että melko sujuvaksi tekstin arvioivat vastaajat voivat pitää tekstin kielioppia heikkona (kuvio 12). Tekstin melko sujuvaksi arvioivista S2-opettajista 80,0 % pitää kielioppia puutteellisena tai erittäin puutteellisena ja maallikoista 57,2 %. Pohdimme syitä tekstin 4 kielioppi- ja sujuvuusarvioiden ristiriitaisuudelle. Olemme vastaajien kanssa samoilla linjoilla siitä, että kieliopissa on ongelmia. Ehkä tekstin poikkeuksellinen rakenne vaikuttaa sujuvuuden arvioihin positiivisesti: vaikka listausrakenne ei lainkaan noudata mielipidekirjoituksen konventioita, on se kiistatta selkeä. Sekä maallikoiden että S2-opettajien sujuvuuden perusteluista noin neljäsosa (kuvio 23) koskeekin

juuri rakennetta. Maallikoiden sujuvuusperusteluissa nousee esiin myös luettavuuteen liittyvät huomiot, ja heistä 42,9 % pitää tekstiä vähintään melko helppolukuisena. Myös S2-opettajista 90,9 % pitää tekstiä helppolukuisena tai melko helppolukuisena (ks. s. 59). Tämän tekstin kohdalla kieliopin ongelmat eivät yksiselitteisesti aiheuta sujuvuuden ja luettavuuden heikentymistä.

Tekstin 4 puutteita voi tarkastella myös kirjoittamisen prosessin näkökulmasta. Koska kirjoittaja on vasta A2-tasolla, voi tekstin suunnittelussa ja muotoilussa olla kielitaidon tasosta aiheutuvia vaikeuksia: sanaston hakeminen kuormittaa vielä tällä tasolla kirjoittajan kognitiivista kapasiteettiä siinä määrin, ettei resursseja välttämättä riitä esimerkiksi rakenteen hienosäätöön (Schoonen ym. 2009: 79–81).

Myös tekstin 1 kohdalla voi huomata, että kirjoitus voidaan arvioida sujuvaksi kieliopillisista puutteista huolimatta. Maallikoista tekstin sujuvaksi arvioivista puolet arvioi kieliopissa olevan puutteita (kuvio 2) ja melko sujuvaksi arvioineista 53,9 % näkee kieliopissa puutteita tai erittäin paljon puutteita. Tosin, kuten aiemmin totesimme, kieliopin tiukka arviointi tämän tekstin kohdalla saattaa selittyä sillä, että mielipidekirjoitus oli kyselyssä ensimmäisenä. Kuitenkin saatu tulos on samansuuntainen tekstin 4 tulosten kanssa: heikko kielioppi ei ole este sujuvuudelle.

Kuviosta 23 huomaa, että jokaisen tekstin kohdalla kielenhuoltoon liittyvien perustelujen osuus on maallikoilla suurempi kuin S2-opettajilla: voi olla, että maallikoiden on helpompi kiinnittää huomiota tekstin pintatason piirteisiin, kuten välimerkkeihin ja oikeinkirjoitukseen. Kielenhuoltoon liittyvien kommenttien osuus kaikista perusteluista on suurin tekstin 3 kohdalla. Olemme vastaajien kanssa samaa mieltä siitä, että tekstissä on merkittäviä kielenhuollollisia ongelmia (ks. s. 51). Avoimien vastausten perusteella (ks. s. 52) suurimmat ongelmat ovat välimerkkien puute, isojen kirjainten käyttö tekstin keskellä väärissä paikoissa ja näistä aiheutuva lause- ja virkerajojen epämääräisyys. Tämän tekstin kohdalla puutteet kielenhuollossa nousevat merkittävästi sujuvuutta häiritseväksi tekijäksi. Tästä voi päätellä, että tekstin arvioiminen sujuvaksi kokonaisuudeksi vaatii kielenhuollolta tietyn, lukijoille hyväksyttävän tason saavuttamisen. Tässä tekstissä tätä tasoa ei ole saavutettu.

Pohdimme, millainen tekstin 3 virheiden suhde kirjoittamisen prosessiin on. Kirjoittajan satunnaisesti käyttämät isot alkukirjaimet vihjaavat, että kirjoittaja on saanut jonkinlaista opetusta kielenhuollon perusasioista, mutta nämä taidot eivät vielä ole automatisoituneet. Kirjoittaja ei ehkä kykene suunnittelemaan tekstiä systemaattisesti, jos hänen metakognitiiviset resurssit kuluvat muissa kirjoittamisen osaprosesseissa (Schoonen ym. 2009: 79–81).

Myös tekstien 2 ja 6 kohdalla sujuvuuden perusteluissa kielenhuoltoon liittyviä kommentteja on melko paljon (kuvio 23), mutta kommenttien sisältö on erilainen kuin tekstin 3 kohdalla. Tekstien 2 ja 6 avoimia vastauksia tarkasteltaessa (ks. s. 49–50 ja 73) havaitsemme, että nyt monet kielenhuoltoon liittyvät kommentit ovat positiivisia: vastaajat ovat kiinnittäneet huomiota esimerkiksi kirjoitusvirheiden vähäisyyteen ja välimerkkien norminmukaiseen käyttöön. Tekemämme huomiot (ks. s. 45 ja 71) teksteistä ovat vastaavanlaisia. Nämä tekstit arvioidaan myös varsin sujuviksi (kuvio 21): tämä tukee päätelmäämme siitä, että tekstin täytyy kielenhuollon osalta ylittää tietty raja, ennen kuin se voidaan arvioida sujuvaksi. Tekstit 2 ja 6 ylittävät selvästi tämän kielenhuoltoon liittyvän rajan, joka on edellytys sujuvuudelle.

Puheen sujuvuuden tutkimuksessa on usein kiinnitetty huomiota puheen pintatason piirteisiin, kuten nopeuteen, taukoihin ja toistoihin (Lennon 2000: 25). Pohdimme, voisiko tekstien sujuvuuden tarkastelussa kieliopin ja kielenhuollon virheitä pitää samankaltaisina, laskettavina pintatason piirteinä, joihin on helppo kiinnittää huomiota. Lennonin (2000) mukaan puheen pintatason piirteet edustavat matalamman tason sujuvuutta ja korkeamman tason sujuvuus on huomattavasti laajempi ja syvempi ilmiö. Tekstien kohdalla kieliopin ja kielenhuollon ongelmat edustavat matalamman tason sujuvuutta, kun taas korkeamman tason sujuvuus liittyy muihin kielellisiin piirteisiin, kuten idiomaattisuuteen tai rakenteeseen. Kielioppivirheiden näkeminen pintatason piirteinä auttaisi pääsemään irti vieraan kielen opetusta vaavasta kielioppikeskeisyydestä (ks. esim. Nordqvist Palviainen 2007: 246). Myös tämän tutkimuksen tuloksissa näkyy kieliopin ja kielenhuollon hallitseva asema. Mielestämme sujuvan kielitaidon saavuttamisessa kieliopin hallinnan ei kuitenkaan pitäisi olla keskeistä: jatkuva virheisiin puuttuminen hidastaa taitojen automatisoitumista ja voi jopa lannistaa kielenoppijaa, joka ponnistelee kielen tuottamisen kanssa. Sujuvuutta – olipa kyse sitten puheesta tai kirjoittamisesta – ei voi saavuttaa ilman rohkeutta tehdä virheitä ja kokeilla ilmaisuja, jotka kielenoppija hallitsee vasta osittain. Arvioijan tulisi nähdä pintatason virheitä pidemmälle, sillä kielitaito ja kielen oppiminen ovat kielioppia syvempiä ilmiöitä. Lisäksi tulisi huomioida, mikä on keskeistä eri tekstilajien tuottamisessa: esimerkiksi mielipidekirjoituksessa tärkeää on tekstin rakenteen hallinta ja sopivien funktionaalisten jaksujen tuottaminen.

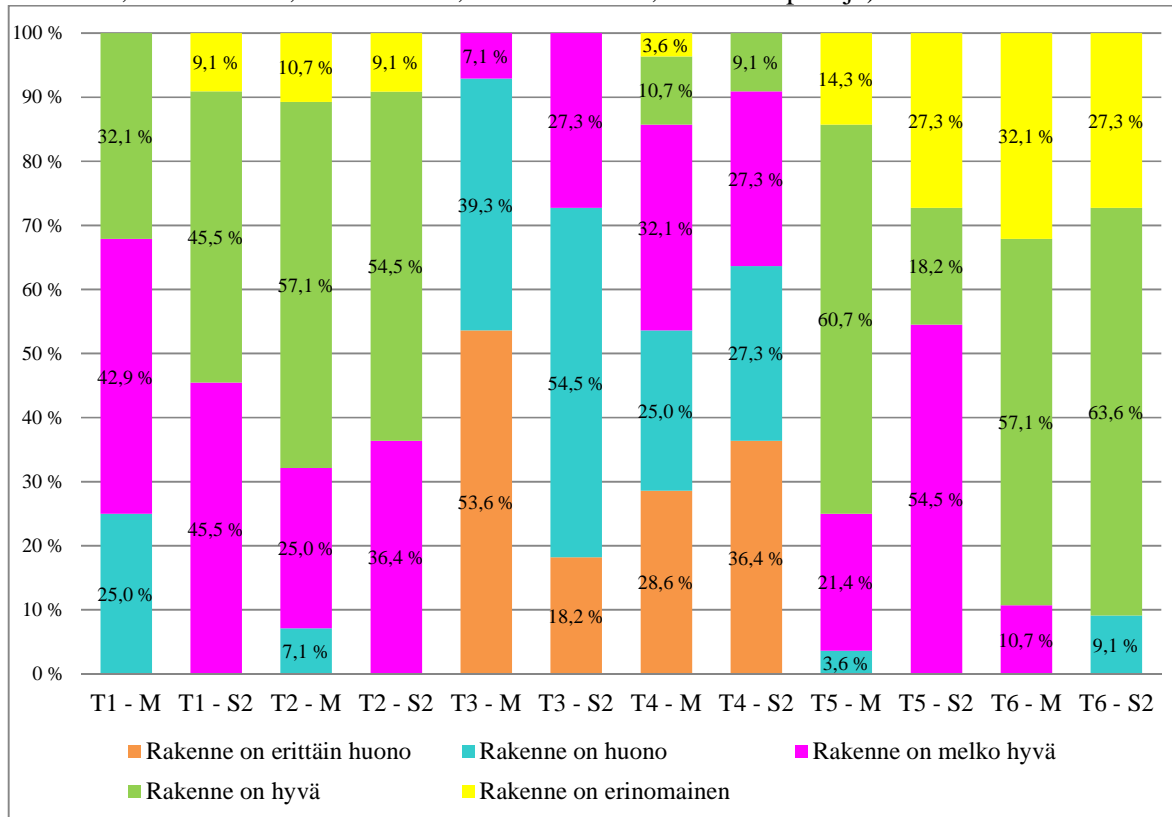
5.4 Sujuvuuden perustelut: rakenne

Kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan tekstien rakennetta. Tulosluvussa myös tekstien kuvauksiin sisältyy erittely tekstien yleisrakenteesta ja funktionaalisista jaksoista. Myös kyse-

lyn avoimissa vastauksissa sujuvuutta perusteltiin runsaasti rakenteeseen liittyvillä huomautuksilla (kuvio 23).

Arviot kaikkien tekstien rakenteesta kuvataan kuviossa 27. Sekä maallikot että S2-opettajat arvioivat tekstin 6 rakenteen parhaaksi. Maallikoiden mielestä toiseksi onnistunein rakenne on tekstissä 5, kun taas S2-opettajat arvioivat tekstin 2 rakenteen toiseksi parhaimmaksi. Tekstin 1 rakennetta pidetään lähinnä hyvänä tai melko hyvänä. Huonoimmat arviot rakenteesta saavat tekstit 3 ja 4. Kaikkein heikoin on teksti 3, jonka rakenne on arvioitu pitkälti huonoksi tai erittäin huonoksi. Tekstin 3 kohdalla voi arvella, että tekstin rakenteen suunnitteluun ei ole käytetty aikaa; toisella kielellä kirjoittavat suunnittelevat kirjoittamistaan vähemmän kuin äidinkielellä kirjoittavat (Matsuda ym. 2009: 462).

Kuvio 27. Arviot kaikkien tekstien rakenteesta. (T1 = teksti 1, T2 = teksti 2, T3 = teksti 3, T4 = teksti 4, T5 = teksti 5, T6 = teksti 6, M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Arviot tekstien rakenteesta (kuvio 27) ja sujuvuudesta (kuvio 21) ovat jälleen melko samansuuntaisia, mutta huomiota herättää tekstien 2 ja 5 saamat arviot: molemmat tekstit arvioidaan pääasiassa sujuvaksi tai erittäin sujuvaksi, mutta moni vastaaja arvioi ne rakenteeltaan vain melko hyviksi. Kielteiset arviot sujuvuudesta erityisesti tekstin 3 kohdalla ovat tiu-

kemmin sidoksissa kielteiseen arvioon rakenteesta (s. 52). Näyttää siltä, että rakenteeltaan vain kohtalainen teksti voidaan arvioida sujuvaksi tai jopa erittäin sujuvaksi, mutta rakenteeltaan huonoa tekstiä ei voida arvioida sujuvaksi.

Oman arviomme mukaan tekstit 1, 2, 5 ja 6 noudattavat melko hyvin mielipidekirjoituksen yleisrakennetta (ks. tekstien kuvaukset luvussa 4). Myös vastaajien arvioissa nämä ovat rakenteeltaan onnistuneimmat tekstit. Kirjoituksen tekstilajin määrittelyn kannalta myös sen sisältämät funktionaaliset jaksot ovat olennaisia. Funktionaaliselta kannalta tekstiä 5 ei välttämättä voi pitää mielipidekirjoituksena (ks. s. 64): se on ennemminkin pohtiva kuin mielipidettä ilmaiseva kirjoitus. Jos tekstilajin hallinta on sujuvuuteen vaikuttava tekijä (Kalliokoski 2006: 248) ja rakenne keskeinen tekstilajia määrittävä piirre (Mikkonen 2010: 44–45), näyttää siltä, että kyselymme vastaajille pintatason rakenne on tärkeämpi kuin funktionaalinen rakenne, sillä muutoin tekstin 5 rakenteen arvio pitäisi erota tekstien 1, 2 ja 6 arvioista. Sujuvuuden perusteluissa tekstilajiin liittyviä havaintoja on hyvin vähän, vaikka juuri tekstilaji on kaikkia tekstejä yhdistävä tekijä.

Arviot tekstin 3 rakenteesta ovat yksimielisesti heikkoja (kuvio 27): yli puolet maallikoista pitää tekstin rakennetta erittäin huonona, ja S2-opettajistakin yli 70 % arvioi rakenteen huonoksi tai erittäin huonoksi. Tekstin rakenne ei ole saanut lainkaan arvioita hyvä tai erinomainen. Olemme samaa mieltä rakenteen heikkoudesta (ks. s. 51): tekstissä ei ole esimerkiksi kappalejakoja lainkaan. Mielenkiintoista kyllä, tekstistä voidaan tunnistaa useita mielipidekirjoitukseen kuuluvia funktionaalisia jaksoja, mutta nämä ansiot hukkuvat tekstin rakenteelliseen ja kielenhuollolliseen vajavuuteen. Tekstin 3 piirteiden tarkastelu nostaa esiin ajatuksen siitä, voiko erilaisilla teksteillä olla erilaista sujuvuutta. Jos tätä tekstiä 3 vertaa Fillmoren (2000: 51) näkemykseen neljästä erilaisesta sujuvuudesta, on se selvästi Fillmoren ensimmäisen sujuvuustyyppin edustaja: kirjoittaja tuottaa runsaasti tekstiä ja täyttää paperin sanoilla samalla tavoin kuin radiojuontaja täyttää ajan puheella. Teksti on ikään kuin määrällisesti sujuvaa, mutta samalla muut kielen osa-alueet kärsivät. Tällainen sujuvuus on Lennonin (2000: 28) mukaan epäaitoa sujuvuutta.

Myös tekstin 4 rakennetta pidetään heikkona (kuvio 27), mutta pieni osa vastaajista näkee rakenteen hyvänä tai erinomaisena. Tämä selittyy tekstin poikkeuksellisella rakenteella: Listamainen teksti ei noudata mielipidekirjoituksen yleisrakennetta (ks. s. 57), mikä selittää negatiiviset rakennearviot, mutta toisaalta rakenne on erittäin selkeä. Jos lukija ei arvioi rakennetta tekstilajin kannalta, vaan ainoastaan luettavuuden näkökulmasta, voi tällaisen rakenteen arvioida myös hyväksi. Tämän voi havaita myös sujuvuus- ja rakennearvioita verrattaessa (kuvio 14) ja sujuvuuden perustelujen avoimista vastauksista (ks. s. 59–61). Toisin kuin

teksti 3, teksti 4 ei funktionaaliselta kannalta vaikuta mielipidekirjoitukselta. Tekstin 3 ja 4 pohjalta näemme, että hyvin erilaiset rakenteen ongelmat voivat kuitenkin johtaa samanlaiseen arvioon rakenteesta ja sujuvuudesta. Keskeisin tekijä rakenteen arvioinnissa suhteessa sujuvuuteen on tekstin pintatason rakenne.

Rakenteiden arvioinneissa kiinnostavinta mielestämme on se, että rakenteeltaan heikkoa tekstiä ei pidetä sujuvana, mutta jo rakenteeltaan kohtalainen teksti voidaan arvioida sujuvaksi tai jopa erittäin sujuvaksi. Jos pelkästään rakenteen kehittyminen heikosta kohtalaiseksi lisää sujuvuutta, tulisi opetuksessa kiinnittää huomiota tekstin yleisrakenteeseen jo kielenoppimisen alkuvaiheessa. Tämä voisi lisätä tekstien sujuvuutta jo A-tasolla, jolla esimerkiksi idiomaattisuuden hallinta on kielenoppijalle vielä kaukainen tavoite. Idiomaattisuus sujuvuutta lisäävänä tekijänä voisi nousta opetuksessa keskiöön B-tasolla. Tässä tutkimuksessa teksti 4 on mielestämme hyvä esimerkki A-tason tekstistä, jossa on osattu käyttää omaan taitotasoon nähden sujuvuutta lisäävää rakennetta. B-tason tekstissä 3 taas rakenteen ongelmat vaikuttavat merkittävästi sujuvuuteen: tutkimuksen toinen B1-tason teksti (teksti 1) on rakenteeltaan parempi ja saanut myös paremmat arviot sujuvuudesta.

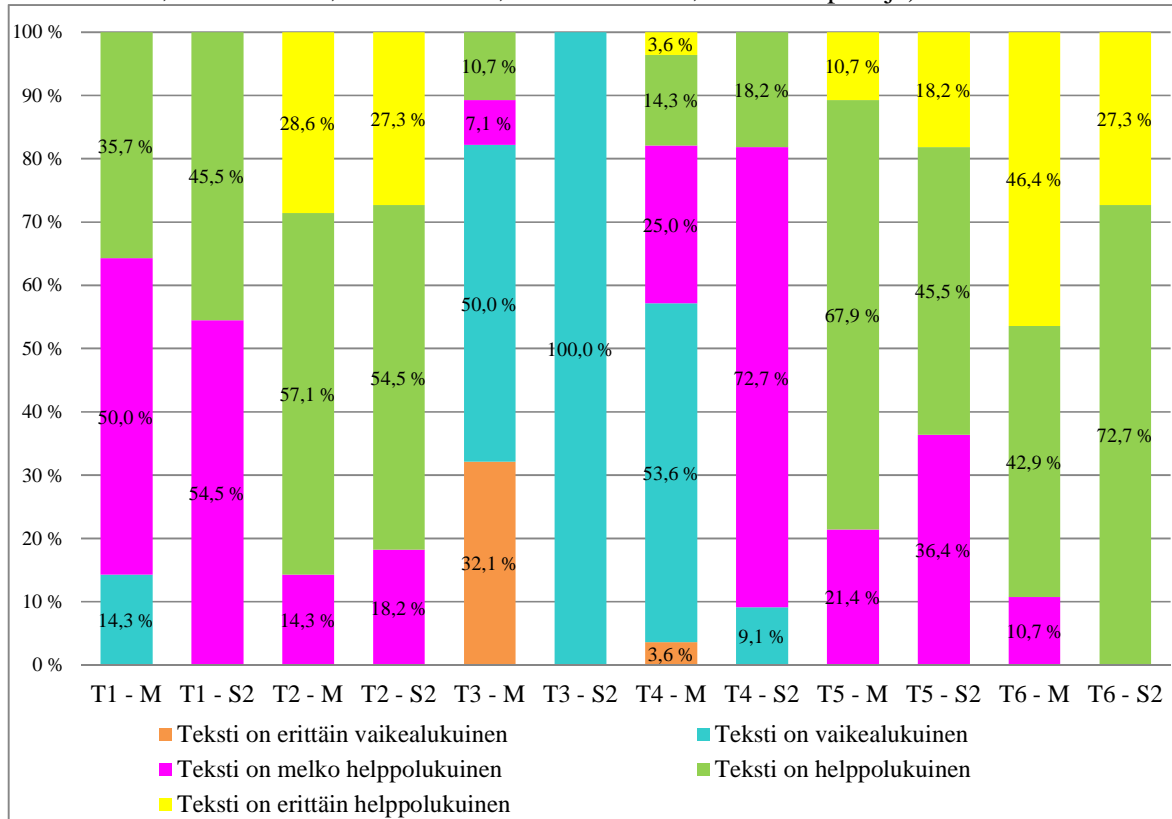
Toisen ja vieraan kielen opetuksessa rakenteeseen voisi kiinnittää huomiota esimerkiksi tekstilajien kautta, vaikka kielitaidossa olisi vielä puutteita muilla osa-alueilla. Erityisesti eri tekstilajien rakenteeseen tulisi kiinnittää huomiota niiden kielenoppijoiden kohdalla, jotka eivät ole käyneet peruskoulua tai lukiota Suomessa, sillä tekstilajit ovat kulttuurisidonnaisia.

5.5 Sujuvuuden perustelut: luettavuus

Kyselyssä luettavuus valittiin yhdeksi tutkittavaksi piirteeksi, koska halusimme selvittää koetaanko sujuvuus ja luettavuus samankaltaisiksi ilmiöiksi. Sekä maallikoiden että S2-opettajien arviot luettavuudesta (kuvio 28) ovat hyvin samansuuntaisia kuin arviot sujuvuudesta (kuvio 21).

Kuviossa 28 esitellään arviot kaikkien tekstien luettavuudesta. Sekä maallikot että S2-opettajat arvioivat helppolukuisimmaksi tekstin 6, joka saa eniten arviota erittäin helppolukuisena. Myös tekstit 2 ja 5 arvioidaan valtaosin helppolukuisiksi tai erittäin helppolukuisiksi. Tekstiä 1 pidetään pääosin melko helppolukuisena tai helppolukuisena. Vaikealukuisimmaksi koetaan tekstit 3 ja 4. Yli 80 % vastaajista arvioi tekstin 4 enintään melko helppolukuiseksi. Teksti 3 on arvioitu selvästi vaikealukuisimmaksi.

Kuvio 28. Arviot kaikkien tekstien luettavuudesta. (T1 = teksti 1, T2 = teksti 2, T3 = teksti 3, T4 = teksti 4, T5 = teksti 5, T6 = teksti 6, M = maallikko, S2 = S2-opettaja)



Luettavuuteen liittyvien kommenttien osuus kaikista sujuvuuden perusteluista (kuvio 23) on suurin tekstien 1 ja 4 kohdalla. Tekstin 1 arviot luettavuudesta ovat melko samansuuntaisia sujuvuusarvioiden kanssa (kuvio 3), ja tekstiä pidetään pääasiassa helppolukuisena tai melko helppolukuisena. Sen sijaan maallikoiden arviot tekstin 4 luettavuudesta (kuvio 13) ovat osittain ristiriitaisia sujuvuusarvioiden kanssa: tekstin melko sujuvaksi arvioineista maallikoista 28,0 % pitää sitä vaikealukuisena ja toisaalta tekstin ei kovin sujuvaksi arvioineista maallikoista 45,5 % arvioi tekstin helppolukaiseksi tai melko helppolukaiseksi. S2-opettajien sujuvuus- ja luettavuusarviot ovat yhdenmukaisempia. Mietimme, selittyvätkö maallikoiden hajaantuvat mielipiteet tekstin 4 osalta erikoisella rakenteella ja lauseiden yksinkertaisuudella: avointen vastausten perusteella näyttää siltä, että maallikot saattavat arvioida saman ilmiön sujuvuutta tai luettavuutta lisääväksi tai vähentäväksi tekijäksi.

Teksti 6 on saanut enemmän arvioita erittäin helppolukuinen kuin teksti 2, joka on äidinkieleltään suomalaisen kirjoittama. Tekstin 2 kohdalla avoimissa vastauksissa kiinnitetään huomiota tekstin aloittavaan ilmaukseen *työpaikallani haisee jokin*. Pohdimme, onko tekstin alussa oleva hieman epäselvä ilmaus voinut leimata arvioita koko tekstin sujuvuudesta ja luet-

tavuudesta. Toinen tekijä, joka on voinut vaikuttaa arvioihin negatiivisesti, on tekstin puhekieliset piirteet. Teksti 6 oli puolestaan viimeisenä kyselyssä – ehkä vastaajien arviot loiventuvat kyselyn edetessä pidemmälle. Kyselyssä heikoimmat tekstit 3 ja 4 sijoittuivat kyselyn keskivaiheille, joiden jälkeen arvioidut tekstit 5 ja 6 voivat näyttäytyä vastaajille parempina kuin todellisuudessa ovatkaan. Arviot tekstien luettavuudesta ja sujuvuudesta kulkevat käsi kädessä: erityisesti maallikot arvioivat tekstien luettavuutta ja sujuvuutta samansuuntaisesti (kuviot 21 ja 28).

6 KOHTI UUTTA SUJUVUUDEN MÄÄRITELMÄÄ

Tekstin sujuvuuden tarkastelu oli kuin matka kartoittamattomille seuduille: käytettävissä oli vain vähän aiempia tutkimuksia näyttämässä suuntaa, johon lähteä kulkemaan. Välillä matkaa tehtiin haparoiden, toisinaan harha-askeleitakaan ei voinut välttää. Mutta joskus arvokkaimmat opit löydetään sivupolkujen varrelta. Matkan päässä ei ehkä odottanut kulta-arre tai täydellinen kartta tekstien sujuvuudesta, mutta onnistuimme kuitenkin asettamaan suuntaviittoa tuleville sujuvuuden löytöretkeilijöille: seuraava kulkija voi jo välttää suurimmat sudenkuopat.

Sujuvuus kehittyi rinta rinnan muiden kielitaidon osa-alueiden kanssa. Sujuvimmiksi arvioidut tekstit ovat myös idiomaattisimpia, kieliopillisesti vahvimpia, rakenteellisesti onnistuneimpia, luettavimpia ja yleisen kielitaidon tasoltaan parhaimpia. Tulosten perusteella sujuvuuden arviointiin vaikuttaa eniten tekstin rakenne, kielioppi ja kielenhuolto (kuviot 23 ja 24). Maallikoiden ja S2-opettajien sujuvuuden arviointi on samankaltaista, mutta joitain erojakin on: S2-opettajat kiinnittävät enemmän huomiota rakenteellisiin piirteisiin, maallikoiden huomio taas kiinnittyy eniten kielenhuoltoon. Maallikot arvioivat tekstien sujuvuutta hieman S2-opettajia ankarammin.

Tutkimuksemme kiinnostavimpana tuloksena pidämme samalle taitotasolle B1 arvioitujen tekstien 1 ja 3 välisiä eroja sujuvuuden arvioinnissa. Teksti 3 arvioidaan sujuvuudeltaan heikommaksi kuin teksti 1, mikä johtuu kielenhuoltoon ja rakenteeseen liittyvistä puutteista. Sujuvuuden arvioissa teksti 3 on lähellä tekstiä 4, vaikka teksti 4 on A2-tasoinen. Sujuvuus ei siis ole täysin sama asia kuin kielitaito.

Sujuvan tekstin tuottaminen vaatii kielenoppijalta monipuolisia taitoja. Kuitenkin heikompi suoriutuminen jollain osa-alueella ei välttämättä vähennä koko tekstin sujuvuutta: Esimerkiksi teksti 5 arvioidaan sujuvaksi, vaikka kirjoittajalla on ongelmia idiomaattisuuden kanssa ja tekstissä on kieliopillisia puutteita. Samoin kieliopillisesti heikoksi arvioitu teksti 4 koetaan melko sujuvaksi. Toisaalta joidenkin taitojen, kuten kieliopin, vahva hallinta näyttää takaavan myös sujuvuuden toteutumisen tekstissä (ks. s. 89–91).

Sujuvuus ei ole ilmiö, johon pääsee suoraan käsiksi metodein ja mittarein. Sen sijaa tarkastelimme sujuvuutta epäsuorasti arvioijien havaitsemana ilmiönä. Tästä syystä monet tekijät vaikuttavat tutkimuksen validiteettiin. Tutkimusmenetelmänä kysely mahdollisti kohtuullisen vastaajajoukon saavuttamisen, mikä lisää tutkimuksen reliabiliteettia. Kuitenkin on muistettava, että kyselyllä tutkimusmetodinä on omat heikkoutensa: Vastaajat ovat ihmisiä ja voivat vastatessaan tehdä inhimillisiä virheitä. Jälkikäteen ajatellen joitain kyselyssä käytettyjä ter-

mejä olisi voinut selventää vastaajille validiteetin parantamiseksi. Esimerkiksi idiomaattisuutta koskevissa kysymyksissä huomasimme vastauksista, että *ilmaisu* voidaan ymmärtää monin eri tavoin. Pohdimme, olisiko koheesion pitänyt olla yksi tutkittavista kielellisistä piirteistä, mutta totesimme, että termin ymmärtäminen olisi voinut olla maallikoille liian kuormittavaa. Kyselyn muotoilussa oli pakko huomioda maallikoiden rajoitukset vastaajina: heiltä ei voi odottaa kielitieteen termien hallintaa. Olemme selostaneet tutkimuksemme vaiheet perinpohjaisesti kyselylomakkeen laatimisesta aina tulosten analysointiin, ja kyselylomake on tutkielman liitteissä, joten tutkimus on toistettavissa. Emme hakeneet tutkimuksemme yleistettävää tietoa sujuvuudesta, vaan tutkimuksemme on kuvaileva survey-tutkimus, jossa kartoitetaan sujuvuutta arvioijien kokemuseräisen tiedon kautta.

Koska aiempaa tutkimusta tekstien sujuvuudesta on vain niukasti, on saamiamme tuloksia vaikea verrata olemassa oleviin teorioihin. Toisen kielen oppimisen tutkimuksessa tekstien sujuvuus on nähty kirjoittamisen prosessin kannalta ja sujuvuus on yhdistetty kirjoitusprosessin nopeuteen. Nopea tekstin tuottaminen ei kuitenkaan aina johda sujuvaan lopputulokseen ja joidenkin tekstilajien kohdalla hidas ja pohdiskeleva kirjoitusprosessi on välttämätön sujuvuuden saavuttamiseksi. Valmiin tuotoksen sujuvuuden kannalta prosessin laatu on sen nopeutta tärkeämpi tekijä, ja kielenoppijoita pitäisi opastaa tekstin suunnittelussa ja muotoilussa, jotta kirjoitelmat olisivat sujuvampia.

Tekstien sujuvuuden tarkastelussa ei pidä unohtaa tekstilajin merkitystä: esimerkiksi referaatissa sujuvuutta voi osoittaa semanttisesti ja syntaktisesti tiheällä kielellä, kun taas mielipidekirjoituksen kirjoittaja voi käyttää idiomaattista kieltä ja leikitellä tyyleillä. Tekstien sujuvuuden voisi nähdä nykyistä monitahoisempana ilmiönä, ja esimerkkiä tekstien sujuvuuden analysointiin voisi ottaa Fillmoren (2000: 51–52) neljän eri sujuvuuden mallista. Tässä tutkielmassa yhdistimme tekstin 3 Fillmoren ensimmäiseen sujuvuuteen, jossa tekstiä tuotetaan määrällisesti paljon, mutta samalla sen laatu voi kärsiä. Sujuva referaatti voisi olla esimerkki Fillmoren toisesta sujuvuudesta, jossa keskeistä on taito tuottaa yhtenäisiä, järkeviä ja merkitystiheitä lauseita. Fillmoren kolmatta sujuvuutta kirjoitetussa kielessä voisi edustaa kirjoittaja, joka hallitsee useiden tekstilajien konventiot ja ymmärtää kontekstin merkityksen tekstille. Viimeistä, luovaa ja kekseliästä sujuvuutta voi löytää vaikkapa sarjakuvista, pakinoista, blogeista tai mielipidekirjoituksista. Tällainen näkökulma tavoittaisi paremmin sujuvuuden monisäikeisen luonteen ja ottaisi huomioon tekstilajit. Samansuuntaisia ajatuksia Fillmoren sujuvuuden mallin ja tekstilajien välisestä yhteydestä on esittänyt Kalliokoski (2006: 248).

Sujuvuutta voisi tutkia myös taitojen hallinnan näkökulmasta. Tiettyjen taitojen vahva hallinta näyttää olevan selvästi sidoksissa sujuvuuteen, ja toisaalta tiettyjen taitojen heikko

hallinta ei vahingoita sujuvuutta. Kielenoppijan kompetenssin osatekijöitä voisi luokitella kategorioihin 1) sujuvuuden takaavat taidot, 2) sujuvuuden sallivat taidot ja 3) sujuvuuden kannalta neutraalit taidot. Sujuvuuden takaavat taidot ovat taitoja, joiden hyvä hallinta johtaa luonnostaan myös valmiin tekstin sujuvuuteen. Tutkimuksessamme kieliopin hallinta näyttää olevan tällainen taito. Sujuvuuden sallivat taidot tarkoittavat taitoja, joiden hallinnan puutteet eivät välttämättä vähennä valmiin tekstin sujuvuutta. Tässä tutkimuksessa joidenkin tekstien kohdalla esimerkiksi rakenteeseen liittyviä ongelmia siedettiin sujuvuuden arvioinnissa kohtalaisesti. Neutraalit taidot ovat sellaisia, jotka eivät vaikuta havaittuun sujuvuuteen merkittävästi. Tutkimuksessamme sujuvuuden kannalta neutraaleimmat taidot ovat sanaston ja sisällön tuottamiseen liittyviä kykyjä. Tästä syystä näitä osa-alueita ei käsitelty tutkimuksessa.

Matka sujuvuuteen oli meille antoisa, vaikkakin toisinaan melko hikininen. Tutkielman teko auttoi näkemään tuttuja ilmiöitä uudessa valossa ja uusien näkökulmien syntyminen virkisti omaakin ajatteluamme. Emme vielä ole päättäneet jäämmekö junasta matkan tässä vaiheessa vai jatkamme matkaa sujuvuuden salatuille poluille. Ainakin meillä on tämän matkan jälkeen repussa uusia eväitä, joiden avulla täydellisempää karttaa sujuvuudesta voisi lähteä kartoittamaan.

LÄHTEET

- Alanen, Riikka 2011: Kysely tutkijan työkaluna. – Paula Kalaja, Riikka Alanen & Hannele Dufva (toim.), *Kieltä tutkimassa. Tutkielman laatijan opas* s. 146–161. Helsinki: Finn Lectura.
- Boers, Frank, Eyckmans, June, Kappel, Jenny, Stengers, Hélène & Demecheleer, Murielle 2006: Formulaic sequences and perceived oral proficiency: putting a Lexical Approach to the test. – *Language Teaching Research* 10 (3) s. 245–261.
- Chenoweth, N. Ann & Hayes, John R. 2001: Fluency in Writing: Generating Text in L1 and L2. – *Written Communication* 18 (1) s. 80–98.
- Eckes, Thomas 2008: Rater types in writing performance assessments: A classification approach to rater variability. – *Language Testing* 25 (2) s. 155–185.
- Ejzenberg, Roseli 2000: The Juggling Act of Oral Fluency: A Psycho-Sociolinguistic Metaphor. – Heidi Riggenbach (toim.), *Perspectives on Fluency* s. 287–313. Michigan: University of Michigan.
- Ellis, Rod & Barkhuizen, Gary 2005: *Analysing Learner Language*. Oxford: Oxford University Press.
- EVK = *Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys*. Helsinki: WSOY 2003.
- Fillmore, Charles J. 2000: On fluency. – Heidi Riggenbach (toim.), *Perspectives on Fluency* s. 43–60. Michigan: University of Michigan.
- Flint, Aili 1993: Suomen sanaston sisäisestä idiomaattisuudesta. – Jyrki Kalliokoski & Kirsti Siitonen (toim.), *Suomeksi maailmalla. Kirjoituksia Suomen kielen ja kulttuurin opettamisesta* s. 76–86. Castrenianumin toimitteita 44. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Freedman, S. W. & Calee, R. C. 1983: Holistic assessment of writing: experimental design and cognitive theory. – P. Mosenthal, L. Tamor & S. A. Walmsley (toim.), *Research on writing: principles and methods* s. 75–98. New York: Longman.
- Gunnarsson, Cecilia 2012: The development of complexity, accuracy and fluency in the written production of L2 French. – Alex Housen, Folkert Kuiken & Ineke Vedder (toim.), *Dimensions of L2 Performance and Proficiency: Complexity, Accuracy and Fluency in SLA* s. 247–276. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Grönholm, Maija 2000: Pörröinen nalle söi herkullisen jäätelön - kollokaatioitaidoista suomen kielessä (L2). – Eeva Lähdemäki & Yvonne Bertills (toim.), *Fennistica fausta in honorem Mauno Koski septuagenarii. Juhlakirja Mauno Kosken 70-vuotispäivän kunniaksi 21.2.2000* s. 115–135. Åbo: Åbo Akademis tryckeri.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009: *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Honkonen, Tuulia 2002: *Kuvakieli oppimisen ongelmana. Miten ulkomaalainen suomen oppija ymmärtää kuvakielisiä ilmaisuja?* Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos. – <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/11899> 10.7.2014
- Housen, Alex & Kuiken, Folkert 2009: Complexity, Accuracy, and Fluency in Second Language Acquisition. – *Applied Linguistics* 30 (4) s. 461–473.
- Häkkinen, Kaisa 2000: Idiomien määritelmiä. – Eeva Lähdemäki & Yvonne Bertills (toim.), *Fennistica fausta in honorem Mauno Koski septuagenarii. Juhlakirja Mauno Kosken 70-vuotispäivän kunniaksi 21.2.2000* s. 1–15. Åbo: Åbo Akademis tryckeri.
- Ingo, Rune 2000: Idiomi toisen kielen idiomien semanttis-pragmaattisena käänkösvastineena. – Eeva Lähdemäki & Yvonne Bertills (toim.), *Fennistica fausta in honorem Mauno Koski septuagenarii. Juhlakirja Mauno Kosken 70-vuotispäivän kunniaksi 21.2.2000* s. 33–45. Åbo: Åbo Akademis tryckeri.

- Kalliokoski, Jyrki 2006: Tekstilajin taju ja toisella kielellä kirjoittaminen. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 240–265. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kalliokoski, Jyrki 1996: Puhe, kirjoitus, tekstilajin normit ja toisella kielellä kirjoittaminen. – Helena Ruuska & Sanna-Marja Tuomi (toim.), *Moneja baareja. Tiellä toimivaan kaksikielisyyteen* s. 107–119. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.
- Kansainvälinen oppijansuomen korpus (ICLFI), Oppijansuomen sähköinen tutkimusaineisto. Koostettu hankkeessa Korpustutkimus oppijankielen kielikohtaisista ja universaaleista ominaisuuksista Oulun yliopiston suomi toisena ja vieraana kielenä -oppiaineessa. Käyttöaika 27.9.2011. Saanti: <http://www oulu.fi/hutk/sutvi/oppijankieli/>
- Komppa, Johanna & Kokkonen, Marja 2010: Aikuisen ammattilaisen kirjoitustaitoa kehittämässä. – Hanna Tani & Leena Nissilä (toim.), *Tasolta toiselle. Opas kielitaidon tasojen kuvausasteikon käyttöön suomi toisena kielenä -opetuksessa* s. 103–120. Helsinki: Opetushallitus.
- Koponen, Matti & Riggenbach, Heidi 2000: Overview: Varying Perspectives on Flyency. – Heidi Riggenbach (toim.), *Perspectives on Fluency* s. 5–24. Michigan: University of Michigan.
- Kuiken, Folkert & Vedder, Ineke 2014: Rating written performance: What do raters do and why? – *Language Testing* 31 (3) s. 329–348.
- Latif, Muhammad M. Mahmoud Abdel 2013: What Do We Mean by Writing Fluency and How Can It Be Validly Measured? – *Applied Linguistics* 34 (1) s. 99–105.
- Lauranto, Yrjö 2005: Sujuvuuden mittoja. – Leena Kuure, Elise Kärkkäinen & Maarit Saarenkunnas (toim.), *Kieli ja sosiaalinen toiminta – Language and Social Action*. s. 127–147. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen (AFinLA) julkaisuja n:o 63. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys.
- Leijten, Mariëlle & Van Waes, Luuk 2013: Keystroke Logging in Writing Research: Using Inputlog to Analyze and Visualize Writing Processes. – *Written Communication* 30 (3) s. 358–392.
- Lennon, Paul 1990: Investigating fluency in EFL: A quantitative approach. – *Language Learning* 40 (3) s. 387–417.
- 1995: Assessing Short-term Change in Advanced Oral Proficiency: Problems of Reliability & Validity in Four Case Studies. – *ITL: Review of Applied Linguistics* (109-110) s. 75–109.
- 2000: The Lexical Element in Spoken Second Language Fluency. – Heidi Riggenbach (toim.), *Perspectives on Fluency* s. 25–42. Michigan: University of Michigan.
- Lindroos-Čermáková, Hilikka 1993: Fraseologiaa suomea vieraana kielenä opiskelevillekin. – Jyrki Kalliokoski & Kirsti Siitonen (toim.), *Suomeksi maailmalla. Kirjoituksia Suomen kielen ja kulttuurin opettamisesta* s. 87–96. Castrenianumin toimitteita 44. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Linguistic Basis of the Common European Framework for L2 English and L2 Finnish. – <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielit/cefling/suom> 21.1.2012.
- Liontas, John I. 2002: Exploring second language learners' notions of idiomaticity. – *System* 30 (3) s. 289–313.
- Lumley, Tom 2002: Assessment criteria in a large-scale writing test: what do they really mean to the raters? – *Language Testing* 19 (3) s. 246–276.
- Lähdemäki, Eeva 2000: Nyt on keitetty läski paistettu. Havainnot suomen ja ruotsin ruokaidiomeista. – Eeva Lähdemäki & Yvonne Bertills (toim.), *Fennistica fausta in honorem Mauno Koski septuagenarii. Juhla-kirja Mauno Kosken 70-vuotispäivän kunniaksi 21.2.2000* s. 83–95. Åbo: Åbo Akademis tryckeri.
- Martin, Maisa & Alanen, Riikka 2011: Oppijankieli – kehitystä ja virheitä. – Paula Kalaja, Riikka Alanen & Hannele Dufva (toim.), *Kieltä tutkimassa. Tutkielman laatijan opas* s. 33–48. Helsinki: Finn Lectura.

- Matsuda, Paul Kei, Ortmeier-Hooper, Christina & Matsuda, Aya 2009: The Expansion of Second Language Writing. – Roger Beard, Debra Myhill, Jeni Riley & Martin Nystrand (toim.), *The SAGE Handbook of Writing Development* s. 457–471. Los Angeles: SAGE.
- Mikkonen, Inka 2010: “Olen sitä mieltä, että...” *Lukiolaisten yleisönosastotekstien rakenne ja argumentointi*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Mikone, Eve 2000: Idiomit ja kieliopillistuminen. – Eeva Lähdemäki & Yvonne Bertills (toim.), *Fennistica fausta in honorem Mauno Koski septuagenarii. Juhlakirja Mauno Kosken 70-vuotispäivän kunniaksi 21.2.2000* s. 16–32. Åbo: Åbo Akademis tryckeri.
- Morales-López, Esperanza 2000: Fluency Levels and the Organization of Conversation in Nonnative Spanish Speakers’ Speech. – Heidi Riggenbach (toim.), *Perspectives on Fluency* s. 266–286. Michigan: University of Michigan.
- Mäntylä, Katja 1999: Hunting for The Meaning of An Idiom: A Vicious Circle? – Päivi Pietilä & Olli-Pekka Salo (toim.), *Multiple Languages – Multiple Perspectives: texts on language teaching and linguistic research: AFinLA yearbook 1999*. s. 192–198. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen (AFinLA) julkaisuja n:o 57. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys.
- Mäntynen, Anne 2005: Referointi tekstilajipiirteenä. Esimerkkinä kielijutut. – Markku Haakana & Jyrki Kallio-koski (toim.), *Referointi ja moniäänisyys* s. 258–281. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2006: Näkökulmia tekstin ja tekstilajin rakenteeseen. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 42–71. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nenonen, Marja 2002a: Helppo nakki? – *Virittäjä* 106 (3) s. 414–418.
- 2002b: *Idiomit ja leksikko. Lausekeidiomien syntaktisia, semanttisia ja morfologisia piirteitä suomen kielessä*. Väitöskirja. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja N:o29. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Nissilä, Leena, Martin, Maisa, Vaarala, Heidi & Kuukka, Ilona 2006: *Saako olla suomea? Opas suomi toisena kielenä -opetukseen*. Saarijärvi: Opetushallitus.
- Nordqvist Palviainen, Åsa 2007: What is beneath the surface? Comparing the product and process of L2 texts written by university students. – Olli-Pekka Salo, Tarja Nikula & Paula Kalaja (toim.), *Kieli oppimisessa – Language in learning* s. 233–249. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen (AFinLA) julkaisuja n:o 65. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys.
- Opetushallitus 2012: *Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012*. Helsinki: Opetushallitus.
- Pallotti, Gabriele 2009: CAF: Defining, Refining and Differentiating Constructs. – *Applied Linguistics* 30 (4) s. 590–601.
- Schoonen, Rob, Snellings, Patrick, Stevenson, Marie & Van Gelderen, Amos 2009: Towards a Blueprint of the Foreign Language Writer: The Linguistic and Cognitive Demands of Foreign Language Writing. – Rosa M. Manchón (toim.), *Writing in Foreign Language Contexts. Learning, Teaching and Research* s. 77–101. Bristol: Multilingual matters.
- Schoonen, Rob, Vergeer, Margaretha & Eiting, Mindert 1997: The assessment of writing ability: expert readers versus lay readers. – *Language testing* 14 (2) s. 157–184.
- Skehan, Peter 1998: *A Cognitive Approach to Language Learning*. Oxford: Oxford University Press.
- Tarnanen, Mirja 2002: Arvioija valokeilassa. Suomi toisena kielenä -kirjoittamisen arviointia. Jyväskylä: Soveltavan kielitutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopisto.

- Tarnanen, Mirja 2003: Kielitaidon arviointia: valintoja ja neuvottelua. – Leena Nissilä, Heidi Vaarala & Maisa Martin (toim.), *Suolla suomea. Perustietoa maahanmuuttajien suomen kielen opettajille* s. 143–160. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XLVII. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.
- Torrance, Mark & Galbraith, David 2006: The Processing Demands of Writing. – Charles MacArthur, Steve Graham & Jill Fitzgerald (toim.), *Handbook of Writing Research* s. 67–80. New York: The Guilford Press.
- Wulff, Stefanie 2010: *Rethinking Idiomaticity : A Usage-Based Approach*. London: Continuum International Publishing
- YKI, Yleiset kielitutkinnot. – http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/kielitutkinnot/yleiset_kielitutkinnot 21.1.2012.

LIITE 1**Suomi toisena kielenä -oppijan
kirjoitetun kielen sujuvuuden arviointi****Pro gradu -tutkielma****Mari Karppinen**

Lomakkeen henkilötietoja käytetään tutkimuksen taustatietona. Yksittäisen vastaajan tiedot eivät ole tutkimuksen tuloksista tunnistettavissa.

Taustatiedot

Nimi: _____

Ammatti: _____

Valitse sopivin vaihtoehto rastittamalla.**Vastaa kaikkiin kysymyksiin.****Perustiedot****1. Sukupuoli**

- Nainen
- Mies

2. Ikä

- 18 – 25 vuotta
- 26 – 30 vuotta
- 31 – 40 vuotta
- 40 – 60 vuotta
- yli 60 vuotta

3. Koulutus

- Peruskoulu
- Toinen aste
- Korkeakoulu

Kielitaito

1. Käytän päivittäin suomen kielen lisäksi

- 1 kieltä
- 2 kieltä
- 3 kieltä
- useampaa kuin 3 kieltä
- en käytä muuta kuin suomen kieltä

2. Montako kieltä osaat käyttää sujuvasti suomen kielen lisäksi?

Huom! Sujuvalla kielenkäytöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä arkipäivän tilanteissa ko. kielellä asioimista. Esim. asioiminen kaupassa, ravintolassa jne.

- 1 kieltä
- 2 kieltä
- 3 kieltä
- useampaa kuin 3 kieltä

Lukeminen

1. Luetko sanomalehtiä?

- päivittäin
- muutaman kerran viikossa
- muutaman kerran kuukaudessa
- en lue sanomalehtiä

2. Luetko kaunokirjallisuutta?

- päivittäin
- muutaman kerran viikossa
- muutaman kerran kuukaudessa
- en lue kaunokirjallisuutta

3. Luetko muita tekstejä? Esim. työhön liittyvät tekstit, internet, aikakauslehdet jne.

- päivittäin
- muutaman kerran viikossa
- muutaman kerran kuukaudessa
- en juurikaan lue mitään tekstejä

Arviointilomake - Teksti 1

Tehtävänanto: Pidätkö joulusta?

Teksti 1

Miksi pidän joulusta?

Joulu vietetään talven keskellä, vuoden kylmimmässä ja pimeimmässä ajassa. Ihmiset alkavat äkkiä liikkua nopeammin ja joka lehtimies etsi viimevuoitista artikkeliaan joulusta. Paljon ihmisiä valittavat että nykyaikana joulu on vain kulutusjuhla ja että voidaan antaa lahjoja toinen toistaan milloin tahansa.

Minä olin samaa mieltä mutta siellä on myös syitä pitää joulusta. Mielelläni jokainen voi viettää joulun erilaisesti. Jos haluat ostaa paljon lahjoja ja syödä alvariinsa, miksi ei? Jos haluat sivuuttaa joulun ja katsoa televisiota koko juhlalla, se on myös mahdollinen.

Minä on tyytyväinen minun joulusta. Tietysti en tiedä aina jota ostamaan perheelleni mutta ajattelen että ilma joulua ei kukaan antaisi lahjoja toisille. Joulu piristää tylsän talven ja antaa meille syyn viettää enemmän aikaa perheen kanssa.

1. Valitse seuraavista vaihtoehdoista lukemaasi tekstiin parhaiten sopiva vaihtoehto.

- teksti on suomea äidinkielenään osaavan kirjoittama
- teksti on suomea erittäin hyvin osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- teksti on suomea hyvin osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- teksti on suomea kohtalaisesti osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- teksti on suomea heikosti osaavan ulkomaalaisen kirjoittama

2. Onko tekstin kieli sujuvaa suomen kieltä?

1 = erittäin sujuvaa 5 = ei lainkaan sujuvaa

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

3. Mikä teki tekstistä sujuvaa/ei niin sujuvaa?

4. Onko tekstin sanasto mielestäsi monipuolista?**1 = sanasto on erittäin monipuolista 5 = sanasto on erittäin köyhää**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

5. Onko tekstin ilmaisut tyypillisiä suomen kielelle?**1 = ilmaisut ovat erittäin tyypillisiä 5 = ilmaisut ovat erittäin epätyypillisiä**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

6. Poimi tekstistä mielestäsi suomen kielelle ominaisia ilmaisuja. max 5 kpl

7. Poimi tekstistä kohtia, jotka ovat mielestäsi suomen kielelle epätyypillisiä ja vaikeuttavat ymmärrettävyyttä. max 5 kpl

8. Onko tekstin kieli sopivaa mielipidekirjoitukseen?

1 = kieli on täysin asianmukaista 5 = kieli on täysin sopimatonta

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

9. Onko tekstin rakenne mielestäsi toimiva?

1 = rakenne on erinomainen 5 = rakenne on erittäin huono

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

10. Onko teksti kieliopillisesti moitteeton?

1 = teksti on kieliopillisesti täysin moitteeton 5 = kieliopissa on erittäin paljon puutteita

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

11. Onko teksti mielestäsi helppolukuinen?

1 = erittäin helppolukuinen 5 = erittäin vaikealukuinen

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

12. Mikä teki tekstistä vaikea/helppolukuisen?

Teksti 2

Tehtävänanto:

Valitse aiheista yksi ja kirjoita siitä mielipiteesi yleisönosastoon.

Kerro kirjoituksessasi:

- Mistä asiasta kirjoitat?
- Mitä mieltä olet siitä? Miksi?
- Millä tavalla asiaa pitäisi muuttaa tai kehittää?

Keksi tekstille myös otsikko!

2. Hyvä työilmapiiri

Teksti 2

Ongelmia?Meilläkö?

Työpaikallani haisee jokin. Ilmapiiri on kuin jäätä. Porukka valittaa aina työvuoroista ja pienistä muutoksista työn tekemisen suhteen. Ja henkilökemiatkin mättää pahemman kerran. Ongelmat varmasti johtuvat osaksi siitä, että työpaikallamme on vaihtunut porukka tiiviiseen tahtiin. Uudet ja vanhat työntekijät yrittävät sopeutua toisiinsa, ja tuntuu ettei se ole sujunut täysin luontevasti. Porukassa on vanhoja jääriä, jotka haluavat että asiat tehdään niinkuin ennenkin. Taasen uuden porukan mienkiinto työhön kuulostaa olevan vain palkka, ja pelkästään oman edun mukainen toiminta. Monella tuntuukin olevan ajatus siitä, että työmme on vain väliaikaista ennenkuin jotain muuta löytyy tilalle. Itse pidän työstäni ja minua ärsyttääkin suunnatomasti muutoshaluton ja innostumaton asenne työntekoon! Kukapa muukaan meitä myyjä arvostaa jos me itsekään emme.

En tiedä auttaisiko asiaa, jos yhdessä puitaisiin asioita pöydän ääressä. Työpaikan terapiasesio ei varmaan olisi huono idea monelle muullekaan työyhteisölle. Ulkopuolinen riippumaton osapuoli vetämään keskustelua.

Toisaalta pelkkä hauskanpito yhdessä voisi rikkoa jään. Kenties paintball tekisi ihmeitä työilmapiiriin. Kun on hauskaa keskenään kauppaakin syntyy paremmin.

Työnantajakin voisi toimia paremmin. Kahvit työnantajan puolesta on pieni kustannus työnantajalle, mutta sillä on iso merkitys työntekijöitten ja työnantajan välisiin suhteisiin! Porkkanaa ei keppiä aina vaan.

Maija Solki, myyjä

1. Valitse seuraavista vaihtoehdoista lukemaasi tekstiin parhaiten sopiva vaihtoehto.

- o teksti on suomea äidinkielenään osaavan kirjoittama
- o teksti on suomea erittäin hyvin osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- o teksti on suomea hyvin osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- o teksti on suomea kohtalaisesti osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- o teksti on suomea heikosti osaavan ulkomaalaisen kirjoittama

2. Onko tekstin kieli sujuvaa suomen kieltä?**1 = erittäin sujuvaa 5 = ei lainkaan sujuvaa**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

3. Mikä teki tekstistä sujuvaa/ei niin sujuvaa?

4. Onko tekstin sanasto mielestäsi monipuolista?**1 = sanasto on erittäin monipuolista 5 = sanasto on erittäin köyhää**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

5. Onko tekstin ilmaisut tyypillisiä suomen kielelle?**1 = ilmaisut ovat erittäin tyypillisiä 5 = ilmaisut ovat erittäin epätyypillisiä**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

6. Poimi tekstistä mielestäsi suomen kielelle ominaisia ilmaisuja. max 5 kpl

7. Poimi tekstistä kohtia, jotka ovat mielestäsi suomen kielelle epätyypillisiä ja vaikeuttavat ymmärrettävyyttä. max 5 kpl

8. Onko tekstin kieli sopivaa mielipidekirjoitukseen?

1 = kieli on täysin asianmukaista 5 = kieli on täysin sopimatonta

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

9. Onko tekstin rakenne mielestäsi toimiva?

1 = rakenne on erinomainen 5 = rakenne on erittäin huono

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

10. Onko teksti kieliopillisesti moitteetonta?**1 = teksti on kieliopillisesti täysin moitteeton 5 = kieliopissa on erittäin paljon puutteita**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

11. Onko teksti mielestäsi helppolukuinen?**1 = erittäin helppolukuinen 5 = erittäin vaikealukuinen**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

12. Mikä teki tekstistä vaikea/helppolukuisen?

Teksti 3

Tehtävänanto:

Paikallislehti järjestää Kansalaisen ääni –kirjoituskilpailun, jossa on upeat palkinnot. Valitse yksi aiheista ja kirjoita kilpailuteksti. Kerro ainakin kolme perustelua mielipiteellesi.

1) Oman auton hyvät ja huonot puolet

Teksti 3

oman auton hyvät ja huonot puolet.

Ensiksi pitää kysyä itseltään mikä toi auton sana oikein tarkoitta?! jos mietetään ihan kunnolla niin autosta Ei ole muuta kuin harmi normalille ihmiselle joka Ei välttämättä tarvitse sitä Esim. minä itse en tarvitse auton jos mulla Ei olisi ollut pitkä työmatka sekin Ei ole syy miksi mulla on koska voin herätä aikaisin ja käyttää bussia mutta kun työmatka-aika jos lasketaan niittä yhdessä ja

jos menen bussilla se mene yli 12tuntia ja kun työ on raskasta niin muuttama kuukauden päästä ei enää jaksa tekee töitä ja kun joiden ammattissa ei saa kunnan palkkaa niin täytyy tekee ylityöitä Että mä ainakin tarvitsen auton sentakia Että se työmatka veisi vähemmän aikani mutta toisalta se autollakin on kuluja että se on toisalta ihan sama tekekö ylityöt Autolle vai itselle että se auto on semmonen juttu mihin jää koukku ja ei ainakaan pääse helpolla sitä eroon☺ etta nyt voidaan sanoa että on vaikea elää auton kanssa ja samalle on vaikea elää ilman sitä ainakin mun mielessä koska jos on Auto hyvät puolet on se, että pääse paikasta toisen nopeampi ja jos joskus tapahtu jotain esim. jotain sairaus tai kipu niin pääse nopeampi sairaalaan Tai sitä on paljon muita hyötyä esim. talvella lumen auraus-kuljetus ja paljon muita juttuja elikä autosta on paljon hyötyä vaikka se vahingoittakin Esim ilman- ihmisten terveys jne...Mutta ilman auto tule olemaan vaikea että ainoa mitä voidaan tehdä tämän asian eteen on se että keksitään keinoja millä voidaan välttää näitä vahingoja Mikä auto jätä.

1. Valitse seuraavista vaihtoehdoista lukemaasi tekstiin parhaiten sopiva vaihtoehto.

- teksti on suomea äidinkielenään osaavan kirjoittama
- teksti on suomea erittäin hyvin osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- teksti on suomea hyvin osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- teksti on suomea kohtalaisesti osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- teksti on suomea heikosti osaavan ulkomaalaisen kirjoittama

2. Onko tekstin kieli sujuvaa suomen kieltä?**1 = erittäin sujuvaa 5 = ei lainkaan sujuvaa**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

3. Mikä teki tekstistä sujuvaa/ei niin sujuvaa?

4. Onko tekstin sanasto mielestäsi monipuolista?**1 = sanasto on erittäin monipuolista 5 = sanasto on erittäin köyhää**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

5. Onko tekstin ilmaisut tyypillisiä suomen kielelle?**1 = ilmaisut ovat erittäin tyypillisiä 5 = ilmaisut ovat erittäin epätyypillisiä**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

6. Poimi tekstistä mielestäsi suomen kielelle ominaisia ilmaisuja. max 5 kpl

7. Poimi tekstistä kohtia, jotka ovat mielestäsi suomen kielelle epätyypillisiä ja vaikeuttavat ymmärrettävyyttä. max 5 kpl

8. Onko tekstin kieli sopivaa mielipidekirjoitukseen?

1 = kieli on täysin asianmukaista 5 = kieli on täysin sopimatonta

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

9. Onko tekstin rakenne mielestäsi toimiva?

1 = rakenne on erinomainen 5 = rakenne on erittäin huono

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

10. Onko teksti kieliopillisesti moitteetonta?**1 = teksti on kieliopillisesti täysin moitteeton 5 = kieliopissa on erittäin paljon puutteita**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

11. Onko teksti mielestäsi helppolukuinen?**1 = erittäin helppolukuinen 5 = erittäin vaikealukuinen**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

12. Mikä teki tekstistä vaikea/helppolukuisen?

Teksti 4

Tehtävänanto:

Saat postissa kyselyn, jossa sinulta kysytään, mitä mieltä olet lähikaupastasi. Vastaa kyselyyn ja kirjoita, mitä mieltä olet ja miksi.

- ◆ Mitkä asiat ovat hyvin lähikaupassasi (ainakin 3 asiaa)? Miksi?
- ◆ Mitkä asiat ovat huonosti lähikaupassasi (ainakin 3 asiaa)? Miksi?
- ◆ Minkälaisia terveisiä haluat lähettää kauppiaille?

Teksti 4

+ Hyvät asiat lähikaupassa ovat:

+ -vihanneksia ja hedelmiä ovat aina raikas ja helppo

+ -Kaupassanne ovat hyvät tarjoukset Se auttaa paljon kun meillä on vähän rahaa

+ -Minä voin ostaa hyvin erilaista juustoa.

- huonot asiat

- Liha usein ei ole tarpeeksi ja myös liian paljon grillimakkaroitu

- Palvelu osasta jossa myydään kodinkoneita ei voi antaa tarpeeksi tiedot koneista.

- Kengän muoti jotka te myytte on vain nuorille. Haluaisin myös enemmän tavallinen kengät.

1. Valitse seuraavista vaihtoehdoista lukemaasi tekstiin parhaiten sopiva vaihtoehto.

- teksti on suomea äidinkielenään osaavan kirjoittama
- teksti on suomea erittäin hyvin osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- teksti on suomea hyvin osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- teksti on suomea kohtalaisesti osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- teksti on suomea heikosti osaavan ulkomaalaisen kirjoittama

2. Onko tekstin kieli sujuvaa suomen kieltä?

1 = erittäin sujuvaa 5 = ei lainkaan sujuvaa

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

3. Mikä teki tekstistä sujuvaa/ei niin sujuvaa?

4. Onko tekstin sanasto mielestäsi monipuolista?

1 = sanasto on erittäin monipuolista 5 = sanasto on erittäin köyhää

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

5. Onko tekstin ilmaisut tyypillisiä suomen kielelle?

1 = ilmaisut ovat erittäin tyypillisiä 5 = ilmaisut ovat erittäin epätyypillisiä

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

6. Poimi tekstistä mielestäsi suomen kielelle ominaisia ilmaisuja. max 5 kpl

7. Poimi tekstistä kohtia, jotka ovat mielestäsi suomen kielelle epätyypillisiä ja vaikeuttavat ymmärrettävyyttä. max 5 kpl

8. Onko tekstin kieli sopivaa mielipidekirjoitukseen?

1 = kieli on täysin asianmukaista 5 = kieli on täysin sopimatonta

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

9. Onko tekstin rakenne mielestäsi toimiva?

1 = rakenne on erinomainen 5 = rakenne on erittäin huono

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

10. Onko teksti kieliopillisesti moitteetonta?

1 = teksti on kieliopillisesti täysin moitteeton 5 = kieliopissa on erittäin paljon puutteita

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

11. Onko teksti mielestäsi helppolukuinen?

1 = erittäin helppolukuinen 5 = erittäin vaikealukuinen

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

12. Mikä teki tekstistä vaikea/helppolukuisen?

Teksti 5

Tehtävänanto:

Otsikko: Avioeron syitä ja seurauksia. Pohdi otsikon aihetta annettua materiaalia apuna käyttäen.

Teksti 5

Avioerojen syitä ja seurauksia

Avioero on nykyaikana yhteiskunnan iso ongelma. Suomessa avioeroon päättyy joka toinen avioliitto.

Mitkä ovat yleisimmät eron syyt? Avioeron saamisen helppouden on ajateltu lisäävän avioeroja. Lainsäädäntö ei vaikuta ratkaisevasti avioerojen määrään. Ihmiset eivät pidä heidän elämässään avioliittoa tärkeänä asiana eikä avioeroa suurena asiana. He menevät naimisiin hyvin helposti ilman syvää ajatusta. He helposti tulevat uskottomiksi puolisoilleen. He eivät hoida heidän parisuhteita, sillä rakkaus lähtee helposti kuin se tulee. Heidän mielestään rakkaus on vähän kuin pikaruokaa.

Sitten avioliittoja lopetetaan. Rahat, asunnot tai muita tavaroita jaetaan kahdelle. Jos jakamisessa tapahtuisi jotain ongelmaa, sitten asioita pitää käsitellä oikeudessa. Sen vuoksi aika kuluu paljon ja ihmisten suhteet tulevat jopa huonommiksi. Jos parilla olisi pieniä lapsia, sitten yhä enemmän ongelmia tulee: Kuka hoitaa lapsia? Paljonko rahaa annetaan lapsille? jne. Avioeroissa lapset ovat ihan syyttömiä, mutta he joutuvat kärsimään enemmän kuin vanhempiaan.

Sen takia avioerojen lisääntymisen ilmiöön kannattaa kiinnittää huomiota.

1. Valitse seuraavista vaihtoehdoista lukemaasi tekstiin parhaiten sopiva vaihtoehto.

- teksti on suomea äidinkielenään osaavan kirjoittama
- teksti on suomea erittäin hyvin osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- teksti on suomea hyvin osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- teksti on suomea kohtalaisesti osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- teksti on suomea heikosti osaavan ulkomaalaisen kirjoittama

2. Onko tekstin kieli sujuvaa suomen kieltä?

1 = erittäin sujuvaa 5 = ei lainkaan sujuvaa

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

3. Mikä teki tekstistä sujuvaa/ei niin sujuvaa?

4. Onko tekstin sanasto mielestäsi monipuolista?

1 = sanasto on erittäin monipuolista 5 = sanasto on erittäin köyhää

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

5. Onko tekstin ilmaisut tyypillisiä suomen kielelle?

1 = ilmaisut ovat erittäin tyypillisiä 5 = ilmaisut ovat erittäin epätyypillisiä

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

6. Poimi tekstistä mielestäsi suomen kielelle ominaisia ilmaisuja. max 5 kpl

7. Poimi tekstistä kohtia, jotka ovat mielestäsi suomen kielelle epätyypillisiä ja vaikeuttavat ymmärrettävyyttä. max 5 kpl

8. Onko tekstin kieli sopivaa mielipidekirjoitukseen?

1 = kieli on täysin asianmukaista 5 = kieli on täysin sopimatonta

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

9. Onko tekstin rakenne mielestäsi toimiva?

1 = rakenne on erinomainen 5 = rakenne on erittäin huono

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

10. Onko teksti kieliopillisesti moitteeton?

1 = teksti on kieliopillisesti täysin moitteeton 5 = kieliopissa on erittäin paljon puutteita

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

11. Onko teksti mielestäsi helppolukuinen?

1 = erittäin helppolukuinen 5 = erittäin vaikealukuinen

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

12. Mikä teki tekstistä vaikea/helppolukuisen?

Teksti 6

Tehtävänanto:

Valitse aiheista yksi ja kirjoita siitä mielipiteesi yleisönosastoon.

Kerro kirjoituksessasi:

- Mistä asiasta kirjoitat?
- Mitä mieltä olet siitä? Miksi?
- Millä tavalla asiaa pitäisi muuttaa tai kehittää?

Keksi tekstille myös otsikko!

2. Hyvä työilmapiiri

Teksti 6

Onko hyvä työilmapiiri tärkeää?

Nykyisin usein puhutaan hyvinvoinnista. Asutaanhan hyvinvointiyhteiskunnassa sentään! Onko asiat todella näin? Voiko ihminen hyvin kotona ja töissä? Jos kotona ilmapiiri riippuu paljolti itsestään, näin ei aina tapahdu työpaikalla. Työpaikka-kiusaminen on hyvin suosittu keskusteluaihe ja varmaankin ei syyttä. Ei ole tuulta ilman savua. Pätkätyöt, työkiiret masentavat tietysti, mutta kaikkein eniten – huono työilmapiiri. Miksi hyvä työilmapiiri on niin tärkeää? Koska me teemme yhteistyötä ja sen tekeminen sujuu vaivattomasti vain siellä, missä on hyvä ilmapiiri.

Nyt pitää pysyä ajantasalla ollakseen pätevä työntekijä. Kuka auttaa tiedontulvan selviyttämisessä, jos ei työkaverit? Kuka kannustaa ja lohduttaa, jos jotain menee pieleen? Kuka neuvoo ystävällisesti, kun tulee tiukka paikka? Työkaverit tietenkin! Sen tähden on kiinnitettävä huomiota työilmapiiriin. Sen pitäisi olla sellainen, että jokainen menisi töihin kuin juhliin.

Onko se mahdollista? Kyllä, jos jokainen on suvaitsevainen ja osaa kunnioittaa toisia ja esittää mielipiteitään rauhallisesti. Jos jotain vaivaa mieltä, nostakaa kissa pöydälle, puhukaa suut puhtaaksi. Jokaisen työntekijän pitäisi pitää huolta työilmapiiristä. On väärin ajatella, että se kuuluu vain esimiehelle.

Maija Solki.

1. Valitse seuraavista vaihtoehtoista lukemaasi tekstiin parhaiten sopiva vaihtoehto.

- o teksti on suomea äidinkielenään osaavan kirjoittama
- o teksti on suomea erittäin hyvin osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- o teksti on suomea hyvin osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- o teksti on suomea kohtalaisesti osaavan ulkomaalaisen kirjoittama
- o teksti on suomea heikosti osaavan ulkomaalaisen kirjoittama

2. Onko tekstin kieli sujuvaa suomen kieltä?**1 = erittäin sujuvaa 5 = ei lainkaan sujuvaa**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

3. Mikä teki tekstistä sujuvaa/ei niin sujuvaa?

4. Onko tekstin sanasto mielestäsi monipuolista?**1 = sanasto on erittäin monipuolista 5 = sanasto on erittäin köyhää**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

5. Onko tekstin ilmaisut tyypillisiä suomen kielelle?**1 = ilmaisut ovat erittäin tyypillisiä 5 = ilmaisut ovat erittäin epätyypillisiä**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

6. Poimi tekstistä mielestäsi suomen kielelle ominaisia ilmaisuja. max 5 kpl

7. Poimi tekstistä kohtia, jotka ovat mielestäsi suomen kielelle epätyypillisiä ja vaikeuttavat ymmärrettävyyttä. max 5 kpl

8. Onko tekstin kieli sopivaa mielipidekirjoitukseen?

1 = kieli on täysin asianmukaista 5 = kieli on täysin sopimatonta

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

9. Onko tekstin rakenne mielestäsi toimiva?

1 = rakenne on erinomainen 5 = rakenne on erittäin huono

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

10. Onko teksti kieliopillisesti moitteetonta?

1 = teksti on kieliopillisesti täysin moitteeton 5 = kieliopissa on erittäin paljon puutteita

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

11. Onko teksti mielestäsi helppolukuinen?

1 = erittäin helppolukuinen 5 = erittäin vaikealukuinen

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

12. Mikä teki tekstistä vaikea/helppolukuisen?

LIITE 2

**Suomi toisena kielenä -oppijan
kirjoitetun kielen sujuvuus
Pro gradu -tutkielma**

Olen viimeisen vuoden suomen kielen -opiskelija. Pro gradu -tutkielmassani tutkin miten suomea äidinkielenään puhuvat arvioivat suomea toisena kielenä opiskelevien ulkomaalaisten kielenoppijoiden mielipidekirjoituksia kielen sujuvuuden näkökulmasta.

Tutkimuksessa käytettävän aineiston kerään nettilomakkeen avulla, jossa tutkimukseen osallistujat saavat luettavakseen 6 mielipidekirjoitusta. Osallistujia pyydetään arvioimaan näiden mielipidekirjoitusten kieltä 12 kysymyksen avulla. Jokaista mielipidekirjoitusta arvioidaan samojen kysymyksien avulla. Aikaa lomakkeen täyttämiseen on hyvä varata n. 1,5 tuntia. Tutkimusluvan antaneille lähetän linkin nettilomakkeeseen sähköpostin kautta. Halutessaan osallistuja voi vastata myös paperilomakkeella, jonka lähetän postitse. **Yksittäisen vastaajan tiedot eivät ole tutkimuksen tuloksista tunnistettavissa.**

Mari Karppinen

Palauta alaosa täytettynä palautuskuoressa.

Tutkimuslupa

Osallistun *suomi toisena kielenä -oppijan kirjoitetun kielen sujuvuus* -tutkimukseen.

Täyttämällä tämän lomakkeen annan luvan tietojen tutkimuskäyttöön.

Nimi: _____

Puhelinnumero: _____

Sähköposti: _____

Osoite (mikäli haluat vastata kyselyyn paperilomakkeella nettilomakkeen sijaan):

Päiväys ja paikkakunta: _____

Allekirjoitus: _____

LIITE 3

Hei!

Kiitos, että osallistut tutkimukseeni!

Teen siis pro gradu -tutkielmani Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitokselle. Tutkin miten suomea äidinkielenään puhuvat arvioivat suomea toisena kielenä opiskelevien ulkomaalaisten kielenoppijoiden mielipidekirjoituksia **kielen sujuvuuden** näkökulmasta.

Kyselyssä sinun tulee arvioida kuutta (6) mielipidekirjoitusta 12 kysymyksen avulla. Jokainen mielipideteksti arvioidaan samojen kysymyksien avulla. Kyselyn alussa, ennen varsinaisia mielipidekirjoituksia, sinua pyydetään täyttämään taustatietolomake. Antamasi tiedot käsitellään **luottamuksellisesti**, eikä yksittäisen vastaajan tiedot ole tutkimuksen tuloksista tunnistettavissa.

Vastaa kyselyyn 9.1.2012 mennessä.

Ohjeita kyselyn täyttämistä varten:

- Varaa kyselyn täyttämiseen aikaa n. 1,5 tuntia.
- Vastaa kaikkiin kysymyksiin.
- Kyselyssä ei ole oikeita tai vääriä vastauksia, vaan **kyse on omien mielipiteiden esittämisestä.**
- Kysely tulee teknisistä syistä täyttää kerralla kokonaan.
- **Muista lähettää vastauksesi!** → Kyselyn lopussa on lähetä painike, jota klikkaamalla tiedot lähetetään tutkijalle.

Tässä linkki kyselyyn:

Kiitos vastauksestasi!

terveisin,
Mari Karppinen

